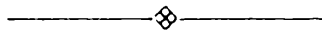

SBORNÍK VELEHRADSKÝ.

REDAKTOR:

JAN VYCHODIL.

~~~~~  
ROČNÍK VI.  
~~~~~

V OLOMOUCI 1896.

TISKEM KNÍŽECÍ ARCIBISKUPSKÉ KNIH- A KAMENOTISKÁRNY.
NÁKLADEM VLASTNÍM.

List Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. *Industriae tuae*.

Historickokritický pokus Františka Snopka.

Οὐδὲν γὰρ τῆς ἀληθείας φιλαίτερον.

Zesnulý dne 13. února 1894 praelat Dr. Franjo Rački ve IV. svazku Arkivu za povjestnicu jugoslavenSKU, jejž vydával Ivan Kukuljević Sakcinski, uveřejnil roku 1857 dvě krásné statě: v první, jejíž záhlaví jest Njekoje opazke vrhu dvijuh legendah o slavenskieh apostolih, str. 98.—108. (Některé poznámky o dvou legendách o slovanských apoštolech) mluvil o dověrnosti životův pannonských vůbec, v druhé str. 281—298 jednal o otázce: Je-li podmetnuta poslanica Hadriana II. na Rostislava i Kocelja, što se nalazi u panonskoj legendi? (je-li podvržen list Hadriana II. Rostislavu i Kocelu, který se nalézá v pannonské legendě?) a dospěl k závěru, „da navedena poslanica od nijednoga drugoga nepoteče, nego od samoga Hadriana II.“, že nepochází od žádného jiného, než od samého Hadriana II. (str. 298.) V této druhé stati měl před očima vývody kanovníka Dr. Josefa Augustina Ginzla, jenž náš list zavrhoval jako padělek jakéhosi schismatika.

Od té chvíle mnoho bylo psáno o slovanských apoštolech i o jednotlivých pramenech jejich dějin. V nové období nastoupilo bádání o pramenech dějin cyrilomethodějských statěmi bohužel záhy zesnulého professora A. D. Voronova, uveřejněnými roku 1876 a 1877 в Трудяхъ Кіевской духовной Академіи, potom vydaných o sobě v Kyjevě roku 1877 se záhlavím Главнѣйшіе источники для исторіи Св. Кирилла и Меѳодія. (Hlavnější prameny dějin svatých Cyrilla a Methoděje.) I pisatel těchto řádkův dle slabých sil svých přispěti chtěje k objasnění některých temných bodův života a působnosti slovanských věrozvěstův, drahně let kde kterou prázdnou chvílku svoji, pokud mu bylo popřáno zažiti ji v klidu, věnoval zkoumání zvláště slovanských o nich zpráv O pannonských zejména legendách napsal již roku 1881. „Jenom s největší opatrností a obezřetostí užiti lze staroslovanských legend při spisování historického díla o životě a působnosti svatých apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje; a sice s naší strany potřebí jest neméně důkladného nežli podrobného prozkoumání a ocenění nejenom jednotlivých částek, ale mnohdy vět a slov legend pannonských

a všech ostatních legendárných pramenův životopisu našich svatých apoštolův¹⁾. Slova ta vyzněla na prázdno, zůstatť bohužel nepovšimnuta; tehda nebylo lze náležitě je odůvodniti, v započaté práci bylo ustatí, teprve nyní možno nám hořejší výrok, byť i jenom z části, přece dostatečně opodstatniti a dokázati, že přece nejsou pannonské legendy nejspolehlivějším pramenem dějin cyrillomethodějských: rádi uznáváme, že mnohých jejich zpráv nelze doceniti.

Tak soudíce o „předním“ pramenu dějin světcův našich nejsme sami. Vždyť už roku 1863 napsal znamenitý hagiolog, učenec na slovo vzatý, kněz Jan Martynov z tovaryšstva Ježíšova:²⁾ „I nynější menologium (mineje) tištěné v Moskvě obsahuje (na den 11. května) Život a práce ctihodných otcův našich Methoděje a Konstantina, jenž slove i Cyrill, moravských biskupův a slovanského národa učitelův . . . Spisovatel tvrdí, že vybral tento život z mnohých životův rukopisných; vlastně to jest legenda o svatém Cyrillu, jež slove pannonská. Jí něco jest přidáno z pannonské legendy o svatém Methoději . . . Co v tištěných minejích se čte o svatých Cyrillu a Methoději, naleznuv Schlözer náhodou, vložil do svého Nestora hl. 10 beze všeho zkoumání . . . , jehož přece nejvíce potřebovala legenda o svatém Cyrillu, neboť obsahuje přemnohé věci, které lze jenom střízlivě připustiti. Taková jest cesta saracenská a bohoslovné rozmluvy svatého Cyrilla se Saraceny a se Židy, o nichž vypravuje.“³⁾ A níže ke dni 5. července: Již při 11. květnu, mluvivše o svatých Cyrillu a Methoději, upozornili jsme čtenáře, že legenda pannonská, již jsme zde sledovali, není zcela čista od smyšlének. Mnohem však horší povahy jest legenda o svatém Cy-

1) Sborník velehradský sv. II. str. 137 sled.

2) Nebudiž vytýkáno za neskromnost pisateli, že dovolává se tím způsobem učence proslulého. Znáť a uvážil předobře v myslí své, že

ἄφρων ὅς κ' ἐθέλη πρὸς κρείσσονας ἀντιπερίζειν.
νίκης τε στέρεται πρὸς τ' αἰσχεσιν ἄλγεα πάσχει.

Hesiodos Ἔργα καὶ ἡμέραι 208, 209.

3) Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus editus anno millenario ss. Cyrilli et Methodii, Slavicae gentis apostolorum. Scripsit Joannes Martinov Cazanensis, presbyter Societatis Jesu. Bruxellis 1863 pag. 126. „hodiernum quoque Menologium, Mosquae excusum, continet vitam et labores venerabilium patrum nostrorum Methodii et Constantini, qui et Cyrillus. Moraviae episcoporum et Slavicae gentis doctorum Collegiasse hanc vitam dicitur auctor ex pluribus vitis manuscriptis; imo non aliud est, quam quae legenda vocari solet Pannonica s. Cyrilli . . . Eidem quaedam admixta sunt ex legenda Pannonica s. Methodii. Quae autem in Menologio excusso de ss. Cyrillo et Methodio leguntur, ea fortuito casu nactus, in suum Nestorem capite decimo invexit Schlözerus, nullo prorsus instituto examine; quo tamen potissimum indigebat legenda s. Cyrilli, quum plurima contineat non nisi sobrie admittenda. Eiusmodi sane est iter saracenum et disputationes theologicae cum Saracenis et Judaeis institutae atque prolixo calamo exaratae.

rillu, neboť jest slátána (consarcinata) z báječného života svatého Silvestra papeže, z pravých životův svatého Methodia patriarchy cařihradského a svatého Řehoře Nazianzského: tak že jest sestavena z mnohých dobrých a špatných památek. Pročež nemohu se nediviti, že Schlözer a někteří moji rodáci až do nebes vynášejí tuto práci spisovatele neznámého.¹⁾

Výtka, kterou otec Martynov činil svým rodákům Rusům, platí plnou měrou i některým našim dějepiscům, kteří pannonským legendám více bez mála přikládají víry, než samým listinám.

Chystajíce do tisku obsírnější statě o věrohodnosti pannonských životův, za vhodné jsme uznali prve promluvit o původnosti listu Hadriana *ГЛАВА ВЪ ВЪШЬНИХЪ БОГОУ*, *Gloria in excelsis Deo*, slovy z části nebožtíka Račského, z části svými, poukázati pak na některé vsuvky a změny v něm učiněné, a domníváme se, že tím uctíme paměť učence charvatského.

* * *

List Hadriana II., o němž jednati nám jest, zní dle vydání „Pramenův dějin českých“ (rukopis pergamenového sborníku moskevského Uspenského chrámu XII.—XIII. století):

Имѣдрианъ епископъ и рабъ божии къ Ростиславоу и Гвато-пѣлкоу и Коцѣлю.

1. *ГЛАВА ВЪ ВЪШЬНИХЪ БОГОУ* и на земли миръ, въ человекѣхъ благоволеніе. Ико о васъ доуховнаго слышахомъ, на нѣ же жадахомъ съ желаніемъ и молитвою вашего ради спасенія, како єсть въздвиглъ Господъ срдца ваша, искати єго и показалъ вамъ, іако не тѣкѣмо въкроу, нѣ и благыими дѣлы достонѣ слоужити Богу. Ёбра бо безъ дѣлъ мѣртка єсть, и отпадають ти, иже сѣ мнѣть Бога знающе, а дѣлы сѣ єго отъметають.

Hadrian biskup i sluha boží. Rostislavu i Svatopluku i Kocelu.

1. Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj, v lidech dobrá vůle. Slyšeli jsme o vás duchovní věci, po nichž jsme prahli se žádosti i modlitbou pro vaše spasení, jak povzbudil Hospodin srdce vaše, abyste jeho hledali, i ukázal vám, že ne toliko věrou, ale i dobrými skutky sluší sloužiti Bohu. Neboť víra bez skutkův mrtva jest, a bloudí ti, kteří mní, že Boha znají, skutky však ho zapírají.

¹⁾ l. c. pag. 170 ad diem 5. Julii. Iam ad diem 11. Maii, quum de ss. Cyrillo et Methodio institueremus sermonem, lectorem monuimus, legendam eorum Pannonicam, quam hic secuti sumus, a fabulis non omnino puram esse. Multo tamen peioris naturae est s. Cyrilli legenda, quippe quae partim c nsarcinata sit ex vita fabulosa s. Silvestri papae, ex genuinis s. Methodii patriarchae Constantinopolitani sanctique Gregorii Nazianzeni; ita ut ex variis tum bonis tum pravis monumentis concinnata esse videatur. Quare non possum non mirari a Schlözero et nonnullis popularibus meis supra nubes attolli hanc incerti auctoris elucubrationem.

2. Не тѣкѣмо бо оу сего свѣтительскаго стола проснете оучителя, но и оу благовѣрнаго цѣсарѣ Михаила, да пошлѣ вамъ блажнаго философа Константина и съ братѣмъ, дондеже мы не dospѣхомъ. Она же, оувѣдѣвъша апостольскаго стола достояща ваша страны, кромѣ канона не створите ничьсо же, нѣ къ намъ придосте, и свѣтаго Климента мощи несоще.

3. Мы же, трогоубоу радость принимаше, оумыслихомъ, испытываше, послати Мефодіа, свѣщше и съ оученикы, сына же нашего, на страны ваша, моужа же съвършена разоумѣмъ и правовѣрна, да вы оучить, яко же есте просили, съказаа кънигы въ языкъ вашъ, по всемоу църквеному чину испълнь, и съ свѣтою мѣшею, рекъше съ слоужбою и крыщеніемъ, яко же есте философъ началъ Константинъ божию благодатью и за молитвы свѣтаго Климента.

4. Такоже же аще инъ кѣто възможетъ достоинно и правовѣрно съказати, свѣто и благословено Богѣмъ, и нами, и всею кафоликнию и апостольскою църквю боуди, да бысте оудобѣ заповѣди божиѣ навѣкали.

5. Съ же єдинъ хранити обѣчан, да на мѣши пѣрвѣе чѣтоуть апостолъ и євангеліе римскы, таче словѣнскы, да сѣ испълнитъ книжною слово: ꙗко

2. Neboť ne toliko u této biskupské stolice¹⁾ prosili jste učitele, ale i od slavného císaře Michala, by poslal vám blaženého filosofa Konstantina i s bratrem, když my jsme nedospěli. Oni pak dověděvše se, že k apoštolské stolici sluší vaše země, proti kanonu neučinili ničeho, nébrž i k nám přišli, svatého Klimenta ostatky nesouce.

3. My pak, trojnásobnou radost pojavše, usmyslili jsme si, vyšetřivše poslati Methoděje, posvětivše jej s učenníky, syna našeho, do zemí vašich, muže dokonalého rozumem i pravověrného, aby vás učil, jako jste prosili, vykládaje písmo jazykem vaším, dle všeho církevního řádu zplna, i se svatou mší, i křestem jako byl začal filosof Konstantin boží milostí a za vzývání svatého Klimenta.

4. Taktéž, když někdo jiný bude moci náležitě a pravověrně učit, to budiž svato a požehnáno Bohem i námi i vši katolickou a apoštolskou církví, byste snadno se naučili příkazům božím.

5. Ten pak jediný zachovávejte obyčej, aby o mši prve čtli epištolu a evangelium latinsky, potom slovansky, by se naplnilo slovo písmo:

¹⁾ Свѣтительъ jest ιερεύς, sacerdos v plném slova smyslu, totiž biskup Свѣтительскъ столъ, ιερατικὸς θρόνος, sedes sacerdotalis zde jest biskupská stolice římská, od kteréž byl Rostislav lidu svému učitele žádal, naproti císaři Michalovi, k němuž se obrátil, když papež v té věci dosti rychle nejednal. Ostatně již Miklošič přeložil hac episcopali sede.

вѣсхалѣть Господа всѣхъ языци. И дроугонце: Бѣси вѣзъглаголють языки различныи великия божиа, како же дастъ имъ свѣтъ и Духъ штвѣшати.

6. Ище же кѣто штъ събѣраныихъ камъ оучитель и чешюшихъ слоухы и штъ истинныи штврѣщающихъ на блѣди, начьнеть, дѣрзнѣвъ, инако развращати кѣ, гадѣ книги языка вашего, да бѣдѣтъ отълоученъ, нѣ тѣкъмо въ соудѣ даны църкве, дондѣ сѣ исправитъ. Ти бо соутъ вѣлци, а не овца, пажѣ дѣстонтъ штъ плодъ ихъ знати и хранити се ихъ.

7. Бѣи же чада вѣзлюбленаа, послоушанте оучениа кожнаа, и не штринѣте казаниа църквнаго, да сѣ обращете истинныи поклонителе божиа, отъцю нашему небесномуу съ вѣсѣми свѣтлыми. Аминъ.

Chvalte Hospodina všichni národové. A jinde: Všichni mluví jazyky rozličnými veliké skutky boží, jak dával jim svatý Duch vymlouvati.

6. Jest li by se pak někdo z učitelův u vás shromážděných, kteří v uši lektají a od pravdy odvracejí k bludům, opovážil jinak naváděti vás, tupě písmo jazyka vašeho, budiž vyloučen, ale toliko na soud vydán církvi, než se napraví. Ti jsou zajisté vlci a ne ovce, jež sluší po ovoci jejich poznávati a chrániti se jich.

7. Vy pak děti rozmilé, poslouchejte učení božího a neodmítejte nařízení církevního, abyste se stali pravými ctiteli božími, Otce našeho nebeského se všemi svatými. Amen.

Kritickému rozboru této listiny předeslal Ginzl nejprve ono pravidlo historické kritiky, dle něhož jakožto nezvratné základy vědeckého bádání si utvořil negativný úsudek o pravosti a věrohodnosti její, jakož i listu Štěpána VI. počínajícího Quia te zelo fidei. „Každá listina, o jejíž pravosti a věrohodnosti se pochybuje, zkouší se dle jiných pravých a věrohodných listin, jež téhož jsou původu, z téže doby pocházejí a o témž předmětu jednají; všecko pak, co odporuje těmto uznaným pravým a důvěrným písemným památkám, budiž zavrženo jakožto nepravé a nedověrné.“¹⁾ Měřítkem tedy k posouzení obou listův dotčených jsou Ginzlovi souvěké, nepochybné a historicky osvědčené spisy: pravé listy Jana VIII. Metoději a Svatoplukovi, svědectví Anastasia bibliothekaře o Konstantinu-

¹⁾ Zur Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method. (Kirchenhistorische Schriften von Dr. Joseph Aug. Ginzl, Wien 1872. II. Band, S. 19 f) Český od Tomáše Nováka v Časopise katolického duchovenstva str. 22, sled. sv. XII. 1871 „Historické příspěvky k dějinám svatých apoštolů slovanských Cyrilla a Metoděje.“ Prvá část statě o listu Hadrianově a statě o listu Štěpánově otištěna z vídeňského „Zeitschrift für die gesammte katholische Theologie“ von Dr. J. Scheiner und Dr. J. M. Häusle VII. Band, S. 348—380.

Cyrillovi, spis o obratu Korutancův, shotovený r. 873 salcpurským bezejmencem a *translatio sancti Clementis*. Soud Ginzlův o listě Štěpána VI., Svatoplukovi lichým se býti ukázal nálezem úryvku instrukce téhož papeže, dané legatům jdoucím do Slovan ve sborníku musea britského additional mscr. n. 8873, kterážto instrukce těsně přiléhá k listu samému; nepravými byly shledány i mnohé jeho důvody, jimiž svou domněnku podpíral. Po dlouhá léta nebylo pochybováno o pravosti této listiny, až teprve roku 1893 moravským zemským výborem nově ustanovený historiograf Dr. Berthold Brettholz ve své „Geschichte Mährens“ sv. I. str. 97. domněnku pronesl, že ve formě, v jaké nás došel, nezdá se mu býti beze skvrny: „Doch scheint mir der Brief wenigstens in der Form, in der er uns erhalten ist, nicht ganz makellos.“ Není divu, neboť autor tuze po německu psáti začal dějiny Moravy.¹⁾ Dr. Václav Vondrák zase o listě Hadriana II., zda pravý jest, pochybuje.²⁾ Nedopátravše se důvodův Vondrákových prohlédněmež důvody Ginzlovy, které ho naplnily takovým sebevědomím, že se velice uraženým cítil, uslyšev, že nejenom nebyly přijaty od všech učencův, alebrž někteří že osmělili se ozvati proti nim. Veliká důležitost listiny nás k tomu vybízí. —

Nejprve Ginzl přirovnával Hadrianův list Janovu z roku 880 počínajícímu „*Industriae tuae*“, kterým — dle jeho domněnky — nejprve povolena byla slovanština v bohoslužbě. Zde dí Jan VIII. mezi jiným: Konečně písmo slovanské, jež vymyslíl Konstantin někdy filosof, aby jím chvalozpěvy Bohu náležitě zaznívaly, právem schvalujeme a poroučíme, by týmž jazykem slavné skutky Krista Boha našeho byly zvěstovány. Neboť ne pouze třemi, alebrž všemi jazyky máme dle písma svatého chváliti Pána . . . Aníž odporuje zdravé víře a kázni, zpívají-li se mše svaté týmž jazykem slovanským, nebo čítá-li se svaté evangelium a božská čtení nového a starého zákona dobře přeložená a vysvětlená, a konají-li se jiné služby jako hodinky církevní; poněvadž ten, jenž učinil tři přední jazyky, hebrejský, řecký i latinský, stvořil i všechny ostatní ke cti a slávě své. Však nařizujeme, by ve všech kostelích země vaší (Svatoplukovy) pro větší poctivost evangelium latinsky se četlo a potom v slovanskou řeč převedené lidu, jenž latinským slovům nerozumí, se zvěštovalo, jak se to prý děje už v některých kostelích.“³⁾

¹⁾ O velkoněmeckém rázu prvního sešitu díla Bretholzova rozepsal se v recenzi jeho prof. Dr. Fr. Kameníček (Časopis matice moravské roč. XVIII. (1894) strana 64.—86.

²⁾ Die altslovenische Wenzelslegende und die Legende vom hl. Prokop, Wien 1892, S. 18.

³⁾ Joannis VIII. epist. ad Svatopluk a. 880 apud Boček tom. I pag. 43 sequ. *Litteras denique sclaviniscas a Constantino quondam philosopho repertas, quibus deo laudes debite resonent, iure laudamus, et in eadem lingua Christi domini nostri preconia et opera enarrantur, iubemus. Neque enim tribus tantum, sed omnibus linguis dominum laudare auctoritate sacra monemur* Nec sanae

Veliká podobnost a příbuznost obou listů vzbudila u Ginzla pochybnost o původu listu Hadrianova. „Jak prý mohl jen papež Jan VIII. v červnu roku 880 v listě svém k Svatoplukovi totéž o slavení slovanské liturgie povolovati, co již předchůdce jeho Hadrian II. r. 868 nebo 869 byl povolil? K čemu mělo býti opětováno po dvanácti letech nařízení o téže věci, která byla tak velice důležitá pro Slovary moravskopannonské? jak by se dala tato nápadná a neobyčejná událost vysvětliti? Právě proto, že pozdější svolení Janovo pro dioecesi Methodějovu historicky je zjištěno, soudíme, že domnělé svolení Hadrianovo z oboru událostí dějepisných sluší odkázati do oboru báj-k a výmyslův. Kdyby byl už Hadrian ono povolení udělil, nebyl by zajisté opominul Jan VIII. přidati výslovně, že to už předchůdce jeho schválil a on že to potvrzuje. Jelikož pak papež Jan VIII. o dřívějším povolení nečiní ani nejmenší zmínky, jest na bíledni, že o něm také ani sám nevěděl, a nevěděli o něm, jest samo sebou jisto, že Hadrian II. nikdy takového povolení nevydal.“¹⁾

Že skutečně Jan VIII. o této výsadě svého předchůdce nic nevěděl, uváděl Ginzl svědka zcela bezpečného — samého Jana VIII. či vlastně jeho listy z června 879, jež poslal Methoději a Svatopluku. Uslyšev totiž, že Methoděj zavedl slovanštinu do bohoslužby, pokáral ho Jan VIII. (na jaře 873) skrze svého legata Pavla biskupa jakynského, a poručil mu, by hned ustal od slovanské liturgie. Zároveň svou prý opakoval papež r. 879, když Methoděje červnovým listem zval do Říma, by se očistil od kacířstva, z něhož jej vinili jeho protivníci. Tam čteme: „Slyšíme také, že mše svaté zpíváš barbarským, totiž slovanským jazykem. Proto jsme ti již listem po Pavlu biskupu jakynském poslaným zapověděli, bys touto řečí oběti mše svaté nekonal, nýbrž buď latinským nebo řeckým jazykem, jak

fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive missas in eadem sclavinica lingua canere, sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti bene translatas et interpretatas legere aut alia horarum officia omnia psallere: quoniam qui fecit tres linguas principales, hebraicam scilicet, graecam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam. Iubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terrae vestrae propter maiorem honorificentiam evangelium latine legatur et postmodum sclavinica lingua translatum in auribus populi latina verba non intelligentis adnunciatur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur. — „Videtur“ ve větě poslední má význam totožný s „certum est“, nebo „dignoscitur“, jako na př. u sv. Řehoře Vel. lib. 5. epist. 16., jenž ujímaje se kněze Jana u Maurikie císaře, píše: Quorum dum confessionem quidam despiciunt, verae fidei contradicere videntur (evidenter contradicunt, eos verae fidei contradicere certum est.) Nam, pokračuje Řehoř, cum oris confessionem fieri clamat apostolus ad salutem, qui rectae fidei credere non consentit, in eo quo alium improbat, se accusat. — Doctrina znamená zde disciplina, kázeň, jak u Cicerona ad Quintum fratrem I. 1. Ea doctrina adhibita est, quae vel vitiosissimam naturam excolere possit, byť i v jiném poněkud smysle.

¹⁾ Kirchenhistorische Schriften II., S. 24. Časopis katolického duchovenstva XII., str. 26.

to církev boží . činí.¹⁾ Vždyť, podotýká Ginzel, papež opírá patrně svůj zákaz jenom o zprávu, jaká mu byla podána o Methoději. Či ta slova nedokazují jasně, že co papež zaslechl, jest jemu zcela nové a podivné? Či by tak byl mohl mluvit, kdyby byl Hadrian II. dovolil užívati slovanštiny ve mši svaté? Nemožno, nebo v tom případě byl by jistě uvedl Methoději důvody pro nynější svůj zákaz, jenž koncessi Hadrianově odporoval a ji zrušoval. Slova pak „zaslechli jsme“ byla by zde jinak nevhodna a nepřístojna.²⁾ (v německém originale neomaleněji: sein Audimus et iam wäre ebenso unverschämt als lächerlich gewesen.³⁾

Praelat Rački odpověděl: Chce-li kdo s někým zápasiti, třeba mu znáti místo a zbraň nepřitele svého, sice nebude se mu v boji dařiti. My jsme poznali hlediště a důvody Dra. Ginzla, nyní pozorujme, zdali jsou dostatečny k zavržení pravosti listiny Hadrianovy?

Kritickou onu zásadu v podstatě přijímáme i my, ale budeme jí užívati velice opatrně. Jenom tehda byla by nepopěrnou, tedy pro kritiku ceny absolutné, kdyby odpor památek byl právě naprostý. V zákonodárství vůbec a v náředbách papežských zvláště dosti bylo odporův. Každému jest známo a dějiny také dosvědčují, že papežové dávají svoje rozkazy podle zpráv, jež byly jim podány. Tak píše veliký papež Mikuláš I. Michalu III. císaři: *Sententiam Romana sedis non negamus posse in melius commutari. cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsi pro consideratione aetatum, vel temporum, seu gravium necessitatum dispensatorie quiddam ordinare decreverit, (quoniam et egregium apostolum Paulum quaedam fecisse dispensatorie legimus, quae postea reprobasse dignoscitur:)* quando tamen illa, Romana videlicet ecclesia, discretissima consideratione fieri delegerit, non quando ipsa, quae bene sunt diffinita, retractare voluerit.⁴⁾ Učený a podnikavý Innocentius III. dí: *iudicium Dei veritati, quae non fallit nec fallitur, semper innititur: iudicium autem ecclesiae nonnunquam opinionem sequitur, quam et fallere saepe contingit et falli.*⁵⁾ A Pius V. *Cum ob innumeras Romani pontificis occupationes et particularium rerum quarumlibet status ignorantiam contingat ab eo quandoque litteras emanare, quae in magnum aliquorum praeiudicium redundare noscuntur, minime reprehendendum esse videtur, si tandem praeiudicio cognito litteras huiusmodi etiamsi per eius praedecessorem emanaverint tanquam per inadvertentiam editas revocat et limitat, aliasque desuper disponit, prout*

1) Epist. ad Methodium a. 879 apud Boček l. c. pag. 39 sequ. Audimus et iam, quod missas cantes in barbara, hoc est in slavina lingua. Unde iam litteris nostris per Paulum episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra missarum solempnia celebrares, sed vel in latina vel graeca lingua, sicut ecclesia Dei cantat.

2) Historicko-krit. příspěvky v čas. katol. duch. XII., str. 28.

3) Kirchenhistor. Schr. II., S. 25.

4) c. 6. C. 35 quaest. 9.

5) c. 28. X. de sententia excommunicationis (V. 39).

rerum et temporum qualitate pensata conspicit in Domino salubriter expediri.¹⁾ Není nám třeba teprve hledati příkladu někde v dějinách, máme jej po ruce. Papež Jan VIII. přísně zapověděl Methoději roku 873 po Pavlu Jakynském užitbu slovanštiny, jak se dočítáme v jeho listě z roku 879, roku následujícího 880 slavně jí dovolil. Jak to? Když jej nepřátelé Methodějovi křivě zpravili, ovšem ji zapověděl; ale dovolil jí zase, jakmile Methoděj v Římě vyložil záležitost, jaká byla sama sebou. Zdaž má a smí kritika podle oné zásady podvrženým prohlásiti jeho list z roku 880 čili raději oba z roku 873 a 879?²⁾

Avšak, namítal Ginzel, Jan VIII. znaje dokonale všecka nařízení svého předchůdce Hadriana jako jeho někdy archidiakon, přece v listě z roku 880 nepřipomíná Hadriana a jeho svolení k slovanské liturgii, tedy ani nevěděl o privileji udělené slovanskému jazyku; z čehož plyne, že jí ani nebylo.³⁾ — Rački odpověděl: Divno, že náš autor tak velikou klade váhu na důvod e silentio, jenž má přece negativnou pouze cenu a nikdy nevyváží důvodův kladných. Tím právem bychom se mohli tázati my, proč papež nevzmínuje roku 880 o obou listech svých z let 873 a 879, kdybychom totiž za svou přijali zásadu, že se listy předcházející mají vždycky připomínati v pozdějších. Proč toho neučinil, domysleti se mohl zajisté snadno i Ginzel, totiž proto, že v předcházejících zapovídal, čeho v posledním dopouštěl, co velebil, nařizoval.⁴⁾ Pominuv docela mlčením listy předešlé, nevzpomíná roku 880 výslovně ani povolení Hadrianova, neboť by se byl zapletl ve větší ještě odpor.

Právě, jak svrchu bylo uvedeno, mohou papežové lichými zprávami býti zavedeni, jako v našem případě; tudíž třeba jim býti opatrnými ve formě, zejména když vydávají náředy předešlým odporující. Tu svoje nebo svých předchůdcův rozkazy buďto

¹⁾ Na počátku jedné konstituce z roku 1566. (Poznámka Račkého.)

²⁾ Arkiv IV, str. 288 sled.

³⁾ Kirchenhist Schr. II. 24. Č. k. d. XII. 27.

⁴⁾ Aobate Pietro Pressuti, La santa sede e gli Slavi. Discorsi letti all' Accademia di religione cattolica. Roma 1881 pag 22 sequ. E in quanto alla lingua Slava non solo approvò (Giovanni VIII.) ma ordinò che venisse usata nei divini uffici. Della quale sentenza ne dava notizia a Svatopluk principe della Moravia l' anno 880 con lettera dove leggonsi queste parole: Litteras etc. (jako v poznámce 3 str. 6. až po slova: officia omnia psallere.) Adunque il Pontefice Giovanni VIII non solo permise di adoperare la lingua slava negli ufficii liturgici, ma lo comandò „iubemus“. Česky: a co do slovanského jazyka nejenom schválil (Jan VIII) ale nařídil, aby se ho užívalo při službách božích. O čemž zpravil Svatopluka knížete moravského roku 880 listem, kde se čtou tato slova: Písmo slovanské atd. Tedy papež Jan VIII. nejenom dovolil užívati jazyka slovanského v bohoslužbě, ale nařídil slovem „iubemus“ „poručíme“ Rozprava, z níž vzata jsou tato slova, byla čtena v akademii di religione cattolica dne 18 března 1880 u přítomnosti kardinalův (odtud oslovení: Eminentissimi principi) a jiných hodnostářův církevních. Má záhlaví „Il papato e la civiltà degli Slavi meridionali“ (Papežství a vzdělanost Jihoslovánův.)

mlčením pomlčet, nebo jednání svoje podpírají důvody. To nebo ono bylo učiniti Janovi. Kdyby se byl výslovně dovolával Hadriana listu, byl by tím dal na jevo, že i sám roku 873 proti němu jednal, byl by nucen obšírněji uvést důvody, proč nyní změnil svoje smýšlení. Toho však nechtěl učiniti, jako mnohý druhý. Svatopluk se právě příčiny mohl domysleti: Methoděj papeže přesvědčil o své pravověrnosti (*Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis orthodoxum . . . reperientes*) a dokázal, že celé jeho vystupování i co do liturgického jazyka prospěšno jest církvi římské (*et in omnibus . . . utilitatibus . . . proficuum*.) Či s věhlasem, jakým se vyznamenával Jan VIII. v otázce východní, nesouhlasilo, by se staral, aby konečně přestaly zápletky nepřátelskými jazyky stále rozdmýchované, Methoději a Moravanům stejně nepřijemné? zdaž ne sice výslovně, ale jistě mimochodem nepotvrdil, co Hadrian byl povolil, Methoděj zavedl, po čem vřele toužili Slované moravští a pannonští, a to v onu osudnou dobu, kdy římská stolice s patriarchy cařihradskými o Bulhary bojovala? Právě tím, že Jan povoluje slovanštinu v bohoslužbě nařizuje, „aby ve všech kostelích země vaší (Svatoplukovy) . . . evangelium latinsky se četlo a potom slovanským jazykem . . .“, velebí takorba památku svého předchůdce Hadriana II., jenž byl rozkázal, aby o mši svaté prve četli epištolu a evangelium římsky (latinsky) a potom slovansky“.¹⁾

Prohlédněme si nyní ještě jednou celé ony listiny, o něž tu běží. Jan VIII. se dověděl od Svatoplukova kněze Jana, že kněz pochybuje o pravé víře a že Methoděj, neuče jak církev římská, lid uvádí v blud. Pročež velí, by Svatopluk nespouštěje se víry, které se naučila církev římská od samého knížete apoštolského Petra, ve které i Moravané od prvu jsou vyučeni stolicí apoštolskou, zavrhl všelikou nauku jejímu podání se protivící, byť i biskup nebo některý kněz ji hlásal. Dovědév se dále o Methoději, že jináč učí, než při své konsekraci byl vyznal slovem i písmem, velice se diví a oznamuje, že jeho vyzval k bezodkladné cestě do Říma. V druhém listě z téže příčiny Methoději poroučí, by se bez odkladu (*omni occasione postposita*) osobně (*de praesenti*) odebral do Říma, by z vlastních jeho úst poznal papež jeho učení. Potom teprve jako mimochodem vzmiňuje, že ač roku 873 skrze Pavla biskupa jakynského byl zapověděl sloužiti slovansky, Methoděj přece neustal od toho. Domnívali se někteří, že list Janův z roku 873 nebyl Methoději doručen. Však nyní nelze o tom pochybovati ani dosti málo. Pavel biskup zajisté byl poslán toho roku osvobodit Methoděje ze zajetí a každou měrou doprovodit jeho k Svatoplukovi.²⁾ Setkav

¹⁾ Arkiv IV., str. 289.

²⁾ *Commonitorium Paulo episcopo lit. d. Starine. Na sviet izdaje jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga XII. U Zagrebu 1882, str.*

se s arcibiskupem moravským, proč by jemu nebyl odevzdal pápežova listu? Jiní měli za to, že Jan VIII. zrušil privilej, kterou byl Methoději udělil Hadrian II. V tom však případě nezbyvalo světců, než podrobiti se bez odmluvy. Pravdu má Ginzl, že Jan VIII. prostě zapověděl sloužiti slovansky.¹⁾ Zajisté uvedl nějaké toho zákazu příčiny.²⁾ Roku 879 jich neuváděl, nebyloť toho potřebí, protože Methoději byly dobře známy. Jak si vysvětlíme, že neposlechl papeže v tolik důležité věci a přece nepozbyl jeho přízně? Nejináč, než předpoloživše, že roku 873 písemně odpověděl a v odpovědi důkladně odůvodnil, že vymáhá užitek slovanského lidu ba i prospěch samé apoštolské stolice, by neustal sloužiti slovansky, alebrž i nadále v tom setrval. Že se i písemně ospravedlnil, vysvítá tuším dosti zřejmě z nařízení papežova, by do Říma přišel hned a sice osobně (*de praesenti*). Na toto slovo klade papež váhu velikou. Methoděj r. 873 neobdržel z Říma odpovědi, mohl tedy míti za to, že papež jeho důvody uznal a tudíž dovoluje i na dále sloužiti slovansky. Skutečně se tak věci měly. Neboť Jan VIII. neopakoval v červnu 879 oné „bezvýmínečné zápovědi“ na novo, jak se zdálo Ginzlovi. „Prohibuimus“ nemá zde významu času přítomného, jak obyčejně v latinských listech, není užito absolutně, nébrž s dodatkem „*per Paulum episcopum Anconitanum*“; na tomto místě má ono slovo význam času minulého. Papež se dotčené zápovědi pouze dotekl, o ní se jenom zmínil, jakoby přátelskou výtku čině Methoději. Jan VIII. dovoloval slovanskou bohoslužbu, alespoň ji trpěl ještě roku 879, ani tehdy jí nezapovídal, ponechávaje si rozhodnutí, až by se Methoděj do Říma dostavil. A to byl účín písemné obrany Methodějovy z roku 873.

Čím to, tázal se Štulc³⁾, že mu nezapověděl papež dříve užívati jazyka slovanského při službách božích, než trprve r. 873 a později roku 879? Odpověděl sám: poněvadž dobře znal, že Methoděje k tomu oprávnil Hadrian jeho předchůdce. Ginzl uznával chybnými *praemissy* i závěr, soudě, že arcibiskup sám o své vůli, tedy beze svolení papežského začal novotu v Římě neslýchanou, a proto že mu byla zapovězena. Když totiž znova

214 lit. d. *Ne suscipias occasionem excusationis prohibentem te vel fratrem nostrum Methodium transire ad Suentepulcum, sive (scilicet) episcopi) bella praetendant sive inimicitias congerant. Qui enim sancti Petri sunt, pacifici sunt.*

1) *Kirchenhistor. Schriften* II., 43 N. 23. *Časopis katolického duch.* XII., 46. Ostatně psal již v minulém století Gelasius Dobner, Wenceslai Hagek a Liboczan *Annales Bohemorum Pars III.*, pag. 192 (Pragae 1765): *qui autem se iure eas laudare posset dicere pontifex, si ante absolute vetuisset? certe vel causam sui interdicti hic adiunxisset.*

2) Vždyť i Štěpán VI., zapovídaje roku 885 slovanskou bohoslužbu, uvedl důvody, totiž haněbné pomluvy a zlomyslné klevety Vichingovy.

3) *Život svatých Cyrilla i Methodia.* V Brně 1857, str. 487. („Úvahy kritické o listech papežských“).

zřízeno bylo biskupství pannonské, salcpurský prý arcibiskup zadal proti němu stížnost, kterou však Hadrian II. rozhodně zamítl. Z té příčiny bylo mu vhodnou příležitostí k nové obžalobě, že Methoděj beze svolení papežova a proti všemu obyčeji užíval slovanštiny při bohoslužbě. Ginzl ubezpečoval, že Adalvin stížeň hned roku 871 neb 872 zadal u papeže Hadriana. Když pak tento koncem 872 zemřel, spoléhaje na přízeň krále Ludvika a jeho syna Karlmana obnovil ji u nového papeže Jana VIII., žádaje o navrácení Pannonie a předstíraje hlavně nebezpečné novotářství Methodějovo s řečí liturgickou, jež jest jenom rouškou jeho odpadlictví od Říma. Papež byl nucen té věci rázněji se ujati, aby se třenice již jednou ukončily, a mohl to provésti tím rychleji, poněvadž byv archidiakonem za svého předchůdce, všechny spisy v té záležitosti znal a nad to přesvědčen byl o potřebě zachování nově zřízené biskupské stolice v Pannonii. Aby tedy církevní i politické odpůrce přiměl k uznání samostatného biskupství pannonského, poslal jakynského biskupa Pavla jednatelem do Němec, jemuž se skutečně podařilo získati roku 873 krále Ludvika i vévodu Karlmana. Načež se biskup Pavel odebral do Pannonie k Methodějovi, by mu oznámil příznivý výsledek svého poselství a odevzdal jemu list papežův, kterým jemu zapovídal nadále užívatí v bohoslužbě jazyka slovanského.¹⁾

Toť jest „historický“ výklad tehdejších událostí podle kanovníka Ginzla, který nejenom nepřijímal žádné zprávy pannonských legend, pokud nebyly zaručeny prameny latinskými, ba, chtěje bavorské biskupy očistiti z necírkevního jednání, nevšíml si ani pozoruhodné poznámky Dümmlerovy: „z pozdějšího listu Jana VIII. Karlmanovi jest patrno, že Methoděj skutečně na nějakou dobu zdržován byl vykonáváním svého úřadu“.²⁾ Týž učenec kolik let před Ginzlem předobře také poznal taktiku německých biskupův. Ve spise o obrátě Korutanův Methoději nedávají příslušného titulu, nazývajíce jej pouze „jakýmsi Řekem“ a „filosofem“, quidam Graecus, philosophus. Sotva uznávali jeho svěcení kněžské, nikterak biskupského. K němu vztahovali snesení synod německých, by žádný kněz déle tří měsícův se neodvažoval svůj úřad v jejich území zastávati, pokud by se nebyl biskupovi náležitě prokázal propuštěním ze své nebo z jiné diecese, kdež byl dosud oprávněn. Opominul-li to, bylo mu zapovězeno vykonávati svou službu, pokud o něm nerozhodla synoda.³⁾

1) Kirchenhist. Schr. II, 33. f. Časopis katol. duchov. XII, 39. sled. Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method. Leitmeritz 1857, S. 60, II vyd. (Víděň 1861) jest obálkové.

2) Die pannonische Legende vom heil Methodius. Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen XIII. Band, Wien 1854, S. 191.

3) Anonymi Salisburgensis Historia conversionis Carantanorum apud Bartholomaeum Kopitar (Glagolita Clozianus. Vindobonae 1836, pag. LXXV sequ.)

Tak jednal arcibiskup Adalvin s Methodějem dle výmluvného svědectví Jana VIII. papeže, zachovaného v listech vzmněného sborníka britského musea. Povolal jej na radu Hannonu, biskupa frisinského, před synodu biskupův, ač nad ním, arcibiskupem a legatem apoštolské stolice neměl práva nejmenšího, zdržoval jej od vykonávání biskupského úřadu po tři léta, žalářoval, pod širým nebem delší dobu státi nechal v dešti a mrazu, pohlavkoval, ba jeden z biskupův, Hermanrich pasovský chtěl jej bičem šlehati ve shromáždění, bylo mu však zabráněno od jiných. Methoděj se marně dovolával práva appellací k apoštolské stolici, nepovolání soudci soudu jejímu se vyhýbali. Methoděj po celé tříletí přemnohými posly a listy oznamoval papeži, jak s ním krutě zacházejí,¹⁾ a oni se vším se tajili. Ba jeden z nich, vzmněný Hanno, jemuž byla péče svěřena o statky církve římské v Němcích, nejenom nepověděl o pronásledování a žalářování Methodějovu, nébrž tázan jsa v Římě po tom, lživě zapíral, že by ho znal, a přece sám byl všeho příkoří jemu učiněného podněcovatelem, poštváčem a původcem.²⁾

Nedověděl se tedy papež od Adalvina arcibiskupa ani od jeho suffraganův, že Methoděj sloužil slovansky, aniž oni hájili svého domnělého práva v Římě: Jan VIII. dověděl se celé pravdy od Methoděje, který mu oznámil, jakými důvody němečtí biskupové brání svá práva na Pannonii, že kamenem urážky jest jim slovanská bohoslužba, kterou začal šířiti v Pannonii, nezamlčev. Že by tehda byl pasovský biskup činil nároky na Moravu, nedočitáme se nikde. Biskup jakynský Pavel poslán byl do Němec ne jednatelem,³⁾ nébrž obhájcem práv stolice apoštolské a jejího legata, mstitelém příkoří učiněného arcibiskupu moravskopannonskému, vysvoboditelem z hnusného zajetí.

Nyní nám budiž dovolena otázka: mohl-li Methoděj, (posito, sed non concessio, že Hadrian II. nepovolil slovanské liturgie), mohl-li se nadíti jiného, nežli že bude pro novotu nezákonnitou, na západě neslýchanou, přísně pokárán, a že mu slovanská bohoslužba bude navždy a co nejrozhodněji zapovězena? A ejhle, on přec upřímně a otevřeně

A tempore igitur, quo dato et praecepto domni Karoli imperatoris orientalis Pannoniae populus a Juvavensibus regi coepit praesulibus, usque in praesens tempus sunt anni LXXV, quod nullus episcopus alicubi veniens potestatem habuit ecclesiasticam in illo confinio, nisi Salzburgenses rectores: neque presbyter aliunde veniens plus tribus mensibus ibi ausus est colere officium, priusquam suam dimissoriam episcopo praesentaverit epistolam.

1) *Commonitorium l. c. apostolicam sedem per ipsum triennium plurimis missis et epistolis proclamantem. Starine XII., 214.*

2) *Starine XII., 216 Aunoni episcopo: . . te illum nosse mentiundo negasti, cum cunctarum afflictionum sibi a vestratibus illatarum ipso incentor, ipse instigator immo ipse fueris auctor.*

3) *Unterhändler. Kirchenhist. Schr. II., 39. Časopis kat. duch. XII., 41.*

vyznal, — neboť takových obav neměl. Také se nestalo, jak bychom byli očekávali; Jan VIII. jemu sice roku 873 zabraňoval sloužit slovansky, roku 879 jenom jako přátelskou výtkou světce na svůj list z roku 873 upozornil, nečině mu nejmenší předchůzky pro neposlušnost. On děl „prohibuimus“, a nepravil rozhodněji „vetuimus“ ani „interdiximus.“ On psal: „unde iam litteris nostris per Paulum episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra missarum solemnia celebrares“, tedy ona záповěď čili vlastně zábrana z roku 873 nebyla více v plné platnosti roku 879 aniž pro budoucnost. Jan papež nestál na svém slově, nevymáhal, aby Methoděj poslechl jeho nařízení, nébrž předvídaje, že bude mu je snad změnit a opravit, poručil, by bez odkladu (omni occasione postposita) do Říma se dostavil. Jak objasníme jednání Methoděje arcibiskupa a Jana VIII. papeže? Nejináč, než předpokládáním, že Hadrian II. povolil bohoslužbu jazykem slovanským. Jan VIII. o této privileji věděl a uznával ji užitečnou pro církev římskou i pro rozšíření křesťanstva mezi národy slovanskými, ale se domníval, že slovanská bohoslužba hlavní jest příčinou brojení Němcův proti arcibiskupství moravsko-pannonskému; proto snad ji zabraňoval. Methoděj však, důkladněji znaje naše vezdy sousedy, neuznával za vhodné ani za včasné upustiti od výsady jednou udělené; vědělť zajisté předobře, že ani tehda, kdyby konal bohoslužbu jazykem latinským, bavorští biskupové nebudou nikdy práti ani jemu ani moravskopannonskému arcibiskupství. Upozornil tedy roku 873 papeže, právě slovanský jazyk liturgický že mohutnou jest hradbou práva stolice apoštolské k Pannonii a k Moravě. Poukázal, jak by změna liturgického jazyka zhoubně působila na lid slovanský, že by Slované z té příčiny snad zanevřeli na Řím, zvlažněli u vyznávání svého náboženství, nad to že by nebylo naděje na brzký obrat ostatních kmenův slovanských ku křesťanství. Vždyť — právem podotýká Ginzel, „nikdy nebylo zvykem v Římě uděliti nějakou výsadu, zvláště výsadu tak důležitou, jako jest výsada slovanské bohoslužby, takřka a priori, beze zkoumání, bude-li možno ji provésti, bude-li vhodna a užitečna, po málo letech zase odvolávati a rušiti a brzo zase obnovovati.“¹⁾ K slovům papežovým „unde iam prohibuimus“ vhodně poznamenal Dr. Bretholz: toto obmezení svědčí, že až potud více bylo dovoleno, tedy nepřímou dokazuje pravost listiny Hadriana II.²⁾

Kdož by otevřeným okem pohlížeje na listiny naše mohl říci, že Jan VIII. neměl zření na bullu Hadrianovu, kterou povoloval

¹⁾ Kirchenhistorische Schriften II., 44. Časopis katol. duch. XII., str. 45.

²⁾ Geschichte Mährens I. Seite 86 N. 1. Diese Einschränkung ist ein Zeugnis dafür, dass bis dahin mehr gestattet war, also indirect ein Beweis für die Echtheit der Urkunde Hadrians II., die bloss in der Vita Method. cap. 8 überliefert ist.

slovanské obřadování? Ano Jan VIII. ji znal, roku 880 ji slavně uznal a potvrdil, ano i výsadu rozšířil: neboť ustanovil, by v platnosti zůstala navždy; bohoslužbu pak slovanskou nejenom znova povolil, alebrž i nařídil pro země jazyka slovanského. Nedivno tedy, že rozhodnutí obou papežův úplně jest podobné, jakž ani jináč býti nemohlo; ale není zcela stejné, jak se vidělo kanovníku Ginzlovi,¹⁾ alebrž jest znamenitě rozdílné.

Vzmíniv, že Methoděje shledal pravověrným ve všeliké nauce církevní a dbalým i prospěchu církve i užitku svého lidu, posílá jej papež nazpět ku správě církve boží jemu svěřené a přikazuje, by ho kníže i s lidem přijal a uvítal s náležitou poctivostí a vážností a se srdcem radostným. Proč? Dokládá sám: „**p**oněvadž jsme jemu mocí své apoštolské autority výsadu jeho arcibiskupství potvrdili a ustanovujeme, by s pomocí boží navždy zůstala stálá (v platnosti) jakož slovem našich předchůdcův práva a výsady církví všech jsou stanoveny a potvrzeny, tak právě, by dle kanonických zákonův péči měl o všechny záležitosti církevní a je pořádal, jako za dozoru božího. Nebo lid Páně jemu svěřen jest a on bude z něho počet klásti.²⁾“

Potvrdil zde papež jakési privilegium, jež sám nazývá „*eius archiepiscopatus privilegium*,“ výsadou arcibiskupstva Methodějova. Ne proto se jmenuje arcibiskupstvím Methodějovým, že bylo mu dáno k vlastnímu jeho prospěchu, to se neděje nikdy, alebrž k užitku duší bylo jemu svěřeno: jak dříve sám Jan VIII., by péči měl o záležitosti církevní, neboť bude jednou z duší jejich počet klásti. R. 879 je papež jmenuje pannonským dle někdejšího biskupského sídla ve Srěmě v Pannonii, které tehda bylo v rozvalinách; dle země, kteráž byla jádrem jeho diecese, nazývalo se moravským, ač sídlem jeho byl Velehrad, kdež byl i sborný chrám, kdež později uloženo bylo tělo světcovo. Podobně i když roku 1063 zřízeno bylo nové biskupství v Olomouci pro Moravu, nazývají je listiny papežské déle než celé století moravským.³⁾ Výsada arcibiskupstva Methodějova nemohla býti obecně neznáma, nebo kdyby o ní nebyli věděli, kdyby jí nebyli znali dokonale současníci, zvláště kníže Svatopluk, příjemce našeho listu se svým lidem, jichž se nejvíce týkala, byl by o ní

1) Kirchenhist. Schr. II. 23 Čas. kat. duch. XII., str. 26.

2) Boček, Codex diplomaticus Moraviae tom. I. pag., 43: quia nostrae apostolicae auctoritatis praecepto eius archiepiscopatus ei privilegium confirmavimus et in perpetuum Deo iuvante firmum manere statuimus, sicuti antecessorum nostrorum auctoritate omnium ecclesiarum Dei iura et privilegia statuta et firmata consistunt, ita sane, ut iuxta canonicam traditionem omnium negotiorum ecclesiasticorum curam habeat et ea velut Deo contemplante dispenset. Nam populus Dei illi commissus est et pro animabus eorum hic redditurus erit rationem.

3) Vincenc Brandl, Poloha Starého Velehradu. V Brně 1862 str. 35.

štreji mluvil papež, byl by udal hned s počátku bez váhání, v čem vlastně záležela. Papež psal o privileji arcibiskupství Methodějova jak o listině celkem dobře známé, on ji tedy také znal, slavně ji uznal a potvrdil, vysloviv nad to svou vůli, by měla stálé trvání.

Než kdo nám poví, v čem záležela výsada Methodějova arcibiskupství? Roku 879 stěžoval si na svého arcipastýře kníže Svatopluk, že neučí jako církev římská, a takto svůj lid uvádí v blud. Takové alespoň podezření měl kníže o něm, vnukli mu je duchovní němečtí. Zároveň se dověděl papež, že světec náš neustal sloužiti slovansky, ač mu bylo roku 873 zabraňováno. Tuto druhou stížň přednesl sice Jan kněz Svatoplukův nebo někdo z jeho družiny, ale papež poznal, že za mluvčím se skrývá sám kníže a že tím se jaksi má jeho podezření státi oprávněnějším. O oné záležitosti v obojím listě roku 879 mluví Jan VIII., Methoději totiž i Svatoplukovi, o slovanské bohoslužbě pouze Methoději. V listě pak z roku 880 počínajícím *Industriae tuae* po delším úvodě, ve kterém chválí Svatopluka za jeho k svaté stolici oddanost, uznává a prohlašuje Methoděje pravověrným — toť odpověď na prvou stížň Svatoplukovu. Stížně druhé, totiž výtky, že neposlechl Methoděj papeže zapovídacího sloužiti slovansky, nevyvrací zpříma a tím dokazuje, že také nebyla z příma podána; Methoděj prokázal se listinou, papež ji nazývá privilegiem jeho arcibiskupství, schvaluje ji a potvrzuje, a vyslovuje uznání svoje Methodějovi, že jeho jednání církvi prospělo. Snad to činí beze vší příčiny? Nám se alespoň zdá, že potvrdiv onu výsadu a schváliv jednání a vystupování arcibiskupovo, knížete nepřímou upozorňuje na neoprávněnost jeho stížně co do slovanské bohoslužby, na neoprávněnost jeho výtky, že arcibiskup neposlechl papeže, také nenejasně na ruku nám dává, že poznal, že právě působení Methodějovo i s té strany jest ve všem prospěšno nejenom církvi, alebrž i knížeti. Toť tedy jest odpověď papežova na stížň — po případě na výtku druhou.

Vizmež nyní, co jest privilegium? stálý zákon vyměnný, ježž zákonitá vrchnost dává ve prospěch jistých osob, sborův, stavův. Otázka jest, kdo dal onu výsadu Methodějovi, ať již byl obsah její jakýkoliv? O Janu VIII. se toho domýšleti nemůžeme, neboť není obyčejem v církvi, aby zákonodárce, kterýž někoho opatřil výsadou v jisté věci, jemu sám touž výsadu stvrzoval, ovšem pak zákonodárcův nástupce. Ale Jan VIII. neviděl Methoděje od té doby, co dosedl na stolec Petrův (14. prosince 872) do roku 879, ovšem pak přijímal četné jeho posly a listy až do roku 873, a přece

jej nazývá už na jaře téhož roku (873) „missus ab apostolica sede,“ „a latere destinatus.“ „missus noster,“ to jest, „naš legat,“ náš zplnomocněnec čili zástupce sv. stolice. Posly svými a listy se Methoděj dovolával spravedlnosti u papeže proti přechmatům německých biskupův, kteří se v drzosti své opovážili ignorovati zřízení arcibiskupství pannonského stolicí apoštolskou, a jeho, jejího plnomocníka zdržovati od vykonávání svatého úřadu proti všemu církevnímu řádu jej soudíce a tyransky s ním, jak vyloženo, nakládající. Za papeže Mikuláše I. svatí bratři do Říma nedospěli, nýbrž teprve za jeho nástupce Hadriana II., který je oba posvětil na biskupství, po předčasné smrti pak mladšího bratra na Moravu poslal Methoděje, j m e n o v a v j e j a r c i b i s k u p e m a l e g a t e m a p o š t o l s k ý m u n á r o d ů v s l o v a n s k ý c h.

Jináč zní ovšem zpráva legendy pannonské, ale i ona svědčí pro nás, jak se přesvědčíme. Všimněme si blíže jejího výkladu. Když ještě Methoděj meškal v Římě, prosil prý Kocel papeže, by mu jej propustil. Knížeti stalo se po vůli. Methoděj byl propuštěn se slovy: „Ne tobě toliko, nýbrž i všem těm krajinám slovanským posílám jej učitelem od Boha i od svatého apoštola Petra“ a s listem Sláva na výsostech Bohu.

Podivno, že tento list určen jest i Rostislavovi a Svatoplukovi, a teprve v třetí řadě Kocelovi, ačkoliv o Methoděje prosil pouze Kocel. Papež v něm světce nazývá „svým synem,“ což má znamenati, že byl tehda pouhým knězem. A skutečně životopisec mluví v hlavě 6. o posvěcení jeho na kněžství, a teprve později na konec hlavy 8. vykládá, že jej poslal Kocel znova do Říma, by posvěcen byl na biskupství v Pannonii na stolec svatého Andronika. Můžeme-li v té věci dovířeti našemu pramenu?

V hlavě 12. čteme list papežův: „Bratr náš Methoděj svatý pravověren jest a apoštolské dílo koná a v rukou jeho jsou od Boha i od apoštolské stolice všechny slovanské krajiny.“ Na počátku pak téže hlavy naráží spisovatel na dogmatické spory na Moravě, kterým však dává ráz úplně fotijovský, protikatolický, protiřímský. Protivníkům Methodějovým se připisuje kacírství hyiopatorské, etymologicky učení, že Syn (vzhledem na Jana 15, 26.) stal se Otcem Ducha svatého, to jest, že svatý Duch vychází pouze ze Syna jako je máme v hlavě 8. legendy bulharské: ἐκ πατρὸς υἱὸν γεννηθέντα καὶ ἐξ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ἐκπορευόμενον. A právě toto učení, máme za to, ne beze zřetele na svaté Konstantina-Cyrilla a Methoděje, výslovně zavrhuje synoda vormská z roku 868. Život svatého Methoděje vypravuje nejasně a zmateně, o čem jasný máme obraz z listův Jana VIII. z let 879 a 880. Svatopluk si stěžoval, že Methoděj neučí tak, jak učí církev římská. Proto jej papež povolal do Říma, zkoumal jeho učení u přítomností jiných biskupův, totiž na synodě, a seznav, že se v ničem neuchýlil od nauky církve římské, poslal jej nazpět na

Moravu. Listem Svatoplukovi *Industriae tuae* z 26. června 880 do-
svědčuje nejenom jeho pravověrnost, ale i obšírněji poučuje o ně-
kterých záležitostech církve moravské.

V naší legendě očekávají protivníci světcovi, že
jej papež vyhnati poroučí: to byl skutečně úmysl jejich;
toho aby docílili, namluvili Svatoplukovi, že neučí tak, jak by dle
svoji přísahy učití měl. Ale s údivem se dočítají: „Bratr
náš Methoděj svatý pravověren jest.“ Toť není než pod-
statný obsah oné části listu Janova z roku 880, jež počíná slovy
Igitur hunc Methodium a končí tenere et psaltere. V legendě čteme
dále: „v rukou jeho jsou . . . všecky slovanské krajiny.“¹⁾ Me-
thoději dána moc nejenom nad jeho okrese, nýbrž
i nad ostatními zeměmi jazyka slovanského. Však ne
teprve od Jana VIII., neboť papež tento, jakož jsme připomněli,
na jaře roku 873 dává světcovi titul „náš legat“ a výslovně ho jme-
nuje arcibiskupem. Světec byl od roku 870 do 873 pronásledován
od sousedních biskupův a vězněn. Poněvadž pak svatá stolice
ani nevyznamenává ani výsadou neopatřuje byť i ne-
vinně pronásledovaného, pokud není dokonale očistěn,
ani vězněného, pokud není na svobodě, leč by jeho
nevina byla zcela zřejma, i důstojnost jeho legatská i výsada
jeho arcibiskupství, čili jak ji nazývá Kosmas letopisec, vý-
sada kostela moravského pocházeti může jenom
od Hadriana II.

Jak srovnáme toto svoje tvrzení s údaji naší legendy? S po-
čátku hlavy 8 máme slova „ne tobě jedinému toliko, ale i všem
těm krajinám slovanským posílám jej učitelem od Boha i od svatého
Petra, prvního nástupce (řecky bylo jistě určitěji a správněji *πρωτόθρονου*
. . . *πρωτοθρόνου* a slovansky má býti *ОТЪ . . . ПРЪВОПРЪСТОЛЬНИКА*)
a klíčníka království nebeského, kterážto slova dle našeho
názoru znamenají, že papež Hadrian II., jenž Metho-
dějem dal památný onen list *Gloria in excelsis Deo*
doručiti knížatům, zároveň čili současně jej
ustanovil zástupcem apoštolské stolice u slo-
vanských národův. V legendě jej posílá pouze učitelem, ne
však v tom smysle, jako jej s bratrem poslal císař Michal III.
Rostislavovi, nýbrž učitelem náboženství křesťanského ve smysle
nejvznešenějším, jakým jest biskup mající plnou moc apoštolskou.

Všimněme si blíže listu Hadriana v životě svatého Metho-
děje. Tam čteme mezi jiným: „Když by se pak někdo z přichá-
zejících k vám učitelův . . . opovážil jináč převáděti vás, tupě
knihy jazyka vašeho, budiž vyloučen, ale toliko na soud vydán

¹⁾ Někteří, míní, že se zde vypisuje co se dělo na Moravě teprve následkem
pletich Vichingových roku 880. Ale potom by nebylo lze vysvětliti slova „a v rukou
jeho jsou . . . všecky slovanské krajiny.“ Roku 880 si mohl Methoděj dáti po-
tvrzení svou důstojnost legatskou Janem VIII. ne však později.

církvi, než se napraví.“ Že v podaném textě slova: „budiž vyloučen, ale toliko“ jsou interpolována, a sice věrojatno samým piscem naší legendy, jest nám zcela jasno, důvody dostatečné podáme níže.

Prohlédněme obsah věty oné. Mluví se tam o učitelích náboženství křesťanského, kteří byli a býti mohli jenom a výhradně členové stavu duchovního. Klerici tito podléhali jedině soudu biskupskému. Neboť kompetentním soudcem knězův i jahnův i ostatních klerikův celé dioecese dle kanonův jest mocí svého úřadu iure proprio biskup. Mohl ovšem papež jakožto hlava církve delegovati některého kněze, třeba Methoděje, k rozsuzování sporův, jež měli mezi sebou duchovní říše Rostislavovy a území Kocelova. Ale kdyby se to bylo stalo, byla o tom výše již zmínka v naší listině. Víme sice, že jsou v ní některé mezery, ale nejsou značné. Upozorníme na ně níže. Potom nemohl dle logického postupu myšlének delegován býti kněz k rozsuzování při v našem listě před souvětím, o němžto jednáme, zhora nemožno, by so to stalo níže. Neboť se zde mluví zřejmě o soudě církevním, kde církev má souditi, tam nezbytně třeba soudce biskupa.¹⁾ Bavorským biskupům soud o tom nemohl býti ponechán, poněvadž by byli jistě rozhodli v neprospěch bohoslužebné slovanštiny, což odporovalo by intencím papežovým. Z toho nezbytně jde, že *Methoděj, když poslán byl s listem Gloria in excelsis Deo, byl již biskupem.*

K takovému soudu nás dohání i jiná ještě úvaha. Pokud totiž sáhají naše vědomosti, bývají za legaty apoštolské stolice voleni především kardinalové neb alespoň členové kleru římského, pakliže byli odjinud vzati, výhradně jenom biskupové a arcibiskupové.²⁾ Stálým legatem apoštolské stolice u některého národa nikdy nebýval a nebývá dosud jmenován prostý kněz nebo pouhý biskup, nébrž vezdy jenom arcibiskup vynikající svou zbožností a učeností, svým věhlasem ba i sídlem.

¹⁾ Conf. F. Kober, der Kirchenbann nach den Grundsätzen des kirchlichen Rechts. II. Ausgabe. Tübingen 1863 p. 9. Vykládaje svatého Matouše 18, 15 — 17. spisovatel se dovolává Jana Chrysostoma (Homil. 61. in Matth.) ἐὰν δὲ τούτων παρακούῃ, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, τουτέστι τοῖς προεδρεύουσι (tiskovým omylem u Kobera προσεδρεύουσι.) Οἱ προεδρεύοντες (conf. πρόεδρος) jako latinské antistites. praepositi znamená biskupy S klassickým tímto výkladem soublasí Augustin (liber de correptione et gratia cap. 15) Corripiantur a praepositis suis subditi fratres correptionibus de caritate venientibus pro culparum diversitate diversis, vel minoribus vel amplioribus. Quia et ipsa, quae damnatio nominatur, quam facit episcopale iudicium, qua poena in ecclesia nulla maior est, potest, si Deus voluerit, in correptionem saluberrimam cedere atque proficere.

²⁾ Víme o některých případech, že byli poslání i laici, ale tu platí zásada: exceptio firmat regulam.

A právě u Methoděje bylo tím více třeba důstojnosti arcibiskupské, poněvadž papež chtěl pohnouti metropolitu salcpurského, který nároky činil na část diecese světcovy, aby se spokojil s nově zřízenou diecesí pannonskou, k níž připojena i Morava, a přidanou ctí a mocí legata svaté stolice chtěl také zabrániti, by němečtí biskupové se neopovážili podnikati něco proti muži, jenž tak velice byl vyznamenán od vrchního celé církve biskupa.

Poněvadž tedy i naše legenda potvrzuje, že Methoděj byl poslán jakožto legat apoštolské stolice ke Kocelovi, Rostislavovi a Svatoplukovi s oním památným listem *Gloria in excelsis Deo*, a jakožto legat nezbytně měl nejenom titul a řád, ale i moc čili jurisdikci arcibiskupskou, nač ještě mluvití o druhé cestě světcově do Říma roku 870 za příčinou jeho svěcení na biskupství? Není patrné, že ji vybájl a vymyslíl náš životopisec? Jaký měl při tom úmysl, uhodnouti nelze, tolik lze říci, že čistý nebyl.

Což pak věta „listu“ papežově „v rukou jeho jsou od Boha i od apoštolské stolice všechny slovanské krajiny?“ V bulle *Industriae tuae* roku 880 poručí papež Jan VIII., by Moravané přijali Methoděje jakožto svého pastýře s příslušnou jeho důstojenstvu poctivostí, poněvadž jemu svou apoštolskou mocí výsadu jeho arcibiskupství potvrdil a ustanovil, aby s pomocí boží stále měla trvání. Neudělil jemu nového plnomocenství, ale brž zajistil jenom dříve udělené. Protože pak i v legendě výše v hlavě 8. Methoděj byl jmenován „učitelem všech zemí slovanských,“ což poukazuje a dosvědčuje ustanovení jeho legatem čili zástupcem a plnomocníkem svaté stolice, vyznívají uvedená z 12. hlavy slova „v rukou jeho jsou . . . všechny slovanské krajiny“ jakožto výslovné potvrzení této důstojnosti světcovy Janem VIII., o kterémžto potvrzení sice ostatní naše prameny mlčí, ačkoliv o tom pochybovati nelze, že i Methoděj o ně stál a se o ně zasadil, i že jemu ochotně uděleno bylo.

A ostatní prameny o tom docela mlčí? Máme za to, že stopu potvrzení legatské důstojnosti Methodějovy poskytuje nám spojka „et“ v bulle Jana VIII. *Industriae tuae* dle věrného opisu Dra. Račkého. Tam čteme totiž: „et quia nostre apostolice auctoritatis precepto eius archiepiscopatus et ei privilegium confirmavimus.“ Dotčená spojka zřejmým jest důkazem, že buďto před ní nebo po ní v registě přehlédnutím nebo neporozuměním opisovatelovým vypadlo nejméně jedno slovo. V prvním případě by bylo třeba předpokládati souvětí souřadné: ve větě první by scházel výrok s předmětem, verbum totiž v první osobě čísla množného, na to poukazuje zájmeno „nostrae“; věta pak druhá (ei privilegium confirmavimus) byla by také neúplná, nejasná, bylo by za to míti, že i v ní něco bylo vynecháno. V případě pak druhém jaké slovo mohlo býti vypuštěno? Přídavné jméno? sotva.

Tedy podstatné jméno. Kterého však pádu? Předcházející „archiepiscopatus“ jest genitiv náležející doplňkem k předmětu věty „privilegium.“ Tedy i vynechané substantivum bylo v genitivě. Hůře jest určiti, jakého bylo významu? Zdá se nám, že nepochybíme, dáme-li, že znamenalo jakési *accessorium* arcibiskupstva Methodějova, vlastně něco, co bylo jím podmíněno a co bez něho se ani mysliti nedalo. Taková byla hodnost legata, kterou měl Methoděj už od Hadriana II.

V listě Hannovi biskupu frisinskému píše roku 873 papež Jan VIII.: *Methodium archiepiscopum legatione apostolicae sedis ad gentes fungentem*. Podle toho v bulle bylo asi vypuštěno „*legationis ad gentes*“ nebo „*legationis nostrae*,“ kterýžto výraz jest sice trochu neobyčejný v tom spojení, ale připadá velmi. Mohlo býti také „*vicariatus nostri*.“

Než kanovník Dr. Ginzl výraz „*eius archiepiscopatus privilegium*“ vykládal v ten smysl, že papež arcibiskupskou důstojnost a moc Methoději udělenou znova uznal,¹⁾ nebo jak se vyjádřil překladatel jeho statě kněz Tomáš Novák, jej na arcibiskupskou stolicí opět potvrdil.²⁾ Ale pochybujeme velice, že by pouhá hodnost arcibiskupská mohla a směla nazvána býti a že by byla kdy nazvána privilegiem, neboť práva arcibiskupská jsou přesně vytčena a vyměřena obecně platnými zákony církevními. Takovému výkladu odporuje etymologie slova, dle níž privilegium jest zvláštní právo (*privus* 3. a *lex*): buďto nařízení vrchnosti proti jednotlivé osobě, jak u Marka Tullia Cicerona,³⁾ nebo ve smysle, jaký my slovu obyčejně přikládáme: výhradní právo ve prospěch některé osoby ať fysické, ať moralné čili výsada;⁴⁾ někdy se vyskytuje ve smysle obojím vedle sebe, jak u Domitia Ulpiana.⁵⁾

Privilegium tedy jest stalá úchylka od obecně platného zákona ve prospěch fysické nebo moralné osoby. Dejme tomu, ale jenom na chvílečku, že, jak za to mají mnozí, Janův list *Industriae tuae* jest oním privilegiem

1) *Kirchengesch. Schr.* II. 43.

2) *Časopis kat. duchov.* XII. 44.

3) *Paradoxon* IV. ad *Marcum Junium Brutum*. *Familiarissimus tuus* (*Marcus Piso consul*) de te (*K. Publiu Klodiovi* mluví zde *Cicero*) *privilegium tulit, ut si in opertum Bonae Deae accessisses, exulares.*

4) l. 16. *Dig. de legibus* 1. 3. *Jus singulare est, quod contra tenorem rationis propter aliquam utilitatem auctoritate constituentium introductum est. Iulius Paulus. l. 31 Dig. 1. 3. Princeps legibus solutus est; Augusta autem, licet legibus soluta non est, principes tamen eadem illi privilegia tribuunt, quae ipsi habent. Domitius Ulpianus.*

5) § 6. I de iure naturae 1. 3. *Plane ex his (constitutionibus imperatoris). quaedam sunt personales. quae nec ad exemplum trahuntur, quoniam non hoc princeps vult. Nam quod alicui ob meritum indulsit, vel si cui poenam irrogavit, vel si cui sine exemplo subvenit, personam non transgreditur. Aliae autem, quum generales sint, omnes procul dubio tenent. Cf. et l. 1. § 2. Dig. de constitutionibus principum* 1. 4.

kostela moravského. *Contra ius*, vlastně příhodněji řečeno *praeter ius*, tu jest jenom slovanská liturgie schválená Janem VIII. a nařízená. Že právě ona jest podstatnou částkou výsady arcibiskupstva Methodějova, seznali jsme již, přirovnávše naši listinu oběma listům Jana VIII. z roku 879. Papež potvrdil prve v úběc onu výsadu se zřením na slovanskou liturgii, jemnou výtku čině Svatoplukovi pro jeho k svatému arcibiskupovi nešetrnost, avšak ještě jednou ji ku konci výslovně „právem schvaluje a nařizuje, by týmž jazykem slovanským zvěstovány byly slavné skutky Krista Boha našeho.“ Proč to? Poněvadž jednaje proti výsadě dané svým předchůdcem zabraňoval roku 873 slovanskou bohoslužbu; z téže příčiny uvádí zde také některé aspoň důvody, pro něž smýšlení svoje změnil: dovozuje, že není proti písmu, ze žalmu 116, 1. sk. ap. 2, 11. Filip. 2, 11. a I. Kor. 14, 3. 4., jiné (politické) důvody, jistě závažnější a důležitější z opatrnosti zamlčev. „Neboť ne pouze trojím jazykem, alebrž všemi jazyky máme podle svatého písma chváliti Hospodina. Aníž zdravé víře, ani kázni církevní není na odpor, buď mše svaté zpívati týmž jazykem slovanským, nebo svaté evangelium a svatá čtení nového i starého zákona dobře převedená a vyložená čistí nebo zpívati jiné služby a hodinky všecky, poněvadž jenž tři přední jazyky učinil, hebrejský, řecký a latinský, on sám stvořil i všecky jiné ke chvále a oslavě svojí.“ To, co jest mimo zákon v listině potvrzovací, bylo podstatou výsady samé čili hlavním obsahem listiny zde potvrzené,

Možná-li také rozumně mysliti, že by byl Jan VIII. nebo jiný papež potvrdil výsadu jazyka slovanského, a nařídil slovanské bohosloužení pro země téhož jazyka, kdyby nebylo již předkem bývalo dovoleno a schváleno, a kdyby nad to nebyl nabyt dokonalého přesvědčení, že se skutečně osvědčuje a svým účelům výborně vyhovuje?

Že schválení slovanské bohoslužby bylo integrující částí privilegia kostela moravského, vidno také z dalšího rozkazu Janova, by totiž ve všech kostelích državy Svatoplukovy pro větší poctivost bylo zpíváno evangelium napřed latinsky a potom teprve slovansky, lidu latině nerozumějícím u, jakož se prý už v některých kostelích děje.¹⁾ Slova „sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur“ nezbytně předpokládají dřívější nařízení téhož obsahu, nebo kdo by důvodně tvrditi mohl, že slovanští kněží zcela o své vůli a ujmě

¹⁾ Boček I. p. 44. *Iubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terrae vestrae propter maiorem honorificentiam evangelium latine legatur et postmodum slavonica lingua translaturum in auribus populi latina verba non intelligentis adnunciatur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur.*

začali tak činiti? Jan VIII. takové náředby nevydal, (nebo brzo po svém na stolec Petrův dosednutí, totiž na jaře 873, zabráňoval slovanskou liturgii, tedy jí nemohl vydati než Hadrian II. Účel pak téhož rozkazu nemohl býti leč ten, by se nezdálo, jako by slovanskí knězi lehko brali obřadní jazyk církve římské, jak je skutečně viní bezejmenec salcpurský. A jakkoli taková privilegia sluší vykládati přísně dle znění litery,¹⁾ neváháme tvrditi, že bohoslužba slovanská tak byla Janem VIII. nařízena pro země slovanské, že bylo třeba nového rozkazu, by se mohla sloužiti mše svatá latinsky Svatoplukovi a jeho županům některým, pokud by si přáli. Všimněme si: zde píše „praecipimus,“ kdežto nařizuje liturgii slovanskou silnějším „iubemus.“ Náředbu tuto slovanské liturgie vymohl beze vší pochybnosti Methoděj arcibiskup, předvídaje ony kruté boje proti novému jazyku liturgickému po své smrti. Však se jich dočkal ještě sám. Vlastní jeho suffragan, který s jeho souhlasem svěcen byl na biskupství, povstal proti němu a dovedl po jeho smrti ve spojení se Svatoplukem, že papež Štěpán VI. slovanskou bohoslužbu zapověděl pod trestem klatby bullou Quia te zelo fidei. Jakých zbraní užil Viching, viděti z listu samého, lži a pomluvy nestoudné. Máme za to, že dovolával se zábrany Jana VIII. z roku 873 a svého falsifikatu z roku 880. Tak nejsnáze se mu podařilo oklamati zbožného

1) c. 8. dist. 100. Gregorii M. lib. 2. ind. XI. ep. 54. dle Ewalda z července 593 Jaffé, Regesta nr. 1259 (896). Ravennský arcibiskup Jan užíval pallia i mimo mši svatou jako na průvodech, což bylo proti obyčaji celé církve, a dovolával se privilegií jeho předchůdcům udělených, zejména Jana papeže, dle něhož dlužno zachovati výsady jemu a jeho církvi dané. Řehoř mu odepsal, aby buďto řídil se zvykem všech metropolitův, nebo se prokázal listinami dřívějších církve římské biskupův, neboť není slycháno snad o žádném metropolitovi na celém světě, že by se palliem odíval mimo mši svatou. Chce-li tedy Jan udržeti své přednosti, ať se řídí v užívání pallia zvykem všech nepsaným, nebo se hájí psanými výsadami. *Vestra fraternitas scripsit nobis, pallio te non nisi post dimissos de secretario filios ecclesiae et missarum tempore atque in litanis uti solennibus verbis aliquid te usurpasse contra generalis ecclesiae consuetudinem apertissima veritate professus.* Illud tamen frater carissime tibi non putamus ignotum, quod pene de nullo metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum extra missarum tempus usum sibi pallii vindicasse. Et quod bene hanc consuetudinem generalis ecclesiae noveritis, vestris nobis significastis epistolis, quibus praeceptum beatae memoriae decessoris nostri Ioannis papae nobis in subditis transmisistis annexum continens, omnes consuetudines ex privilegio praedecessorum nostrorum concessas vobis ecclesiaeque vestrae debere servari. Aut enim mos omnium metropolitanorum etiam a tua est fraternitate servandus, aut si tuae ecclesiae aliquid specialiter dicis esse concessum praeceptumve a prioribus Romanae urbis pontificibus, quod haec Ravennati ecclesiae sunt concessa, a vobis oportet ostendi. Quod si hoc non ostenditur, restat, postquam talia agere neque consuetudine generali, neque privilegio vindicas, ut usurpasse te comprobes quod facisti. Oportet igitur fraternitatem tuam, si honores suos sibi quibuslibet argumentis stabili proposuit mente defendere, aut generalitatis usum ex non scripto sequi, aut ex scriptis privilegiis se tueri. — Dále oznamuje, že v archivě církve římské dal hledati privilegií církve ravennské, a nalezeny jsou mnohé listiny, které arcibiskupovu smyslu jsou na odpor, žádné, které by mluvily v jeho prospěch.

papeže. Nemůžeme sice ani tak omluviti Štěpána zcela a pro jeho osobu sprostiti všeliké viny v té záležitosti, vždyť mohl v archivě svaté stolice ne nésnadno nalézti opis listin pravých, kterými jeho předchůdcové liturgii slovanskou dovolovali, schvalovali, nařizovali, ale přece *hlavní a vlastní vina zákazu toho a tedy i zániku slovanské bohoslužby v našich vlastech padá na hanebného lháře a podvodníka Vichinga a — na jeho v té věci spojence knížete Svatopluka*. Svátá stolice není vinna zánikem slovanské liturgie na Moravě alebrž ti, kdož ji úmyslně obelhali a podvedli lichými zprávami a kdož vypudili ze země slovanské kněze.

Plným právem poznamenal Ginzl: Ačkoliv sám Svatopluk se přidal (879 a 880) ke straně nepřátel slovanské liturgie a bez pochyby svou přichylnost k latině po svých poslancích také oznámil, chtěje patrně přiměti papeže k zavržení slovanské bohoslužby: nedal se přece Jan VIII. ani touto důležitou okolností pohnouti k zamítnutí slovanské liturgie, ježto mu nesčetný národ slovanský závažnější byl i nad knížete Svatopluka a jeho župany, a učinil pro něj jenom onu výjimku výše dotčenou.¹⁾

Výsady kostela moravského se týkalo také ustanovení Vichinga suffraganem biskupem nitranským, jakož i posvěcení druhého suffragana, pročez o tom papež hned řeč zavádí, když byl vůbec potvrdil ono privilegium, i nařízení, by knězi jakéhokoliv národa na Moravě působící poslušní byli ve všem svého arcibiskupa a nic bez jeho vědomí nepodnikali a nezaváděli.

Není tedy, jak ubezpečoval kanovník Ginzl, udání pannonské legendy o výsadě Hadriana II. na odpor Janově záповědi z roku 873 a 879 (této, viděli jsme, ani nebylo,) ani se svolením téhož papeže roku 880. neboť řečená výsada nejenom se velmi dobře snáší se zábranou roku 873 i se schválením roku 880, ba ony ji zrovna předpokládají. Ano, papež Jan VIII. v listě svém Svatoplukovi roku posledně zmíněného takových užívá slov a obrátův, jež poukazují nejenom na obnovení a potvrzení, ale i na značné rozšíření privilegia Methoději dříve již uděleného; právě bulla *Industriae tuae* nejjasněji dosvědčuje, že apoštolská stolice zcela jistě roku 869 povolila slovanský jazyk obřadní.

Připusťme, ale jenom na chvílečku, že nebylo výsady z roku 869: pak zcela jistě Methoděj roku 873 byl nucen poslechnouti zábrany Janovy; neposlechnuv jí, neměl nejmenší naděje na potvrzení slovanské bohoslužby Janem VIII. Ginzl píše: kdyby byl Methoděj míval takovou výsadu, byl by ji připomněl Janovi roku 873 a byl by se na ni odvolal proti nepřátelům, a tito by se nebyli opovážili pro věc od Hadriana II. dovolenou na Methoděje

¹⁾ Kirchenh. Schr. II. 48. — Č. k. d. XII. 49.

u papeže Jana VIII. žalovati.¹⁾ Kolik vět, tolik domněnek ničím nedoložených. Že se světec nedovolával své výsady roku 873 mohli bychom říci, kdybychom směli nahlédnouti do písemné jeho odpovědi papežovi zaslané po legatu Pavlovi. Že se jí nedovolával proti nepřátelům, tvrditi bychom mohli jenom, kdybychom nahlédnouti mohli do spisův, které psány byly v Němcích v záležitosti té, předполоživše, že jsou úplné a že jsou zcela věrohodné. Že ani třetí věta není správnější, vidno z této statě. My dovolujeme si souditi takto: kdyby nebylo bývalo výsady z roku 869, pak by Němci na všech místech se vším důrazem byli na to poukazovali, že nemaje nížádného povolení osmělil si Methoděj takovou na západě neslýchanou novotu, nebyli by opominuli zejména připomněti to ve spise de conversione Bagoariorum et Carantanorum králi Ludvikovi: sotva by se byli skrývali v pozdějších letech 879 za záda Svatoplukova, ale jistě by byli bojovali v otevřeném poli. Pak i letopisy jejich byly by nám o tom zprávu podaly. Poněvadž toho není, máme ty okolnosti za negativný důkaz, že Methoděj měl v ruce privilej od Hadriana II.

I Rusové uznávají zásluhu papežovu, že povolil slovanskou liturgii, ale pochybují o jeho upřímnosti, urážejíce se, že nařídil evangelium (v listě Hadrianově, Gloria in excelsis i s epištolou) zpívati napřed latinsky a potom teprve slovansky, a ještě více, že Jan VIII. ustanoviv na Moravě biskupem rodileho Němce, posílil německou stranu při dvoře Svatoplukově, obnovil sotva utuchlé různice a pochybným učinil postavení Methodějovo.²⁾

O neupřímnosti papeže Jana VIII. v záležitosti Methodějově nenalézáme v listinách ani sledu. Právě naopak, bulla *Industriae tuae* zřejmě svědčí, jak velice si vážil papež slovanského apoštola. Neboť světcovy vlastní důvody pro slovanskou bohoslužbu mluvící přijav za své, uvedl nám některé v svém listě. Jeho vplyvem věrojatno byla bohoslužba jazykem slovanským nejenom rozšířena na země téhož jazyka všechny, alebrž i nařízena. K tomuto soudu dospěli jsme dlouholetým studiem listův Jana VIII. v záležitosti Methodějově. Však již vydavatelé *Pramenův dějin českých* upozorňují na „formu

¹⁾ Časopis katol. duchovenstva XII. str. 50. Kirchenhist. Schr. II., 49 N. 32, 31.

²⁾ Федоръ Успенскій, Первые славянскія монархія на сѣверозападѣ. С. Петербургъ 1872, стр. 77 сл. разрѣшая вообщѣ совершать литургію на славянскомъ языкѣ, онъ дѣлаетъ оговорку (*výhradu*): »ради болшей торжественности читайте евангеліе на литургіи сначала на латинскомъ, потомъ на славянскомъ языкѣ, а если тебѣ (Святополкѣ) болѣе правится латинская мисса, то мы повелѣваемъ для тебѣ служить обѣдни на латинскомъ языкѣ. Весьма сомнительно, чтобы искреннее чувство руководило папой, когда онъ дѣлалъ эти распоряженія. Поставивъ епископомъ въ Моравію природнаго Нѣмца, Викинга, папа усиливалъ этимъ нѣмейкую партію при дворѣ Святополка, вносилъ снова нескончаемые раздоры и ставилъ въ сомнительное положеніе Меѳодія.

litteras sclaviniscas listu Industriae tuae v latinském slohu jinak neobyčejnou, opsání to slovanského КЪНИГЫ СЛОВѢНСКЫ.“¹⁾ Také professor Dr. Jan Friedrich, který neuznává dostatečným dovozování zákonitosti slovanské liturgie v dotčeném listě Janově, podnět zavdává, přemýšleti o jiných (politických a utilitárních) důvodech papežova rozhodnutí, nazývá je v poznámce slovansky zbarvenou obranou Jana VIII. roku 880 (die slavisch gefärbte Vertheidigung Johannis VIII. im Jahre 880.²⁾)

Jan VIII. nařídil, aby se ve mši svaté zpívalo evangelium (dle Hadriana II. i epištola) napřed latinsky a potom teprve slovansky. Důvody této náředy byly asi:

1. by Němci nemohli pomlouvati slovanských knězů, že v lehkost uvádějí latinu, jak Methoději činí bezejmenec salcpurský roku 873³⁾;

2. by Slované tím osvědčovali, že vysoce si váží obřadního jazyka církve římské;

3. by na paměti měli, že vlastně latině by se měla konati veřejná i u nich bohoslužba, že výsadou od církve římské jim povoleno jest sloužiti jazykem národním a proto jí vděční jsouce;

4. mají vezdy trvati s ní ve spojení;

5. by knězi nezanedbávali studia a nikdy se nepřestali vzdělávati, majíce v jazyku latinském mnoho vzorův nejenom ve spisech klasikův, ale zvláště ve spisech svatých otcův a učitelův církve;

6. poněvadž latina jest úřední řečí církve římské; s ní a s biskupy sousedními jednati se mohlo pouze latině.

Vždyť i církev římská o slavnostní bohoslužbě papežově zpívala a dosud zpívá lekci a evangelium napřed řecky a potom latinsky; i církev cařihradská o slavných průvodech veřejných (diebus stationum) tytéž částky bohoslužby konala napřed latinsky a potom teprve řecky. Tím se v liturgii udržovala vzájemnost obou církví. Táž vzájemnost býti měla i mezi církví slovanskou a církví římskou. Kdož může něco takového kárati?

Papeži se vytýká, že knížeti a jeho županům dovolil a přikázal sloužiti mši svatou latinsky, pokud by si přáli. Svatopluk tomu chtěl. Bylť na latinskou mši uvyklý. Snad v tom také vyhledával jakési přednosti před prostým lidem nebo se chtěl zavděčiti papeži. Jistě zavděčil se tím Němcům. Nebylo věru proč odepřiti jemu jeho žádost. Mezi ním a Methodějem nebylo sice úplné a dokonalé důvěrnosti nikdy a to pro hanebnou zradu, jaké

1) *Prameny dějin českých* svazek I., str. 46., pozn. 5.

2) *Ein Brief des Anastasius bibliothecarius. Sitzungsberichte 1892, S. 433.*

3) *Anonymi Salisburgensis Historia conversionis Carantanorum apud Bartholomaeum Kopitar (Glagolita Clozianus Vindobonae 1836, pag. LXXV) usque dum quidam Graecus, Methodius nomine, noviter inventis sclavinis litteris, linguam latinam doctinamque Romanam atque literas auctoriales latinas philosophice superducens, vilescece fecit cuncto populo ex parte missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt.*

se dopustil na svém strýci. Ještě více zakalil se jeho poměr k světcovi stížností u papeže roku 879. Ale v našem listě není ani stopy nejmenší nějakého nedorozumění mezi knížetem světským a duchovním. Podle všeho papež očekával a nadál se i Methoděj arcibiskup, že nyní, když světec slavně uznán byl pravověrným, zavládne mezi oběma shoda; ba i to bylo nadějí nejenom světcovou nébrž i papežovou, že se slovanská bohoslužba přece ujme svým časem i na dvoře knížecím, proto až na sám konec listu jest postavena podmínka „et si tibi et iudicibus tuis placet“, jestli se líbí tobě a tvým úředníkům. Dovolení nebylo absolutné, nébrž fakultativné, proto docela oprávnňuje výklad náš.

Nejvíce mají mnozí papeži za zlé, že cizince Vichinga povýšil na biskupskou stolicí v Nitře a podkládají jemu úmysly, jakých míti nemohl a jistě ani neměl. Kdo určil Vichinga pro biskupský stolec? Kdo jej papeži proň navrhl? Odpověď zní: Kníže Svato-pluk. Zdaž o tom nevěděl Methoděj? Věděl-li a znal-li kněze Vichinga, proč nezabránil volby jeho u knížete? Jest-li pak to bylo obtížno, proč nezabránil potvrzení jeho u papeže a posvěcení?

Vizme slova naší listiny: Také jsme kněze jménem Vichinga posvětili na biskupa svatého kostela nitranského, jehož jste nám poslali, zvolivše jej k tomu úřadu. I prikazujeme jemu, by svého arcibiskupa ve všem byl poslušen, jak to vymáhají svaté zákony církve. Také jest náš vůlí, bys taktéž za souhlasu samého arcibiskupa a dohodnuv se s ním v příhodné chvíli poslal nám jiného schopného kněze nebo jahna, jehož bychom podobně posvětili na biskupství pro jiný kostel, kde bys biskupskou stolicí za potřebnou uznal.¹⁾

V těchto větách se dosvědčuje a zjišťuje, že Vichinga sice k biskupské důstojnosti určil kníže sám, ale nikoli snad proti vůli arcibiskupově: volba Vichingova se stala za souhlasu a v dorozumění s Methodějem (*cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia*), neboť dle výslovné vůle papežovy volbu druhého biskupa *suffragana* měl vykonati taktéž kníže za souhlasu a v dorozumění s arcibiskupem (*pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia*). *Consensus*, ne-li více, zahrnuje alespoň negativné účastenství arcibiskupovo při volbě; *providentia* i činnou jemu při tom účast zabezpečuje. Poněvadž se pak dle svědectví naší listiny světec

¹⁾ *Codex diplomaticus Moraviae* tom. I., pag. 43, collato textu in Rački, *Viek i djelovanje* pag. 338; *Ipsum quocque presbyterum nomine Unichinum, quem nobis direxistis electum, episcopum consecravimus sancte ecclesie nitriensis, quem suo archiepiscopo in omnibus obedientem, sicut sancti canones docent, esse iubemus, et volumus, ut pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia et alterum nobis apto tempore utilem presbiterum vel diaconum dirigas, quem similiter in alia ecclesia, in qua episcopalem curam noviter esse necessariam, ordinemus episcopum.*

v obojím tomto směru příučástnil, smíme souditi, že Viching nejenom bezúhonně se choval prve, ale i vlastnosti na sobě ukazoval, které jej doporučovaly k vysokému úřadu církevnímu. Nejevil se tedy ošemetník nijak protivníkem světcovým, nebyl odpůrcem ani slovanské liturgie, ba snad ji někdy také konával, aby se zavděčil arcibiskupovi a lidu, Methoděj o něm a o jeho dosavadní činnosti a o jeho chování nepochybně v Římě svědčil, ale nemohl o něm říci nic špatného. Ale Viching byl cizinec, jenž jeho důvěry neměl a jí ani nezasluhoval. Světec ho prohlédl docela, nadál se a poznával, co se v něm skrývá; nemohl jednati proti vůli knížete Svatopluka, však upozornil papeže na mnohou věc nemálo důležitou, a sice:

1. že by jemu ve Vichingu povstati mohl nejnebezpečnější odpůrce a sice co do bohoslužby slovanské: proto ji papež nařizuje (*iubemus*) nejenom pro země Svatoplukovy, ale i pro všechny ostatní krajiny jazyka slovanského jenom s tím rozdílem, že evangelium zpívati se mělo v zemích Svatoplukových (*in omnibus ecclesiis terrae vestrae*) napřed latinsky pro větší počestnosť, a potom teprve jazykem slovanským;

2. že by se mohl státi sokem samému arcibiskupovi: proto papež poroučí (*iubemus*) Vichingovi, by ve všem byl arcibiskupa poslušen vedle svatých kanonův;

3. že by dále nový biskup suffragan světců našemu mohl býti na závalu při stanovení kandidata druhého stolce biskupského, proto papež vyslovil svou vůli, (*volumus*), aby k téže důstojnosti nebyl vybrán, určen a zvolen, kdo by Methoději nebyl vhod a s kým by nemohl souhlasiti;

4. že by konečně nový suffragan mohl dělati pohoršení mezi duchovenstvem a rozkol a strany v lidu naproti svému arcibiskupovi: proto papež nařizuje (*praecipimus*), aby knězi, jahni a klerici jakéhokoliv řádu, nejenom Slované, ale kterékoli národnosti ve všem jsouce poslušni svého arcibiskupa nic bez jeho vědomí nepodnikali; pak-li by někteří, vzpurni jsouce a neposlušni, dělali pohoršení nebo způsobili rozkol, po dvojím napomenutí z vůle papežovy (*nostra auctoritate*) a z jeho rozkazu (*praecipimus*) od svých kostelův mají býti odstraněni a za hranice zavedeni podle stanov, kteréž byly Methoději doručeny a zaslány Svatoplukovi.¹⁾

¹⁾ Boček, Codex I. 43. Rački, Vieč 338 sl. *Presbiteros vero, diacones, seu cuiuscunque ordinis clericos, siue Sclavos siue cuius libet gentis, qui intra prouincie tue fines consistunt, precipimus esse subiectos et obedientes in omnibus iam dicto confratri nostro, ut nihil omnino preter eius conscientiam agant. Quod si contumaces et inobedientes existentes scandalum aliquod aut schisma facere presumpserint et post primam et secundam ammonitionem se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores ab ecclesiis et finibus uestris auctoritate nostra precipimus esse procul abiiciendos, secundum auctoritatem capitulorum, que illi dedimus, uobis direximus.*

Nemůžeme dáti za pravdu V. A. Bilbasovu, že v Pannonii byly církevní záležitosti dosti v nepořádku, a že německé duchovenstvo neuznávalo Methoděje svým arcibiskupem.¹⁾ Neboť máme za to, že světec pevnou rukou a celou energií, jakou osvědčil proti německým praelatům roku 869 až 873, snažil se udržeti kázeň, na jakou byl zvykl ve svém klášteře. Toho nemohl ovšem zameziti, by německá strana v jeho duchovenství, majíc volný vždycky přístup ku knížeti, potajmu za jeho zády nekula pletich. O budoucnost bylo se světci starati pro ten případ, kdyby se zvrhl Viching. Než v té věci byl papež celý Methodějův. Bylť zajisté přesvědčen o jeho požehnané působnosti ve prospěch církve římské a pro blaho národa slovanského. K tomu si vzpomněl všeho, co vytrpěl Methoděj, háje práv apoštolské stolice proti přechmatům německé hierarchie a tudíž byl odhodlán podle možnosti zabezpečiti Methoději jeho arcibiskupství zároveň s dílem, na němž byl pracoval společně se svým zesnulým bratrem Konstantinem-Cyrilem, se slovanskou totiž liturgií. Mohloť se Hadrianovo privilegium zdáti sousedům našich předkův pouze zatímným, jakkoli rozhodnutí stolice v takových věcech jest platno pro vši budoucnost, jestliže nebylo řečeno, že výsada platí jenom pro jistou dobu (privilegium temporale), dalo se očekávati, že hierarchové němečtí budou proti němu pracovati co nejusilovněji. Z té příčiny rozhodl Jan VIII., seč byl, otázku slovanské bohoslužby definitivně pro všechny časy a pro všechny krajiny slovanské: on ji nejenom znova povolil, ale i právem schválil (*iure laudamus*), a nařídil privilegiem platným pro všechny časy a pro všechny země slovanské. Toho se domohl u něho svatý náš arcibiskup. Tolik platilo u Jana VIII. slovo Methodějovo. Nenadál se však a nadíti nemohl ani on ani papež Jan VIII., že již po krátkých pěti létech nepřítel člověk nejšlechetnější jejich obou úmysl, snahu a úsilí niveč uvede ďábelskou zlobou a podlým klamem a podvodem.

Praví dále ruský učenec: Na prosbu Methodějovu, možná za jeho redakce (original má: подъ его диктовку) Jan VIII. sestavil zvláštní stanovy, jimiž uspořádal poměr duchovních k jejich arcibiskupu.²⁾ My jsme skromnější ve svém soudě, seznali jsme tolik

1) Кириллъ и Методій. I. стр. 94. Состояніе Паннонскѣй провинціи въ церковномъ отношеніи было довольно безурядное: латино-нѣмѣцкое духовенство не признавало Методія архіепископомъ. Пѣшемъ а parte potiori „нѣмѣцкѣ“ духовенство, (не латинско-нѣмѣцкѣ, какъ Bilbasov) а také з тѣхъ причинъ, же в Нѣмцѣхъ jiného духовенства nebylo, mimo latinské.

2) см. спису стр. тѣхъ. Папа зналъ это и рѣшилъ по возможности овезопасить Методія: по просьбѣ Методія, выть можетъ, подъ его диктовку, Іоаннъ VIII. составилъ особый статутъ, которымъ регулировалъ отношеніе духовныхъ лицъ къ ихъ архіепископу. Къ сожалѣнію, статутъ не сохранился.

aspoň, že i list náš *Industriae tuae* i ztracený statut moravského arcibiskupstva patrně jsou aspoň inspirovány *Methodějem*.

Však naše listina také jest dostatečným důkazem, že, jak tomu chtěla a jak velela spravedlnost, *Jan VIII. byl celý na straně Methodějově*. Nedovedl to zabrániti ani přítomný právě tehda v Římě arcibiskup salcurský Ditmar.

Jináč ovšem na věc pohlížejí pravoslavní. Dle Dra. Nikodima Milaše, nynějšího biskupa zaderského, celá náchylnost Jana VIII. k Methoději se zakládala na jeho zájmech. V otázce jurisdikce byl pro Methoděje, neboť to vymáhaly jeho zájmy; co do slovanské liturgie byl proti němu, protože tomu chtěly jeho ohledy na německé duchovenstvo. Poměr papežův k slovanskému arcibiskupu od roku 870 do 873 slouží prý jasným důkazem, že se apoštolská stolice (autor píše důsledně s myslí pohrdavou *папство, папски престо*) v otázkách týkajících se slovanské církve řídila té doby jenom politickými ohledy: i obrana té církve i poskytnutá arcibiskupovi záštita byla zase rovněž jenom výsledkem politických a nikterak jiných jakýchkoli pohnutek. I roku 880 Jan VIII. Methoděje uznal pravověrným opět ne z jiných než z politických důvodův, které jej také přiměly k tomu, by schválil slovanskou liturgii (autor má: da dopusti da se služi liturgija ne samo na tri, nego na sve jezike ovoga svijeta, „že dopustil, by se sloužila mše svatá nejenom trojím, ale každým jazykem toho světa!“¹⁾

Není nám lze promluvití o všech těchto větech a oceniti je po zásluze, není k tomu kdy; také by stať zabrala příliš mnoho místa. Tím méně lze vyvracetí všecko, což nesprávného jest ve spise o svatých našich apoštolech. Dogmatickou část oceňují učenci na slovo vzatí.²⁾ Avšak tolik možno říci, že od spisovatele, jehož matka byla katolička, jemuž v jeho mládí katolický biskup a katolický kněz nyní také infulou ozdobený, poskytlí příležitost vzdělati se, byli bychom očekávali více šetrnosti k víře a k církvi katolické.

Z jakých důvodův Jan VIII. věrojatno zakázal roku 873 slovanskou bohoslužbu Methoději listem dodaným legatem apoštolským Pavlem biskupem, naznačeno v této stati na svém místě; jaké důvody měl roku 880, že zapovídanou bohoslužbu slovanskou schválil, také obšírněji bylo vyloženo; však je udává papež sám ve svém listě: *Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis*

¹⁾ Славенски апостоли Кирил и Методије и истина православља. Написао Др. Никодим Милаш. Задар 1881 стр. 346. Z typografických příčin podáváme srbské citaty v textě literami latinskými.

²⁾ Sr. O Ivana Markovića, Papino poglavarstvo u crkvi za prvih osam vjekova. Povestno kritična prouka. U Zagrebu. V časopise, kde spis byl posuzován, nebyl udán rok, kdy dílo vyšlo.

et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes, vobis iterum . . . remisimus, „nalezli jsme, že Methoděj ve všech církevních naukách jest pravověrný a prospěchu církve svaté dbalý, proto vám jej zase . . . zpět posíláme, a poručíme, byste jej přijali jakožto svého pastýře s náležitou poctivostí . . .“ Kdyby někdo byl tvrdil, že Konstantin-Cyrill přidal se k politice Rostislavově, začav na Moravě sloužiti slovansky jenom z politických důvodův, to by bez pochyby prohlásil pravoslavný vladyka zaderský za urážku světce, snad i za rouhání se jemu, neboť svědčí list Hadrianův Sláva na výsostech Bohu, že se to stalo v důvěrné modlitbě k svatému Klimentu, aby se Moravané snáze naučili příkazům božím. Methoděj neposlechl papeže, když roku 873 zapovídal slovanskou liturgii; Milaš se posmívá, že Jan VIII. málo věřil ve svou moc, když se mohl báti jakéhokoliv arcibiskupa. Ona neposlušnost Methodějova jest prý nejtěžším bodem pro katolíky ¹⁾ (autor nám říká výhradně jenom римляни, Římané); nepomyslel, že Methoděj nechtěl tehda uškoditi vzrostu církve mezi Slovy, že hleděl na prospěch církve, na snažší rozšíření náboženství Kristova v našem národě, že právě slovanskou bohoslužbou nejlépe bylo lze zajistiti naše krajiny svaté stolici proti přechmatům sousedních biskupův, že nechtěl, aby privilegium Hadrianem II. udělené jemu a jeho kostelu přišlo na zmar, z které příčiny vysvětlil celou záležitost legatu a zaslal papeži omluvu. S hlediště Milašova bylo rovněž tak nepolitické, že Methoděj hleděl výsadu svého arcibiskupství proti vůli Svatoplukově udržeti, jako nepolitické bylo u Jana VIII., že bohoslužbu slovanskou schválil, výmluvnými slovy ji obhajoval a pro všechny země slovanské ji nařídil, ač jí nepřál Svatopluk, nejmocnější tou dobou panovník slovanský. Papež vykonal, což bylo spravedlivě, aniž se ohlížel na přání knížete Svatopluka, neboť uznal jednání Methodějovo docela správným a prospěšným církvi i národu. Kde listina mluví, tam nemají ni nejmenší ceny dohady a všelike domněnky, které jí jsou na odpor a neb které se s ní nadobro ve shodu nedají uvést.

Mlčením bychom pominuli, že biskup Milaš věrovyznání, které se připisuje v rukopisech Konstantinu-Cyrillovi, prohlašuje za původní dílo světce, ač je za pozdější padělek měl již mistr kritiky Josef Dobrovský, za práci jakéhos Bulhara vydává A. D. Voronov professor téže duchovní akademie kyjevské, na které i náš autor nabyl svého vzdělání bohosloveckého. Nedotýkali bychom se jiných vad jeho spisu, na které upozorňuje Dr. Antun Franki v recenzi jeho.²⁾ Ale jednu věc nelze smlčeti. Na důkaz, že Konstantin-Cyrill a Me-

¹⁾ Славенски апостоли стр. 337.

²⁾ Slaveniski apostoli Kiril i Metodije i istina pravoslavljja. Napisao Dr. Nikodim Milaš Archimandrit i profesor Bogoslovije. Ocienio A. Franki. U Zadru 1882.

thoděj o Duchu svatém věřili fotijovsky, dovolává se i kardinala Hergenröthera slovy: Po sebi je možná, šta više jamačno je, da je Metodiju, koji je u vizantinskoj državi rodjen i vaspitan bio, prema dobivanome vaspitanju sasvim nepoznato bilo Filioque latina; on je svakako neznajući za nikakvu izričnu i od Istoka priznanu odluku crkvenu u tome pogledu on je svakako djelio zabluđu Fotijevu i dobrodušno je priznavao to učenjem sv. otaca. U Rimu on je ispoviedio Simvol u drevnoj formi, bez onoga dometka, što su franki ustanovili, i koji ni u Rimu bio primljen, i prema tome, on je mogao pozivati se u pogledu svoga vjerovanja na rimsku crkvu.¹⁾ Po česku zní překlad biskupa Milaše asi takto: O sobě jest možno, ano jest jisto, že Methoději, jenž se narodil a vychován byl v državě byzantijské, podle nabytého vzdělání zcela cizí bylo Filioque Latinův; on naprosto neznaje nižádného výslovného i na východě prohlášeného rozhodnutí církevního v té věci, nepochybně sdílel blud Fotiův i dobrou věrou (bona fide) uznával to za učení svatých otcův. V Římě vyznával symbol v dávném způsobě, bez onoho dodatku, jež ustanovili Franci a který v Římě nebyl ještě přijat, a potud mohl se dovolati římské církve co do své víry. — Ale u kardinala Hergenröthera čteme zcela jináč na uvedeném místě: An sich wäre es möglich, ja sogar wahrscheinlich, dass der im byzantinischen Reiche geborene und erzogene Methodius nach dem ihm ertheilten Unterrichte das Filioque der Lateiner befremdlich fand, ja dass er — bevor die Kirche eine ausdrückliche, auch im Orient promulgirte Entscheidung erlassen — in dem Irrthum das Photius befangen war und diesen als Lehre der Väter im guten Glauben festhielt. In Rom hatte er das Symbolum in der alten Form ohne den damals dort noch nicht eingeführten Zusatz der Franken (Bd. I. S. 711) beschworen und insoferne konnte er sich letzteren gegenüber auf die römische Kirche berufen, auch wenn die in dem Zusatze ausgedrückte Lehre nicht die seinige gewesen wäre.²⁾

Kardinal Hergenröther považoval za možné ba i pravdě podobné (dle Milaše za zcela jisté, jamačno), že Methodějovi dle vzdělání, jehož se mu dostalo, Filioque bylo podivno (befremdlich), dle Milašova překladu bylo mu zcela cizí čili alespoň neznámo, sasvim nepoznato. Hergenröther dále kladl za možné ano i věrojatné, že Methoděj sám pojat byl bludem Fotiovým a tentýž blud měl bona fide za nauku otcův, dle Milašova překladu světec naprosto (nepochybně) sdílel blud Fotiův, maje jej za nauku otcův. Že by byli ustanovili Frankové dodatek Filioque, jak Milaš praví, Hergenröther nikde

1) Славенски апостоли стр. 341.

2) Card. Jos. Hergenröther, Photius Patriarch von Constantinopel. Regensburg 1867 II. Band S. 621.

netvrdil, nébrž že jej zavedli, ovšem Řím ho tehda ještě nepřijal. Ne-li takové překládání čestné, poctivé, ať odpoví soudný čtenář.

Biskup Milaš mnoho si zakládá na tom, že Methoděj, věren sa prý zásadám oné církve, která jej vyslala, neohlížeje se na pápověď papežovu roku 873 neposlechl jeho¹⁾ u věci čistě disciplinarné, v otázce o liturgickém jazyku; jaké byly zásady církve východní, na něž se tu může narážeti, známo s dodatkem z krutých bojův, jež podstoupiti bylo pěstitelům a šířitelům slovanské bohoslužby v Bulharech na počátku desátého věku, o kterýchžto bojích výmluvným jest svědkem současný spis jednoho z nich, mnicha totiž Chrabra v písmenech slovanských: či by ona církev byla měla jiné zásady pro Moravu, jiné zase pro Bulhary? Ale náš autor se pranic nepozastavuje, že světec poslechl papeže roku 879 vyzývajícího jej k cestě do Říma, by se zodpovídal ze svého učení, kde oné disciplinarné, byť i byla již roku 873 důkladně papeži objasněna, se přidružila jiná nad onu daleko důležitější otázka yze dogmatická. Proč se o tom nešíří? Ze žádné jiné příčiny, než protože by byl nucen buďto vyznati s námi, že světec ctil v papeži svého vrchního představeného, že v něm viděl hlavu církve, jejíž jest právem a povinností, bdíti nad pravověrností biskupův, nebo, poněvadž by se byl sotva odhodlal. býti tolik upřímným, mluvícím ovšem o cestě obou světcův do Říma G. E. Afanasjevým řeci: Nevíme určitě, ani na tuto otázku nemáme odpovědi.²⁾

Nemůže náš autor odpustiti dále Janu VIII., že Methoději ustanovil biskupem suffraganem Němce Vichinga. „Nemohl-li prohravý papež předvídati, že v bezprostředný styk postaviv osoby měřův diametrálně si na odpor stojících, nevyhnutelně vnášel církevní správu sítě sporův a jako naschvál tvořil nekázeň? Připouštíme, že byl nucen papež, ve všem ospravedliviv Methoděje, něčem také ustoupiti straně německé. Ale tu se zase ukazují ohledy nedůstojné prvostolného patriarchy, pro které v nesnáze trhá církev, která právě nyní měla býti těch nesnází zbavena.“ Tak biskup Milaš.³⁾

Nelze nám připustiti, že by byl papež roku 880 v čem povoloval straně, kteráž byla prve krutě pronásledovala Methoděje. Uždyť právě tehda bylo teprve dokonáno jednání Jana VIII. začaté roku 873. Kdyby byl v čem povolil, kde by byla zůstala jeho

¹⁾ Славенски апостоли стр. 336.

²⁾ Моравия и св. св. Кирилъ и Меѳодій. Рѣчь Г. Е. Афанасьева 6-го Апрѣля 1885 года въ торжественномъ собраніи одесскаго общества имени св. Кирилла и Меѳодія. Одесскій Вѣстникъ. Газета политическая, экономическая и литературная. Nr. 77. Воскресение 7 (19.) Апрѣля 1885 стр. 2. Зачемъ позвалъ онъ (Mikoláš I.) ихъ? Не знаемъ. Кирилъ и Меѳодій послушались призыва и отправились. По чему сочли они себя обязанными послушаться этого призыва? И на зтотъ вопросъ мы не имѣемъ отвѣта.

³⁾ Славенски апостоли стр. 348.

autorita? Také jest nespravedlivě papeže viniti, že Methoději suffraganem posvětil Němce Vichinga. Dokázali jsme výše z listu Janova, že se to nestalo proti vůli světcově, který také nepochybně tážán jsa nemohl nic namítati proti Vichingově povýšení na biskupský stolec. Tak bezúhonně věrojatno bylo dosavadní chování ošemetníkově. Nižádným tedy způsobem nemohla býti odepřena knížeti Svatoplukovi žádost jeho. Nebylo k tomu kanonických důvodův. Do srdce pak Vichingova nemohl nahlédnouti ani papež, který ostatně učinil, jak jsme podotkli, pro Methoděje vše, co mohl, aby zabezpečil jemu klidné živobytí ve starobě jeho jakož i, pokud bylo na něm, slovanské bohoslužbě stálé trvání.

Poslové Svatoplukovi vrátili se s Methodějem i s Vichingem do svého domova. Když odevzdány byly knížeti listiny papežovy, zdálo se, že nastane klidná práce. Však ďábel, jenž nikdy nespí, ponoukl Vichinga, by začal podvrtné své dílo. Ošemetný biskup, jenž prve již si získal důvěru knížete, nyní jí zneužíval. Prokazoval se podvrženými listinami, dokládal se tajných rozkazův papežových, ba i přísahy, kterou mu bylo vykonati. Neutěšené nastaly poměry pro Methoděje i jeho duchovenstvo. Sám světec v pochybnost byl uveden o upřímnosti papežově. Proto písemně žaloval si na Vichinga, jak zaujal celého Svatopluka a požívaje přízně knížecí překážel svému arcibiskupovi v jeho svatém úřadě, ztrpčuje mu dny jeho života. Vylíčil papeži smutný stav svůj a tázal se ho, zdali skutečně Viching obdržel jiné ještě listy a instrukce, zdali opravdu zavázal jej papež přísahou k ostouzení svého arcibiskupa a k maření jeho díla. Také neopominul oznámiti, že Svatopluk znova pochybuje o jeho pravověrnosti.

Jan VIII. listem z 23. března 881 odpovídaje Methoději, schvaluje péči jeho o získání duší Bohu, radost svoji projevuje, že se světec drží pravé víry a chválu a dík vzdáváje za to Bohu bez ustání prosí Boha, by víc a více rozehrál jej ve svých příkazech a ku prospěchu svaté své církve milostivě vysvobodil jej ze všech protivenství. Dovědév se z listu Methodějova o různých případech a událostech vyslovuje mu svou upřímnou soustrast. O jeho pravověrnosti poučil Svatopluka. Dále ujišťuje, že nikomu jiných listův nedal, o kterých by nebyl věděl Methoděj, aniž biskupu onomu veřejně nebo tajně jiného něco činiti rozkázal, jiné pak Methoději doporučil, tím méně přísahy od něho se dožadoval, ba s ním ani slovíčkem o takové záležitosti nemluvil. Vybízí světce, by ustal již pochybovati, by věřícím svým pilně vštěpoval pravou víru, aby z práce svojí Kristu Ježíši přinesl ovoce hojné a milostí jeho jsa odplacen odměnu přijal příslušnou. Ať se nermoutí příliš pro zkoušky, jež přetrpěl, ano je právě s apoštolem za svou radost považuje, dle Řím. 8, 31. jist jsa pomocí boží. Konečně připovídá papež, až by se Methoděj vrátil do Říma, že zasednutí chce k soudu, vyslechna obojí stranu, nad hroznými zločiny, kterých se

onen biskup dopustil na úhanu svého důstojenství proti jeho osobě, a neopomine vzpurnost jeho náležitě pokárati.¹⁾

V listě tom, počínajícím *Pastoralis sollicitudinis tuae* mluví se o jakémsi biskupovi, jehož jméno se neudává sice, ale že to byl Viching, nemůže býti pochybnosti, poněvadž nebylo jiného biskupa v říši Svatoplukově, jenž byl Methoději podřízen. Papež píše: *Cum Deo duce reversus fueris*: až se Methoděj vrátí, že potrestati chce provinilého biskupa. Kam se měl vrátiti Methoděj? Zcela bezpečně tam, odkud byl vyslán arcibiskupem, do Říma, neboť kdyby se byl světec vrátil do kláštera podolympského nebo do Cařihradu, nemohl papež vyslechnouti jeho. Odkud pak věděl papež, Methoděj že chce se vrátiti do Říma? Nepochybně z listu světcova, jehož se dotýká. Proč do Říma právě chtěl se vrátiti světec? Pannonský životopisec nás ubezpečuje v hl. 7., že Methoději mluvil jeho bratr v Římě před svou smrtí: ty sice miluješ horu velmi, ale nechtěj pro horu opustiti svého učení. Také *Translatio* v řeči matky obou světcův (hl. 11.) na ruku nám dává, že se oba mínili vrátiti do svého kláštera. Když pak Konstantin-Cyryll zemřel v Římě, chtěl i Methoděj v Římě ztráviti poslední dny svoje, snad v onom klášteře, ve kterém jeho mladší bratr (dle 18. hlavy svého životopisu) dokonal věk svůj.²⁾ Však nebylo mu do-

1) *Methodio archiepiscopo pro fide. Pastoralis sollicitudinis tue curam, quam in lucrandis animabus fidelium Domino Deo nostro exhibes approbantes, et orthodoxe fidei cultorem strenuum existere contemplantes, nimis in eodem Domino iocundamur, et ei immensas laudes et gratias agere non cessamus, qui te magis ac magis in suis mandatis accendat, et ad sancte sue ecclesie profectum ab omnibus aduersitatibus clementer eripiat. Uerum auditis per tuas litteras uariis casibus vel euentibus tuis, quanta compassione tibi condoluerimus ex hoc aduerrere poteris, in quo te coram nobis positum sancte romane ecclesie doctrinam iuxta sanctorum patrum probabilem traditionem sequi debere monuimus, et tam symbolum quam rectam fidem a te docendam et predicandam subdimus, nostrisque apostolicis litteris glorioso principi Sfantopulcho, quas ei asseris fuisse delatas, hoc ipsum significauimus, et neque alie littaere nostrae ad eum directe sunt, neque episcopo illi palam uel secreto aliud faciendum iniunximus et aliud a te peragendum decreuimus. Quanto minus credendum est, ut sacramento hab eodem episcopo exigeremus, quem saltem leui sermone super hoc negotio allocuti non fuimus. Ideoque cesset ista dubietas, et Deo cooperante, sicut euangelica et apostolica habet doctrina orthodoxe fidei cultum fidelibus cunctis inculca, ut de labore tui certaminis Domino Jhesu Christo fructum afferas abundantem, et gracia eius remuneratus mercedem recipias competentem. Ceterum de aliis temptationibus, quas diuerso modo perpessus es, noli tristari, quin potius hoc secundum apostolum omne gaudium prorsus existima, quia si Deus pro te, nemo esse poterit contra te, tamen cum, Deo duce, reuersus fueris, quicquid inhormiter aduersum te est commissum, quicquid iam dictis epistolis contra suum ministerium in te exercuit, utramque audienciam coram nobis discussam, adiuuante Domino legitimo fini trademus, et illius pertinaciam iudicii nostri sententia corripere non ommitemus. Data X. kal. Aprilis Indictione XIII. Codex. dipl. Mor. I. 44. sequ. Rectius iuxta manuscr. regestum archivi vatic. epist. 278 pag. 110 Rački, Vieki i djelovanje pag. 344 sequ.*

2) *Dignum ac necessarium duxi suggerere Beatitudini tuae, apostolice pater, quoniam quando ex domo nostra ad seruitium, quod auxiliante Domino fecimus, sumus egressi, mater cum multis lacrymis obtestata est, ut si aliquem*

práno. Péče o církev jemu svěřenou toho nedovolila, dokud živ byl jeho příznivec Jan VIII., (jenž byl zavražděn 15. prosince 882). Nemohl, nechtěl nechati bez pastýře svého stáde, jež tak velice mu k srdci přirostlo. Nechtěl, nemohl opustiti svých v hlásání slova božího pomocníkův, slovanských knězův, neboť bylo se mu obávati, by všeho schopný biskup Viching, zarytý nyní nepřítel arcibiskupův a zvláště slovanské liturgie, spoléhaje na přízeň Svatoplukovu nevypudil jich za jeho nepřítomnosti za hranice a nepůsobil v celé arcidioecesi zmatek, jakého tu ještě nikdy nebylo.

Jednání Methodějovo ve příčině listův podvržených Vichingem Bilbasov posuzuje takto: „Prostý, upřímný Methoděj, nepředpokládaje ani možnosti nízkého podvodu, obrací se k papeži a dosti naivně prosí Jana VIII. objasniti jemu, co že mohlo jeho pohnouti, by napsal Svatoplukovi list zcela odporující tomu, který byl s sebou přinesl Methoděj.“¹⁾ Ale v tom poznáváme světce, v tom právě vidíme světlou stránku jeho povahy. Netáže se, proč papež psal takový list, jak se domníval Bilbasov, nebo se neslušelo; neboť nenadál se hnusného zločinu podvodu, podvržení listin úředních ani od nejzuřivějšího protivníka, jak se mohl nadíti klamu od svého upřímného přítele a vznešeného příznivce Jana VIII.? Posteskl si tedy jemu svoje strasti jenom, vylíčil jemu, jakého pokoření se mu dostalo od Vichinga i od Svatopluka, jak byl snižován a tupen vůči veškerému lidu věřícímu. Prosil papeže, by mu objasnil záhadu nevysvětlitelnou, původ oněch listin, jimiž se prokazoval Viching. Není třeba žádné naivnosti shledávati u Methoděje. Či se mohl kde jinde dověděti pravdy? Jediný papež jemu pověděti mohl, na čem jest. Pozorujeme také (leč by naše oči slepy byly pro pravdu,) jak velice byl náš světec vzdálen zásad našich bratrův pravoslavných, odporu totiž proti Římu a papeži. Neboť nejenom nebyl uražen, nejenom se nemrzela, doslechnuv nemilých věcí o papeži, ale právě u něho se dotazoval, chtěje se dověděti čisté pravdy.

Ale světec nešel do Říma ani později za nástupcův Jana VIII., za papeže Marina (od prosince 882 do dubna či května 884) ani za Hadriana III. (od dubna nebo května roku 884 do srpna nebo září 885) dílem pro svoje stáří a choroby s ním spojené, dílem

ex nobis antequam reverteremur, obiisse contingeret, defunctum fratrem frater vivens ad monasterium suum reduceret et ibidem illum digno et competenti obsequio sepeliret.

¹⁾ Бильбасовъ, Кирилль и Меѳодій I. стр. 96. Нѣсколько мѣсяцевъ спустя послѣ возвращенія изъ Рима, Меѳодій былъ уже вынужденъ писать папѣ Иоанну VIII. жалобу на притѣсненія и обиды со стороны нѣмецкой партіи. Простой и чистосердечный, не подозрѣвавшій даже возможности низкаго подлога, Меѳодій обращается къ папѣ и довольно наивно проситъ Иоанна VIII. разяснить, что могло его побудить писать Святополку посланіе совершенно противное тому, которое папа писалъ нѣсколько мѣсяцевъ назадъ и которое привезъ съ собою Меѳодій.

protože výše uvedené příčiny ještě a nyní ještě více byly v platnosti, neboť se oba tito papežové neujímali slovanského díla, jako jejich dva předchůdce. Dověděli-li se v krátké době, kdy spravovali církve, o pracích slovanských apoštolův, neporozuměli jim aniž přikládali jim příslušné ceny a vážnosti. Není se čemu diviti. Vždyť i sám Svatopluk, jemuž přece nejvíce mělo a mohlo záležeti na slovanské bohoslužbě, která mohla se státi jeho říši mocnou oporou a zárukou jeho na Němcích nezávislosti, choval se k ní zcela chladně, ba odmítavě.

Proto však neměl biskup Milaš práva žádného tvrditi, že Methoděj obdržev list Jana VIII. z roku 881 přerušil veškerý styky s Římem,¹⁾ neboť toho nemohl něčím doložiti. Kardinál Hergenröther pak, jehož se dovolává, ani na udané stránce 626,²⁾ ani kde jinde ve svém epošném díle nic takového nepraví. Však ti, pro které spis Milašův byl sestaven, pisatele nekontrollovali aniž kontrolovati budou.

A což cesta Methodějova do Cařihradu, kterou dosvědčuje pannonský jeho životopisec v hlavě 13.? Právě ona jest po našem soudě vymyšlena. Chrabr mnich, jenž psal, když ještě byli na světě, kteří viděli naše světce soluňské, odrážejí mnohé a rozmanité námítky, které proti slovanskému písmu (částečně i proti slovanské bohoslužbě) za jeho doby činili duchovní Řeci, praví na konec své statě: *схѣтъ и ини вѣсѣтъ, аже инде речеми* „jsouť i jiné odpovědi, které jinde povíme“. Skutečně zdá se nám, že mnohé vypravování pannonských životův tendenční jest, že v mnohých hlavách se skrývá odpověď na námítky knězův Řekův pracujících silou mocí proti slovanskému hnutí mezi jižními Slovany a k jejich ujařmení a hellenizování. Páli bychom si dosti klidu, bychom v dosavadním svém studiu pokračovali a více pomůcek, abychom je náležitě mohli prohloubiti. Rozbor Methodějovy cesty do Cařihradu by nás příliš vzdálil thematu našeho, k němuž zase třeba blíže přihlédnouti.

Nesluší za planý výmysl prohlašovati list Hadriana II. obsažený v 8. hlavě života svatého Methoděje pouze z té příčiny,

¹⁾ Slavenski apostoli str. 350 Metodije dobivši tu Jovanovu poslanicu (z roku 881) ponjao je, čemu se može već od Rima nadati, i on od toga doba, od 881 godine, prekrši za svagda sve snošaje svoje s Rimom. Hergenröther Photius II. p. 626.

²⁾ Hergenröther, Photius II., 626. Von da an (881) haben wir leider nur wenig sichere Data mehr. Die von einigen Legenden berichtete spätere Reise des Methodius nach Rom ist sehr zweifelhaft; vielleicht ward er daran durch Wichings Einfluss verhindert. Wahrscheinlich erlangte der Erzbischof durch das letzte päpstliche Schreiben einige Ruhe, indem er damit seine Gegner beschämte und sie in einer Versammlung der Grossen und des Volkes des Betrugs überführte (Dümmeler, Pann. Legende 189 N. 56.), auch scheint er über seine Gegner das Anathem ausgesprochen zu haben. Als Todestag des Heiligen wird mit Recht der 6. April 885 angenommen etc.

že nedošel nás v originale, neboť se během věkův ztratily listiny neméně důležité pro světové dějiny, nežli jest výsada arcibiskupstva Methodějova pro dějiny slovanského národa vůbec a pro dějiny liturgie slovanské zvláště. Zdá se nám příliš smělým tvrditi, že se něco nestalo, protože s dostatek není zjištěno věrohodnými svědky; pravda jest: staly se mnohé věci, o kterých nevíme, proto že se nám o nich nezachovalo zpráv aniž jakých památek.

Ginzel příliš dobře smýšlel o biskupech německých a mnoho jim důvěřoval, když o nich napsal, že by se nebyli opovážili pro věc od Hadriana II. dovolenou u jeho nástupce žalovati na Methoděje.¹⁾ Tolik nebyl vyspělý jejich církevní smysl. Sami sice ovšem ani prve nežalovali ani později. Prve totiž neuznávajíce Methodějova biskupského svěcení aniž jeho důstojnosti arcibiskupské a legatské na potupu svaté stolice sami v oko trč zákonům církevním se jej opovážili souditi, odsouditi, ač appelloval k stolici apoštolské, a nelidsky týrati. Drzým zasahováním v práva patriarchy zavinili, že později dle práva Pseudoisidorova na nějakou dobu se žalobou nesměli vystoupiti proti Methoději. Však ani později nedošlo k takové žalobě, neboť si je věčný soudce povolal k soudu svému. Jejich pak nástupcové nemajíce za vhodné žalovati Methoděje, protože by byli pohořeli u Jana VIII., svými agenty tak dlouho na něj pošťovali Svatopluka, až byl skutečně pomaten, až se v něm taková vzmohla nedůvěra svatému arcibiskupovi, že poslal roku 879 svého kněze Jana k papeži se známými stížnostmi co do křivověrnosti jeho a neposlušnosti vzhledem na zábranu slovanské liturgie roku 873.

Arcibiskup Adalvin také nezadal protestu proti znovuzřízení biskupství pannonského Hadrianem II. ani tehda, když Jan VIII. nastoupil vládu církve. Papež byl ovšem v té příčině důkladně zpraven — mnohými posly a listy Methodějovými. Ginzel soudil s některými učenci, že právní dedukci, jaká roku 873 podána byla králi Ludvikovi a jeho synu Karlmanovi ve spise de conversione Bagoariorum et Carantanorum, zaslal papeži Adalvin arcibiskup a podobnou pasovský biskup Hermanrich. Však listiny sborníka musea britského nedovolují tak smýšleti. Nebyla sice bavorským biskupům zamezena právní cesta na dobro, ale nebylo jim volno ji nastoupiti hned. Oni se velice byli prohřešili na Methoději, jehož zdržovali služeb božích, jehož nemajíce k němu práva na své schůzi soudili, jehož appellace nedopouštěli, s nímž nedůstojně, ba tyransky zacházeli. Provinili se tím také na apoštolské stolici, kteráž jej byla ustanovila arcibiskupem a rozmnožila jeho pravomocnost, jmenovavši jej svým legatem. Methoděje násilím zdržovali vykonávati úřad biskupský, proto rozkázal Jan VIII. dle práva Pseudo-

¹⁾ Kirchenhist. Schr. II, S. 49., N. 31. Časopis katol. duch. XII., 50.

isidorova, by tak dlouho klidně (*inconcusso*) a beze všeho vyšetřování soudního (*sine quaestione*) konal svůj úřad, jak dlouho vinou svých odpůrcův toho byl zdržován.¹⁾ Teprve potom papež souditi chtěl stranu obojí. Však biskupové bavorští pomřeli bezmála všichni, jak dotčeno, v krátké době. Nástupcové pak jejich byli nuceni uznati právo apoštolské stolice.

Zde třeba mimochodem vzmíniti o věci, ve které pannonský život svatého Methoděje se neshoduje s našimi listinami. V hlavě totiž 9. a 10. vypravuje o potýčkách Methodějových s německými biskupy, o jeho jetí a věznění a dodává: „Dověděv se o tom papež, poslal kletbu na ně, by nezpívali mše všichni biskupové královi, pokud jej drží.“ Že mluví o potrestání všech biskupův králových, měli bychom za malou nadsázku, ne-li za doplněk pisatelův (dalo by se totiž očekávati přirozeněji: poslal kletbu na všechny biskupy atd.). Životopisec klade dále: „aby nezpívali mše“, což si snadno vysvětlíme, předpoloživše, že měl před rukama řecký original nejstaršího života svatých Soluňanův, kdež asi četl *μνηστέρι λειτουργεῖν*, kterýmžto výrazem označoval se trest v latinské církvi nyní obyčejně *suspensí* zvaný. Bylo-li biskupovi zapovězeno sloužiti mši svatou, tím více zapovězen byl jemu vůbec řád biskupský (*functiones ordinis episcopalis*); u biskupa to znamenalo *suspensio totalis ab officio*. I papež Jan legatu Pavlovi mluvití velí: „Cum ergo ad hoc missus sim, ut vos a divinis ministeriis separem . . .“, „poněvadž tedy proto poslán jsem, abych vás služeb božích zbavil.“ Ale není pravda, že biskupové účastnivší se oné schůze, měli v trestu býti pouze na ten čas, pokud jateho drželi Methoděje. Nebo nad bílý den jasna jsou slova, jež papež v ústa klade svému legatu: „Cum ergo ad hoc missus sim, ut tanto vos tempore a divinis ministeriis separem, quanto vos eundem venerabilem virum a ministerio sacro cessare coegistis . . .“. „Poněvadž tedy proto jsem poslán, abych vás na tak dlouho božích služeb zbavil, jak dlouho jste vy téhož ctihodného muže zdržovati se svaté služby donucovali.“ Hermanrichu bylo uloženo nad to, neobcovati s biskupy a dostaviti se do Říma s legatem Pavlem anebo s Methodějem.²⁾ Hannovi biskupu frisinskému určena i lhůta, v níž měl dojíti do Říma, a sice do konce měsíce září.³⁾ Že i Adalvin podobně byl pokárán, můžeme se domysleti; z listu jemu poslaného máme jenom kratičký

¹⁾ Starine XII. 214. O právu Pseudoisidorovu, jehož užil Jan VIII. ve prospěch Methodějův, viz článek III. (Dodatek statě.)

²⁾ I. c. p. 215. et nisi cum praesenti Paulo venerabili episcopi vel cum eodem sanctissimo fratre nostro Methodio Romam, cum ipso audiendus occurreris, non deerit iusta dampnatio .

³⁾ I. c. p. 216. Romam rationem redditurus indifferenter accurre. Alioquin post mensem Septembrium tamdiu communicandi nullam habeas licentiam, quamdiu non obediendo tuam erga nos ostenderis pertinaciam.

zbytek, z něhož usoudíme snadno, že byl ještě obšírnější než listy Hermanrichovi a Hannovi. Suspensí potrestáni byli biskupové bavorští *na zatím*,¹⁾ těžšími tresty měli býti stiženi, až by se byli dostavili do Říma. Životopisec jest na omylu nejenom co do doby trvání suspence, ale také tím, že neudává, že platila *na zatím* dle zřejmého svědectví listu Hermanrichovi; že tomuto bylo zapovězeno obcovati s jinými biskupy (*communione . . . et consacerdotum tuorum te privamus*), což jest druh exkommunikace ve východní církvi neznámý,²⁾ nevzpomíná legenda, tomu se pranic nedivíme.

1) Dr. F. Kober. Die Suspension der Kirchendiener nach den Grundsätzen des canonischen Rechts. Tübingen 1862 S. 28. Endlich haben wir noch einer Form der Suspension Erwähnung zu thun, welche weder als poena medicinalis noch als poena vindicativa sich darstellt, sondern unter dem Gesichtspunkte einer rein provisorischen Administrativ-Massregel aufzufassen ist. Wenn ein Geistlicher wegen strengen Verdachts, ein Verbrechen begangen zu haben, in eine Criminaluntersuchung verwickelt ist, so könnte die ungehinderte Fortführung seines Amtes nur dazu beitragen, die Würde des kirchlichen Dienstes zu beeinträchtigen und den Mitgliedern der Gemeinde ein Aergerniss zu geben. Daher ist der Bischof durch die Gesetze (c. 13. C. III. qu. 5. cap. 10. X de purgatione canonica 5, 34 etc.) ermächtigt, ihn nach genauer Erwägung der Verdachtsgründe für die Dauer der Untersuchung von der Vornahme der Amtsfunctionen . . . zu suspendiren. Aber dieses ganze Verfahren hat, wie bemerkt, lediglich die Bedeutung einer provisorischen Massregel. — Co biskup na knězi, vykonati může i patriarcha-papež na biskupovi. Dr. Bretholz soudě nejnověji (Ueber das 9 Capitel der pannonischen Legende des heil. Methodius. Mittheilungen des Instituts für oesterreichische Geschichtsforschung. XVI. Band. Innsbruck. 1895 S. 348), že dva z oněch biskupův byli vyloučeni z církve, rovněž tak jest na omylu jako dr. Samuel Loewenfeld, jenž v díle Epistolae pontificum Romanorum ineditae Lipsiae 1885 str. 34 udává, že Landulf biskup pro spolek se Saraceny jest exkommuniková, když třikráte jsa volán k synodě se nedostavil. Jest-li by do 29. června se neočistil ze svých zločinův, že bude suspendován ab officio; (papež v listě ustanovuje, že bude bez naděje na restituci složen s úřadu: noverit se ab omni sacerdotali ministerio sequestrandum etc.).

2) Dr. F. Kober, Der Kirchenbann nach den Grundsätzen des canonischen Rechts, II. Ausgabe. Tübingen 1863, S. 43 ff. V čem záležela taková exkommunikace, udává Kober str. 45: die von ihr Betroffenen waren von aller Gemeinschaft und allem persönlichen Verkehr mit den übrigen Bischöfen der Provinz ausgeschlossen. (Morinus Exercit. ecclesiast. exercit. XVII.), namentlich war jeder persönliche Umgang und jede Bezeugung freundschaftlicher Gesinnungen untersagt; kam ein in dieser Weise Excommunicirter in die Dioecese eines Comprovinzialbischofs, so durfte er keinerlei feierliche Functionen vornehmen, die Ausstellung der litterae formatae und commendatitiae war ihm verboten und wenn es dennoch geschah, so wurden sie von den andern Bischöfen zurückgewiesen, endlich war er für die Zeit seiner Strafe von der Provinzialsynode ausgeschlossen. Wenn wir erwägen, welch' grossen Nachdruck die Disciplin der ältern Kirche auf die gegenseitige Verbindung der Bischöfe legte, — und wie durch die Zurückweisung der litterae formatae und commendatitiae auch die ganze Dioecese des Excommunicirten von der übrigen Kirche ausgeschlossen war, rechnen wir dazu den Verlust all des Einflusses, den sonst ein Bischof auf der Provinzialsynode entfaltete und auf die wichtigsten Angelegenheiten der Provinz ausübte, so werden wir nicht in Abrede zu ziehen vermögen, dass die Strafe eine sehr empfindliche gewesen sein müsse, namentlich

Hierarchie bavorská s Methodějem tak, jak jsme vylíčili dle listův Jana VIII. nejednala pouze nahodile, nébrž, zdá se nám, po předchozí domluvě a úradě. Dokud Rostislav na Moravě vládl, docela klidně působili slovanští apoštolé, nemajíce s nikým sporův nižádných. Tehda nemohli jim překážeti sousední biskupové, kteří svojimi lidmi o všelikém jejich počínání důkladně byli zpraveni. Nechtěli jim překážeti, poněvadž měli za to, že se světcí beztoho za nedlouho vrátí do své vlasti. Věděli zejména, že svatí bratři roku 867. vyzváni jsouce Mikolášem I. papežem, vydali se na cestu do Říma. Nebylo jich tajno, že světce doprovázeli někteří učenníci jejich, které (zajisté za souhlasu Rostislavova) určili k důstojnosti biskupské. Transl. cap. 8. Vědouce dále od prvu, že Rostislav jde za úmyslem, osvobodit Moravy od závislosti na Němcích a že úplné nezávislosti Moravy nelze mysliti bez nezávislosti moravské církve, ale zatím nemohouce zabrániti jejich uskutečnění, připravovali se, jak by Rostislavovi i světcům našim kladli v cestu překážky. Vhodná příležitost k takové bez pochyby tajné úmluvě brzo se naskytla.

V srpnu roku 867. legati Donatus, biskup ostijský, Lev, kněz titulu svatého Vavřince a Marinus jahen s posměchem odmítnutí na hranici říše východořímské, papeži donesli z Bulhar list císaře Michala III. knížeti Borisovi, ve kterém Latinům nejenom činil výtky, nébrž je prohlašoval zrovna za kacíře. Již 23. října krátce před svou smrtí († 13. listopadu 867) psal Mikoláš I. Hinkmarovi arcibiskupu remešskému a ostatním arcibiskupům a biskupům državy Karla Lysého, by námítky ony v úvahu vzavše, vyvrátili.¹⁾

wenn auch andere Bischöfe, die gar nicht zur betreffenden Provinz gehörten, zur Abbrechung des Verkehrs aufgefordert wurden. Conc. Turon II. c. 1. Dennoch aber war sie, obwohl häufig mit dem Namen belegt, keine Excommunication in eigentlichen Sinne des Wortes: von einer Ausschlüssung aus der Kirche ist so wenig die Rede, dass vielmehr der Gestrafte in seiner Dioecese Bischof bleibt nach wie vor, die Sacramente empfängt und administriert, überhaupt alle Functionen seines bischöflichen Amtes ungeschmälert ausübt. Dieses Fortbestehen seiner Beziehungen zur eigenen Kirche und Dioecese geht einerseits klar aus dem oft wiederkehrenden Ausdruck hervor, womit die Strafe bezeichnet wird — *propriae ecclesiae communione sit contentus*, andererseits aus dem Umstande, dass wenn zur Verschärfung der Strafe an den Rechten, die der Bischof in seiner eigenen Dioecese hat, etwas geändert werden soll, diess jedesmal ausdrücklich bemerkt wird: so sagt das Concil von Meaux im Jahr 845 c. 10 in Betreff der Bischöfe, die ohne Widerstand zu erheben, einem Laien die Leitung und Verwaltung eines Klosters überlassen: *si deinceps istud sine vindicta dimiserint, . . . tribus mensibus hoc synodali iudicio a missarum solemnibus se abstineant et suae tantum ecclesiae communione contenti fiant.* — (Cos podobného stalo se i u Hermanricha.) — Die griechische Kirche hat die Excommunication, von welcher wir reden, nie gekannt. Morinus l. c. XIII.

¹⁾ Epistola num. 70. ad Hincmarum et ceteros episcopos in regno Caroli constitutos. Sacrosancta concilia edit. Coleti tom. IX. col. 1489 Conantur enim tam nostram specialiter, quam omnem generaliter, quae lingua Latina utitur, ecclesiam reprehendere, quod ieiunamus in sabbatis, quod Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere dicamus, cum ipsi hunc tantum ex Patre procedere

Odo bellovacký (Beauvais) a Eneáš pařížský biskupové, jakož i novokorbejský mnich Ratramnus svými spisy bojovali proti hano-biteli církve latinské. Podobného listu, jak vypravují letopisy fuldské, se dostalo i biskupům državy krále Ludvika. Sešli se skutečně v měsíci květnu 868 ve Vormse, za předsednictví samého krále se radili o jistých záležitostech církevních a zvláštním pamětným spisem odpověděli na nevhodné čili daremné řeči Řekův (*ineptiae Graecorum*).¹⁾

Pamětný spis vormské synody z roku 868 proti Řekům uveřejnil teprve na počátku tohoto století (1803) učený benediktin svatoblažejský (St. Blasien im Schwarzwald) Trudpert Neugart v dodatku prvního svazku první části spisu o biskupství kostnickém ze spisku císařské knihovny vídeňské *histor. eccles. n. 148*,²⁾ Migne ve svazku CXIX. *Patrologie latinské*.

Záhlaví v rukopise jest: *Imprimis responsio contra Graecorum haeresim de fide sanctae Trinitatis*.

V úvodě se udává příčina, proč sepsán byl traktat: řečtí císařové Michal III. a Basil se svými stranníky značně odstoupili od katolické víry. Pročež biskupové shromáždění ve Vormse pokládají za svou povinnost přispěti k tomu, by nebyla porušena jednota smýšlení v církvi nížádnými různicemi, aby nebylo ublíženo nebeské o božské Trojici nauce a aby jednota svaté víry zůstala pevná a stálá. Nechtějíce býti příliš obšírnými neuvádějí ani míst písma svatého, neřkuli všech otcův, kteří o sporných nyní předmětech psali, ale obmezují se hlavně a co do nauky o božské Trojici výhradně na svatého Augustina.

Následuje rozvrh dogmatické části spisu: Poněvadž dotčení císaři (nazývají se zde výslovně haeretiky) se osmělili tvrditi, že Duch svatý nevychází [i] ze Syna, nébrž pouze z Otce, dokázati (prý) třeba:

1. co vlastního jest a co společného v nerozdílné Trojici Otci i Synu a svatému Duchu; jakým způsobem od obou svatý Duch vychází v pravdě od věčnosti a v jakém smysle jest svatá Trojice nerozdílná;

fateantur. Dicunt praeterea nos abominari nuptias, quia presbyteros sortiri coniuges prohibemus; et insimulare testant, quoniam eosdem presbyteros chrismate linire baptizatorum frontes inhibemus: quod tamen chrisma nos ex aqua fluminis conflucere fallaciter arbitrantur. Reprehendere nihilominus moliuntur, eo quod octo hebdomadibus ante pascha a carniū et septem hebdomadibus a casei et ovorum esu more suo non cessamus. Mentiuntur quoque nos, sicuti per alia ipsorum conscripta indicatur, agnum in pascha, more Judaeorum, super altare pariter cum dominico corpore benedicere et offerre. Quin et reprehendere satagunt, quia penes nos clerici barbas radere suas non abnuant, et quia diaconos non suscepto presbyteratus officio, apud nos episcopus ordinatur etc.

¹⁾ Hefele, *Conciliengeschichte* IV. 362 ff. 366 ff.

²⁾ Trudperti Neugart, *Episcopatus Constantiensis Allemannicus sub metropoli Moguntina*. Partis I. Tom. I. S. Blasii 1803. pag. 520 sequ. cf. pag. 124.

2. že božská Trojice všechno spolu působí, takť jest i narození Páně i vzkřes jeho dílem Synovým i Otcovým. Trojice jest souvěčná; Otec a Syn, z nichž vychází Duch svatý, jedné jsou podstaty;

3. jeden a jediný pravý Bůh jest sama božská Trojice: výrazem Bůh rozuměti dlužno všechny tři božské osoby;

4. Duch svatý jest roven Otci i Synu, jmenuje se duchem obou, (tedy také z obou vychází, připomíná biskup Hefe) ¹⁾ rovněž i láskou, kterou svatá Trojice v nás bydlí, i darem božím.

Uvádějí se místa ze svatého Augustina, ale jak podotkl týž Hefe, ²⁾ nikde nejsou činěny vývody, že Duch svatý vychází od obou.

V jiných otázkách autor také se dovolává hlavně svatého Augustina, ale i Ambrože, Jeronýma, dřevních papežův, Bedy, ba i pseudoisidorovských dekretal papežův Melchiada a Telesfora. Mluví o postu církve latinské, o bezženství kněžském. Za holou lež prohlašuje tvrzení Řekův, že na západě jahnové přeskokem řádu kněžského světi se na biskupství, že o veliké noci na oltáři jehně se obětuje s tělem a s krví Páně a že se křížmo dělá z vody říční.

Všimněme si ještě překrásného věrovyznání, a sice zatím oné jeho části, kde se pronáší o svatém Duše: „Věříme, že Duch svatý, jenž třetí jest osoba v Trojici, jeden jest a rovný Bůh s Bohem Otcem a Synem, jedné podstaty, jedné také přirozenosti, však není zplozen ani stvořen, ale od Otce i Syna vycházejí obou jest duch. Aniž pak vychází z Otce na Syna, aniž ze Syna pouze vychází k posvěcování tvorstva, ale patrně vychází od obou, poněvadž se uznává býti láskou i svatostí obou. Pročež mluvíme, že není Otcův pouze ani Synův pouze, ale že jest zároveň duch Otcův i Synův. Co do vztažných jmen osobných, odnáší se Otec k Synu, Syn k Otci, Duch svatý k oběma.“ ²⁾

Není pochybnosti, že proti nauce řeckých císařův (vlastně Fotiově) namířeny jsou věty: „Duch svatý od Otce i Syna vycházejí obou jest duch“, „patrně vycházejí od obou“, „není Otcův pouze . nébrž zároveň duch Otcův i Synův“, a „Duch svatý odnáší se k oběma“.

¹⁾ Hefe, Conciliengeschichte IV. 367.

²⁾ Sacrosancta concilia edit. Nicolai Coleti tom. X., col. 453. Spiritum sanctum, qui est tertia in Trinitate persona, unum atque aequalem cum Deo Patre et Filio credimus esse Deum, unius substantiae unius quoque naturae; nec tamen genitum vel creatum, sed a Patre Filioque procedentem, amborum esse spiritum. Nec enim procedit de Patre in Filium, nec de Filio tantum procedit ad sanctificandam creaturam, sed ab utrisque procedere monstratur, quia caritas sive (= et) sanctitas amborum esse dignoscitur. Et nec Patris tantum, nec Filii tantum, sed simul Patris et Filii spiritus esse dicitur. In relativis vero personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad utrosque refertur

Východané od pátého století počínajíce si mysleli Otce nejvyšší prvotí,¹⁾ ἀρχὴ čili αἰτία προ-απαρχτική, z nížto Duch svatý vychází skrze Syna. Fotius však upíral, že by Duch svatý vycházel z Otce διὰ μέσου τινός,²⁾ (něčím prostřednictvím) a přijav za svou nauku, jejíž počátky lze stopovati až po Theodoretovi biskupa cyrského,³⁾ že svatý Duch má původ z jediného Otce, učinil ji kamenem, o nějž se rozbila jednota církve.

Přirovnávše dogmatickou část odpovědi Řekům, otištěnou na konec našich statí, symbolu, shledáme, že se co do nauky o svatém Duše všelijak doplňují a že v té věci věrovyznání závisí na odpovědi, jako tato dle Hefeleho zase částečně závislá jest na Eneášovi a Ratramnu.

Týž učenec soudil, že biskupové synody vormské měli Řeky v podezření arianství a duchoborství. Nepochybujeme ani dosti málo o oprávnělosti této hypotese co do arianství; ale nezdá se nám, že by byli Řeky vůbec podezírali i z duchoborství. Nebyly sice zcela úplné zprávy jejich o dogmatě Fotiově a o Řecích vůbec, ale ať již obdrželi oni nebo jejich král papežův list o výtkách Latinům, ať sestavili spis na základě listu Mikolášova výše vzmněného, o nějakém duchoborství se tam nedočetli. Dovolujeme si pronést domněnku, že slova symbola synody vormské, pokud jsou vyňata ze svatého Augustina, přijata jsou v ně pro zvláštní okolnosti, jak se domnívati mohli někteří biskupové, z potřeby, poněvadž totiž měli za to, že na hranicích jejich oblasti, neb i v krajích, které některý z nich neprávem počítal k svojí oblasti, se hlásalo učení podobné tomu, které káral svatý Augustin.

1) Již po dvakráte káráno bylo slovo prvot uvedené v literaturu jako zbytečné. My ho užíváme domnívajíce se, že není tomu tak. Má je sice Jungmannův Slovník III., str. 787 i Kott II. 1226 pouze z uherského Slovenska, ale máme za to, že žilo vůbec na celé Moravě, jako žije jeho diminutivum prvotek na moravském Záhoří ve rčení „s prvotku.“ Ba zdá se nám vhodnějším pro filosofické ponětí „principium“, než každé jiné právě proto, že se ho v obecné mluvě u nás neužívá.

2) Hergenröther, Photius III. 406.

3) Učení jeho, namířené proti 9. anathematismu svatého Cyrilla Alexandrijského, zavržené na pátém sněmě oekumenickém v Chalcedoně roku 553 jest: Ἰδιον δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, εἰ μὲν ὡς μονοφυῆς καὶ ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον ἔφη, συνομολογήσομεν, καὶ ὡς εὐσεβῆ δεξόμεθα τὴν φωνήν. εἰ δ' ὡς ἐξ υἱοῦ καὶ δι' υἱοῦ ὑπαρξίν ἔχον, ὡς βλάσφημον τοῦτο καὶ ὡς δυσσεβὲς ἀπορρίψομεν. πιστεύσομεν γὰρ τῷ κυρίῳ λέγοντι τὸ πνεῦμα, ὃ ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ τῷ θειοτάτῳ Παύλῳ ὁμοίως φάσκοντι, ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κοσμοῦ ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ πατρὸς. — Jestliže zavrženo jest učení εἰ δ' ὡς ἐξ υἱοῦ καὶ δι' υἱοῦ ὑπαρξίν ἔχον, ὡς βλάσφημον καὶ δυσσεβὲς ἀπορρίψομεν, což z toho vyplývá jiného, než-li že pravdivo a se zjevením souhlasno, že Duch svatý i ze Syna a skrze Syna byt svůj má? Sr. Dr. Karl Werner, Geschichte der apologetischen und polemischen Literatur der christlichen Theologie. Schaffhausen 1864, III. Band, S. 3 f.

Synoda vormská větou „aniž vychází z Otce na Syna“ chtěla zamítnouti názor Řekův, že svatý Duch vychází z Otce jakožto z nejvyšší prvotě, a zvláště jistých „Řekův“, kteří ve zcela blízké krajině také tak učili. Tím však nemyslíme aniž připouštíme, že by se svatí naši Soluňané u věrouce nějak byli uchýlovali od církve římské zejména co do východu svatého Ducha i ze Syna. Nebudeme opakovati, co jsme již před léty dovedli z listin i z legend. Ale upozorníme na podivnou hypothesu V. A. Bilbasova, který jako všichni pravoslavní zaujímá v té věci stanovisko protestantův Wattenbacha i Dümmlera: „Dosti možno také, že se v Římě posuzovala jenom otázka o zpívání a že papež v listě Svatoplukovi připojil k otázce o zpívání otázku o vyznávání. Papež Jan, znaje dobře, jak Methoděj vyznává, (totiž, jak věří, dle našeho autora ovšem docela fotijovsky), co do své osoby té úchylce nepřikládal většího významu, ale jakožto papež nemohl býti zúplna spokojen s Methodějem, čehož důkaz vidíme v tom, že Methoděje neobdařil palliem.“¹⁾ Rádi dáváme za pravdu ruskému učenci, že Methoděj neobdržel pallia od Jana VIII., a dovolujeme si uvéstí příčinu jedinou a jednoduchou, že je měl od Hadriana II., a římský papež nikdy neuděluje pallia po druhé, leč by je byl obdařený ztratil. Methoděj měl je od Hadriana II., neboť měl plnou moc arcibiskupskou a jurisdikci, čehož jest odznakem pallium, tehda již, když byl jmenován legatem svaté stolice u národův slovanských; důstojenství legata nezbytně předpokládá, že Methoděj palliem byl ozdoben již za předchůdce Janova. Slova pak listu téhož papeže Jana „on pak vyznal, že dle evangelické i apoštolské nauky, jako římská církev učí a od otcův jest podáno, věří

¹⁾ В. А. Вильбасовъ, Кириллъ и Меѳодій по документальнымъ источникамъ. С. Петербургъ 1868, стр. 89 слѣд. Очень возможно даже, что въ Римѣ обсуждался одинъ вопросъ о пѣніи и что папа въ письмѣ къ Святополку прибавилъ къ вопросу о пѣніи вопросъ объ исповѣданіи. Папѣ Іоанну VIII. хорошо было извѣстно, какъ Меѳодій исповѣдуетъ: по отношенію къ себѣ лично Іоаннъ VIII. не придавалъ этому различію въ исповѣданіи бо́льшаго значенія, но какъ папа онъ не могъ быть вполне доволенъ Меѳодіемъ. Подтвержденіе тому мы видимъ въ томъ, что Іоаннъ VIII. вполне расположенный въ пользу Меѳодія, какъ то ясно видно изъ разсма- триваемаго письма (*Industriae tuae*), все таки не пожаловалъ Меѳодію палліума: примѣръ, бывшій съ Вилибертомъ, архіепископомъ Кельнскимъ, которому Іоаннъ VIII. отказалъ въ палліумѣ, не признавъ его письменнаго испытанія удовлетворительнымъ, показываетъ, что какъ папа, Іоаннъ VIII. того относился къ этому испытанію, именно по отношенію къ исповѣданію символа вѣры; папа не жалуется Меѳодія палліумомъ, очевидно, по чему-либо недовольный Моравскимъ архіепископомъ, чего однако же Іоаннъ VIII. не считалъ умѣстнымъ высказать, такъ какъ политическія обстоятельства заставляли его взять Меѳодія подъ свою особенную защиту. — **Že odepření pallia Willibertovi arcibiskupu kolínskému Janem VIII. na základě nedostatečného věrovyznání svědčí pro nás dříve než pro Bilbasova, jesti tuším na jevě.**

a zpívá“¹⁾ hermeneuticky správně vyložená mají smysl jenom ten, že Methoděj zcela a dokonale u víře souhlasil s církví římskou, která sice věřila, že Duch svatý vychází z Otce i ze Syna, ale tehda ještě neschvalovala vsuvky Filioque do symbola. Kdyby Jan VIII. jiné byl měl přesvědčení, než jak věřila církev římská, pak by byl sám zasloužil seděti na stoličce obžalovaných pro křivověrnost. Kdyby se pak byl tázal Methoděje jenom, zdali zpívá symbolus Filioque, a obdržev zápornou odpověď, v listě Svatoplukovi napsal, že i učí iako církev římská, aniž by bylo pravda, byl by se dopustil nejhoršího podvodu, byl by vědomě klamal Svatopluka i s jeho lidem, téhož Svatopluka, jehož před rokem se vším důrazem napomínal, by věřil, jak svatá církev římská se naučila od knížete apoštolův Petra a jak věřiti bude až do konce věkův; této víry by se nespustil ani tehda, když by snad biskup nebo některý kněz se osmělil jináč učiti nebo kázati.²⁾ Možno-li zde mysliti, že by Jan VIII., jenž tak velice naléhal na to, by Svatopluk ve všem souhlasil s věrou církve římské, kteráž jest tatáž, jako byla Petrova, že by Jan VIII., který tu očividně upozorňuje na stálost víry církve římské, jejíž byl hlavou, představitelem a zástupcem, jiné měl přesvědčení nežli církev jeho, nebo že by si byl dovolil úchýlku ve věci tak důležité? Byl by to věru případ v dějinách neslýchaný. Tak mohou psát o papežích jenom Rusové protestantským duchem naskrzě prosáklí, to mohou tvrditi lidé, kteří nemají pravého ponětí o významu církve vůbec a zvláště o dějinném poslání a úloze církve římské, jejíž váhu uznával i sám Fotius. Methoděj souhlasil dokonale u věrouce s církví římskou, však i jeho učňové shodovali se s ní ve vši nauce a zejména v dogmatě o východě svatého Ducha; dokazuje to sám Štěpán VI. papež svými listinami, o čemž jindy více: jediné tím se lišili od Štěpána, že neuznávali dovoleným připojovati symbolu Filioque, čehož dopouštěl první Štěpán VI. sám. To se jim přece nesmí přičítati za vinu, že neznajíce smýšlení nového papeže, stáli v té příčině na stanovisku jeho předchůdcův, učíce, jak naučení byli od svého učitele, arcibiskupa Methoděje.

¹⁾ Boček, Codex I. p. 43. Ille autem professus est, se iuxta evangelicam et apostolicam doctrinam, sicuti sancta Romana ecclesia docet et a patribus traditum est, tenere et psallere.

²⁾ l. c. p. 41. Monemus dilectionem vestram, ut sic teneatis, sic credati, sicut sancta Romana ecclesia ab ipso apostolorum principe didicit. Atque per totum mundum cottidie sancte fidei verba rectaque predicationis semina mittit. Si autem aliquis vobis, vel episcopus vester, vel quilibet sacerdos aliter adnuntiare, aut predicare presumpserit, zelo Dei accensi uno animo, unaque voluntate doctrinam falsam abiicite, stantes et tenentes traditionem sedis apostolice.

Na důkaz, že synodou vormskou mínění byli věrojatno také Konstantin-Cyrill a Methoděj se svými v díle božím pomocníky a žáky, dovoláváme se listu Štěpána VI. papeže Svatoplukovi *Quia te zelo fidei, kdež týmiž bezmála slovy, jako je má řečená synoda, se vytýká a káře, ale necensuruje nauka o svatém Duše nezcela správná: „Odstup to, by někdo věřil, že Duch svatý vychází z Otce na Syna a ze Syna k posvěcování tvorstva jako po nějakých stupních, ano právě jako z Otce, tak vychází zároveň i ze Syna. Neboť kdož by upíral, že Duch svatý jest život a že komu životem jest Otec, životem jest i Syn: jakož Otec život má sám za sebe, tak dal i Synu, by život měl sám v sobě. Jan 5, 26.“*¹⁾ Máme za to, že ne náhodou, ne bez důležité příčiny papež se dotýká po příkladě synody vormské učení uvedeného zde slovem *Absit*-*Odstup* to, byť i vzato bylo až na jedinou změnu ze svatého Augustina.

V celé zajisté listině má papež před očima a na mysli Svatopluka a jeho Moravany, pečuje o jejich pravověrnost, domáhá se toho, by se ve všem docela dokonale přizpůsobili zvykům a obyčejům církve římské. Vykládá celé katolické učení o nejvyšší Trojici a zvláště dogma o východě svatého Ducha i ze Syna, dovolává se zejména Pavlova listu k Římanům 8, 9. 11., ke Galatům 4, 6. Že Duch vychází z Otce, vyvozuje ze slov Páně u Jana 15, 26, že i ze Syna, z Jana 16, 14. Následuje bezprostředně slovem *Absit* zavržená nauka. Z toho plyne, že papež zavrhuje učení jistých lidí v zemi Svatoplukově. A podobně ono učení slovem *Absit* kárané od Štěpána papeže nedostalo se pouhou náhodou do věrovyznání synody vormské, a to tím méně, poněvadž v kanoně 62 opakována jest dřívější nářeba *de clericis vagis*²⁾, o duchovních totiž, jež opravná synoda mohucká roku

¹⁾ *Epist. Stephani apud Wattenbach, Beitræge S. 44. Ut a patre procedat, ipsa veritas dicit. Spiritus, qui a Patre procedit, ille me clarificavit. Ut a Filio procedat, eadem veritas testatur: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Absit enim, ut Spiritus sanctus credatur in Filium et de Filio ad sanctificandam creaturam quasi quibusdam gradibus procedere, sed quem ad modum de Patre, ita et de Filio simul procedit. Quis anim negabit esse Spiritum sanctum vitam? et cui vita Pater, vita sit Filius; sicut Pater vitam habet in semet ipso, sic dedit et Filio vitam habere in semet ipso.*

²⁾ *Conc. Wormatiens. a. 868. can. 62 (Sacrosancta concilia curante Nicolao Coleti. Venetiis 1730 tom X. col. 465 sequ. De episcopis et de presbyteris vagantibus, qui parochias non habent, nec scimus ordinationem eorum qualiter fuit, placuit iuxta instituta sanctorum patrum, ut in alterius parochia ministrare nec ullam ordinationem facere debeant sine iussione episcopi, in cuius parochia sunt. Et si hoc facere praesumpserint, ab officio suspendantur interim, quod (forte: quoad) ad synodum exinde venerint, et ibidem secundum canonicam institutionem accipiant sententiam, nisi tantum pro causa itineris. Et si ullus clericus talem episcopum aut presbyterum defensaverit, sine commeatu episcopi cuius parochia est, excommunicetur, usque ad emendationem.*

813 v kanoně 22¹⁾ nazývá acephali, to jest, kteří jsou bez hlavy, o duchovních, kteří nad sebou neuznávali ani biskupa (ovšem německého) ani opata, nemajíce od nich jurisdikce. Rozumí se, že opati, o nichž se tu mluví, byli vyňatí z jurisdikce biskupské, exempti, abbates nullius diocesis, kteří podřízení byli samému papeži a měli jurisdikci jako biskupskou (quasiepiscopalem).

Snadno se dovtipíme, že mínění zde byli bratři Konstantin-Cyryll a Methoděj (zatím v Římě meškající), a jejich v hlásání evangelia spoludělníci a učenníci; že i jiní knězi potulní, nechceme upírat. Ale v dotčených větách z Augustina vzatých, jež káže synoda vormská a potom Štěpán VI., může se skrývati a máme za to, skutečně se skrývá nauka řeckých otcův o východě svatého Ducha z Otce, jakožto nejvyšší prvotě čili příčiny skrze Syna, jenom že oděna jest v slova Augustinova a pozměněna synodou přidaným „tantum“, „pouze“ ve rčení, „aniž ze Syna pouze vychází Duch svatý k posvěcování tvorstva“, aby zřejmější byla její dogmatická nesprávnost; v bulle pak Štěpánově znetvořena jest dodatkem „quasi quibusdam gradibus“, česky bychom případně řekli „jako po nějakém žebříku.“ Původcem tohoto znetvoření věrojatno není nikdo jiný, než biskup Viching, žalobce učňův Methodějových u Štěpána VI. (kterýžto žalobník nejlépe mohl věděti, proti komu namířena byla uvedená z věrovyznání vormského slova), nebo jeho stvor.

Tuto naši domněnku pravdě ještě podobnější činí kanon 66: kněz od svého biskupa z církve vyobcovaný nebo jináč potrestaný, (bylo-li jemu křivděno), má ovšem stížnost vésti u biskupův sousedních (totiž: má k nim appellovati), aby jeho záležitost vyšetřivše smířili jej s jeho biskupem. Kdyby toho neučinil, ale nadutý pýchou svého biskupa se straně v rozkolu (separatim) s některými oběť Bohu přinášel, budiž v klatbě (anathema) a ztratí

1) Conc. Mogunt. a. 813 can. 22 Concilia edit. Nicolai Coleti tom IX. col. 335. De clericis vagis seu de acephalis, id est, de his qui sunt sine capite, neque in servitio domini nostri, neque sub episcopo, neque sub abbate sed sine canonica vel regulari vita degentes, ut in libro officiorum (Isidori) secundum capitulum et tertium de eis dicit: Hos neque inter laicos secularium officiorum studia, neque inter clericos religio tenet divina, sed solutos (al. solivagos) atque oberrantes sola turpis vita complectitur et vaga: quique dum nullum metuunt, explendae voluptatis suae licentiam sectantur, quasi animalia bruta, libertate et desiderio suo feruntur, habentes signum religionis, non religionis officium, hippocentauris similes, nec equi nec homines. Tales omnino ubicunque inventi fuerint, praecipimus, ut episcopi sine ulla mora eos sub custodia constringant canonica et et nullatenus eos amplius ita errabundos et vagos secundum desideria voluptatum suarum vivere permittant. Sin autem episcopis suis obedire noluerint, excommunicentur usque ad iudicium archiepiscopi regionis illius. Si autem nec ille eos corrigere valuerit, tunc omnino sub vinculis constringantur, usque ad synodum, tunc in iudicium domini nostri, aut ad istam magnam synodum afferantur sub custodia (al. additur: publica).

svoje místo. Také třeba zpytovat, zdali jeho stížení na biskupa byla snad nespravedlivá.¹⁾

Náředba tato jest vlastně 8. kanon II. sněmu karthaginského z roku 387 nebo 390,²⁾ jenom že vypuštěn jest rozkaz, by odstraněn byl daleko od města, kde byl, a odůvodnění takového jednání slovem apoštoloým dle listu k Efešanům 4, 5. allegovaným. Vypuštěno dále „schisma faciens“; místo „loco amisso anathema habeatur“ čteme „anathema sit ac locum amittat“, a konečná věta podmíněčná „si querimoniam . habuerit“ jest zde záporná, čímž smysl jest změněn. Ve větě počátečné kanonu 66 netřeba čísti „excommunicatus vel correptus fuerit“, neboť obě tato slova mají zde význam týž.

Není nám neznámo, že náředby proti biskupům a kněžům potulným byly obnovovány zvláště v Němcích častěji, počínaje prvou synodou germanskou roku 742. Ale způsob, jakým zacházeli s Methodějem roku 870 až 873, zdá se nám svědčiti, že právě naproti němu a jeho učenníkům obnoven byl synodou vormskou 8. kanon II. sněmu karthaginského. Podle tohoto a následujícího 9. kanonu byl souzen Methoděj, jehož nepovažovali za biskupa, nébrž pouze za kněze potulného, od biskupa diocesního k vykonávání duchovní správy neoprávněného. Nevadí pranic, že vypuštěna věta „nihilominus et de civitate, in qua fuerit, longius depellatur, ne vel ignorantes vel simpliciter viventes serpentina fraude decipiat“, neboť právě podle tohoto nařízení jednajíce odstranili jej daleko od jeho působiště, do Šváb.

1) Can. 66. Ss. concilia edit. Coleti tom. X. col. 466 sequ. Ab universis episcopis dictum est: Si quis presbyter a praeposito suo correptus fuerit, debet utique apud vicinos episcopos conqueri, ut ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus se secernendum ab episcopi sui communione duxerit, ac separatim cum aliquibus faciens sacrificium Deo obtulerit, anathema sit ac locum amittat. Et si querimoniam iustam adversus episcopum non habuerit, inquirendum erit.

2) Conc. carthaginiensis can. 8 Paulus Hinschius, Decretales Pseudo-Isidorianae Lipsiae 1863 pag. 295. Felix episcopus Selemselitanus dixit: Nec illud praetermittendum est, ut si quis forsitan presbyter ab episcopo suo correptus aut excommunicatus tumore vel superbia inflatus, putaverit separatim domino sacrificia offerenda vel aliud erigendum altare contra ecclesiasticam fidem disciplinamque crediderit agendum, non exeat impunitus. Geneclius episcopus dixit: Necessario disciplinae ecclesiasticae et fidei congrua sunt, quae frater noster Felix prosequutus est: proinde quid exinde videtur vestrae dilectioni, edicite. Ab universis episcopis dictum est: Si quis presbyter a praeposito suo excommunicatus vel correptus fuerit, debet utique apud vicinos episcopos conqueri, ut ab ipsis eius causa possit audiri ac per ipsos suo episcopo conciliari; quod nisi fecerit, sed superbia, quod absit, inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit ac separatim cum aliquibus schisma faciens sacrificium deo obtulerit, loco amisso anathema habeatur: nihilominus et de civitate in qua fuerit, longius depellatur, ne vel ignorantes vel simpliciter viventes serpentina fraude decipiat. Secundum apostolum ecclesia una est, una fides, unum baptisma: et si querimoniam iustam adversus episcopum habuerit, inquirendum erit.

Co do kanonův synody vormské připomíná biskup Hefele, že novější vydavatelé jich načítali 80, kdežto staré rukopisy rozdíl činí mezi prvnějšími 44 a posledními 36. Domněnka prý jest na snadě, že náležejí obě řady kanonův dvěma různým synodám vormským. To nás nemýlí v naší domněnce, neboť na synodě vormské 16. května 868 byli shromážděni biskupové celé říše Ludvikovy; ale biskupové k metropoli salcpurské příslušní mohli míti schůzi ještě jednu, na které ustanovili, což potřebným se jim zdálo pro jejich okresy. Věru bylo by velezajímavo, nahlédnouti za tou příčinou do rukopisův synody vormské a přirovnati je k sobě, snad by přece bylo možno v té věci dopátrati se ne-li pravdy, tož jistě pravděpodobnosti.

Že by znovuzřízení pannonského arcibiskupství bylo oznámeno biskupům salcpurskému a pasovskému, nemůžeme věriti, ač Ginzl o tom nepochyboval,¹⁾ nebo potom by nebyli mohli němečtí hierarchové ignorovati Methoděje, a kdyby byli přece ignorovali, byl by jistě papež Jan VIII. vzmněl a podle toho s nimi také naložil, poněvadž by tím byla o mnoho zvětšena jejich vina. Každým způsobem se toho dověděli záhy, a sice jednak z Moravy, že Rostislav jedná se svatou stolicí o samostatnost a nepodlehlost své země ve vzhledě církevním, jednak jich pravděpodobně nezůstalo tajno, co se dělo a co se ještě připravovalo v té záležitosti v Římě. Snad již na synodě vormské roku 868 umluvili společné postupování proti moravským věrozvěstcům. Pochopíme, že pak s úmluvou svojí se tajili co nejvíce. Ignorování všeho, co zařídil papež u Slovanův a zvláště na Moravě, ještě více nelidské zacházení s arcibiskupem Methodějem tak velice vyznamenaným od apoštolské stolice, zavdalo příčinu, že poslán byl jakynský biskup Pavel legatem do Němec, by pokáral ostře Methodějovy protivníky a úřadně zakročil u krále Ludvika, by se spokojil s tím, co byl papež vykonal.

Jan VIII. vyjednával skrze svého legata s králem Ludvikem ústně i písemně. Jemu především velel mluvit ve své instrukci: Sám víš, přeslavný králi, že pannonská diecese apoštolské stolici jest podřízena, byť i vojenská pohroma ji na čas od ní odloučila a nepřátelský meč ji na chvíli odcizil. Ale když církvím vrácen jest pokoj, vrátiti povinno i práva, kteráž jim tyranská zuřivost odňala. Tak soudil svatý Lev papež v kanonických dekretch, když psal o obnovení manželského sňatku: Když odstraněny jsou rány, které způsobilo nepřátelství, každému ať se vrátí, co byl (prve) zákonitě měl. Odedávna apoštolská stolice konávala konsekrace, vedla správu a dávala rozkazy nejenom v Italii a v krajinách západních, ale i v území celého Illyrika, jakož dosvědčují některé sbírky listův papežských a zápisy synod, jakož i přemnohé listiny tamních církví. . . Dále: Dovolává-li se kdo počtu

¹⁾ Geschichte der Slavenapostel S. 52.

let, věziž, že u křesťanův a u těch, kteří jsou jedné víry, ustálena jest jistá lhůta. Kde se však jedná o zuřivost pohanův a nevěřících, jakákoliv uplynula doba, nic neškodí právu církví, kteréž neznajíce zbraní hmotných, trpělivě očekávají toliko Pána a obránce svého, až se mu zalíbí se smilovati. Jestli pak v takových případech na závalu jest délka doby, tu třeba kárati samého Boha, jenž po čtyřech stech a třiceti létech vysvobodil syny israelské z nejtěžšího otroctva Faraonova a ze železné peci. Však i sám Vykupitel pokolení lidské po tolika tisících létech vysvobodil z pekelného vězení.¹⁾

V listě svém králi Ludvikovi píše papež: Z mnohých rozmanitých a patrných důkazův může Tvoje opatrnost vyrozuměti, že pannonská diocese ode dávna byla apoštolskou stolicí výsadami vyznamenávána, jestli u Tvé jasnosti, jak se sluší, místo má spravedlnost boží. Dosvědčují to akta synod, dokazují letopisy sepsané. Však poněvadž pro zlobu válečných zmatkův apoštolská stolice tam dlouho neposílala podle obyčeje žádného biskupa, u neznalcův to přichází v pochybnost. Z počtu let nikdo sobě neber příčiny k od-

¹⁾ Paulo episcopo Joannes VIII. Ipse nosti o gloriosissime rex, quod Pannonica diocesis apostolice sedi sit subiecta, licet bellica clades eam ad tempus ab illa subtraxerit et gladius ad horam hostilis subduxerit. Verum reddita aeclesiis pace reddi debuerunt et iura, que cum pace reddita (sic) tyrannicus unicuique furor ademerat. Id ipsum sancto pape Leone in decretis canonicis, cum de redintegrando nuptiarum federe scribserat, innuente ac dicente: remotis malis, que hostilitas intulit, unicuique id, quod legitime habuit, reformetur. Nam non solum intra Italiam ac caeteras Hesperie provincias (Vat. inter It. ac terras Hesperiae) uerum etiam intra totius Ilirici fines consecrationes, ordinationes, et dispositiones apostolica sedes patrare antiquitus consuevit, sicut nonnulla regesta (al. registra) et conscriptiones sinodales (Vat. addit: atque ipsarum quoque plurima ecclesiarum in his positarum demonstrant monimenta. (Vind. Et infra: Porro Brit. Item Vat. Porro) Si de annorum numero (Vat. quis) forte causatur, sciat Ludovicus rex, quia (Vat. quod) inter christianos, et eos, qui sunt unius (Vind. intus) fidei, numerus certus affixus est. Ceterum ubi paganorum et incredulorum furor in causa est, quantalibet praetereant tempora, iuri non praeiudicant (Vind. Vat. praeiudicat) ecclesiarum, (zde končí Brit. odstavec b) quae corporalia nescientes arma, solum dominum et propugnatorem suum quando ei placuerit misereri, patienter expectant. Uerum, si annorum prolixitas in tatibus impedit, ergo Deus ipse reprehendendus est, qui post CCCC et XXX annos filios Israel de durissima servitute Pharaonis et fornace ferrea liberauit, sed et ipse per se redemptor, qui (Vind. ommisit: qui) hominum genus post tot annorum millia de inferni (Vind. infernis, correxit Wattenbach: inferni) claustris eripuit. — Části instrukce Ipse nosti až reformetur a Si de annorum až praeiudicat ecclesiarum vzaty jsou ze sborníka britského musea n. 8873 Additional msc. dle otisku ve Starinách jihoslov. akad. XII. str. 213 (značka Brit.) Část Nam non solum až eripuit uveřejnil Wattenbach z rukopisu císařské knihovny vídeňské č. 2186 olim Jus canon. 80 saec. XV. (Beiträge zur Geschichte der christlichen Kirche in Maehren und Boehmen, Wien 1849, S. 48.) a Rački z papírového kodexu knihovny vatikanské 4886 z XV či první polovice XVI. věku v díle Vieki i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda slovianskih apoštola svez. II. U Zagrebu 1859 str. 293, sám je odtud správně vypsav. Conf. Boček, Codex diplom. I. 35. Část Si de annorum až do konce má i Gratian ve své sbírce kanonův c. 14. C. XVI. quaest. 3.

poru, neboť práva svaté římské církve, již z vůle boží sloužíme, kterážto práva převzala od pevné skály stálosti Petrovy, se nestenčují nižádným časem, aniž vezmou škodu z jakého dělení říší. Však i ctihodné zákony římské, božím řízením prohlášené ústy zbožných knížat, dopouštějí promlčení jejích věcí teprve po stu létech.¹⁾

Nelze usouditi z listův Jana VIII. bavorským biskupům, že by prve již bylo papeži dodáno úřední obhájení nárokův salcpurských na Pannonii; že by si byl pasovský biskup sobil právo na Moravu, nemůže býti řeči, poněvadž v pramenech té doby o tom není ani sledu. Však se ani král Ludvik před rokem 873 neujal ohroženého „práva“ salcpurských arcibiskupův. Dosvědčuje to slůvko „forte“, „snad“ ve větě instrukce *Si de annorum numero quis forte causatur*. Nemohl papež Adalvina arcibiskupa ani Ludvika krále míniti ignorujícím „quis“, „někdo“ (dle spisku vatikanského) kdyby byl jeden nebo druhý v úředním spise volal k počtu let. Nad to nejsou léta nikde určitě udána. Že zvláště Adalvin neprotestoval proti zřízení biskupství pannonského, vidno z toho, že brání papež práva stolice svaté kanonickými důvody v listě Ludvikovi a v prvním odstavci instrukce biskupu Pavlovi, v ostatních a v listech biskupům německým pouze rozhořčenost na jevo dává nad bezprávím, jehož se od nich dostalo téže apoštolské stolici v jejím legatu arcibiskupu Methoději. Vše to mluví pro naši domněnku, že se papež osudného zacházení týchž biskupův s Methodějem, jakož i jejich nesprávného stanoviska právního dověděl jenom od jeho poslův a z jeho listův.

List králi Ludvikovi s instrukcí biskupu Pavlovi, jakož jsme ji uvedli, jednoho jest rázu a jednoho také obsahu. Papež podepírá svoje výroky v obou listinách jedněmi bez mála důvody, v obou jednakých užívá slov a výrazův: instrukce úplně se kryje s jedné strany s listem Jana papeže králi Ludvikovi, s druhé strany s listy Adalvinovi Hannovi a Her-

¹⁾ *Joañnes Ludovico regi: Multis ac variis manifestisque prudentia tua poterit inditiis comprehendere, Pannonicam dioecesim ab olim apostolicae sedis fuisse privilegiis deputatam: si apud excellentiam tuam de illo (rectius apud Boček I 34 si apud excellentiam tuam iustitia Dei locum, sicut decet invenerit. Hoc enim sinodalia gesta indicant, historiae conscriptae demonstrant. Verum quia quibusdam hostilium turbationum simultatibus impredientibus illuc ab apostolica sede non est diu ex more directus antistes, hoc apud ignaros venit in dubium. Nemo (tím slovem počíná spisek olomucký), autem de annorum numero resultandi sumat fomentum; quia (Vat. qua) sanctae romanae, cui Deo auctore servimus ecclesiae privilegia, quae in firma beati Petri stabilitatis petra (Vat. et ap. Boček quae infirmae petrae stabilitatis petra) suscepit, nullis temporibus angustantur, nullis regnorum partitionibus praeiudicantur. Sed et venerandae romanae leges diuinitus per ora piorum (Vat. priorum) principum promulgatae, rerum eius praescriptionem (Olom. proscriptionem) non nisi per centum annos admittunt. — Z téhož rukopisu vatik. fol. 102 správněji uveřejnil Rački v ud. sp. str. 294. Gratian cap. 17 Nemo de annorum C. 16. quae. 3. Dle čtení rukopisu olomucké kapitoly čís. 205 věku XII. u Wattenbacha Beitrage S. 49. opraveno: in firma beati Petri stabilitatis petra.*

manrichovi. V jedné věci, zdá se Bilbasovu, liší se názor papežův: v instrukci odmítá prý všeliké promlčení práv římské stolice, v listě pak Ludvikovi jest určitějším, neboť připomíná, že římské právo v podobných případech dopouští promlčení po uplynutí sta let.¹⁾ Ale tím neodstupuje ani na krok od svého stanoviska, kteréž v instrukci opírá i slovy dekretaly Lva Velikého Niketovi biskupu, z níž per analogiam plyne, že se má každou měrou římské církvi vrátiti, co jí bylo odňato mocí vojsko u Dokládá se ovšem také IX. novelly Justiniana císaře z 14. dubna 535, ale jenom proto, že i podle práva římského apoštolská stolice v platnost může uvést své nároky, neb se promlčují teprve po stu letech.

Citované Janem VIII. nařízení Lva Velikého o manželstvích vzato jest z listu jeho Niketovi biskupu aquilejskému, který se tázal, jak by se měl zachovati v některých nesnadných případech. Mnozí mužové byli za nepřátelského vpádu jati, od žen svých odloučeni a do ciziny odvedeni. Manželky, které ponechány byly v domově, domnívajíce se, že mužové jsou pobiti nebo že nikdy se nevrátí, pojaly muže jiné. Ale manželé praví se vrátili přece. Papež v tom případě nařizuje dle písma (Mat. 19, 6. Mr. 10, 9.), aby zákonité svazky manželské byly obnoveny a když odstraněno jest zlo nepřitelem způsobené, vráceno bylo každému, co dle zákona měl.²⁾

1) Кирилл и Меѳодіи I. стр. 12. Если въ инструкціи своему легату пана рѣшительно отвергаетъ всякую давность касательно правъ римскаго престола, то въ письмѣ къ Людовику онъ находитъ неовходимымъ быть болѣе точнымъ и напоминаетъ ему, что римское право полагаетъ въ подобныхъ случаяхъ столѣтній срокъ давности.

2) Epist. ad Nicetam episcopum aquilegensem (cap. 1.) Cum ergo per bellicam cladem et per gravissimos hostilitatis incursus ita quaedam dicatis divisa esse coniugia ut abductis in captivitatem viris foeminae eorum remanserint destitutae, quae viros proprios aut interemptos putarent aut nunquam a dominatione crederent liberandos et in aliorum contagium solitudine cogente transierint, quumque nunc statu rerum auxiliante Domino in meliora converso nonnulli eorum qui putabantur periisse remearint, merito caritas tua videtur ambigere, quid de mulieribus quae aliis iunctae sunt viris, a nobis debeat ordinari. Sed quia novimus scriptum, quod a Deo iungitur mulier viro et iterum praeceptum agnovimus, ut quod Deus coniunxit homo non separet, necesse est, ut legitimarum foedera nuptiarum redintegranda credamus et remotis malis quae hostilitas intulit, unicuique hoc quod legitime habuit, reformetur: omnique studio procurandum est ut recipiat unusquisque quod proprium est. (Cap. 2.) Nec tamen culpabilis iudicetur et tanquam alieni iuris pervasor, qui personam eius mariti qui iam non esse aestimabatur, assumpsit. Sic enim multa quae ad eos qui in captivitatem ducti sunt, pertinebant, in ius alienum transire potuerunt et tamen plenum iustitiae est, ut iisdem reversis propria reformentur. Quod si in mancipiis vel in agris aut etiam in domibus ac possessionibus rite servatur, quanto magis in coniugiorum redintegratione faciendum est, ut quod bellica necessitate turbatum est pacis remedio reformetur. (Cap. 3.) Et ideo si viri post longam captivitatem reversi, ita in dilectione suarum coniugum perseverant, ut eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est et inculpabile iudicandum quod necessitas intulit, et restituendum quod fides poscit. (Cap. 4.) Si autem aliquae mulieres

Avšak již třeba vrátiti se k našemu úkolu a shrnouti v jedno o čem jsme posud mluvili: *Povolení slovanské bohoslužby Hadrianem II. nejenom není na odpor pozdějšímu schválení jejímu Janem VIII., ale velmi dobře se s ním shoduje, ba i nezbytně je předpokládá.* Nikdy nebylo křivděno Methoději se strany Jana VIII., jenž právě bullou Industriæ tuæ osvědčil se býti jeho příznivcem a otcovským přítelem. Učinil pro moravského arcibiskupa co mohl, a náš světec také lnul k němu i k apoštolské stoličce synovskou oddaností.

2. Kanovník Dr. Ginzel dokazoval dále podvrženost listu Hadrianova z mylného udání důstojnosti Methodějovy, v jaké jej papež odesýlal k Slovanům. Z listu totiž Jana VIII. Svatoplukovi Scire vos volumus vidno, že Hadrian vysvětil Methoděje na biskupa a poslal jej k jeho stádcí s právomocností arcibiskupskou. Kdežto pannonská legenda vypravuje v hlavě 6, že jej papež Mikoláš posvětil na kněžství, на поповство a jeho nástupce v téže hodnosti na žádost knížete Kocela poslal jej s listem Gloria in excelsis Deo; Kocel pak přijav jej s velikou poctivostí poslal jej Hadrianu II. nazpět, by mu jej posvětil na biskupství v Pannonii na stolec svatého Andronika apoštola ze sedmdesáti, což prý se i stalo.

V dotčeném listě papež nazývá Methoděje svým synem (сына нашего), kteréhož titulu nedostává se od něho biskupům. Celý odstavec zní po česku: „My pak trojnásobnou radost pojavše, usmyslili jsme si vyšetřivše poslati Methoděje, posvětivše jej i s učenníky, същущи и съ оученики, syna našeho, do zemí vašich, muže dokonalého duchem i pravověrného, aby vás učil, jako jste prosili“. Maje zření na hlavu 6, kde řeč jest o posvěcení Methodějově na kněze a na pozdější zprávu o jeho svěcení na biskupa na konci hlavy 8., nebožtko Erben volněji sice, ale zcela dle smyslu autora legendy naši přeložil ono místo: Nos constituimus animo, habita exploratione, mittere Methodium presbyterum una cum discipulis filium nostrum, in partes vestras, virum perfectum ingenio et orthodoxum, ut vos doceret, quemadmodum petistis. Miklošič převedl přísně dle smyslu slova, správněji co do důstojnosti učenníkův, nic nevnášeje, co není v slovanském znění listu: postquam eum cum discipulis ordinavimus.

ita posteriorum virorum amore sunt captae ut malint his cohaerere, quam ad legitimum redire consortium, merito sunt notandae, ita ut etiam ecclesiastica communione priventur, quia inexcusabiliter contaminationem criminis elegerunt, ostendentes sibimet pro sua incontinentia placuisse quod iusta remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia, neque ullo modo ad approbrium malae voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit. Quia sicut hae mulieres quae reverti ad viros suos nolunt, impiae sunt habendae, ita illae quae in affectum ex Deo inditum redeunt, merito sunt laudandae. (Cap. 7.) Hanc epistolam nostram, quam ad consultationem tuae fraternitatis emisimus, ad omnes fratres et comprovinciales tuos episcopos facies pervenire, ut omnium observantiam data prosit auctoritas. Hinschius, Decretales pag. 621.

Ovšem nesprávnosti se dopustil autor, neudav určitě, že světci nezastali na živě Mikoláše I., který je do Říma volal, nébrž Hadriana II., jak čteme v životě svatého Konstantina-Cyrilla. Nemůžeme než odsouditi počínání autorovo, že nám nepodal událostí, jak se sběhly, zamlčev, že Methoděj, než byl poslán ke svým svěřencům, byl již biskupem, a nad to opatřen rozsáhlou právomocností legata svaté stolice, jak jsme se přesvědčili i ze slov naší legendy i papežova listu. Ale po našem rozumu nic nevádí přijati za pravdu, že teprve v Římě dosáhl svěcení kněžského. Velmi dobře to souhlasí se zprávou hlavy 5. начатъ же пакы съ покорѣмъ повинова сѧ слоужити философу и оучити съ нимъ — „začal opět pokorně poslouchaje sloužiti filosofu a učiti s ním“, — ač jest-li smíme předpoloživše řecký original naší legendy, слоужити, řecky διακονεῖν vzíti ve smysle „přísluhovati jakožto jahan“, tak že by celý passus zpět zřečtěn zněl: „ἤρξατο δὲ πάλιν μετὰ ταπεινοφροσύνης ἡττώμενος διακονεῖν τε τῷ φιλοσόφῳ καὶ διδάσκειν σὺν αὐτῷ.“ Již v hlavě 3. připomíná sice životopisec, že Methoděj vstoupiv do kláštera byl poslušen v pokoře, бѣ повинова сѧ покорѣмъ, ale určuje to dodatkem съвѣршаѧ вѣсь испѣлнѣ мнѣншескѣи чинѣ а книгахъ прилежа, „vykonáváje všechn úplný mnišský řád a knihami se obíraje.“ Dle hlavy 4. Konstantin-Cyrrill poslán byv císařem do Kozar, pojal s sebou Methoděje, který „sloužil jak otrok mladšímu bratra, jeho poslouchaje“, слоужи тако рабѣ мнѣншоу братоу, повинова сѧ ѹмоу. Zde již vzhledem na ono пакы, „opět“ hlavy 5. třeba vykládati, že jahenskou službu konal bratru knězi, byť i tento byl mladším, a dílem rukou svých se přičinil, jak otrok pracuje při hledání ostatkův svatého Klimenta.

Nesnází nám v tom působí táž hlava 4, vypravujíc potom, že když Methoděj nechtěl se státi arcibiskupem, císař jej přinutil s patriarchou přijati důstojnost hegumena v klášteře Polychroně. Otázka jest, snášeli se řád jahenský s představenstvem kláštera u Methoděje?

Máme za to, že na tuto otázku kladnou lze dáti odpověď.

Na východě v pátém již věku představený kláštera, archimandrita nebo hegumen přijímal svěcení kněžské. Když na sněmě efešském roku 431 pravověrní byli utiskováni císařským komitem Kandidianem a přívrženci Nestoriovými, dovědév se toho kněz archimandrita Dalmatius vyšel po čtyřiceti osmi létech poprvé z kláštera, vymoc pravověrným, by ve styk mohli přijíti s císařem.²⁾ Do čtvrtého zasedání synody cařihradské za Flaviana, 16. listopadu

¹⁾ Kirchengeschichtliche Schriften II. 27. Časopis katolického duchovenstva ročník XII., (1871) str. 29.

²⁾ Ludovici Thomassini, Vetus et nova ecclesiae disciplina circa beneficia. Pars I. liber 3. cap. 13. num. 2. (Edit. Venet. 1730, pag. 622.) Dr. Carl Joseph Hefele, Conciliengeschichte II. Band, II. Aufl., S. 213 f.

448 dostavil se kněz archimandrita Abraham s mnichy jahny, jakožto zástupci Eutycheta, taktéž kněze archimandrity.¹⁾ V zasedání pátém 17. listopadu téhož roku synoda Eutychetovi hrozila složením s řádu kněžského i se správy kláštera; usnesení podepsalo po biskupech osmnáct archimandritův knězův, jeden archimadrita jahan a jeden archimandrita mnich.²⁾ Theodosius císař vyzval zvláštním listem ze 14. května 449 kněze archimandritu Barsumu, aby jménem všech východních archimandritův byl přítomen synodě do Efesu svolané, která pověstna jest jménem lotrovské synody.³⁾ Život svatého Abundia komského biskupa, který zároveň s biskupem Asteriem a knězi Basiliem a Senátorem poslán byl do Cařihradu, by císaři Theodosiovi II. důkladněji vyložil víru papeže Lva Velikého vzhledem na novoty Eutychetovy, vypravuje, že na synodě cařihradské, která byla slavena věrojatno v listopadě roku 450, věrovyznání papežovo s uctivým souhlasem přijali také biskupové, knězi, archimandrité a jahni.⁴⁾ Z uvedeného pořádku soudí Thomassin, že archimandrité alespoň z veliké části byli knězi.⁵⁾ Týž učený oratorian vzmiňuje dále, že četní archimandrité syrští (*Syriæ secundæ*) sami to knězi a jahnové, písemně prosili Hormisdu papeže, by se jich ujal proti kacírům, kteří je ukrutně trýznili a celý východ pustošili.⁶⁾ Papež listem z 10. února 518, který byl předčítán i na synodě cařihradské v pátém zasedání 4. června 536, vybízel je a všecky věrce k vytrvalosti a k varování se těch, kteří stranili kacírům.⁷⁾ Dle Thomassina byli všichni archimandrité, kteří seúčastnili synody roku 536 za Menny patriarchy, „in sacris ordinibus,“⁸⁾ totiž knězi a jahny. K tomu sedmý sněm obecný, jenž jest druhý nikejský, roku 787 dovolil představeným klášterův (hegumenům) odměnou za to, že statečně hájili víry katolické a úcty obrazův, udělovati vlastním mnichům tonsuru a řád čtenářský, pakliže jisto jest, že jsou knězi a pakliže od biskupa přijali svěcení hegumenské, což předpokládá, že někteří hegumeni té doby nebyli knězi.⁹⁾

Na západě koncem sedmého věku všichni bez mála opati byli knězi, neboť na synodách seděli často nad knězi duchovními správci, nad jahny vždy.¹⁰⁾ Ale ještě roku 817 nařídil sněm cášský, by opati lektorům žehnali, byť i nebyli knězi.¹¹⁾ a roku 827 sněm římský za Eugenia II. poručil, aby opati všichni přijali

1) Thomassin, I. c. Hefele II. 325.

2) Thomassin, I. c. Hefele II. 326.

3) Thomassin, I. c. Hefele II. 350.

4) Thomassin, I. c. Hefele II. 393, 397 f.

5) Idem ibid. c. 13 num. 3.

6) Idem c. 15 num. 6 pag. 629.

7) Hefele II. 771. Jaffé, Regesta num. 800 (512) tom. I. edit. II. pag. 104.

8) Thomassin, I. c. cap. 15 num. 6 pag. 629.

9) can. 14. Hefele III. 479 Thomassin, I. c. cap. 17 num. 3. pag. 634.

10) Thomassin, I. c. cap. 15 num. 8. pag. 629

11) can. 62. Thomassin, I. c. cap. 17 num. 3. pag. 634. Hefele IV. 26.

svěcení kněžské.¹⁾ Však zdá se, kanon ten nebyl přijat obecně, neboť papež Lev IX. mnicha Hildebranda (pozdějšího Řehoře VII. papeže), roku 1049 na podjakenství vysvěceného,²⁾ roku 1051 jmenoval opatem u svatého Pavla fuori le mura, kterýž ještě na veliké synodě lateranské roku 1059 v čele ostatních podjahnův podepsal se mnichem a podjahnem, (Hildiprandus monachus et subdiaconus.³⁾ I synoda piktavská v Gallii (Poitiers) roku 1078 té otázky se dotýká, nařizující, aby opati a děkané neknězi buďto se dali na kněze vysvětití nebo místa svá pozbyli.⁴⁾

Důstojnost hegumena, dle toho, co řečeno bylo, ani u Methoděje nevymáhala hodnosti kněžské. Ale Ginzl tvrdí, že starověká církev nezná vůbec žádných věrozvěstův kromě biskupův a kněží.⁵⁾ Abychom pomlčeli o Štěpánu a Filipovi jahnech, hned na počátku církve hlásajících evangelium (Act. 6, 2.—8, 40.) uvedeme dva případy z dějin církve na důkaz, že tu Ginzl s patra mluvil. O svatém Řehoři Velikém jeho životopisec Jan Jahen vykazuje, že kdysi na trhu naleznuv několik mladých otrokův z Anglie a dovědév se, že obyvatelé ostrova jsou dosud ještě pohané, neustal naléhati na papeže Benedikta I. (574—578) až jej s několika mnichy jeho kláštera poslal do Britannie hlásat Kristovy víry. Ale Římané nejsouce s tím spokojeni výčitky činili papeži dosti ostré a vymohli na něm, že jej povolal nazpět.⁶⁾ Teprve potom posvětil jej papež na

1) can. 27. Abbates . sacerdotalem quoque honorem sint adepti, ut peccantium sibi subiectorum fratrum valeant omnimodis refrænare et amputare commissa. Thomassin, l. c. et pag. Sacrosancta Concilia edit. Coleti tom. IX. col. 1125. Hefele IV. 49.

2) Kirchenlexicon von Heinrich Joseph Wetzer und Benedikt Welte. Freiburg im Breisgau 1851, VI. Band, S. 403 Art. Leo IX.

3) Hefele IV 823.

4) can. 7. Ut abbates et decani, qui presbyteri non sunt, presbyteri fiant aut praelationes amittant. Thomassin, l. c. cap. 18 num. 1. Mihi pag. 638. Hefele, Conciliengeschichte V. (II. Aufl.) S. 116.

5) Kirchenhistor. Schr. II. 28. Časopis kat. duch. XII. 31.

6) Joannis Diaconi de institutione, vita doctrina et miraculis beati Gregorii Romani pontificis lib. I. cap. 22. Mox itaque accedens ad Benedictum apostolicæ sedis pontificem coepit vehementer expetere, ut in Britanniam aliquos verbi ministros mitteret. Quo cum neminem ire velle cognosceret, semetipsum non dubitavit ingerere, dummodo sibi pontifex licentiam commodaret. Qui licet cum magna cunctatione totius cleri ac populi, Gregorium sponte proficisci cupientem abire permisit, imprecatus ei divinitus prospera ministrari. Cap. 23. De cuius absentia Romani plurimum perturbati, deliberato consilio trifarie per loca viae contigua, unde pontifex ad beati Petri basilicam profecturus erat, partiuntur, eumque turmatim taliter alloquuntur: Petrum offendisti, Romam destruxisti, quia Gregorium dimisisti. Quibus sententiis omnino papa perterritus, misit continuo nuncios, qui virum domini revocarent Gregorium . . . Cap. 24. Jamque trium dierum itinere profligato, ad quendam locum requieturi forte diverterant . . . sed praevenientibus apostolicis nunciis, licet magnopere tristarentur, redire ad proprii compulsus est monasterii curam.

jahenství, když se uprázdnilo místo sedmého jahna římského.¹⁾ Řehoř tedy nejspíše ještě ani jahnem vydal se na cestu do Britannie; jahnem byl, když po svém návratě z Cařihradu se ujal správy kláštera svatého Ondřeje, jehož opat Maximianus arcibiskupem se stal v Syrakusách; ano jahnem zůstal až do té doby, kdy povýšen byl na stolec svatého Petra, nebo Jan Jahen vzmnív v 37 hlavě prvních knih jeho života o smrti papeže Pelagia II. (578—590) píše o klášteře ctihodného levity Řehoře (cap. 38: in monasterio venerabilis levitæ Gregorii.)

Druhý případ jest právě z té doby, kdy Konstantin-Cyryll a Methoděj pracovali na Moravě. Roku 866 kníže Boris-Michal bulharský prosil krále Ludvika o schopné hlasatele víry křesťanské. Následujícího léta skutečně poslal král biskupa Hermanricha s kněží a jahny do Bulhar, kteří se však vrátili, vidouce že duchovní správy se tam ujal již duchovenstvo římské.²⁾ Methoděj tedy přišed na Moravu také dobře mohl býti jahnem, jak předpokládá naše legenda, kteráž však nikterak nedopouští domněnky, že světec „ostadè kaludjerskim svietovnjakom do svoga došašća u Rim,“³⁾ že totiž až do svého příchodu do Říma zůstal mnichem laikem. Ano, kdyby tomu bylo tak, jak s počátku tvrdil Rački, pak bychom se nemohli dosti nadiviti, jak se v krátké době mohl státi biskupem, neměv příležitosti v Římě osvědčiti se v řádě nižším.

Však i professor university Jagiełłovy v Krakově Dr. Tadeusz Gromnicki mnohými důvody podepírá domněnku, kterou byl dávno před ním zastával Dr. Ginzel a Rački. „Juž to samo, že kosciół katolicki nie zwykł nigdy powierzać posłannictwa apostolskiego osobistościom niemającym charakteru kapłańskiego, jest dla nas niejako zapewnieniem, że Metody jeszcze przed podróżą do Chazarów musiał być kapłanem; w każdym razie nie ulega wątpliwości, że jako kapłan udawał się Morawii.“⁴⁾ Jako Ginzel dovolává se

¹⁾ l. c. cap. 25. Gregorium . . . violenter eum a quiete monasterii sui abstrahens, ecclesiastici ordinis officio sublimavit, levitamque septimum ad suum adiutorium consecravit.

²⁾ Annales Bertinens. p. III. a. 866. (Pertz, Monum. Germaniae Script. I. 474. Mittens ad Ludovicum Germaniae regem, episcopum et presbyteros postulavit. Annal. Fuld. p. III. a. 866. (Pertz I. 379) Legati Bulgarum Radesponam ad regem venerunt, dicentes, regem illorum cum populo non modico ad Christum esse conversum, simulque petentes, ut rex idoneos praedicatores christianae religionis ad eos mittere non differret. Ibid. a. 867 (p. 380.) Rex Ludovicus Bulgarum petitionibus annueus Ermenricum episcopum cum presbyteris et diaconibus ad propagandam fidem catholicam praefatae genti destinavit. Sed cum illuc pervenissent, episcopi a pontifices Romano missi totam illam terram praedicando et baptizando iam tum repleverant. Quapropter isti a rege accepta licentia redierunt in sua. Citaty tyto z Račkého Vieku i djelovanje.

³⁾ Arkiv IV., str. 293.

⁴⁾ Święci Cyryl i Metody. W Krakowie 1880, str. 54 not. 1. Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału historyczno-filozoficznego akademii umiejętności tom. X. str. 334 not. W Krakowie 1879.

i Gromnicki zejména slov 9. hlavy zprávy o přenosu svatého Klimenta čili legendy vlaské (dle kardinála Bartoliniho a otce Martynova vlastně a správněji legendy římské): *Multis gratiarum actionibus præfato philosopho pro tanto beneficio redditus, consecra-verunt ipsum et Methodium in episcopos nec non et ceteros eorum discipulos in presbyteros et diaconos, posvětili jej (Konstantina-Cyrilla) a Methoděje na biskupství a ostatní jejich učenníky na kněžství a jahenství. „Methoděj prý přijal takové svěcení, jako Konstantin. Konstantin byl na kněžství svěcen v Cařihradě, zde se mluví pouze o jeho konsekraci biskupské, tedy jenom o ní řeč býti může vzhledem na Methoděje“.*¹⁾

Než slovy z římské legendy právě uvedenými nikterak se nedokazuje, že by oba svatí bratři byli najednou svěceni na biskupy, a kdyby také, neupírá se jimi, že Methoděj v Římě byl prve svěcen na kněze. Jestli dle domněnky mnohých dogmatikův biskupství s kněžstvím vlastně řád jeden, biskupství jest plnost kněžství (*complementum sacerdotii*) a proto kdykoli na biskupa povýšen byl jahen, nikdy bez mála se nemluví ani nevzpomnělo o svěcení jeho na kněze, nébrž pouze o jeho konsekraci biskupské, ačkoliv ordinace přeskokem (*ordinationes per saltum*) přísně byly církví zapovězeny. Že by Methoděj byl přišel do Říma knězem, nelze zjistiti ani z 3. hlavy legendy bulharské,²⁾ ani ze zmínky o konsekraci Methodějově Hadrianem v listě Jana VIII. Svatopluku z r. 879.³⁾ Že arcibiskupství jemu v hlavě 4. pannonské legendy nabízené nedokazuje, že tehda již byl knězem, netřeba opakovati; a když archimandrité, představení to slavnějších klášterův, nepotřebovali býti knězi, jak výše doloženo, tím méně se kněžství vymáhalo na hegumenech.

Však legenda římská, namítne někdo, nevzmiňuje o tom, že byl Methoděj na kněze svěcen teprve v Římě. — Ale toť přece

1) l. c.

2) εἴτα τῶν ἐπομένων τοῦ ἁγίου, ὅσοι καὶ Σθλοβενικῶν γραμμάτων ἱκανὴν πεῖραν ἔχειν καὶ βίῳ σεμνῇ κοσμηθῆναι παρὰ τῶν διδασκάλων ἐμαρτυροῦντο, τοὺς μὲν τοῦ τῶν πρεσβυτέρων, τοὺς δὲ τοῦ τῶν διακόνων, ἔστι δ' οὗς καὶ ὑποδιακόνων βαθμοῦ ἡξίωσεν, αὐτὸν δὲ τὸν μέγαν Μεθόδιον, καίτοι πολλὰ δραπετεύοντα καὶ ἀναδύμενον, ἐπισκοπον Μοράβου τῆς Παννονίας χειροτονεῖ (ὁ πάπας) οὐχ ὅσιον εἶναι κρίνας, ἀμωρεῖν τοῦ ὀνόματος τὸν ἀξιωθέντα τοῦ πράγματος . . . dle převodu prof. Novotného, „pak ze soudruhův svatých ty, o kterých bylo dáno od učitelů svěectví, že mají dostatečnou zvěšlost v písmech slovanských a že životem příkladným se oslavili, na hodnost buď kněží buď diakonů, některé také za subdiakony povýšil, samého pak Methoda, ač se velmi zdráhal a omlouval, za biskupa Moravy Pannonské zvolil, maje za to, že by nebylo spravedlivé, aby postrádal jména, kdož věci hodným byl uznán.“

3) Boček, Codex I pag. 41. Methodius vester archiepiscopus ab antecessore nostro Adriano scilicet papa ordinatus vobisque directus.

patrně, toho nebude upírat, kdo všimne si jejího nápisu *Vita cum translatione sancti Clementis* a celého jejího obsahu, že ona z úmysla — *ex professo* — nemluví ani o Konstantinovi-Cyrillovi; o Methoději vzpomíná pouze mimochodem, teprve při zprávě o poslání Konstantinově na Moravu mu jej připojuje. Netvrdí, že se přiúčastnil výpravy kozarské, a přece o tom nepochybuje kněz Gromnicki. Nehlesá ani o převeliké zásluze Konstantinově, že sestavil Slovanům písmo, ač výslovně se dotýká překladu evangelia. Nezpravuje nás také o tom, že učitelská horlivost Konstantinova neustala ani v Římě, neboť svědčí o něm bibliothekář Anastasius, že shromáždívá posluchače, přednášel jim z bohatého pokladu vědomostí svých. Že mnichem byl, vzpomíná teprve po jeho smrti, když Methoděj tělo jeho po vůli matčině přenést chtěl do jeho kláštera. Není římská legenda životopisem našich světcův, ovšem pak svatému Methoději aspoň současnou zprávou o přenose ostatkův svatého Klimenta papeže z Korsuně čili Chersonu, kde byl umčen, do Říma, kde byl jeho stolec; o svatých bratrech vzpomíná jen potud, pokud sloučení jsou z objevením a donesením svatých ostatkův do Říma. Jiných o nich zpráv je zde poskrovnu. S toho stanoviska patříce na legendu římskou, shledáváme v ní obraz nemnohými ale krásnými rysy rukou pravého umělce nakreslený. Dovršen jest obraz tento přelíbezný zvěstí o blažené smrti Konstantinově-Cyrillově a o uložení jeho kostí v basilice svatého Klimenta, kterouž obohatil pokladem předrahým, ostatky totiž světec, jehož počtě již dávno byla věnována.

Tento soud o legendě římské čili jak dosud obyčejně se nazývá, italské či vlaské, učinil si pisatel této statě již r. 1880 a neuznal za potřebí ustoupiti od něho ani dosti málo, zvláště od té doby, kdy četl studii otce Martynova *La légende italique des ss. Cyrille et Méthode*,¹⁾ kterou potom kněz Alois Hlavinka zčeštil uveřejnil v pražské *Vlasti*.²⁾

Však nemohouce zatím pro nedostatek pramenův přispěti ničím k řešení takových otázek, ponechejme jich mužům povolnější a pokračujme ve svých úvahách.

Mohl praelat Rački později (roku 1859) za to míti, že místo legendy, kde se mluví o svěcení Methoděje na kněžství a o poslání jeho do Pannonie, jest porušeno;³⁾ mohl zde i August Bie-

¹⁾ *Revue des questions historiques*. Paris 1884 tom. 36 pag. 110—166.

²⁾ *Vlast*. Časopis pro poučení a zábavu. Ročník VI (1889—1890) seš. 1—5.

³⁾ *Viek i djelovanje* str. 221 sl. Žitje sv. Methoda navadja, da najprije papa zapovjedi Methoda posvetiti „na popovstvo“ gl. 6. Nu ovo se nikako uzeti ne može, jer Method dodje u Rim kano svetjenik. Pače — po našem sudu, ovo mjesto u Žitju ima biti skvareno; jer se opire gl. 4, gdje životopisac spominje, da Method, pošto nadbiskupske časti nehtjedè primiti, bude imenovan igumanom

lowski shledávati jakousi mýlku:¹⁾ nám třeba dáti za pravdu střízlivému co do staroslovanských legend badateli ruskému A. D. Voronovu, dokazujícímu, že pannonské legendy obě se. nás dochovaly v původní neporušenosti, neboť rozdíly v rukopisech se vyskytující, týkají se jednotlivých slov a vět,²⁾ pro dějiny vyjma jediné různocnění, na něž svým časem upozorníme, nemají významu nižádného. Kdybychom připustili, že toto místo jest porušeno, tu by nám nezbývalo leč za porušenou prohlásiti celou řadu míst, která leda násilím ve shodu s pravdou lze uvést.

Nelze také po našem alespoň rozumě, s novými prameny srovnati domněnku Račkého, že Methoděj roku 869 s oním popíraným listem vypraven byl do Panonie, jakožto pokrajinský biskup beze stálého sídla a bez řádné pravomocnosti, jako druhdy roku 722 Bonifatius od Řehoře II. do celých Němec,³⁾ (což prve již tvrdili Schmink,⁴⁾ Gelasius Dobner,⁵⁾ Josef Dobrovský,⁶⁾ Ernst Dümmler)⁷⁾ a teprve počátkem jara 870 povýšen byl na opětou

znamenitoga polychronskoga samostana, komu nebi bio mogao predstojati kano svietovnjak. A poznámka 1 str. 222: Žitie sv. Methoda, kano ga sada vidimo, budi prievod iz grčkoga, kao što Miklošić scieni (ap. Dümmler: Die pann. Legende pag. 1) budi pokratjeno iz znatno većega, što je vierovatnije, svakako nedodje nam u ruke u svojoj prvobitnoj slici i potpunosti. Ovo pred očima imajući scienimo imenito, da nam glava 6 čitava i nepromienjena u ruku nedodje, o čiem osviedočiti ćemo se potpunoma, spravnamo-li ju s gl. 8. Ovdje navadja pisac Hadrijana II. naprama Methodu; a u glave 6 odmah s početka navadja, kano Nikola I. pozovē bratju u Rim; dočim se ništa nečita o smrti Nikolinoj, kojom tek Hadrijan prispie u doticaj sa slovienskim učitelji. Odavle ćemo si protumačiti: odkle biva, da u gl. 6. Žitja sada čita se Nikola i pozivajući je u Rim i redeći Metoda „na popovstvo“.

1) Pomniki dziejowe Polski. I. Lwów 1864, str. 115. Tu widocznie jakaś mylka. Metody jako archimandrita klasztoru Polichron miał już wyższy stopień kapłański, nie potrzebował więc wyświęcenie na presbiterstwo. Być może, iż zamiast „na popowstvo“ było pierwotnie w tekście „jepiskopstwo. (U Gromnického Święci Cyryl i Metody str. 56. Rozprawy i sprawozdania tom. XI. str. 334 not. — Podle našeho soudu není v legendách omylův, mimo abychom tak řekli, úmyslné t. j. neurčitosti, které čtenáře uvádějí v omyl. Za takový počítáme i to, že spisovatel, zmíniv o povolání světcův do Říma Mikolášem I., mlčí v životě svatého Methoděje o jeho smrti; za to v životě svatého Konstantina-Cyrilla mluví o jejich přijetí a uvítání papežem Hadrianem, (jemuž v onom životě připisuje mimo list Sláva na výsostech Bohu vše další) za to zatajuje jméno Mikolášovo, který Konstantina do Říma zval.

2) Главнѣйшіе источники стр. 64—84.

3) Vieť i djelovanie str. 240. Místo roku 723 dán rok 722 dle Jaffé, Regesta tom. I. pag. 250 num. 2160 (1657) 2161 (1658) 2162 (1656).

4) Schmink dle Goldasta, Historia Bohem. lib. I. c. 2. U Dobnera, jak pozn. násl.

5) Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum. Pragae 1765. Pars III., pag. 91 seq.

6) Cyrill und Method der Slaven Apostel Prag 1823, S. 83.

7) Ueber die südöstlichen Marken des fränkischen Reichs unter den Karolingern (795—907) Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen. X. Band, S. 44. dle citatu Dra Gromnického.

žádost Kocelovu na stolicí svatého Andronika. Některé důvody podány jsou výše. Druhou tuto cestu světcovu do Říma za příčinou dosažení biskupské konsekrace nebo dle Račkého za příčinou přijetí jurisdikce arcibiskupské můžeme plným právem vyhlásiti s Ginzlem za zřejmý výmysl pisatele naší legendy, jenž také v listě Hadrianově původní *братъ нашего* — bratra našeho zcela libovolně změnil v *сынъ нашего* — syna našeho.

Proč Kocelovi se připisuje zásluha, že Methoděj jmenován byl (arcibiskupem) pannonským, kdož může pověděti? Nedá se upříti, že se vylíčením udajův v naší legendě valně umenšuje uznanost a vděčnost papežova k osvědčenému věrozvěstci moravskému, o níž i *translatio* v hlavě 9. Věrojatno nesměl pisec mluvit o nepřízni Svatoplukově k Methoději a jeho slovanskému bohosloužení, (by řečtí knězi jeho otčiny nebyli ještě posilněni ve svém k slovanskému písmu záští), nechtěl se šířiti o válkách zuřících na Moravě, za to však uváděje blízký svazek Methoděje s Kocelem objasňuje působení světcovo roku 869 a 870 v Pannonii, což potvrzují také ostatní prameny. Toť jest, zdá se nám, historické jádro zprávy v obou poselstvích blatenského knížete do Říma v hlavě 8. pannonské legendy. Toho se nelze snadno domyslit, že by se byl Kocel, man krále Ludvika, beztretně mohl a směl u papeže ujímati jatého arcibiskupa.

Nesnází ještě působí věta „My pak trojnásobnou radost po-
javše usmyslili jsme si poslati Methoděje, posvětivše jej s učenníky, *свѣщеники и съ оученики*, syna našeho, do krajin vašich.“ Poněvadž výslovně uvedl pisec legendy v hlavě 6., že papež světil Methoděje na kněžství, *на поповство*, a málo níže, že jednomu biskupu rozkázal, by posvětil z učenníkův slovanských tři kněze a dva lektory měl Ginzl za to, že slova „posvětivše jej s učenníky“ nikterak se bráti nemohou a nesmí o svěcení Methoděje na biskupství, jak se domnívali s jinými Štulec a Rački. „Jako tedy bezpečně spisovatel pannonské legendy míní a nás chce přesvědčiti, že Methoděj byl svěcen potom teprve na pannonského biskupa, když byl Kocel, obdržev onen papežský list, k témuž papeži Hadrianovi jej vypravil s druhým poselstvím, tak se nedá upříti, že slovy *свѣщеники и съ оученики* (vysvětivše jej s učenníky) mluvil pouze o svěcení Methoděje a jeho tří žákův na kněžství.“¹⁾

Ani my dosti málo nepochybujeme, že pisec pannonské legendy mluvil a mluvit chtěl pouze o svěcení Methoděje na kněze a jeho učňův na kněze a lektory, takový také jenom smysl podkládaje slovům naší legendy uvedeným, rovněž klademe za zcela jisté, že z té příčiny se dopustil změny v listě, napsav „syna našeho“ místo „bratra našeho“: ale nemůžeme dáti za pravdu překladateli statě Ginzlovy knězi Novákovi aniž připustiti, že by byl o tom býval přesvědčen.²⁾

1) Kirchengeschichtl. Schriften II, 38. Časopis katol. duch. XII. 39.

2) Časopis katol. duch. XII. 39.

Neboť jsme pozorovali nejednou ve svých studiích, že náš autor výborné měl prameny a že pravdu pověděl, kde a pokud chtěl, kdy se mu totiž hodilo; kde chce vyprávěti obšírněji, než našel v pramenech, básní; někde pravdu podal tendenčně zbarvenou, mnohdy až k nepoznání proměněnou, jinde vypravuje věci takové, které se za těch okolností ani dít nemohly.

Uznáváme, že jsme se ve svém soudě upředili. Nelze nám nyní náležitě odůvodniti všecko, co jsme napsali v odstavci předešlém; ale není tuším třeba osvědčovati, že tam není ani jediného slovíčka, jehož bychom nebyli prve s dostatek uvážili. Vůbec není nouze o doklady, že naše legendy nejsou tak spolehlivé, jak se o nich obecně píše; některé jsou pojaty v toto pojednání, jiné podáme svým časem, dá-li Pán Bůh zdraví, bude-li trochu pokoje a bude-li nám popřáno poněkud klidu.

Však ani z toho, že autor legendy některé výroky listu Hadrianova vykládá ve smyslu nepravém, ani z toho, že některá rčení listu zaměnil, logicky neplyne, že by byl celý podvržen. I my zajisté uznáváme hlavní ono pravidlo kritiky o překladech,¹⁾ že jenom onem převod dvojsmyslných (nejasných) míst a slov dobrý jest a správný, který je podává v tom smysle, jejž v ně spisovatel sám původně vložiti chtěl. Podle tohoto pravidla v našem případě lišiti třeba pisatele listu a skladatele naší legendy. Zcela správný jest podle smyslu a úmyslu pisce legendy převod Erbenův „constituimus animo, habita exploratione mittere Methodium presbyterum una cum discipulis in partes vestras, jenom že mlčením zde pomínut hierarchický stupeň, jehož dosáhli světcovi učňové. Převod Miklošičův „statuimus . . . Methodium in partes vestras mittere, . . . postquam eum cum discipulis ordinavimus“ jest nejenom doslovný, (neboť neobsahuje nic, co by nebylo v slovanském znění listu, ale i zcela správný podle smyslu, jaký mohl a chtěl v ta slova vložiti pisatel naší listiny Hadrian II.

Papež tu praví, že Methoděje posvětil, ale nepřipomíná, zdali na kněžství nebo na biskupství. Ale již udělená světci hodnost legata a latere, na kterouž, jak dotčeno výše na svém místě (výše strana 18 násl.) naráží i autor našeho života, dokazuje, že tu *свѣщении* n dle řeckého *χειροτονήσαντες αὐτόν*, latině *postquam eum ordinavimus*, vzhledem na Methoděje nemůže nic jiného znamenati, než biskupskou konsekraci,²⁾ jako v listě Svatoplukovi z června

¹⁾ Kirchengesch. Schr. II, 36. Časopis katol. duch. XII. 37.

²⁾ Již Václav Štulc tužil to: Píšeť ve svých úvahách kritických o listech papežských (uv. spisu str. 485 sl.) Slovy těmito, pronesenými o posvěcení sv.

879 Methodius vester archiepiscopus ab antecessore nostro Adriano scilicet papa ordinatus. Z téže příčiny čísti dlužno брата нашего (bratra našeho) místo сына нашего (syna našeho), a věrojatno třeba vložiti архиепископа нашего (arcibiskupa vašeho), aby titul byl úplný, jak obyčejně bývá v listinách apoštolské stolice. Že se tu mluví o svěcení Methoděje na biskupa, dosvědčuje zejména předcházející испытание, což Miklošič přeložil nedosti určitě „re considerata“, my převádíme o něco jasněji „vyšetřivše“, „vyzkoumavše“, neboť před biskupským svěcením bylo se Methoději podrobiti zkoušce, zdali má předepsané od kanonův vlastností k takové důstojnosti, kterážto zkouška nyní slove processus informativus. Od ní neupustila svatá stolice nikdy, a v našem případě upustila tím méně, poněvadž bylo třeba vyzpytovat, zdali Methoděj pocházejí z říše řecké, není snad nakažen sofismaty Fotijovými a zvláště naukou jeho výchově svatého Ducha z jediného pouze Otce. Na tuto událost upozorňuje zřejmě Jan VIII. v listě uvedeném slovy: Quia vero audivimus, quia Methodius vester archiepiscopus ab antecessore nostro Adriano videlicet papa ordinatus vobisque directus aliter doceat, quam eoram sede apostolica se credere et verbis et litteris professus est, valde miramur.¹⁾ V těchto slovech vzmiňuje Jan VIII. o oné zkoušce a sice s věroučné její stránky, naráží na přísahu, kterou vykonal Methoděj, před svou konsekrací, a proto není pochybnosti, že ordinací (slovem „ordinatus“) rozuměti dlužno biskupskou konsekraci, jež s věrovyznáním světcovým těsněji souvisela než ustanovení jeho arcibiskupem. Ačkoliv arcibiskupství není žádným řádem (ordo),²⁾ nébrž jenom rozšířením pravomocnosti, přece tak překládáme, poněvadž svatá stolice tehda, když se nejedná o translaci biskupův, — které v té době ještě ani nedopouštěla, — tak nepsává. Nikdy jsme neměli příležitosti pohromadě čísti v listinách papežských, že by byl někdo svěcen na biskupství, obdařen arcibiskupskou jurisdikcí a poslán do svého okresu. Není pravdě nepodobno, že zde jako roku 873 v listě Hermanrichovi zvláštní váhu klade papež na tu okolnost, že Methoděj na biskupa svěcen byl samým papežem, což by byly, pokud nám známo, první toho případy v dějinách.

K slovům свѣщеніе и „posvětivše jej“ spřežkou (perzeugma) přidáno съ ученикы „s učenníky“, na které se

Methodia, nepopírá se vysvěcení jeho na biskupství, jelikož slovo *světiti* ovšem o svěcení na kněžství i na biskupství slyšáno a bráno býti může. Že však ho spisovatel v druhém smyslu bere, vysvítá odtud že vedle zpráv životopisce našeho papež (apostolik) sv. Methodia posílá za učitele od Boha i od sv. Petra netoliko do krajin Kocelových, nýbrž do druhých vlastí oněch slovenských, v kterých panoval Rostislav a Svatopluk (dodati dlužno: i Mutimír a do ostatních krajin jazyka slovanského.)

¹⁾ Codex diplomaticus Moraviae I, pag. 41.

²⁾ Arkiv IV., str. 292.

vztahovalo ponětí *святити* „ordinare“ ve smyslu širším, jim bylo uděleno pouze svěcení kněžské a jahenské, jak svědčí *Translatio sancti Clementis* cap. 9., dle naší legendy svěcení kněžské a čtenářské (nižší.)

Že byl Methoděj odprvu hned určen k důstojenství vyššímu, poukazuje i náš životopisec, zprávu dávaje o jeho na kněžství svěcení na místě jiném, předcházejícím.

Святити, latině *ordinare* znamená zde jako naše světiti a řecké *χειροτονεῖν* udílení svátosti svěcení kněžstva vůbec, a sice u Methoděje svěcení na biskupství, u jeho učenníkův svěcení na kněžství a (dle *Translatio*) na jahanství. „*Consecrantes eum*“ nebo raději „*postquam eum consecravimus*“ absolutně užitého v latinském originále nelze předpokládati, poněvadž *святити* rozuměti dlužno i o svěcení kněžském a jahenském (dle naší legendy o svěceních také nižších.)

Ordinare znamená však někdy také tolik co *constituere*, ustanoviti, jak již výše vzmněno. Tak by se mohlo a mělo v listě Jana VIII. Mutimírovi knížeti charvatskému „*ordinatus est*“ vykládati „jest ustanoven“, ne pak „svěcen“ totiž biskup od apoštolské stolice. Příčina jest, protože Methoděj tři léta byl služby své zdržován a vězněn ve Švábích a nyní teprve roku 873 propuštěn jsa na svobodu měl z vůle papežovy začíti zřizovati duchovní správu v rozsáhlém svojem okrese. Nejináč převáděti dlužno týž výraz v listě Karlmanovi.

Objasnili jsme, že *Methoděj dle práva platného v církvi ve století devátém mohl býti a byl věrojatno jahnem při svém do Říma příchodě r. 867; tam byl svěcen na kněžství a později na biskupství, a ozdoben jsa důstojností legata stolice apoštolské byl poslán roku 869 do své arcidiocese*. Spisovatel pannonské legendy, jenž vypravuje, že do Pannonie poslán byl knězem a teprve na žádost Kocelovu byl v Římě svěcen na biskupství, porušil text listu Hadrianova, jež uvádí, ve smysl svůj, za účelem svým, ale nedovedl se vyhnouti místům, která jej usvědčují z podlohu.

3. Kanovník Ginzl dokazoval, že naši listinu „podvrhl nejspíše nějaký řecký rozkolník, jenž buďto byl omylně zpraven, neb úmyslně skutečné události překroutil, neboť prý se v něm čestná zmínka děje o posláni Konstantinově a Methodějově císařem Michalem k církevním účelům. O tomto posláni císařově by nikdy žádný papež nebyl vzmiňoval s takovou uznalostí a s takovým souhlasem, zejména by nebyl nikdy žádný papež, nejméně pak Hadrian II. řeckého císaře Michala III., jenž byl ochráncem schismatického vetřelce na patriarší stolicí cařihradské

Fotia, jmenoval pius (dle Erbenova) ani orthodoxus (dle Miklošičova překladu.)¹⁾

Odpověděl již praelat Rački: Všecky legendy a všecky památky se v tom shodují, že císař Michal na prosbu Rostislava knížete poslal Konstantina a Methoděje na Moravu. O tom ani Dr. Ginzl nebude pochybovati, neboť to dosvědčuje oblíbená jemu a jistě věrohodná *Translatio sancti Clementis*: „Cuius (Rastislai) precibus annuens imperator eundem supernominatum philosophum ad se venire rogavit; eumque illuc, id est in terram Sclavorum, simul cum Methodio germano suo transmisit, copiosis valde illi de palatio suo datis expendiis.“ Pisec tedy listu uváděje, že Rostislav prosil o učitele Michala a že on mu poslal Konstantina znalého jazyka slovanského, samu holou pravdu mluví. Či mohl Hadrian jináč psáti? V tom právě případě bychom opovrhli jeho listem. Ale Ginzl píše: „papež by se najisto nebyl tak vyslovil, neboť Řím neuznává posílání světské vlády k účelu církevnímu.“ To je svatá pravda, nebo Řím zná, že církvi samé a jedině jejím zakladatelem dána jest moc zvěstovati národům království boží. Ale Řím také vezdy uznával a odměňoval zásluhy světských panovníkův, kteří každé příležitosti užívali k rozšíření náboženství Kristova, jenom když toho nečinili z vlastní své zdánlivé právomocnosti. Abychom pomlčeli o ostatních, zdaž neposýlal Karel Veliký se svým mečem na všecky strany věrozvěstův? či neodporučil Pannonii Arnovi arcibiskupu salcpurskému, chtěje, by tam poslal kněze? A přece zřídka který vladař byl tou měrou ctěn od římské stolice, jako tento „devotus sanctae ecclesiae defensor humilisque adiutor.“ Ostatně neměl Hadrian proč výtky činiti nejmenší, neboť Konstantin a Methoděj uznávali právo svaté stolice na Pannonii a na Moravu, což i naše listina dosvědčuje slovy: она же оуѣдѣкъша, апостольскаго стола достояща наша страны, „oni pak dověděvše se, že k apoštolské stolici přísluší vaše krajiny.“

Známo také, jak velice opatrní jsou papežové ve svých listech, a zvláště ve psaních panovníkům; tu hledí na každé slovo: horlivě hájí práv církve, aniž by uráželi osobu. Činíce důkladný rozdíl mezi osobou a věcí, zejména přísně zachovávají tituly a praedikaty obyčejem dlouholetým zavedené. Vše to jim slouží ke cti, a jest velmi málo papežův, kteří davše se unéstí náruživostí, probřešili se proti skromnosti a snížili se k sprosté haně. Že Michal III. svým životem zneuctíval trůn císařský, známá věc jest, není také divu, vždyť byl učněm, ba loutkou nevázaného Bardy; Bardas pak zároveň s císařem povýšili Fotia na patriarchu stolici. Ale i po tomto osudném případě píše Mikoláš I., jenž zasluhuje, by jej potomstvo nazývalo Velikým: dilecto filio Mi-

1) Kirchenhist. Schriften II., S. 30. Čas. kat. duch. XII., 31. Připomněti dlužno, že český překlad Novákův zde mluví jen o „orthodoxus.“

chaeli glorioso imperatori Græcorum, a když mu předstírá násilí učiněné Ignatiovi, jej oslovuje „clemens auguste“, „vestrum imperiale decus“, „vestræ serenitati.“¹⁾ A po sněmě cařihradském roku 863, obdržev potupný onen list, odpovídá klidně: Nicolaus episcopus servus servorum Dei piissimo et gloriosissimo filio Michaeli, magno imperatori a v listě samém „quapropter fili carissime et christianissime princeps.“²⁾ Rovněž i v onom velmi krásném a majestátně psaném listě píše: „sublimitas tua fili carissime . . . augustissimo filio nostro Michaeli . . .“³⁾

Nejináč prokazoval i Hadrian II. přiměřenou čest i panovníkům prostopášným. Tak Lothara přísně káře pro jeho smyslnost, jež neznala mezí zákonitého manželstva, ale ctě jeho vladařskou čest píše jemu: o inclite rex Lothari.⁴⁾

Potom, chce-li kdo jednotlivá slova některého spisu důkazem uváděti jeho původnosti nebo podloženosti, nesmí se spokojiti s pouhým převodem, alebrž povinen jest sáhnouti k originalu.⁵⁾ Jest sice pravda, že Miklošič *благочеркъ* přeložil slovem „orthodoxus“, pravověrný. Ale neméně jest pravda, že pro ponětí „orthodoxus“ máme v panonské legendě *правочеркъ* a sice na více místech. V listě našem a v hlavě 12, kde podán obsah listu Jana VIII. z června počínajícího *Industriæ tuæ*, takový přívlastek dávají papežové Hadrian II. a Jan VIII. samému Methoději; v hlavě 17. svědčí náš světec, když Gorazda doporučuje svým učňům za nástupce, že jest *правочеркъ*; v našem pak listě jest i adverbium *правочеркно* ve větě, kde Hadrian II. povoluje i jiným učiti na Moravě, kdož by totiž mohli náležitě a *правочеркно*. Na všech těchto místech slovo *правочеркъ* nemůže míti významu jiného, než co znamená etymologicky, totiž *orthodoxus*, — *ὀρθόδοξος*, česky pravověrný: neklamný důkaz, že *благочеркъ* má význam zcela jiný. Miklošič v *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum Vindobona 1862—1865* str. 23 má: *благочеркъ* adj. *εὐδόξος*, *εὐσεβής*, pius. Poslední dvě slova že jsou souznačná, nebude pochybovati nikdo. Ale *εὐδόξος* značí, jak už Rački podotkl,⁶⁾ ctěný, slavný, kdo v dobré jest pověsti, gloriosus, inclitus. Pro jediné slovo, jež nad to ani nepřipouští aspoň v naší legendě významu a překladu „orthodoxus“, „pravověrný“, netřeba podloženým prohlašovati celý náš list.

1) Baron. *Annal. ad ann. 860 n. 3.* (poznámka Račkého) což jest Nicolai I. epistola I. počínající slovy: *Principatum itaque (Sacrosancta concilia ed. Coleti tom IX., col. 1291 sequ.*

2) Mansi XV., pag. 216—240, (poznámka Račkého) což jest Nicolai ep. 5. *Concilia edit. Coleti IX., col. 1299 sequ.*

3) Baron. *ad ann. 865 n. 77—100* Mansi *ibid.* (pozn. Račkého) Nicolai ep. 8. *Concilia ed. Coleti IX., col. 1315 sequ.*

4) Baron. *ad ann. 867* (pozn. Račkého.)

5) Až sem dle Račkého. *Arkiv IV.*

6) *Arkiv IV., str. 296 op. *)* Vieť i djelovanie sv. Cyrilla i Methoda sv. II., str. 242 opazka.

Dejme nyní tomu, že bylo v originále *pius*, v řeckém překladě εὐσεβής. Dr. Ginzell nalézal pro svou osobu nesnáz v tom, že *εὐσεβής* zde není žádným titulem, nýbrž *praedikatem*.¹⁾ Však římský císař ode dávna sám se jmenoval „*pius felix, augustus*“, řecky „εὐσεβής, εὐτυχής, σεβαστός“. Tuším, že by i Ginzell byl přisvědčil, že to pouhý titul, ne však *praedikat*. Avšak i papež ve svých listech nejednou zval císaře nejenom *pius*, alebrž i v superlativě *piissimus*, a to nejenom v listech určených самому císaři, nýbrž i v takových dopisech, jež byly určeny osobám jiným: což patrně dosvědčuje, že ono slovo nebylo považováno za *praedikat*, alebrž jenom a výhradně za pouhý titul.

Ginzell praví, jenom že s patra: „když papežové v listech svých k někomu jinému se vzmiňují o některém panovníku, neváží se dotčenými pravidly zdvořilosti, a to tím méně, pakli takoví mocnáři jakožto nepřátelé víry a církve vůbec známi jsou. Ano v podobném případě byl by papež v odporu se svým přesvědčením i s obecným soudem věřících, kdyby takového panovníka, jenž patrně proti víře a proti němu nepřátelské úmysly a kroky podporuje a chrání, přívlastkem *blagověrný* (*pravověrný*) pojmenoval.“²⁾

Netřeba tuším opakovati, že dle všeho v naší aspoň listině a snad i vůbec výrazy *blagověrný* a *pravověrný* nejsou souznačny. Ale možná se vším právem pozastaviti nad jistotou, s jakou mluvil Ginzell, jakoby byl prostudoval všechny listy papežské. My jsme dosti zběžně prošli Jaffého *Regesta pontificum Romanorum* druhého vydání díl I. a důkladněji listy svatého Řehoře Velikého (590 – 604).³⁾ Řehoř ve svých listech k osobám třetím jednáje o císaři Maurikiovi (582 – 602) vezdy jemu titul přikládá *serenissimus*⁴⁾ neb i *serenissimus et christianissimus dominus imperator*,⁵⁾ nebo *piissimus dominus imperator*,⁶⁾ a *serenissimus dominus*,⁷⁾ císařovna

1) 2) *Kirchenhistor. Schr.* II., 32. *Časopis kat. duch.* XII., 33.

3) ovšem ve vydání, jaké bylo po ruce, *Divi Gregorii papae cognomento Magni opera quae exstant omnia*. Lugduni 1551. Pořádek listův až na některé, pokud souditi lze dle Jaffého *Regest*, souhlasí s vydáním Gussanvilleovým, Labbéovým a Mansiovým.

4) l. 2 ep. 64. Theodoro medico: *serenissimi domini mei imperatoris . serenissimus dominus imperator . l. 4 ep. 34. Constantiae augustae: serenissimus dominus serenissimo domino suadere . . in serenissimo domino l. 5 ep. 25. Maximino Salonitano: iussiones serenissimi imperatoris . l. 6. ep. 24. Anastasio episcopo Antiocheno: serenissimo autem domino imperatore. l. 9. ep. 31. Joanni opiscopo Syracusano: serenissimo domino imperatori .*

5) l. 1. ep. 16. Severo episcopo Aquileiensi: *iuxta christianissimi et serenissimi rerum domini iussionem*

6) l. 4. ep. 33. Constantiae augustae: *quae piissimo domino epist. 34. eidem: piissimo domino . l. 9. ep. 41. Anatolio diacono: piissimum dominum nostrum . quop piissimo domino placet .*

7) l. 3. ep. 64. Theodoro medico: *Quod si ideo serenissimus dominus noster fecit*

jest jemu serenissima domina,¹⁾ děti jejich piissimi filii.²⁾ Řehoř Veliký příslušnou čest vzdává i úředníkům císařským a zejména také patriciům, ba což více jest i ženám rodu vznešeného, zvláště patricijského. Magister militum a expraefectus slovou gloriosi,³⁾ exarchus, praefectus a scholasticus mají titul excellentissimus.⁴⁾ Král Visigothův Rekkared slove excellens, a gloriosissimus⁵⁾ král Frankův Childebert praecellentissimus.⁶⁾

Ale i předchůdcové Řehořovi tituly dávali panovníkům, jako Lev Veliký (440—461)⁷⁾ Simplicius (468—483)⁸⁾ Vigilius (540—555)⁹⁾ a Pelagius I. (555—560.)¹⁰⁾ Ani nástupcové neupustili od zvyku, titulovati mocnáře v listech psaných osobám jiným, jako Bonifatius IV. (608—615),¹¹⁾ Řehoř II. (715—731),¹²⁾ Zachariáš (741—752),¹³⁾ Pavel I. (757—767),¹⁴⁾ Hadrian I. (772—795),¹⁵⁾

1) l. 6. ep. 23. Theoctisto et Andreae: serenissimae dominae prodestis.

2) l. 4. 34. Constantiae augustae: piissimis filiis.

3) l. 7. ind. I. ep. 13. Candido abbati: Maurentium gloriosum magistrum militum lib. 7. ind. II. ep. 5. Januario episcopo Caralitano: Eupaterii gloriosi magistri militum . . ep. 11. Joanni Surrentino: Gloriosus filius noster Gregorius expraefectus . l. 10. ep. 4. Fantino defensori: Gloriosissimus filius noster Maurentius magister militum . ep. 5. Maximiano episcopo Ravennati: Postquam gloriosissimo filio nostro Maurentio

4) l. 7. ind. I. ep. 10. Callinico exarcho Italiae: Excellentissimum exarchum petere studeat. l. 8. ep. 52. Amandino episcopo: Sed et excellentissimo filio nostro exarcho.

5) l. 7. ind. I. ep. 124. Claudio in Spaniis: excellenti Gothorum regi Jaffé, Regesta II. edit. num. 1758 (1277) pag. 119. lib. 1. ep. 41. Leandro episcopo: communem filium Reccaredum gloriosissimum regem . .

6) l. 4. ep. 51. Virgilio episcopo Arelatensi: qui sub regno sunt praecellentissimi filii . Childeberti regis . . Jaffé, num. 1374 (1004) pag. 169.

7) Jaffé, Regesta num. 503 (281) pag. 70. Juliano episcopo Arelatensi: christianissimi principis . . .

8) l. c. num. 585 (353) pag. 79. Acacio episcopo Constantinopolitano: clementissimi principis . . .

9) l. c. num. 913 (593) pag. 119. Auxanio episcopo Arelatensi: ut domnos nostros clementissimos principes Justinianum et Theodorum inter gloriosissimum virum Childebertum regem et antedictum clementissimum principem . . . num. 914 (594) universis episcopis per Gallias, qui sub potestate gloriosissimi Childeberti regis constituti sunt . num. 925 (605) pag. 121. Aureliano episcopo Arelatensi: clementissimus imperator sicut promisit .

10) l. c. num. 979 (624) pag. 129. Sapando episcopo Arelatensi: petente glorioso Childeberto rege num. 1118 (680) pag. 133. Valeriano patricio: ad clementissimum principem . . .

11) l. c. num. 2001 (1550) pag. 221. Florianio episcopo Arelatensi: praecellentissimorum regum . .

12) l. c. num. 2168 (1661) pag. 251. Bonifatio episcopo: Carolum excellentissimum filium . .

13) l. c. num. 2270 (1745) pag. 264. eid. Bonifatio: excellentissimis filiis . . Pipino et Karolomanno . .

14) l. c. num. 2340 (1750) pag. 278. Pipino regi Francorum: Desiderium regem excellentissimum filium . .

15) l. c. num. 2449 (1883) pag. 299 Tarasio episcopo Constantinopolitano: imperatorum piissima et tranquillissima potestas una cum serenissima domina augusta

Lev IV. (847—855),¹⁾ Benedikt III. (855—858),²⁾ Mikoláš I. (858—867),³⁾ jehož jeden list počínající slovy *Excellentissimus rex* (míněn byl Karel Lysý) psaný Hinkmaru arcibiskupu remešskému v prosinci 865 přijal Gratian do své sbírky kanonův (cap. 102 C. 11. quaest. 3.) Jan VIII. (872—882.)⁴⁾ Příkladův takových uvedli bychom ještě více, kdybychom byli měli po ruce nějakou větší sbírku listův papežských a kdybychom se neobmezující na dobu do smrti velikého světce Methoděje přihlížeti chtěli k dobám pozdějším. Však i to stačí na důkaz, že Ginzl s patra mluvil.

Uznáváme rádi, že takových titulův panovníkům světským se vždycky nedostává v listech určených osobám jiným, a když, děje se to obyčejně jenom tehda, když poněkud alespoň svou přízní naklonění byli církvi,⁵⁾ ale ne pouze a výhradně v takových případech. Neboť Řehoř Veliký vezdy tituluje Maurikia císaře, ačkoliv ne jednou tvrdě a pánovitě si počínal proti církvi,⁶⁾ Papež sám na něj velmi touží na příklad pro zákon, kterým nejenom službu církevní, ale i přístup do klášterů zamezoval císař všem, kdožkoli zaměstnání byli ve správě veřejné a zakazoval mnišství vojínům, leč by již měli vyslouženo nebo leč byli pro slabotu odkázáni. Když pak Maurikius syřzen byl s trůnu a ukrutný Fokas (602—610) dosedl na něj, zapěl Řehoř, neznaje ovšem jeho povahy, Sláva na výsostech Bohu a Radujte se nebesa a zaplesej země. Však mu nepochleboval ani ho nechválil, ale skromnými sice ale nemálo důraznými slovy napomínal k moudrosti a k spravedlnosti.⁷⁾ Fokas nesplnil sice nadějí veň kladených, ale přece ustanoviv místo Kallinika exarchem v Ravenně Smaragda, který požíval důvěry papežovy, o lepší správu Italie se postaral. K tomu se nedočkal Řehoř Veliký doby, kdy objevila se Fokova povaha ve své ohavnosti.⁸⁾

¹⁾ l. c. num. 2606 (1976) pag. 332. *Claus. imperante domino nostro piissimo perpetuo augusto Hlotario . . . num.* 2612 pag. 333. Sardiniae iudici: imperatores christianissimi . . . num 2617 (1980) Corsis: ob serenissimorum Lotharii et Ludovici imperatorum . . .*

²⁾ l. c. num. 2669 (2012) pag. 340. *ad archiepiscopos cunctosque episcopos Provinciae: Hludovicum munivimus caesarem semper augustum suosque gloriosissimos germanos*

³⁾ l. c. num. 2708 (2044) pag. 348 *Salomoni regi Britonum: Carolum (Calvum regem) gloriosum . . . num. 2718 (2049) pag. 348. scripta petitoria filii praecellentissimi regis Karoli (Calvi) . . . num. 2800 (2171) Hincmaro archiepiscopo Rhemensi: Excellentissimus rex . . .*

⁴⁾ l. c. 2961 pag. 337. *Karolo regi: Lotharii quondam christianissimi principis . . . num. 3066 (2295) pag. 390. Karolo (Calvo) christianissimo imperatore . . . num. 3121 (2347) pag. 396. Lamberto comiti Spoletino: gloriosissimumque Karolomanum regem . . . num. 3122 (2359) pag. 397.*

⁵⁾ Desideria krále jenom jednou srovn. str. 69, pozn. 14 dle Jaffého Pavel I. nazývá „*excellentissimum filium suum*“, když totiž přišel do Říma příslibil, že Imolu vydá, obdržev z Francie rukojmí.

⁶⁾ srovn. str. 68, pozn. 7.

⁷⁾ *Joannis Diaconi Vita b. Gregorii lib. 3. cap. 20—23.*

⁸⁾ Dr. Coelestin Wolfsgruber, *Gregor der Grosse. Saulgau 1890 S. 157.*

Také Zachariáš papež Konstantina V. Kopronyma císaře (741—775) i v listech poslaných na západ nazýval nejzbožnějším (piissimus), ačkoliv opravdu zasloužil jméno bezbožného (impius.) Nazýval jej tichým, pokojným nebo mírumilovným velikým císařem (pacificus magnus imperator),¹⁾ ačkoliv jako jeho otec jsa obrazoborcem zuřivě pronásledoval katolíky a nejméně pokoje popřál církvi boží. Či snad i zde „piissimus pacificus magnus imperator“ jest praedikatem, ne pouhým titulem? Toho nebude tvrditi, kdo si všimne, že tyto přívlastky dány císaři na konec listův, kde podle let císařových určovalo se datum jejich. Ba co ještě více jest, Mikoláš I. císaře Michala III. jmenuje nejzbožnějším (piissimus),²⁾ jinde slavným (inclitus),³⁾ a Hadrian II. v listě Odonovi arcibiskupu viennskému titul (očividně to není praedikat) gloriosus dává králi Lotharovi, jenž tak málo se proslavil svým cizoložstvím s Waldradou.⁴⁾

Papež Mikoláš, píše Rački, v oné nesnázi uprostřed podrážděných náruživostí s takovým klidem odpovídati mohl císaři Michalovi, zachovávaje dávné tituly; Hadrianovi II., který také svou umírněností slyne v dějinách, daleko to bylo snažším, poněvadž spravedlivý soudce nad Michalem už byl vyřkl svůj soud (23. září 867) a poněvadž Basilius Macedoňan byl odstranil z východní církve kámen urážky — Fotia.⁵⁾ K tomu dodáváme: nemohl papež neuznati, že posláni Konstantina-Cyrilla a Metoděje na Moravu pravým bylo štěstím pro Slovary a na nejvýš příhodno a užitečno pro apoštolskou stolicí: proto kázala jemu opatrnost a šetrnost k sesnulému císaři, by jemu, vzpomínaje ho v listě panovníku moravskému, dal příslušný titul: κλαροκροκηκ, v originale gloriosus nebo i pius, po případě piissimus. Nebo — de mortuis nihil nisi bene.

1) Na důkaz toho služiž z kardinala Dominika Bartoliniho Di S. Zaccari papa e degli anni del suo pontificato Ratisbona 1879, Documenti Nro. 2. Bonifatio episcopo pag. (9) claus: imperante domino piissimo augusto Constantino Nr. 7 eidem Bonifatio pag. (22) corda excellentissimorum filiorum nostrum Pippini et Carolomanni Nr. 9 pag. (29) claus: imperante domino piissimo augusto Artavasdo. Nr. 11 pag. (36) imperante domino nostro piissimo augusto Constantino. Takového zakončení užívá Zachariáš papež i v Nr. 13. pag. (39), Nr. 21. pag. (53): mediantibus Pippino et Carolomanno excellentissimis filiis nostris. Připomínáme, že mimo listinu pod č. 2270 (1750) výše uvedenou Jaffé má obsah všech n. 2266 (1743) n. 2271 (1748) n. 2278 (1751) n. 2274 (1749) na str. 263, 264, 265, 266 svých regist v II. vydání. Že i v prvním byly, vidno z čísel v závorkách () obsažených.

2) epist. 1. ad universos catholicos „epistolae ad Michaellem piissimum imperatorem“ Coleti Concilia tom. IX. col. 1290.

3) epist. 4. ad universos fideles: Graecorum inclitus imperator, loco cit. col. 1297

4) Jaffé l. c. num. 2893 (2190) pag. 368.

5) Arkiv IV., 295.

Ginzel konečně tvrdil do opravdy, že ani papež neznal výsady slovanské bohoslužby, kterou byl udělil Hadrian II., ani Methoděj, ani němečtí biskupové, ba Urban III. roku 1631, Innocentius X. roku 1648 a Benedikt XIV. roku 1754 výslovně prohlásili, že privilegium slovanského bohosloužení pochází od Jana VIII. a sice z roku 880.¹⁾ — Nelze upříti, že se jmenovaní papežové dovolávali pouze listu Jana VIII. *Industriae tuae*, který znali, ale výpověď jejich nedokazuje nikterak, že již Hadrian II. nepovolil slovanské liturgie; ze slov jejich logicky vyvésti lze nanejvýše, že o povolení Hadrianově neměli vědomí, a nemohli ho mít, poněvadž se, pokud víme, regestum Hadriana II. nezachovalo.

Někdo by nám vytknouti mohl, že mluvíme o privileji arcibiskupství moravského jako slepý o bářvách. Vždyť pak dobře připomněl Ginzel: „historická kritika nepřipouští vyváděti nějaké důsledky z listiny, které nemáme.“²⁾ Nuže, snad se ctěný čtenář dovtípil, že za privilegium *Moraviensis ecclesiae*³⁾ považujeme list Hadriana II. počínající slovy *Gloria in excelsis Deo*, který nám v převodě zachoval v 8. hlavě panonský životopisec svatého Methoděje, ne však list Jana VIII. z června 880, jak se domnívají vydavatelé *Pramenův dějin českých*⁴⁾ a nejnověji ruský badatel V. Regel.⁵⁾

Kosmas letopisec, jenž dle Václava Vladivoje Tomka⁶⁾ roku 1086 byl už kanovníkem, od roku 1099 pak děkanem kostela pražského (zemřel 21. října 1121), znal privilej kostela moravského a užil jí pro svoje letopisy ad annum 894. Původní znění listiny nás nedošlo, a bohužel za pravdu třeba dáti V. A. Bilbasovu, ani v panonské legendě nemáme samý list papežův, nébrž v obecných rysech naznačený jeho obsah,⁷⁾ z části výňatky čili úryvky z něho dost

1) *Kirchenhist. Schr.* II, 49. *Časopis katel. duch.* XII., 50.

2) *Kirchenhist. Schr.* II., 43. N. 23. *Č. k. d.* XII., 45.

3) *Prameny dějin českých* II., str. 28.

4) *Uv. dílo* I., str. 49, pozn. 7.

5) *Spis jeho O хроникѣ Козьмы Пражскаго. Критическое изслѣдованіе* Спб. 1890 známe jenom z recense V. Duškova v *Časopise musea král. českého sv. LXV.* (1890), str. 537 násl. a V. Milkovičovy v *Mittheilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung* XV. Band (1894), S. 142 f.

6) *Prameny dějin českých*, dílu II. úvod str. VI, VII, X.

7) Кириллъ и Меѳодій по документальнымъ источникамъ. Спб. 1868. стр. 5. Письмо папы Адриана II. вставлено вѣроятно по слуху. Стр. 8. Намъ кажется, относительно всѣхъ трехъ доказательствъ Гипцеля, что онъ игнорируетъ тѣмъ что предъ нами не самое письмо папы, но въ общихъ чертахъ записанное содержаніе его, записанное вѣроятно по слуху и вѣроятно грекомъ. *Naproti tomu píše náš autor na str. 71.* Подобное этому письму, въ которомъ папа такъ заботливо охраняетъ своего новато духовнаго сына отъ другихъ учителей, и нѣмецкаго духовенства, порицающаго книги славянскаго языка, подобное этому письмо повезъ къ Моравскому герцогу вновь поставленный архіепископъ Меѳодій.

skrovné, proto však přece cennější nad zlato a drahé kameny pro dějiny slovanské bohoslužby. Dle Bilbasova napsán jest podle slyšení, no слыxy, my bychom raději řekli: z paměti.

Na základě toho, co výše jsme pověděli, pokusíme se o jeho rozbor.

Počátek jeho „Gloria in excelsis Deo“ velmi zřídka se vyskytuje v listech papežských. Jafféova Regesta pontificum Romanorum, jež v druhém vydání podávají obsah více než 18000 listin od počátku církve až do úmrtí Coelestina III. (8. ledna 1198), mimo náš čítají pouze tři listy pravé počínající Gloria in excelsis Deo a jediný s počátkem Gloria in altissimis Deo. Tímto roku 1100 nebo 1101 papež Paschalis II. (1099—1128) chválí radu města Pis, že se roku předešlého přičinila o dobytí města Jerusalema.¹⁾ Ony pak tři vesměs pocházejí od papeže Řehoře Velikého.

Prvým Řehoř dává průchod svojí radosti z restituce Anastasia patriarchy antiochijského. Anastasius I. dosedl na biskupský stolec v Antiochii již roku 559, byl však odstraněn roku 570, protože hájil svobody církve proti přechmatům Justina II. císaře (565—578.) Teprve po dvaceti třech létech (593) vrátil se z vyhnanství. Sám Řehoř vší silou o jeho návrat se zasazoval.²⁾ Spravoval svoje stádo celých ještě šest let. Po jeho smrti následoval svatým životem předchůdci ne nepodobný Anastasius II. příjmím Sinaita. V listě druhém raduje se Řehoř z výsledku svého díla: plesá nad obratem Anglův k náboženství křesťanskému. Třetím konečně Fokovi císaři štěstí přeje k ujetí vlády a věští jeho národům blažennější budoucnost.

V prvním listě po andělském chvalozpěvě Anastasia přirovnává veliké řece, jež vrátivši se do svého řečiště údolí příležící a níže položená svlažuje, tak že zaseté símě mnohonásobný přináší užitek. „Není pochybnosti, praví, že už nyní mnohé květy duší vyrostají, ba dozrávají plody tokem jazyka Vašeho. Pročež všemocnému Bohu povinnou vzdáváme chválu hlasy srdce i úst z celých svých útrob, a z Vaší blaženosti nejenom s Vámi, ale i se všemi spolu se radujeme, kdož poddáni jsou Vám . Dar pak Váš přijali jsme vděčnou myslí, dar to vonný, líbezný. Však všemocnému Bohu díky také vzdáváme, poněvadž i vonné jest i příjemné, cokoli činíte, cokoli mluvíte, cokoli dáte. Za život

1) n. 5857 (4365) tomi I. pag. 707.

2) l. 1. ep. 7. data mense octobri 590. Jaffé, Regesta num. 1671 (710) p. 144. Praeterea indico, quia a serenissimis dominis quantis valui precibus postulavi: ut vos honore restituto ad sancti Petri apostolorum principis limina venire et quousque ita Deo placuerit, hic mecum vivere concedant. Serenissimi domini jsou Maurikius se syny spolucísari.

Váš tedy rcemež všichni: Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle.“¹⁾

V druhém po chvalozpěvě andělském Boha Syna zrnem nazýváje takto mluví: „Poněvadž zrno obilné mrtvé padši na zemi mnohý užitek přineslo, aby samo nekralovalo v nebi, jehož smrtí žijeme, jehož nemocí silíme, jehož utrpením z útrap jsme vytrženi, jehož láskou v Britannii hledáme bratrův, kterých jsme neznali, jehož darem jsme našli, kterých jsme neznajíce hledali. Kdo však dostačí zde vypovědět, jaká radost v srdcích všech věřících povstala, že národ Anglův působením boží milosti a přičiněním tvým, bratře, vypudiv bludův tmy, světlem svaté víry jest oblit, že v upřímné zbožnosti se již po modlách šlape, jimž oddán byl v bláznivé bázni, že se oddává všemocnému Bohu srdcem čistým a od pádu ve zlé skutky zdržován jest pravidly svatého kázání, že se podrobuje příkazům božským a pozdvihuje mysl, že až k zemi se v modlitbě pokořuje, aby smyslem neležel na zemi? Či jest to dílo, ne-li toho, jenž dí: Otec můj až dosavad dělá, i já dělám. Jenž, aby ukázal, že svět obrací ne lidskou moudrostí, ale svou vlastní mocí, své hlasatele, které poslal do světa, vyvolil neučené: to učinil i nyní, neboť v národě anglickém mocné skutky ráčil vykonati skrze slabé tvory. Však i v tomto daru nebeském, bratře předrahý, máš příčinu veliké radosti ale i nesmírné bázně. Vímt' zajisté, že všemohoucí Bůh způsobil Tvoji láskou v národě, jež vyvolil, veliké divy. Pročež třeba jest, abys se z téhož daru nebeského i s bázní radoval i s radostí se strachoval. Raduj se tedy, že duše Anglův zevnějšími divy bývají přiváděny k nitrné milosti; boj se však, aby za divův, jež se dějí, slabá mysl se nepozdvihla svou domýšlivostí, aby cti jsouc povýšena nepadla uvnitř lichou slávou . . . Toto pak pravím, chtěje by posluchač můj svou mysl pokořil. Však sama tvoje pokora mějž svoji důvěru. Neboť hříšník já mám naději pevnou, že odpuštěny jsou tobě hříchy milostí všemohoucího Tvůrce a Spasitele našeho Boha a Pána Ježíše Krista, a že proto jsi vyvolen, by skrze Tebe odpuštěny byly hříchy cizí. Nebudeš mítí zármutku v budoucnu z nějaké viny, jenž se přičiňuješ, abys způsobil na nebi radost z obratu

¹⁾ lib. 4. ep. 37. data 1. Junii 595. Jaffé l. c. n. 1355 (993) pag. 166. Gloria in excelsis Deo etc. Quia magnus ille fluvius, qui quondam arentia Antiochiae saxa reliquerat, tandem ad proprium alveum reversus, subiectas et inxta positas valles rigat, ut et unum tricesimum, et aliud sexagesimum, aliud vero centesimum fructum ferat. Jam nunc dubium non est, multos in eius vallibus animarum flores excrescere, eosque ad maturos fructus per linguae vestrae fluentia pervenire. Unde omnipotenti Deo debitam laudem cordis atque oris vocibus ex omnibus medullis reddimus, et in vestra beatitudine non vobis tantummodo, sed omnibus, qui vobis subiacent, congaudemus . . . Benedictionem autem vestram qua debuimus, mente suscepimus, bene redolentem, bene sapientem. Et omnipotenti Deo gratias agimus: quia et odora sunt et sapor, quae agilis, quae dicitis, quae datis. De vita igitur vestra dicamus pariter, dicamus omnes: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

mnohých. Tentýž Stvořitel a Spasitel náš, mluvě o pokání člověka, dí: Tak pravím vám, větší radost bude na nebi nad jedním hříšníkem pokání činícím než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří nepotřebují pokání. Jestli z jednoho kajcníka veliká jest radost na nebi: jaká to radost stala se z tolikého národa, obráceného od bludu svého, jenž nabyv víry, zlo, jež činil, zavrhl pokáním? V této tedy nebeské a andělské radosti opakujmež slova andělská, jež uvedli jsme s počátku. Rcemež tedy, rcemež všichni: Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle.¹⁾

Třetí konečně list počíná prvou polovicí chvalozpěvu andělského Gloria in excelsis Deo — Sláva na výsostech Bohu. Fokas, když domohl se trůnu zavražděním císaře Maurikia, dle obyčeje svých předchůdcův poslal své a svojí manželky poprsí vrchnostem různých provincií. Do Říma dostaly se obrazy 25. dubna 603 s milostivým listem císařovým. V basilice Juliově

¹⁾ lib. 9. epist. 58. data 1. Junii 401. Jaffé, l. c. n. 1826 (1379) pag. 205. Gloria in excelsis etc. Luc. 2, 14. Quia granum frumenti mortuum cadens in terram multum fructum attulit. ne solum regnaret in coelo, cuius morte vivimus, cuius infirmitate roboramur, cuius passione a passione eripimur, cuius amore in Britannia fratres quaerimus, quos ignorabamus, cuius munere, quos nescientes quaerebamus. invenimus. Quis autem narrare hic sufficiat, quanta laetitia in omnium corde fidelium fuerit exorta, quod gens Anglorum operante omnipotentis Dei gratia et tua fraternitate laborante, expulsis errorum tenebris sanctae fidei luce perfusa est, quod devotione integerrima iam calcat idola, quibus prius vesano timore subiacebat, quod omnipotenti Deo puro corde substernitur, quod a pravi operis lapsibus sanctae praedicationis regulis ligatur, quod praeceptis divinis subiacet et intellectu sublevatur, quod usque ad terram se in oratione humiliat, ne mente iaceat in terra? Cuius hoc opus est, nisi eius, ait: Pater meus usque modo operatur, et ego operor? Joann. 5, 17. Qui ut mundum ostenderet non sapientia hominum, sed sua se virtute convertere, praedicatores suos, quos in mundo misit, sine literis elegit, hoc etiam modo faciens: quia in Anglorum gente fortia dignatus est per infirmos operari. Sed est in isto dono coelesti frater carissime, quod cum magno gaudio vehementissime debeat formidari. Scio enim quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Unde necesse est, ut de eodem dono coelesti et timendo gaudeas et gaudendo pertimescas. Gaudeas videlicet, quia Anglorum animae per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: pertimescas, vero, ne inter signa, quae fiunt infirmus animus in sui praesumptione se elevet, et unde foras in honore attolitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Haec autem dico, quia auditoris mei animum in humilitate sternere cupio. Sed ipsa tua humilitas habeat fiduciam suam. Nam peccator ego spem certissimam teneo, quia per omnipotentis creatoris ac redemptoris nostri Dei et domini Jesu Christi gratia iam peccata tua dimissa sunt: et ideo electus es, ut per te dimittantur aliena. Nec habebis luctum de quolibet reatu in posterum, qui de multorum conversione gaudium conaris facere in coelo. Idem vero conditor et redemptor noster cum de poenitentia hominis loqueretur, ait: Ita dico vobis, maius gaudium erit in coelo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, quibus non est opus poenitentia. Luc. 15, 7. Et si de uno poenitente grande sit gaudium in coelo, quale gaudium factum credimus de tanto populo a suo errore converso, qui ad fidem veniens, mala quae egit poenitendo damnavit? In hoc itaque coeli et angelorum gaudio repetamus ipsas, quas praediximus voces angelorum: Dicamus igitur, dicamus omnes: Gloria in excelsis Deo etc. Luc. 2, 14.

poctu příslušnou vzdal jim klerus i senat, načež byly z rozkazu Řehořova postaveny v oratoriu svatého Caesaria paláce lateran-ského. Papež odpověděl ještě téhož nebo následujícího měsíce.¹⁾ Po delší dobu Římanům bylo snášeti kruté jho se strany panov-níka (nešťastného Maurikia míní, ale nejmenuje.)²⁾ Z toho vy-plývalo soužení mnohé, nesnesitelné. Což tedy divu, že světec nyní nadál se časův lepších? Dle soudu Jana Jahna chtěl svým listem císaře ukrotiti a způsobiti, aby císař byl, jakým býti měl, nebo dobře věda, že zcela oddán jest jemu a jeho církvi, se do-mníval, že neupadne v chyby Maurikiovy.³⁾ Neřesti, jimiž po-skvrnil celý svůj život, zůstaly papeže tajny, neboť v pravé svojí podobě objevil se teprve po jeho smrti. (Řehoř zemřel 11. března 604.) Od panovnickovy laskavosti a přízně nadál se papež věcí nejlepších, proto k radosti vybízí nebesa a k plesům zemi (žalm 95, 11.) a k veselí národy, až dosavad náramně sužované. Vy-sloviv pak přání ústy výmluvnými, končí modlitbou, by Duch svatý řídil dobrotivě skutky Fokovy, by po létech mnohých dosáhl ne-beského království.⁴⁾

Všimněme si ještě Řehořových listův k Leandru arcibiskupu sevillskému a králi Rekkaredovi. V Hispanii po rozdrobení panství

1) Joannis Diaconi Vita beati Gregorii lib. IV. cap. 20. Wolfgruber, l. c. p. 154.

2) Jaffé, Regesta n. 1899 (1516) pag. 212. Reg. XIII. 34.

3) Joannis Diaconi, Vita lib. IV. cap. 23.

4) lib. 11. ep. 36. Jaffé Regesta n. 1899 (1516) pag. 212. Reg. XIII. 34. Gloria in excelsis Deo: qui iuxta quod scriptum est, mutat tempora et transfert regna, Dan. 2, 21. et quia hoc cunctis innotuit, quod per prophetam loqui dig-natus est, dicens: Qui dominatur excelsus in regno hominum et cui voluerit ipse dat illud. (ibid. 4, 23.) In omnipotentis quippe Dei incomprehensibili dispensa-tione vitae mortalis sunt moderamina et aliquando cum iustorum multorum peccata ferienda sunt, unus erigitur, per cuius duritiam tribulationis iugo subiectorum colla deprimantur. Quod in nostra diutius afflictione probavimus. Aliquando vero cum misericors Deus moerentium multorum corda sua decrevit collatione refovere, unum ad regiminis culmen provehit, per cuius misericordiae viscera in cunctorum mentibus exultationis suae gratiam infundit. De qua exultationis abundantia roborari nos citius credimus, qui benignitatem pietatis vestrae ad imperiale fastigium pervenisse gaudemus. Laetentur coeli et exultet terra, et de vestris benignis actibus universae reipublicae populus nuncusque vehementer afflictus hilarescat. Comprimentur iugo dominationis vestrae superbae mentes hostium. Relevetur vestra misericordia contriti ac depressi animi subiectorum. Virtus coelestis gratiae inimicis terribiles vos faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis temporibus vestris universa respublica, prolata sub causarum imagine praeda pacis. Cessent testamentorum dissidiae, donationum gratiae violenter exactae. Redeat cunctis in rebus propriis secunda possessio, ut sine timore habere se gaudeant, quae non sunt eis fraudibus acquisita. Reformetur iam singulis sub iugo imperii pii libertas sua. Hoc namque reges gentium et reipublicae imperatores distat, quod reges gentium domini servorum sunt, imperatores vero domini liberorum. Sed melius hoc orando quam suggerendo dicimus: Omni-potens Deus in cuncta cogitatione et opere cor vestrae pietatis sua gratia manu-teneat: et quaeque in iuste, quaeque clementer agenda sunt, inhabitator vestri pectoris spiritus sanctus benigne disponat. ut ex temporali regno vestra clementi post multorum annorum curricula ad coelestia regna pertingat.

římského vládli arianští Visigothové. Katoličtí Římané snášeli mnohé útlaky od svých podmanitelův, kteří marně je snažili připravit o jejich víru. Hermenegild pojal za choť Ingundu sestru krále Childeberta. Mladé královně poštěstilo se získati manžela víře katolické. Vyučil jej Leander arcibiskup a udělil mu roku 579 svaté biřmování. Otec Hermenegildův, král Leovigild mstil se za to na katolících a dal i vlastního syna zavraždit. Však za krátko zemřev (586) zanechal království mladšímu synu Rekkaredovi, jenž na (III.) sněmě toledském (589) veřejně vyznal se katolíkem a oznámil že ve společnost církve přistupuje celý národ gothský.¹⁾ Řehoř Veliký, jenž záhy o tom byl zpraven od svého dávného přítele Leandra, nenalézá slov, aby projevil (v dubnu 591) radost svoji, že „Rekkared přeslavný král v upřímné zbožnosti se obrátil ke katolické víře. Když jste mi ve svojem listě vyličovali jeho chování, učinili jste, že jeho ač neznáme miluji.“²⁾ Dostí pozdě došla papeže od samého Rekkarda zpráva o dokonáném obratu Visigothův. Odpovídá mu v srpnu 599 počínaje bezmála týmiž slovy, jež právě uvedli jsme z listu Leandrovi. Vyjevuje svoji radost králi, a vzpomněv pak soudu posledního a zásluh Rekkaredových, muž v práci neunavný, jenž při neustálé churavosti, jak Herder o něm píše, vykonal více, než vykonati mohlo deset panovníkův duchovních i světských, ve svaté pokore stěžuje si na svoji nečinnost a svou radostí alespoň účast bere na díle jeho: „Projeviti slovy nemohu, nejjasnější synu, jak velikou mám potěchu z tvého skutku, z tvého života. Uslyšev totiž o velikém za našich dnů novém zázraku, že tvojí jasností celý národ gothský od bludu nauky arianské uveden jest k stálosti pravé víry, volám s prorokem: Toť jest proměna pravice Nejvyššího. (Ž. 76, 11.) Neboť čím srdce, byť i bylo kamenné, poznavši takovéto dílo, nepohnulo by se ku chvále všemocného Boha a k milování Tvé jasnosti? Přiznávám, že rád opakuji, co Vámi se stalo, scházeje se se svými duchovními syny, a rád se s nimi tomu podivuji. To mne samého někdy znepokojuje, že líný já a neužitečný si hovím v nečinné zahálce, kdežto shromáždující duše králové pracují ve prospěch nebeské vlasti. Což tedy povím já v hrozný onen soud přicházejícímu soudci, když tehdy tam přistoupím prázdňý, kdežto Tvá jasnost zástupy za sebou povede věrcův, jež nyní k milosti pravé víry získala vytrvalým a stálým kázáním? Však jest mi, dobrý muži, z daru božího velikou potěchou, že miluji v tobě dílo svaté, jehož nemám sám ze sebe. A když se velice raduji ze skutkův tvých, láskou se stává mým, co tvého jest prací

¹⁾ Wolfsgruber l. c. 302. sequ. 33

²⁾ l. I. ep. 41. Jaffé l. c. num. 1111 (747) pag. 147. Hinschius, *Decretales* pag. 782. sequ. *Explere autem loquendo nullatenus valeo gaudium meum, quod communem filium Reccaredum gloriossimum regem ad catholicam fidem integerrima agnovi devotione conversum. Huius dum mihi per scripta vestra vestra mores exprimitis, amare me etiam, quem nescio fecistis.*

a přičiněním. Z obratu tedy Gothův Vaším přičiněním a naším plesem rádi voláme s anděly: Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle. My totiž, trvám, více díky povinni jsme všemocnému Bohu, kteří se spoluradujíce příúčastňujeme díla Vašeho, ač s Vámi jsme neučinili nic.¹⁾

Zastavili jsme se při těchto listech trochu déle, neboť se nám zdá, že v nich, zvláště pak v listě Augustinovi primatovi Anglův máme předlohu listu Hadrianova Gloria in excelsis, a že ho dle nich můžeme přiměřovati.

Hadrianův list začíná také andělským chvalozpěvem, ale upraveným dle obyčejné četby řecké: *ГЛАВА КЪ ВЪШЬНИХЪ БОГОВЪ, И НА ЗЕМЛИ МИРЪ, КЪ ЧЕЛОВѢЦКЪХЪ БЛАГОКОЛЕНІЮ*, Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj, v lidech dobrá vůle. Nic se nedivíme, že prepisovatelé pozmněnili začátek listu papežova dle obyčejného svého čtení v evangeliích: ale právem se možno pozastaviti, že není zde slov ani z daleka odpovídajících nadšení Řehořovu v listech uvedených, zvláště v listě Augustinovi z roku 601 Gloria in excelsis a Rekkaredovi z roku 599 *Explere verbis* v předcházejících chvalozpěvu andělskému větách. Zde následuje zcela střízlivě: „Slyšeli jsme o vás duchovní věci, po nichž jsme prahli se žádostí a modlitbou, pro vaše spasení, jak povzbudil Hospodin srdce vaše, abyste hledali jeho, a ukázal vám, že netoliko věrou, ale i dobrými skutky sluší sloužiti Bohu. Nebo víra beze skutkův mrtva jest (Jak. 2, 20.) a bloudí ti, kteří se domnívají, že Boha znají, skutky však jeho zapírají.“ (Tit. 1, 16.)

Slova tato nejsou dostatečným odůvodněním radosti Hadrianovy, kterou projevil, uved andělský

¹⁾ l. 7. ind. 2. ep. Jaffé, l. c. Reg. IX. 228. 229. num. 1757 (1279) pag. 198. Hinschius l. c. pag. 736 seq. *Explere verbis excellentissime fili (al. vir) non valeo, quantum tuo opere. tua vita delector. Audita quippe novi diebus nostris virtute miraculi, quod per excellentiam tuam cuncta Gothorum gens ab errore arianæ hæresis in fidei rectæ soliditatem translata est, exclamare cum propheta libet: Haec est mutatio dexteræ excelsi. Cuius enim vel saxeum pectus tanto hoc opere cognito non statim in omnipotentis Dei laudibus atque in tuæ excellentiæ amore mollescat? Haec me, fateor, quæ per vos acta sunt, sæpe convenientibus filiis meis dicere, sæpe cum eis pariter admirari delectat. Haec me plerumque etiam contra me excitant, quod piger ego et inutilis tunc inertis otio torpeo, quando in animarum congregationibus pro lucro coelestis patriæ reges laborant. Quid itaque ego in illo tremendo examine iudicii venienti dicturus sum, si tum illuc vacuus venero, ubi tua excellentia greges post se fidelium ducet, quos modo ad veræ fidei gratiam per studiosam et continuam prædicationem traxit? Sed est mihi bone vir, hoc ex Dei munere in magna consolatione: quia opus sanctum, quod in me non habeo, diligo in te. Cumque de tuis actibus magna exhortatione gaudeo, ea quæ per laborem tua sunt, per caritatem mea fiunt. De conversione igitur Gothorum in vestro opere et in nostra exultatione libet cum angelis exclamare: Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Nos enim, ut existimo, gratiarum amplius omnipotenti domino debitores sumus, qui etsi vobiscum nihil egimus, vestro tamen operi congaudendo participes sumus.*

chvalozpěv, a přece k větší ještě radosti měl příčinu, než jeho veliký předchůdce Řehoř, protože nejenom u Moravanův rozmáhala se známost zákona Kristova, oniť ochotněji plnili závazky své víry a povinnosti, ale i naděje byla na brzké ku Kristově víře obrácení všech Slovanův, nesčetného národa, pomocí zvláště slovanské bohoslužby. V podaném textě listu Hadrianova jest řeč příliš chladná proti nadšení Řehořovu z obratu Anglův prací Augustina primata a jeho společníkův a z návratu Visigothův do církve katolické přičiněním Rekkaredovým.

Kdežto Řehoř slaví Augustina i Rekkareda a poukazuje patrně na odměnu, která jich čeká, nemáme zde ani nejmenší vzpínky uznalosti papežovy za snahu Rostislavovou, z Říma od samého představitele jednoty církve dostati učitelů pro svůj národ, ani slovíčka pochvalného za jeho k apoštolské stoliči oddanost. Přirovnejmež úvodu našeho listu úvod listu Janova z roku 880 *Industriae tuae* a Štěpána VI. z roku 885 *Quia te zelo fidei*, a uvidíme rozdíl makavý.

V úvodě listu Hadrianova, jak nám jej zachoval panonský životopisec, není zřejmě udána „*occasio scribendi*“, čili příčina, proč papež psal.

Tyto úvahy vnucují nám domněnku, že slova pochvalozpěvě následující nejsou doslovně převzata z originalu, nébrž dle obsahu, a znamenitě zkrácena. Připomenutí že ke spáse nestačí pouhá víra, nébrž třeba i skutkův, velmi dobře shoduje se s úmyslem Rostislavovým, získati pro své poddané učitele, kteří by je jak svědčí zpráva o přenose svatého Klimenta, naučili čtení a dokonalému zákonu, který by národu jeho ukázal úplna víru a řád božího zákona a cestu pravdy. Vhodně mohl v listě svém Hadrian II. upozorniti na tu věc slovy apoštola Jakoba 2, 20. a Pavla k Titovi 1, 16.

Následuje vzpínka o poslání, Konstantina a Methoděje na Moravu císařem Michalem III. a osvědčení oddanosti svatých bratrův apoštolské stoliči, dosti nepříhodně předcházejícímu připojené spojkou *εκ*, „neboť.“ Ale právě tento druhý odstavec, jak se nám zdá, slovně vzat jest z originalu. Neboť proč by horlivý Fotijovec, jakým se pisec legendy prozrazuje na mnohých místech, byl vzmiňoval, že světci, upřímně jsouce oddáni svaté stoliči, nic nečinili proti zákonu církevnímu?

Podobně má se i s třetí částkou listu, kdež o vysvěcení Methodějově a jeho učňův jest řeč, o překladě knih bohoslužebných a o počátcích slovanského bohosloužení před cestou do Říma roku 867.

Mezi druhým a třetím odstavcem, zdá se, jest mezera.

Nyní bez vší pochyby následovalo výslovné povolení slovanské liturgie, jehož zde marně hledáme; na to

přirozeně náš odstavec pátý: „Ten jediný zachovávejte obyčej, abý o mši svaté prve čtli epištolu a evangelium latinsky, potom slovansky“ atd. Autor naší legendy porušil logický postup myšlének v listě papežově. Byl už v hlavě 17. života svatého Konstantina-Cyrilla vypravovav, že „papež přijav knihy slovanské, posvětil a položil je v kostele svaté Marie, který sluje u jeslí; a zpívali (prý) nad nimi mši svatou“, jako by byly svaté ostatky. A v životě svatého Methoděje píše: „posvětil jejich učení, položiv slovanské evangelium na oltář svatého Petra“ (hlava 6) a vypravuje, kterak vřele se papež ujímal a hájil slovanského díla v Římě. Proto, jakož i z té příčiny, že mluví v hlavě 13. o schválení slovanského písma císařem řeckým a cařihradským patriarchou, mlčením pominul výslovné schválení slovanské liturgie papežem, nahradiv je následujícím: „Taktéž když někdo jiný bude moci náležitě a pravověrně učit, to budiž svato a požehnáno Bohem i námi i celou katolickou a apoštolskou církví.“

Nebudiž nám divno, že tento dodatek byl v originále Hadrianovy listiny, neboť nebylo ještě dosti knězů vychovaných ve škole Methodějově, a tedy bylo třeba jiných, z ciziny příšlých. Vždyť i jedenácté let později (roku 880) papež Jan VIII., který byl slovanskou liturgií nejenom schválil ale i nařídil, důrazně napomíná kněze jiných národností na Moravě, by neodpírali kanonické poslušnosti svému arcibiskupu.

Po ovstavci schvalujícím slovanskou liturgii bez odporu následoval náš odstavec pátý, nařízení, by epištola s evangeliem zpívána byla prve latinsky potom slovansky; po něm náš odstavec šestý, v němž církevními tresty hrozí papež všem, kdož by koli tupili slovanské písmo a slovanskou bohoslužbu (книгы языка кашого, jako u Jana VIII. roku 880 litteras sclaviniscas), dělaje v lidu strany proti arcibiskupovi. Potom teprve následoval odstavec 4. o cizích knězech.

Možno sice slova listu Hadrianova „usmyslili jsme si . poslati Methoděje . . . do zemí vašich . . aby vás učil, vykládaje písmo na jazyk váš dle všeho církevního řádu zplna i se svatou mší i se křtem, jakož jest filosof Konstantin začal boží milostí a v důvěře v svatého Klimenta“ považovati za povolení slovanské bohoslužby Hadrianem II. a za důvod toho (nebo za důvod vynechaného schválení) prohlásiti slova, jimiž končí náš odstavec 4. „byste se snadno naučili příkazům božím.“ Potom by náš list, určený světskému panovníku, obsahoval pouze trest privilegia kostela moravského, jež v celém svém dosahu a rozsahu dáno bylo do rukou arcibiskupa Methoděje. Rovněž jako potvrzení téže výsady, list Jana VIII. Industriæ tuæ z roku 880 poslán byl knížeti Svatopluku, ovšem také proto, že sám si na Methoděje stěžoval, není nejmenší pochybnosti, že i Methoději dáno bylo písemné osvědčení jeho pravověrnosti papežem, a ač

důvodně (srovn. výše str. 20) lze míti za to, že slova hlavy 12. života svatého Methoděje „v rukou jeho jsou od Boha a od apoštolské stolice všechny slovanské krajiny“ znamenají jenom, že výslovně potvrdil Jan VIII. Methoději jeho hodnost legatskou; nelze pochybovati, že mu uděleno bylo na jeho prosbu ono potvrzení. Ale jak bulle *Industriae tuæ*, tak bezpochyby přidána byla i listu Hadrianovu „capitula“ to jest instrukce, jak by se arcibiskup měl zachovati v nesnadnějších případech.

Odstavec 7. zase jen obsah podává konce listu papežova.

Část listu, o které nyní jednáno (č. 2—6) až na změnu v č. 6, o které hned promluvíme, celkem doslovně jest vzata z originalu a přeložena, napřed na jazyk řecký,¹⁾ potom teprve na slovanský. Obsahujeť tolik nových věcí, okolnostem, za nichž Konstantin-Cyrill začal slovansky sloužiti na Moravě, a za jakých psal Hadrian, podivuhodně vyhovujících, že nelze než předpokládati, že převedena jest z originalu. Také ji bylo třeba nejčastěji citovati odpůrcům slovanštiny bohoslužebné, tak že utkvěla výborně v paměti učenníkův Methodějových. Z těch některých, jako Kliment, působili v Bulharech a také se o to přičinili, by slovanští apoštolé uctívání byli národem, a to již za doby, kdy stál a kvetl staroslavský Velehrad moravský. Ze služby, jakou zavedli učňové apoštolů slovanských, původně věrojatno řecké, později na jazyk slovanský převedené zbyl jediný pouze tropar, o kterém promluvíme v čísle 7. ročníku XVI. (1893) *Obzoru brněnského*. Záhy se této úcty ujali Fotijovci, z nichž jeden, což jindy doložíme, Chrabr mnich, napsal „pannonské“ životy našich světcův. Na jejich základě sestavovány byly nové služby světcům soluňským, jak svým časem dovedíme, rázu úplně fotijovského, které staré služby zcela vytlačily.²⁾

Ačkoliv Chrabr, jak výše uznamenáno, z Hadrianovy listiny věrojatno vypustil odstavec nad míru důležitý, kterým papež výslovně schvaloval slovanskou liturgii, a na místě druhém, o němž nám jednati jest, dopustiv se nad to interpolace textu, přece

1) Voronov praví Главнѣйшіе источники стр. 52, že rčení нъсѣю каѳоликнѣю апостольскою църкѣю patrný jest převod řeckého καὶ πάση καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ (při čemž výraz каѳоликнѣю připomíná řecký tvar καθολικῇ.)

2) O pisci života svatého Methoděje soudil ještě roku 1885 Dr. Kos (*Spomenica* str. 3): Njen pisatelj govori jako spoštljivo o rímskem papeži, in ga smatra za višjega cerkvenega glavarja. Zarad smemo sklepati, da ni bil razkolnik, kakor misli Ginzel. (Jeho pisatel mluví velmi uctivě o římském papeži a považuje ho za nejvyšší hlavu církve Tedy smíme usouditi, že nebyl rozkolník, jak myslí Ginzel). O životě pak svatého Konstantina Cyrilla napsal strana 4.: „V celem životopisu ne nahajamo nikakoršnega nasprotja med grško in rimsko cerkvijo.“ (V celém životopise nenalézáme nižádné kontroverse mezi řeckou a římskou církví.) My jsme se dokonale přesvědčili, že pisatel obou životův náležel straně fotijovské. Však na důkazy toho zde není místa. Podáme je jindy.

i původní znění zachovav, dal na jevo jakousi k listu pietu a svoje o jeho původnosti přesvědčení.

V listě čteme: и съ свѣтою мѣшею, рекъше сѣоужьбою, což Miklošič převedl: cum sancta missa, id est cum liturgia. O tom přece nebude pochybovati nikdo, že obtlumočení výrazu мѣша čili мѣша slovem služba сѣоужьба nenáleží k textu; překladatel neobvyklé tehda již na jihovýchodě slovo missa ve slovanském přikrojení vyložil obyčejným tam výrazem λειτουργία, slovansky сѣоужьба. Dle kardinala Bony († 1674) novější zvláště vojenští spisovatelé řečtí užívají sice slova missa, ale ne před rokem 1000 po Kristu a pak v jiném smysle, než Latini, berouce je za modlitby ranní a večerní křesťanských vojínův řeckého vojska.¹⁾ Du Cange udává význam řeckého slova μίσσα latinským „missa“ nebo „dimissio“,²⁾ česky: propuštění. Tedy i slovo мѣша naší listině svědčí pro její původnost.

Že by slovem amen nekončil žádný soukromý list papežský, jistil Ginzel³⁾ a za ním Bilbasov,⁴⁾ ale se nepotvrdilo, neboť jsme našli bullu papeže Zachariáše z r. 647 Gaudio magno gaudemus končící slovem amen.⁵⁾ Také ve známém nám již listě Řehoře Velikého Anastasiu patriarche antiochijskému z roku 595 Gloria in excelsis Deo následuje amen po modlitbě, by všemocný Bůh v hojnosti své dobroty jeho mysl naplnil vši potěchou a pisatele jeho přímlovou osvobodil ode zla, jež trpí.

1) Joannis Bonae, Opera omnia. Antverpiae 1677 pag. 327 sequ. . . Rerum liturgicarum liber I. cap. 1. num. 2. Neque obstat, quod apud quosdam Graecos scriptores aliquando vox Missa legatur, ut apud Constantinum in Tacticis, quem Joannes Meursius citat in glossario Graeco-barbaro; hi enim recentiores sunt post annum Christi millesimum et hanc vocem sicut et alias, a Latinis acceperunt et alio sensu usurpant, praesertim scriptores tactici, qui ea passim utuntur pro orationibus, quas in exercitu milites christiani mane et vespere recitabant.

2) Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis. Lugduni 1685. Tom. I. col. 937. μίσσα, Missa, seu Dimissio. Chronicon Alexandrinum in Iustiniano pag. 780. καὶ καθήλθεν αὐτὸς ἐκ τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ἔδωκεν εὐθὺς μίσσας τοῖς τοῦ Παλατίου, καὶ λέγει τοῖς συγκλητικοῖς, Ἀπέλθετε ἕκαστος φυλάττειν τὸν οἶκον αὐτοῦ. Mauric. I. 7. cap. 17. καὶ εἰς ἐσπέραν ὁμοίως μετὰ τὸ δεῖπνον, καὶ τὰς μίσσας τὸ τρισάγιον ψάλλεσθαι, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν συνήθειαν. Ubi Leo cap. 12 § 115 habet μετὰ τὰς πόρτας τοῦ φορσάτου ἀφορίζεσθαι, ὥστε μετὰ τὰς ἐσπερινὰς μίσσας μέχρι τοῦ σημείου μηδένα θαρρόειν etc.

3) Kirchenhist. Schriften II., S. 50. Časopis katol. duchov. XII., str. 51.

4) Кирилль и Меѳодій стр. 5. равно какъ и заключительное »аминъ« не встрѣчается въ папскихъ посланіяхъ.

5) Card. Domenico Bartolini Di s. Zaccaria papa. Documenti pag. (29) sequ. Jaffé, Regesta num: 2279 (1750) pag. 266. O tom snad nebude pochybnosti žádné, že obtlumočení výrazu съ свѣтою мѣшею slovy рекъше сѣоужьбою nebylo v originale. Překladatel neobvyklé Řekům slovo мѣша = missa vyložil obyčejným tam výrazem λειτουργία, сѣоужьба.

Ještě třeba si všimnouti nadpisu. Řehořem Velikým počínajíce papežové si dávají z pokory titul „servus servorum Dei.“ Přísný, ale nemálo ctižádostivý patriarcha cařihradský Jan IV. Postil (Ieiunator, Νηστευτής,) již roku 588 okázale sám si dal jméno oekumenického patriarchy. Této novotě ještě téhož léta rozhodně se opřel Pelagius II. papež, neboť nebezpečnou se mohla státi jednotě církve i pravé víře. Ještě rázněji proti ní vystupoval jeho nástupce Řehoř Vel. maje za to, když jeden všeobecným patriarchou se nazývá, že jiným jméno patriarchy odnímá. Sám pak nedopustiv, by jeho nazývali všeobecným papežem, počal se psáti služebníkem služebníkův božích, servus servorum Dei. Hadrianův list v naší legendě má: επίσκοπος κ̅ι ράβκ̅ βο̅κ̅κ̅ι, biskup i sluha boží, snad podle II. Petra 1, 1. Σίμων Πέτρος, δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Psal-li Hadrian II. svůj list Rostislavu a Kocelovi, jak četl se Šafaříkem Miklošič, čili i Svatoplukovi, nebo jak se nám vidí, jedinému Rostislavovi, rozhodovati nemůžeme. Prameny dějin českých neudávají, jak v té věci který rukopis svědčí.

Co více obsahovalo privilegium arcibiskupstva moravského, kdož může pověděti? Ze vzmínky Kosmovy dalo by se souditi, že v úvodě byl historický přehled počátkův křesťanstva na Moravě.¹⁾

Nepochybně Hadrian II. jinou listinou oznámil Methodějovi ono privilegium, jemu udělil hodnost legata a latere, vymezil jeho rozsáhlou právomocnost, a poněvadž poslední dny svého života ztráviti chtěl v Římě v zátíší klášterním, povolil jemu a věrojatno i nařídil pro každý případ ustanoviti si nástupce.

II.

Badatelé počínajíce Gorským a Šafaříkem pozorovali v panonských legendách pozdější dodatky, změny a výpusky, ale žádný se blíže neobíral s danou otázkou, žádný nevytkl zřejmě pozdějších záměn v prvotném textě učiněných aniž udal původ a příčinu těchto změn a vsuvek.

Nebudiž nám tedy ve zlé vykládáno, že se osmělujeme na základě historické kritiky upozorniti ještě na některé vsuvky

1) lib. I. c. 16. Prameny dějin českých II., str. 28. *Scriptores rerum bohemicarum* tom. I. pag. 36. sequ. (Pragae 1783.) *Qualiter autem gratia Dei semper praeveniente et ubique subsequente dux Borivoy adeptus sit sacramentum baptismi, aut quomodo per eius successores his in partibus de die in diem sancta processerit religio catholicae fidei, vel qui dux, quas et quot primitus ecclesias credulus erexit ad laudem Dei, maluimus praetermittere, quam fastidium legentibus ingerere, quia iam ab aliis scripta legimus: quaedam in privilegio Moraviensis ecclesiae, quaedam in epilogo eiusdem terrae atque Boemiae, quaedam in vita et passione sanctissimi nostri patroni et martiris Wencezlai. Nam et escae execrantur, quae saepius sumuntur*

a změny v listě Hadriana papeže, jak nám jej podává pannonský život svatého Methoděje.

Do očí bije nařízení, by z církve byli vyloučeni protivníci slovanského písma: „Když by se pak někdo ze shromážděných u vás učitelův, kteří v uši lektají a od pravdy odvracejí k bludům, opovážil jináč obracetí vás, haně písmo jazyka vašeho, budiž vyloučen, ale toliko na soud vydán církvi, než se napraví, да боудеть отълоученъ, нъ тѣкѣмо къ соудѣ данѣ църкве, дондѣ сѧ исправитъ.“ Ale podivná, nepravdivá, ba nepřirozená konstrukce textu, jejíž v dávném už věku upravoval ruský letopisec Nestor († asi 1116)¹⁾ a za našich dob nebožtík rytíř Miklošič,²⁾ dosvědčuje, že

buďto slova отълоученъ нъ тѣкѣмо, „vyloučen ale toliko“ nebyla v původním textě listiny, jsou tedy interpolována, — neboť co značiti má výrok „excommunicetur“ obmezený slovy „sed tantum in iudicium detur ecclesiae, donec se correxerit?“ —

nebo zněla, jak u Nestora hl. 20 да боудеть отълоученъ отъ църкве, дондѣ сѧ исправитъ — „budiž vyloučen z církve, než se napraví“, — ale odkud se potom vzala slova Nestorem opuštěná ve všech spiscích naší legendy, kým a proč tam byla vložena? —

nebo zněla konečně: „ne excommunicetur, sed tantum in iudicium detur ecclesiae, donec se correxerit“, да не боудеть отълоученъ, нъ тѣкѣмо къ соудѣ данѣ църкве, дондѣ сѧ исправитъ; — ale při tom nelze pochopiti, proč papež omezuje biskupskou jurisdikci Methodějovu (v první čáře) zákazem, dle něhož nesměl uložití v čas potřeby nejtěžší církevní trest, totiž vyobcování z církve, protivníkům slovanského bohosloužení ani tehda, když by jemu pro ně odpírali kanonickou poslušnost a bouřili proti němu věřící lid?

Ba slova taková byla by důkazem nedůvěry Hadriana II. k novému arcibiskupovi, ona by byla kompromittovala Methoděje v očích knížete a lidu, a zvláště u jeho nepřátel byla by vzbudila snadno podezření, že se v trestech nedovede mírniti a opanovati. Slova tato

¹⁾ Chronica Nestoris edidit Fr. Miklosich Vindobona 1860 pag. 13. Nestorův letopis ruský. Přeložil Karel Jaromír Erben. V Praze 1867, str. 18.

²⁾ Že právě toto místo upravoval slavista Miklošič, dočetl jsem se, nemaje ve své knihovně jeho vydání života svatého Methoděje z roku 1870 (Vita sancti Methodii russico-slovenice et latine edidit Franciscus Miklosich Vindobona 1870), teprve během první poloviny roku 1886 ve spise Dra. Fr. Kosa Spomenica tisočletnice Metodove smrti, str. 8 a v recensi Dra. Fr. Račkého Najnovija izdanja izvora za život sv. Cirila i Metoda na str. 169. knihy XV. Radu jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (U Zagrebu 1871.) Obojí mi bylo dodáno knihkupcem v měsíci dubnu 1886. Že by však mohl někdo čísti да не боудеть отълоученъ a že ta konjektura jest nemožna, domyslíl jsem se již v první polovici prosince 1885.

obsahovala by přímý odpor v jednání a v povaze papežově slabotu nemalou, při nejmenším nedůslednost, jaké třeba pohledati. Neboť Hadrian II., jenž povýšil Methoděje mimo jeho nadání¹⁾ na stolec arcibiskupský a vyznamenav jej nad to důstojností legata apoštolské stolice u národův slovanských obdařil jej rozsáhlou právomocností, beze vší příčiny, beze vší viny předcházející způsobem nikdy nebývalým by tím byl obmezoval duchovní jeho vládu, odnímaje mu právo, jaké přísluší každému biskupu z vůle a z ustanovení samého božského zakladatele církve Ježíše Krista.

Nedostí na tom. Methoději by se tím způsobem bylo stalo neslýchané jindy příkoří a bezpráví. Tak se nezachoval, tak nejednal žádný papež. Každý byl by mile podepsal slova Velikého Řehoře, který se nazývá neohroženým a nepodplatitelným obhájcem kanonův a ochráncem svobod církevních: ²⁾ „Sám sobě bych křivdil, kdybych rušil práva svých bratrův.“ ³⁾ Vždy bylo zásadou náměstka Kristova na zemi: „Česť moje jest česť obecné církve. Moje česť jest mých bratrův opravdová síla. Tehdy jsem já opravdu ctěn, když se neodpírá nižádnému z nich česť jemu příslušná.“⁴⁾ Této zásadě se nezpronevěřil žádný papež, proti ní žádný biskup římský se vědomě neprohřešil. Stolice apoštolská vždycky řevnivě hájila práv svých, ale také nedopustila, by křivděno bylo jinému, ať biskupovi, ať knězi nebo laiku. Každé

¹⁾ Dobře zpravený svědek veliterský biskup Gauderich píše v *Translatio s. Clementis* c. 8, že světci naši vydali se na cestu (roku 867), vzavše s sebou též několik svých žákův, o nichž se domnívali, že hodni jsou důstojenstva biskupského, tedy sami se ho nenadáli.

²⁾ Thomassin l. c. p. II. lib. 2. cap. 12. num. *Nemo porro nescit, quam intrepidus et incorruptus fuerit Gregorius (Magnus) canonum vindex et ecclesiasticarum patronus libertatum.* Edit. Venet. 1730 pag. 329. tomi II. Conf. Joann. Diaconi Vita Gregorii M. lib. 4. cap. 23. *Contra canones priscasque consuetudines venire neminem permittebat.*

³⁾ lib. 2. ind. X. ep. 37. *Natali episcopo Salonitano. Absit hoc a me, ut statuta maiorum meorum consacerdotibus meis in qualibet ecclesia infringam, quia mihi iniuriam facio, si fratrum meorum iura perturbo.* Jaffé, *Regesta* num. 1204 (839) pag. 154. U Gratiana cap. 10. C. 25. quaest. 2.

⁴⁾ Gregorii M. lib. 7. ep. 30. ind. I. *Eulogio episcopo Alexandrino data mense Julio 598 Jaffé num. 1518 (1150) pag. 180.* Odmítaje titul obecného papeže (*universalis papa*) odpovídá Řehoř alexandrijskému patriarche: „in praefatione epistolae, quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbae appellationis verbum, universalem me papam dicentes, imprimere curastis. Quod peto dulcissima sanctitas vestra ultra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus quam ratio exigat praebetur. Ego enim non verbis quaero prosperari, sed moribus. Nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est honor universalis ecclesiae. Meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim universalem me papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universum. Sed absit hoc. — U Gratiana dist. 99. c. 5.

doby snažila se býti a byla také hajitelkou pravdy a práva. Žádný nebyl odmítnut, žádný neodešel bez pomoci. Papež vyšetřiv záležitost vyslechnuv stranu obojí, rozhodoval nestranně, nepřijímaje osob, jak za spravedlivé uznal. Rozhodl-li někdy ukvapeně, neslyšev druhé strany sporné, nebo stala-li se někdy v rozsudku chyba nějaká, nebyl papež nepřístupen závažným důvodům věcným; poučen byv lépe o poměrech a přesvědčen, rád a ochotně napravit učiněnou chybu, kterou nesluší přičítati papežísoudci, jako jeho zpravodajům.

Nesmíme tedy v listě Hadrianově opravovati s Miklošičem: „kdož by jináč převáděl vás, nebudiž vyloučen, ne excommunicetur, ale toliko na soud budiž vydán církvi, než se napraví“, neboť by se takovým výrokem byl dopustil papež křiklavé nespravedlnosti a křivdy do nebe volající.

Ale nesmíme také čísti s Nestorem: „budiž vyloučen s církve, než se napraví“, neboť odporuje duchu církve, kteráž vylučuje ze své společnosti pro zločin jenom takové lidi, u kterých bez úspěchu užila všech mírnějších prostředkův kárných a která ke krajnému sáhá jenom, když nic jiného nespomáhá.

Nemohlo v originale Hadrianova listu býti jako jest podáno v rukopisech „excommunicetur, sed tantum in iudicium detur ecclesiae“, „budiž vyloučen, ale toliko na soud vydán církvi“, neboť jest to konstrukce nepřirozená, nelogická. Větou druhou totiž (tantum in iudicium detur ecclesiae) se buďto obmezuje, což bylo v první (excommunicetur) pověděno obecněji, nebo se jí tvrdí něco naproti tomu, co v první bylo řečeno záporně. Negativná věta předchozí by mohla zněti jenom „ne excommunicetur“, „nebudiž vyloučen.“ Té nelze připustiti z důvodův nad bílý den jasných. Tak nepsává kurie římská, to není stilus curiae. Záporu věty nedovoluje smysl pro pravdu a právo, jakým se vždycky stkvěla stolice apoštolská.

Ale není přípustna ani domněnka první, dle níž by věta druhá obmezovala, co obecněji bylo řečeno v první. Nebo co zde znamená „budiž na soud vydán církvi?“ Nic jiného znamenati nemůže, nežli že hlava církve partikulární, totiž biskup, souditi má toho, kdo by se opovážil haněti slovanské písmo a (což také míněno jest) slovanskou liturgii. Poněť soudu církevního, o kterém věta druhá mluví, více generalizovati nelze, aby touto větou mohlo býti obmezeno. Vyloučení z církve jest dále jenom jediný způsob církevního trestu, obmezení výroku „excommunicetur“, „budiž vyloučen“ slovy „ale toliko na soud

budiž vydán církvi“ jest zhola nemožno, čili souvětí „excommunicetur, sed tantum in iudicium detur ecclesiae“ jest nelogické.

Smyslu zdravého nabývá celý odstavec, vypustíme-li z něho slova „excommunicetur sed tantum“, „budiž vyloučen, ale toliko.“ Jsou ovšem v podaném textě, nalézají se ve všech rukopisech. Nechceme-li však pro ně zavrhnouti celou listinu, není jiné pomoci než za svou přijati domněnku: ta slova nepatří k textu, jsou tam vložena, jsou interpolována.

Mohl tedy psáti papež tak a ne jinak: Si quis autem ex doctoribus ad vos venientibus, qui pruriunt auribus et a veritate avertunt ad fabulas (II. Tim. 4, 3. 4.) ausus fuerit aliter persuadere vobis, vituperans libros (litteras) linguae vestrae, in iudicium detur ecclesiae, donec se correxerit.“ Česky: „Jestli by se pak někdo z učitelův k vám přicházejících, kteří v uši lektají a od pravdy obracejí k básním, opovážil jináč přemlouvati vás, tupě písmo jazyka vašeho, budiž na soud vydán církvi, než se napraví.“ Slova pak отклоненъ нѣтъ кѣмъ, latině „excommunicetur sed tantum“ jsou interpolována. A změna textu z II. Tim. 4, allegovaného, jenž asi zněl на блудѣхъ в на блудѣхъ, „k bludům“ jest nepříhodna, poněvadž nepotřebna; ba co dím? vždyť jí potřeboval autor života, jenž vyhlašoval za blud vyobcování z církve hodný, byl-li kdo jiného mínění.

Připomínáme výslovně, že této vyhrůžky papežovy, jak jsme ji upravili, bylo nezbytně třeba pro první začátek moravské, dokud totiž na Moravě pracovali knězi cizí, ze kterých snad ne jeden úsměšky si tropil ze slovanského písma a ze slovanské bohoslužby. Tuto brániti byl povolán arcibiskup Methoděj. Hůře byl v tom interpolator, jehož biskup slovanštině bez pochyby nepřál; jemu tedy nestačil trest, který býti teprve stanoven, on potřeboval krajného prostředku, vyobcování z církve, vyrčeného papežem na odpůrce bohoslužebné slovanštiny.

Otázkou jest nyní, kdo interpoloval zbytek listu Hadrianova, který se nás dochoval v panonské legendě?

V hlavě 6 se tam vypravuje, že se jacísi mnozí lidé v Římě posmívali slovanskému písmu, řkouce: Nesluší nižádnému národu míti svoje písmo kromě Hebreův, Řekův a Latinův dle Pilátova nápisu na kříži Páně.

V hlavě 16 života svatého Konstantina-Cyrilla duchovenstvo benátské namítá proti slovanské bohoslužbě: My pak trojí pouze jazyk známe, kterým sluší slaviti Boha, (totiž:) hebrejsky, řecky a latinsky.

Touž výtku, týmiž bez mála slovy opakuje spisovatel *Opusculi contra Francos*, jak se nám zdá, současník Michala Cerularia, ochridský arcibiskup Lev, zapřísáhlý nenávistník Latinův: Λέγουσι (οἱ Φράγγοι, což u něho značí křesťany západní vůbec, Latiny) μὴ δεῖν ἄλλαις γλώσσαις τὸ θεῖον γεραίρεσθαι, εἰ μὴ ταῖς τρισὶ ταύταις ἑβραϊστί, ἐλληνιστί, ῥωμαϊστί.¹⁾ (Num. 19. Latiníci praví, že nesluší jinými jazyky slaviti Boha, než tím trojm: hebrejsky, řecky a latinsky.

Co v 6 hlavě života svatého Methoděje „jacísi mnozí lidé v Římě“ mluvili, dle výslovného svědectva mnicha Chrabra v dřívějším, snad prvním jeho spise o písmech pěstitelům slovanského písemnictva v Bulharech vytýkají Řeci (řečtí duchovní): A že ve třech jazycích nařídil Bůh, aby bylo písmo (κнигы, písmena), jako píše v evangelií: I byl nápis napsán židovsky, latinsky a řecky, — a slovansky tu není.²⁾

Neupíráme sice, ale také nemajíce ve zcela důvěrných pramenech, jako v listinách a v *Translatio* stopy nejmenší, tvrditi se neosmělujeme, že byli v Římě „jacísi mnozí lidé“, kteří se horšili slyšíce, že Moravané počali psáti jazykem svým slovanským, a kteří slovanskému písmu se posmívali, jeho neopávněnost dokazujíce z Jana 19, 19. 20. Kdo mohl býti míněn v našem životě oněmi „jakými mnohými lidmi?“ Biskupové? Knězi? Než pro biskupy a kněze není tuze příhodným takovýto titul, a to tím méně, poněvadž psán byl život osobou duchovní. Tedy to byli laici? Ale v latinské církvi vůbec a zvláště v Římě tehdy neměli laici velkého vlivu na správu církve, na liturgii a na záležitosti liturgie nijak nevplývali, leč že k příznivému ukončení otázky slovanské bohoslužby velice přispěl kníže Rostislav se svým lidem. Nedivíme se, že nebyli všichni spokojeni, když papež schválil bohoslužbu slovanskou, ale když nejvyšší soudce rozhodl, zajisté umkli všichni, ať biskupové ať knězi a laici, a nerokovali o záležitosti alespoň veřejně, pokud nebyly zadány žaloby.³⁾ Co si mysleli, nepodléhalo trestům. Známý jsou právní zásady: *De internis non*

¹⁾ Joseph Card. Hergenroether, *Monumenta graeca ad Photium eiusque historiam spectantia*. Ratisbonae 1869 pag. 68. Důvody, že *Opusculum contra Francos* nejspíše sepsal ochridský arcibiskup Lev, podáme jindy.

²⁾ Pavel Josef Šafařík, *Památky dřevního písemnictví Jihoslovánův*. Vydaní II. V Praze 1873. Oddíl: Okázky občanského písemnictví str. 91.

³⁾ Považujeme za jisté, že slovanští věrověstci nebyli žalováni v Římě pro slovanskou bohoslužbu. *Translatio* ba ani pannonské legendy něčeho takového netvrdí. Ba naopak *Translatio* svědčí, že pozvání papežovo bylo čestné; z ní nelze vyčísti, že by světci roku 867 byli voláni před soud. Pozdějším pramenům v té věci nesmíme věřiti. Také Dr. Jan Friedrich píše ve stati *Ein Brief des Anastasius bibliothecarius an den Bischof Gauderich von Velletri* (*Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und historischen Classe der k. b. Akademie*. S. 420.) *Aus den Worten Gauderichs erkennt man übrigens, dass die slavische Bibelübersetzung in Rom keinen Anstoss erregte, wie überhaupt, wenn man die*

iudicat praetor, a Ulpiano: Cogitationis poenam nemo patitur,¹⁾ což Innocentius I. (402—417) vyjadřuje slovy: Non habent latentia peccata vindictam²⁾ a později Innocentius III. (1198 — 1216) vzhledem na církev: Ecclesia non iudicat de occultis³⁾ a jinde kladně: Nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare.⁴⁾

Kdykoli jest církev na tom, něco nového zavést v disciplině, tu svobodno mluvit o prospěšnosti nového zařízení s povinnou ovšem šetrností k duchovní vrchnosti, pokud ona nerozhodla. Když pak církev už vydala svůj rozkaz, třeba zdržeti se vši kritiky.

Když se jednalo v Římě o slovanskou bohoslužbu, mohlo dojít (ač míníme, že nedošlo) k ostrým slovům, ale nikdy k úplné roztržce, jako na Moravě a zvláště později v Bulharech. Mámeť za to, že svatí její původcové v Římě získali svým skromným chováním a nelíčenou zbožností, koho nepřesvědčili svou výmluvností. Proto nemůžeme uvěřiti, že by byl papež nucen vystoupiti proti komu, jak svědčí pannonský životopisec. Nám se zdá, že i zde máme patrnou stopu jízlivého boje s rasy v Bulharsku, kaceřujících se na vzájem.

Papež prý protivníky slovanské bohoslužby, — vlastně odpůrce slovanského písma nazvav Pilátníky a trojjazyčníky proklel, прокляты. Miklošič прокляты převedl „damnavit“, „odsoudil“, snad se jemu jakožto znalci obojího, tedy i církevního práva zdála býti trestem přílišným exkomunikace vyrčená na domněnku, že trojí jenom onen jazyk smí míti svoje písmo a trojím jenom jazykem konati volno veřejnou bohoslužbu. Ale překlad „damnavit“ po česku „odsoudil“ málo vystihuje význam slova прокляты. Smysl slova přirozený jakož i místa paralelná, kde se taková domněnka výslovně nazývá trojjazyčným kacířstvím, vymáhá zde převod „excommunicavit“ — vyloučil z církve. Za touže příčinou, jakou zde máme exkomunikaci, učiněna také dotčená výše změna v allegovaném z II. Tim. 4, textě на блудѣ — k bludům.

Není nám neznámo, že se slovesa „damnare“ užívalo ve smysle excommunicare, ale jestliže ten smysl byl podložen pře-

Berichte auseinanderhält, so lange Constantin und Methodius bei Rastislav in Mähren wirkten, sich keinerlei Opposition gegen sie, auch nicht seitens der deutschen Bischöfe oder Geistlichen erhob. Darin stimmen die Translatio und die Vita Methodii vollständig überein. — Objasniti postavení světcův na Moravě do roku 867 se stanoviska kanonického práva ponecháváme si na podruhé.

1) L. 18. Dig. de poenis 48. 19. U Grat. can. 14. dist. 1. de poenitentia.

2) Ad Exuperium episcopum Tolosanum ep. 3. cap. 4. (can. 23. C. 32. quæst. 5.) Hinschius, Decretales Pseudoisidorianae pag. 532.

3) cap. 33. X. de simonia 5. 3.

4) cap. 34. eiusdem tit.

kladu Miklošičovu, pak schází jemu vlastnost nezbytná — jasnost a srozumitelnost.

Dle 6 hlavy života svatého Methoděje odpůrce slovanštiny přezval papež Pilátníky a trojjazyčníky, dle 16. hlavy života svatého Konstantina-Cyrilla světec sám je nazval trojjazyčníky. Ale výrazy řekli bychom neparlamentární, jako Pilátníci a trojjazyčníci právě tak málo by ctily papežesoudce, jako nevelmi by svědčily Konstantinu-Cyrillovi obhájci slovanského díla v Římě. Lépe se hodí do úst Slovana bulharského se zarytým protivníkem slovanštiny-Řekem se hašteřícího.

A priori nelze tolikéž připustiti, že by domněnka o trojím pouze jazyku bohoslužebném, byť i zastávána byla sebe tvrdošijněji, právem nazvána býti mohla a směla kacírstvím, αἵρεσις, κερесь, poněvadž se zde nejedná o žádné dogma. V Římě nikdy nenazývají kacírstvím, co kacírstvím není. Proto také výraz „trojjazyčné kacírství“, nemohl nejenom povstati v Římě, ale ani přijetí dojíti, tím méně schválení se strany papežovy. Za to snadno mohl ten výraz původ míti zejména v Bulharech, kdež pěstitelé slovanské písemnosti tuhé měli půtky s Řeky. Mnicha Chrabra stať o písmenech jest toho důkazem. Známo tolikéž, že Řeci disciplinarné, liturgické a jiné zvláštnosti církve latinské ode doby Fotiovy počínajíce prohlašovali za kacírstva, haerese. Že pak tehda v Bulharech nešlo pouze o slovanské písmo, nébrž věrojatno také o slovanskou liturgii, konstatoval již před dvaceti léty nebožtík professor Voronov.¹⁾ I v životě svatého Konstantina Cyrilla (hl. 16) zajisté, kde se poprvé vyskytuje výraz „trojjazyčné kacírství“, výtka se činí pro slovanské písmo, ale odpověď se vztahuje většinou na slovanskou liturgii. A právě tato hlava jest jako klín, vražený v legendu naši. Však o původě toho výrazu, totiž kdo věrojatno příležitost zaval a příčinu ku vzniku výrazu „trojjazyčné kacírství“, promluvíme níže.

Máme se zde ještě vysloviti o předsmrtné modlitbě Konstantinově-Cyrillově ποροϋνι τριγλωσσικῆς κερесь, „vyhub trojjazyčné kacírství“. Ta jest filosofa κατ' ἐξοχήν, jak nazýván světec náš ještě za svého života, nedůstojna, brzo bychom řekli nesmyslna, poněvadž se po našem rozumě pojmy „kacírství“ a trojjazyčný navzájem vylučují, neboť mezi nimi jest logický odpor.

Přivrženci „trojjazyčného kacírstva“, kteří se posmívali slovanskému písmu a slovanské bohoslužbě, byli, jak jsme dovodili, dle naší legendy papežem z církve vyloučení. Ale tato okolnost nevdí životopisci tvrditi hned, že papež nařídil jednomu biskupu, který touž chorobou byl nemocen, aby svěcení kněžské uděloval slovanským žákům. Podivno. U tohoto biskupa bylo „trojjazyč-

¹⁾ Главнѣйшіе источники стр. 100. Psáno roku 1896.

nictví“ jenom chorobou, ne již kacířstvím, na něž byla vyrčena exkommunikace. Nemíní tedy náš autor ono vyloučení z církve zcela vážně, do opravdy. Nebo kdo jím jest stížen, dle zákonův církevních nesmí se příúčastniti svátostí, maje svěcení kněžské nesmí udělovati svátosti, tedy biskup z církve vyloučený nesmí ani světiti na kněžství, a kdyby světil, sice platně by světil, ale svěcenec by propadl suspensi ipso facto, to jest byl by jemu zapovězen jeho úřad a řád, čili nesměl by ho vykonávati.

Soudil sice Dümmler, že domněnka o trojím pouze jazyku přípustném v bohoslužbě se nalézá již u Isidora Hispalského. († 636)¹⁾ Ale v té věci jistě byl německý učenec na omylu. Nahlédněmež do světcova spisu jím citovaného. *Originum sive etymologiarum liber nonus caput primum* jedná *De linguis nationum*, o jazycích národův. Různost jazykův dle Genes. 11, 1—9 odvozuje Isidor od stavby věže po potopě. Před tím, vece, všichni národové jediným mluvili jazykem, hebrejským, jehož užívali arciotcové a proroci nejenom ve svých rozmluvách, ale i v písmech svatých. S počátku kolik rodův, tolik bylo jazykův, později více rodův, nežli jazykův, poněvadž z jednoho jazyka povstaly mnohé rody (kmeny.) Jazyky řku zde přejmenováním (metonymicky) za slova, jež se pronášejí jazykem: Jsouť pak tři jazyky posvátné, hebrejský, řecký, latinský, jež na celém světě nejvíce vynikají: neboť byla trojím tímto jazykem na kříži Páně napsána vina jeho. Pročež a protože nejasna jsou písma svatá, potřebí jest znáti trojí tento jazyk, aby vykladač, když by se ve znění jednoho jazyka naskytla pochybnost ve jméně nebo ve výkladě, k druhému se mohl uchýliti. — Tak svatý Isidor.²⁾ Zčeštili jsme to místo, zkrátivše maličko, co možná doslovně a co nejzřetelněji. Však co Dümmler vyčetl z úryvku tohoto: „Jsouť pak tři jazyky posvátné, hebrejský, řecký a latinský, jež na celém světě nejvíce vynikají: neboť byla trojím tímto jazykem na kříži Páně vina jeho napsána“, při nejlepší vůli jsme v něm nenalezli, majíce zření na smysl

1) Die pannonische Legende vom heiligen Methodius. Archiv XIII., S. 179 Anm. 4. Die Ansicht von der Alleinberechtigung dreier Sprachen findet sich schon bei Isidor. Hispalensis Etymologiar. IX 1 3. Tres autem etc.

2) Originum l. IX. c. 1. Linguarum diversitas exorta est in aedificatione turris post diluvium: nam priusquam superbia turris illius in diversos signorum sonos humanam divideret societatem, una omnium nationum lingua fuit, quae Hebraea vocatur, qua patriarchae et prophetae usi sunt non solum in sermonibus suis, verum etiam in litteris sacris: initio autem quot gentes tot linguae fuerunt, deinde plures gentes quam linguae, quia ex una lingua plures gentes sunt exortae. Linguae autem dictae in hoc loco pro verbis, sicut os dici solet pro verbis aut manus pro litteris. Tres autem sunt linguae sacrae Hebraea, Graeca, Latina, quae toto orbe maxime excellunt. His enim tribus linguis super crucem Domini a Pilato fuit causa eius scripta. Unde et propter obscuritatem sanctarum scripturarum harum trium linguarum cognitio necessaria est, ut ad alteram recurratur, si quam dubitationem nominis vel interpretationis sermo unius linguae attulerit.

věty a na kontext; nébrž pouze tolik jsme vyrozuměli, že onen trojí jazyk přede všemi, co jich na světě jest, byl poctěn, povýšen, že byl jaksi posvěcen, a že vykladači písem neobejdou se beze známosti trojího onoho jazyka.

V témže smysle pojav nápis Pilátův na kříži Páně mohl se ho vším právem dovolávati roku 865 papež Mikoláš I. Císař Michal III. totiž listem, jež mu patrně sestavil sám Fotius, papeže chtěl přesvědčiti, že bezvýsledno jest všecko jeho úsilí o restituci Ignatia patriarchy. Hroznými potupami zasypával papeže i jeho úřad urážel, snižoval apoštolskou stolicí, její soudcovskou autoritu upíral, domáhal se vydání Theognosta a jiných přátel Ignatiových, vojenskou výpravou hrozil, jestliže nebude odvolán výrok proti Fotiu, Řím že bude zbořen a na papežově osobě strašná že bude pomsta vykonána. List císařův doručil papeži prostospathar Michael, přítel Fotiův měsíce srpna r. 865. Mikoláš připravený již císaři list zničil a na urážky odpověděl se vši rozhodností ale i důstojností svaté stolice v ničem nežadávaje.

Michal III. (vlastně Fotius) mezi jiným potupil jazyk latinský, nazvav jej skythským a barbarským. Na tuto pohanu odpovídá papež: Tak velkým překypujete vztekem, že jazyku latinskému křivdu činíte, nazývajíce jej v listě svém barbarským a skythským, na potupu toho, který jej učinil. Neboť všeliká zneucta díla potupou jest samému tvůrci. O zuřivosti, jež neumí ani jazyka šetřiti, jež stvořil Bůh, kterýž jazyk s jinými (jazyky) ve jménu Páně jak dí apoštol vyznává, že Pán Ježíš Kristus ve slávě jest Boha Otce (Filip. 2, 11) a který s hebrejským a řeckým na nápise Páně od ostatních oddělen značnou předností zaujímaje všem národům hlásá, že Ježíš Kristus jest králem židovským. (Jan 19, 19. 20.) Kterýžto nápis mnozí Židé porušiti chtěli, jako vy nyní tohoto slavného jazyka znamenitost zamýšlíte zrušiti. Byloť totiž psáno v knize žalmův: Neporušuj nápisu desky. (Ž. 56., 57., 58. dle starého převodu.) Nebo jestli proto, že křesťané jsou jejichž jazyk jmenujete barbarským a skythským, žasneme, že se nestydí Vaše milost. Barbaři totiž všichni a Skythé žijí jako nerozumná zvířata, a klanějí se dřevům a kamenům, neznajíce Boha pravého: z toho samého, že jazyk latinský ctí pravého Boha, se poznává, oč předkuje jazyku barbarskému a skythskému. Však jestliže proto latinský jazyk nazýváte barbarským, že ho neznáte: pomněte, že směšno jest Vám nazývati se římským císařem a přece neznať římského jazyka. Konečně jestliže proto častěji zmíněný jazyk nazýváte barbarským, že převáděn jsa na jazyk řecký od překladačův tvoří cizomluvy (barbarismy), pak to není vinou jazyka latinského, ale chybou (mníme) překladačův, kteří když třeba převáděti podle smyslu, násilím podávají slovo za slovem. Ejhle, na počátku svého listu nazval jste se císařem římským, a přece se neostýcháte jazyk římský nazývati barbarským. Denně, ano

i o zvláštních slavnostech zároveň s řeckým jazykem jako něčeho vzácného užívající mluvy latinské, kterou nazýváte barbarskou a skythskou, jako na svou potupu činíte, i když jí ne dobře a s plným vědomím užíváte ve svých službách a úřadech. Přestaňte se tedy zvátí římskými císaři, poněvadž dle vašeho rozumu barbari jsou Římané, jejichž se sice císaři jmenujete, ale jejichž jazyku přezdíváte barbarských a skythských. Přestaňte již v paláci svém pronášeti slova tak ošklivá. A jestli jím docela opovrhujete, i z kostelův svých jej odstraňte. Neboť ve dny slavných průvodův církev cařihradská prý epištolu a evangelium napřed říká tímž jazykem, a potom teprve po řecku, pro Řeky ovšem ta čtení pronáší. Ale poněvadž tato pouze nespravedlnost dosud scházeti se zdá církvi cařihradské, aby tam celá zloba doplněna, to ještě jenom vám zbývá učiniti. Než o tom dosti jsme promluvili, ne tak odraziti se snažíce křivdu jazyku (latinskému) učiněnou, jako na pranýř stavíce nedůslednost změněné mysli vaší.¹⁾

V uvedené právě části svého listu odmítá papež Mikoláš co nejrozhodněji všelikou potupu, jaké jazyku latinskému hojnou měrou nadělil císař Michal, a dokazuje, že nikterak nezasluhuje tolik opovržení, ano právě naopak, neboť

1. Původcem všech jazykův jest Bůh; proto kdo tupí latinu, tím také samého jejího tvůrce Boha.

2. Nesluší jazyku římskému název barbarského a skythského, nebo Římané z vůle boží s mnohými jinými národy vyznávají, že Ježíš Kristus jest ve slávě Boha Otce, to jest přiznávají se k jeho nauce, vyznávají jeho víru. Barbari a Skythové jsou pohané.

¹⁾ Nicolai epistola 8 ad Michaelē imperatorem. Sacrosancta concilia curante Nicolao Coleti Tom. IX. col. 1320 sequ. (Venetiis 1779.) In tantam vero furoris abundantiam prorupistis, ut linguae Latinae iniuriam irrogaretis, hanc in epistola vestra barbaram et Scythicam appellantes ad iniuriam eius qui fecit eam. Omnis enim operis derogatio ad opificis redundant iniuriam. O furorem, qui nec linguae novit parcere, quam Deus fecit, et quae inter ceteras in nomine Domini hortante apostolo confitetur, quia dominus noster Jesus Christus in gloria est Dei Patris. Et quae cum Hebraea atque Graeca in titulo domini a reliquis discreta, insignem principatum tenens omnibus nationibus praedicat Jesum Nazarenorum regem Judaeorum: quem titulum multi Judaeorum corrumpere voluerunt, sicut vos nunc huius celeberrimae linguae tentatis insigne destruere, sed minime potuerunt: scriptum quippe divinitus in libro psalmorum fuerat: Ne corrumpas tituli inscriptionem, vel quia Christiani sunt, quorum linguam barbaram vel (= et) Scythicam appellatis, gloriam vestram quare non pudeat, obstupescimus. Cum enim barbari omnes et Scythae ut insensata animalia vivant, Deum verum nesciant, ligna autem et lapides adorent, in eo ipso, quo verum Deum colit lingua Latina, quantum barbaram vel (= et) Scythicam linguam antecedit, agnoscitur. Jam vero si ideo linguam Latinam barbaram dicitis, quoniam illam non intelligitis, vos considerate quia ridiculum est vos appellari Romanorum imperatores et tamen linguam non nosse Romanam. — Ad extremum autem, si iam saepe nominatam linguam ideo barbaram nuncupatis, quoniam a translatoribus in Graecam dictionem mutata, barbarismos generat; non linguae Latinae sed culpa est, ut opinamur, interpretum, qui quando necesse est non sensum e sensu, sed violenter verbum edere conantur e verbo. Ecce enim in principio epistolae vestrae im-

3. Zvláštní pak cti se dostalo jazyku latinskému, že zároveň s hebrejským a řeckým jazykem nalézal se na nápise kříže Kristova, a odtud, s kříže, všem národům hlásá, že Ježíš Nazaretský jest král židovský, totiž Vykupitel.

4. Není na potupu jazyka Římanův, že jejich císař ho nezná a jím nemluví, aniž

5. proto smí barbarským býti zván, že cařihradští překladači listin latinských špatně převádějíce slovo za slovem, barbarismy tvoří. Chyba jest patrně na straně jejich.

6. U samých Řekův jest jazyk latinský v uctivosti, neboť užívají jeho jako něčeho vzácného denně (některé úřady dvoru císařského podržely názvy latinské), ano i o zvláštních slavnostech; ba i

7. sama církev cařihradská váží si ho, neboť o slavnostních průvodech (diebus stationum) zpívá epištolu a evangelium napřed latinsky a potom teprve řecky, ovšem pro Řeky latině nerozumějící.

Mikoláš papež dovolával se nápisu kříže Kristova na obranu jazyka latinského, jenž tím byl poctěn přede všemi ostatními, však nemístno bylo by souditi, že pro nápis Pilátův na kříži Páně trojím pouze oním jazykem slaviti lze liturgii.

O třech národech, jejichž jazyk byl na nápise křížovém, mluví i Jeronym († 430) v listě, kterým těší Heliadora biskupa v zármutku pro předčasnou smrt jeho sestřence Nepotiana kněze. Zdaž není snad Jeronym jat predsudkem, který v pannonských legendách a jinde vytýká Latinům, že jenom ony tři národy mají a smějí míti svoje písmo, svou literaturu a bohoslužbu svým jazykem? Vizmež, jak světec píše: Díky vzdáváme tobě Kriste Spasiteli, tvoji tvorové, že jsi tak mocného protivníka našeho zabit jsa zahubil. Což před tebou nad člověka ubožejšího? jenž bázní věčné smrti jsa poražen sílu životnou přijal na to pouze, by zhynul. Panovalať smrt od Adama až do Mojžíše i těm, kteří

peratorem vos nuncupastis Romanorum et tamen Romanam linguam barbaram appellare non veremini. Ecce quotidie, immo vero in praecipuis festivitibus inter Graecam linguam veluti quiddam pretiosum hanc, quam barbaram et Scythicam appellatis, miscentes: quasi minus decori vestro facitis, si hac etiam non bene, ac ex toto intellectu in vestris obsequiis ac officiis non utamini. Quiescite igitur vos nuncupare Romanos imperatores; quoniam secundum vestram sententiam barbari sunt quorum vos imperatores esse asseritis. Romani quippe hac lingua quam barbaram vos et Scythicam vocatis, utuntur. Quiescite iam utpote tantae detestationis dictionem in vestro palatio memorare, et adhuc si pleniter illam execramini, etiam ab ecclesiis vestris remove re satagite. — Istius enim dictione linguae Constantinopolitana ecclesia lectionem apostolicam et evangelicam in stationibus fertur primitus recitare, sicque demum Graeco sermone propter Graecos utique ipsas lectiones pronuntiare: sed quia tantum haec impietas ecclesiae Constantinopolitanae hactenus defuisse putatur, ut tota ibidem nequitia suppleatur: hoc restat a vobis solummodo perficiendum. Verum de hoc nos respondisse sufficiat non tam iniuriam linguae defendere procurantes, quam mutatae mentis vestrae inconstantiam exaggerantes.

nehřešili v podobu zpronevěry Adamovy. Jestliže jest Abraham, Isaak, Jakob v pekle, kdož mnedle jest v nebeském království? K tomu před zmrtvých vstáním Kristovým jenom v Judsku znám byl Bůh a v Israeli veliké jméno jeho (Žalm 75, 2.); však přece onino, kteří znali jej, vrženi bývali do pekel. Kdež tehdy lidé celého světa od Indie až do Britannie, od studeného kraje severného až k teplému moři atlantickému, tak nesčetní národové a množství tolika kmenův? Rozdílní jazyky, povahou i oděvem a zbraní, způsobem ryb a kobylek a jako mouchy a komáři hynuli. Beze známosti totiž svého tvůrce každý člověk jest zvířetem. Nyní však muku Kristovu a z mrtvých vstání jeho všech národův hlasy a písma oznamují. Mlčím o Hebrejích, Řecích a Latinech, kteréžto národy na křížovém nápisu Pán zasvětil víře svojí. Že nesmrtelná jest duše a že žije i po rozkladu těla, o čemž snil Pythagoras, več nevěřil Demokritus k potěše svého zavržení, o čemž rozmlouval v žaláři Sokrates: o tom uvažují Ind, Peršan, Goth, Egyptan. Divokost Bessův a zástup nevzdělaných (vlastně: kožišatých) národův, kteří mrtvé lidi někdy obětovati peklu, skřipot svůj ve sladkou zaměnili píseň kříže a jeden jest hlas celého světa Kristus.¹⁾

V těchto slovech shledává sice svatý Jeronym, že „Pán křížovým nápisem Hebrej, Řeky a Latiny přede všemi jinými národy zasvětil svaté víře svojí“, to jest povolal k svaté víře svojí. Ale dalek jsa úzkoprsosti Řekův v Bulharech, kteří Slovanům upírali právo vlastního písma, nepřáli samobytné jejich vzdělanosti, všemožně zabraňovali bohoslužbu národním jejich jazykem, světec, který procestoval celou državu římskou od západu

¹⁾ epistola ad Heliodorum s. epitaphium Nepotiani. *Epistolae sancti Hieronymi*. Editionis sine loco et anno fol. 322 b Gratias tibi Christe salvator tua agimus creatura, quod tam potentem adversarium nostrum dum occideris, occidisti. Quid ante te miserius homine? qui aeternae mortis terrore prostratus vivendi sensum ad hoc tantum acceperat, ut periret. Regnavit enim mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae. Si Abraham, Isaac et Jacob in inferno, quis in coelorum regno? Adde quod ante resurrectionem Christi notus tantum in Iudaea erat Deus, et in Israel magnum nomen eius: et ipsi, qui noverant eum, tamen ad inferos trahebantur. Ubi tunc totius orbis homines ab India usque ad Britanniam, a rigida septentrionis plaga usque ad fervores Atlantici oceani tam innumerabiles populi et tantarum gentium multitudines? Quam variae linguis, habitu, tam vestibibus et armis, piscium ritu et locustarum et velut muscae et culices conterebantur. Absque notitia enim creatoris sui omnis homo pecus est. Nunc vero passionem Christi et resurrectionis eius cunctarum gentium et voces et litterae sonant. Taceo de Hebraeis, Graecis et Latinis, quas nationes fidei suae in crucis titulo dominus dedicavit. Immortalem animam et post dissolutionem corporis subsistentem, quod Pythagoras somniavit, Democritus non credidit in consolationem damnationis suae, Socrates disputavit in carcere: Indus, Persa, Gothus, Aegyptius philosophatur. Bessorum feritas et pellitorum turba populorum, qui mortuos quondam inferis homines immolabant, stridorem suum in dulce crucis fregerunt melos, et totius mundi una vox Christus est.

až na východ, s netajenou radostí připomíná, že nyní „m u k u Kristovu a jeho z mrtvých vstání oznamují všichni národové nejenom hlasem ale, což výslovně zaznamenává, i písmem.“ Tedy neviděl v tom žádné škody, že množství národův ctí Ukřižovaného, aniž bylo jemu nemilo nebo protivno, že mnozí národové mají svoje vlastní písmo a svoje vlastní písemnictví, aniž se pozastavoval nad tím, že různé jsou jazyky liturgické na obzoru zemském, které na svých cestách jistě poznal; ba naopak máje z toho radost upřímnou, nadšen šlechetnou myslí velikého apoštola národův (Filip. 1, 18.) všecku váhu klade na souhlas všech národův u víře, řka: jeden hlas jest celého světa: Kristus, — totius mundi una vox Christus est.

Jeden spisovatel, (nepamatujeme více, který) k potvrzení trojjazyčné, abych tak řekl, theorie Dümmlerovy se dovolává i Piktavského Hilaria a sice předmluvy k jeho výkladu žalmův (prologus in librum psalmorum.) Ale Hilarius († 368) také netvrdí ani zdaleka něco podobného, neboť viděl jenom jakousi přednost v tom, že právě jazykem hebrejským, řeckým a římským „tajemství vůle boží a očekávání blaženého království nejvíce se hlásá“, a to sice proto že tyto jazyky nad jiné byly rozšířeny v říši římské. Píšeť světec: „Některým se pak zdálo přidati Tobiaše a Judith a počítati dvacet čtyři knihy (zákona starého) podle počtu řeckých písmen, a mezi Hebrej a Řeky položiti také jazyk římský. Poněvadž právě tím trojím jazykem tajemství vůle boží a očekávání blaženého království nejvíce se hlásá, pročť také Pilát tím trojím jazykem napsal, že Pán Ježíš Kristus jest král židovský. Neboť ačkoli mnohé barbarské národy přijali víru následkem kázání apoštolův a zbylých tam do dnes církví, přece nauka evangelická hlavně pozůstává v sídle římského císařství, pod nímž se zdržují Hebreové a Řeci.¹⁾

Nebyla rozumna domněnka, že pro nápis křížový pouze trojím jazykem dovoleno jest konati bohoslužbu, neboť jak roku 880 připomíná Jan VIII., — věrojatno slova jsou vzata z obrany Methodějovy — qui fecit tres linguas principales, Hebraem, Graecam et Latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam. Bůh jest průvod všech jazykův, všecky stvořil k svojí cti a chvále.

¹⁾ S. Hilarii Pictaviensis episcopi opera. Studio et labore monachorum erdinis s. Benedicti e congregatione s. Mauri. Tomus I., pag. 10. 11. (Veronae 1730) Tractatus super psalmos. In librum psalmorum prologus num. 15. Quibusdam autem visum est additis Tobia et Iudith viginti quatuor libros secundum numerum Graecarum litterarum connumerare, [Romana quoque lingua media inter Hebraeos Graecosque collecta . . . Quia his maxime tribus linguis sacramentum voluntatis Dei et beati regni exspectatio praesentatur, ex quo illud Pilati fuit, ut in his tribus linguis regem Iudaeorum Dominum Iesum Christum esse praescriberet. Nam quamvis multae barbarae gentes Dei cognitionem secundum apostolorum praedicationem et manentium hodie illic ecclesiarum fidem adeptae sint: tamen specialiter evangelica doctrina in Romani imperii, sub quo Hebraei et Graeci continentur, sede consistit.

Nevyplyvá z toho sice, že v bohoslužbě užívati lze jazykův jakých koli, jak za to měl biskup Milaš, (srovn. výše str. 30, pozn. 1.); neupíráme, že církev připouštějíc v liturgii jazyky nové měla více méně důvody politické, ale vždycky předním jí byla důvodem spása duší, rychlý vzrůst křesťanstva, návrat veliké části národa k jednotě církve katolické. Tolik jest jisto, že *nebylo a není zákona, že se nesmí zavést v liturgii jazyk nový*. Nelze upříti, že na východě ode dávna užíváno bylo jazykův jiných v bohoslužbě a ne výhradně jenom hebrejského, řeckého a latinského. Svatý Jeronym netvrdil, že by toho nepřipouštěl zákon, vždyť na jevo dává radost svou, že „nyní muku Kristovu a jeho vzkřes hlásají všech národův řeči i písma: nunc vero passionem Christi et resurrectionem eius cunctarum gentium et voces et litterae sonant. Hilarius mimo Římany připomíná hlavně Hebrej a Řeky, poněvadž byli pod panstvím římským. Žádný z jmenovaných otcův církevních a papežův, ba pokud nám bylo lze pátrati, žádný jiný spisovatel na západě až do třetí čtvrti devátého věku se nevztahoval allegoricky na Jana 19, 19. 20. v tom smysle, jako by trojím tam uvedeným jazykem zbývati se směla veřejná bohoslužba. Víme sice, že někteří latinizující přehorlivci snad z té části říše franské, kde obecný byl jazyk romanský, chtěli tomu, by i soukromá bohoslužba se konala latinsky, majíce za to, že třeba Bohu se modliti jenom hebrejsky, řecky a latinsky. Ale opřela se tomu synoda frankfurtská z roku 794, výslovně co nejrozhodněji zavrhuje v kanoně 52 takové smýšlení: neboť každým jazykem Bůh se uctívá a člověk bývá vyslyšen, když jenom žádá věcí spravedlivých.¹⁾

Netvrdíme nic divného, nic pravdě nepodobného. Byliť zajisté na synodě, kterou Karel Veliký auctoritate apostolica svolal do Frankfurtu nad Mohanem v letních měsících roku 794, shromáždění biskupové celé jeho říše: z Italie byli především legati církve římské, biskupové Theofylaktus a Štěpán. Dostavili se biskupové z Ligurie, z Aemilie, z Benátska a z Istrie. Přítomni byli zejména Paulinus patriarcha voglejský s milánským arcibiskupem Petrem. Pozváni byli a na synodu přišli také někteří učení knězi z Anglie.

V Anglosasích pak nejenom se modlívali národním jazykem ale i knihy spisovali, a sice překládali částky písma svatého (evangelia ještě z Italy, tedy nejposléze v sedmém století) a jiné knihy obsahu náboženského, ale spisovali i knihy světské, jako jest Beowulf, epická báseň z věku šestého v osmém století přepracovaná,

¹⁾ Concilium Francofordiense a. 794 can. 52. Ut nullus credat, quod non nisi in tribus linguis Deus orandus sit: quia in omni lingua Deus adoratur et homo exauditur si iusta petierit. Sacrosancta concilia edit. Coleti tom. IX. col. 107, Hefele, Conciliengeschichte III. 693.

některé spisy Bedy Ctihodného (zemřel 26. května 755) Aldhelma, krále Alfreda přijmím Velikého (jenž dosedl na trůn roku 871 a zemřel r. 901) a Wulfstana.

Že by v Němcích byli odpůrcové spisování jazykem národním, nemůžeme uvěřiti. Neboť hlasatelé víry křesťanské přišli z Anglie, zdá se, neustali pěstovati tradice své staré domoviny. Klášter, který vystavěl svatý Bonifatius ve Fuldě, stal se kolébkou věd a uměn, a zvláště kolébkou literatury německé. Zde povstal v první třetině devátého věku překlad harmonie evangelí Tatianovy nebo Ammoniovy. Zde byl vychován žák proslulého Rabana Maura a kostnického biskupa Salomona, mnich Alfrid, jenž básnicky zpracoval jazykem německým život Páně, (báseň se nazývá Krist). Heliand, báseň sestavená saským mnichem roku 825—835. Muspilli, zlomek od krále Ludvika (843—876) psaný na okraji knihy jemu věnované. Zpěvy o Hildebrandovi a o bojích Warthariových.

Neméně čile si počínali mniši klášterův původu irského, jako svatohavelského, založeného svatým Havlem († 627 nebo 646), společníkem svatého Kolumbana, kdež v osmém věku mnich Kero mezi řádky převedl řeholi svatého Benedikta a napsal slovníček k bibli. Rapert mnich († okolo 900) napsal zde chvalozpěv o sv. Havle ku zpěvu pro lid.

Svaté písmo překládali Walafriid Strabo († 849) Rabanus Maurus, († 856) a Haymo († 853).

Tolik na důkaz, že Němci v kláštirech po příkladě Anglosasův pěstovali pilně svůj jazyk a svou literaturu v osmém již a devátém století.

Jak dosvědčuje seznam knihovny Reginberta mnicha z doby opata Hattona roku 801 na biskupský stolec basilejský povýšeného († 836) byly skládány i písně německým jazykem a sice k učení se témuž jazyku.¹⁾

Nezdá se nám, že by tito Němci byli o to stáli, aby na Moravě modlitba konána byla trojím oním pouze jazykem, jak tvrdí pannonský životopisec svatého Konstantina-Cyrilla v hlavě 15, když sami se modlívali a Boha slavívali chvalozpěvy jazykem svým přirozeným. Věrojatněji se na synodě dotčené sami ujali práva národův, že každý může a má ctíti Boha jazykem svým. Proto také nařizovaly kněžům četné synody vysvětlovati věřícím modlitbu Páně s věrovyznáním, aby rozuměli, oč prosí.

V hlavě 16. téhož života vytýkají Konstantinu-Cyrillovi „latinští biskupové i knězi i mniši“ v Benátkách, že Slovanům vymyslíl

¹⁾ Neugart, Episcopat. Const. I. pag. 550. In XX primo libello continentur XII carmina Theotiscæ linguæ. In XX secundo libello habentur diversi poenitentiarum libri a diversis doctoribus editi et carmina diversa ad docendam Theodiscam linguam et de inventionem corporis S. Benedicti et caetera.

písmo, книги, t. j. písmena, ač toho neučinil ani apoštol ani římský papež bohoslovec Řehoř ani Jeronym ani Augustin. V hlavě 6. života svatého Methoděje tuří „jacísi lidé mnozí“ rovněž slovanské písmo, (litery, книги) řkouce: Nesluší nižádnému národu míti svoje písmo (písmena, буквы сконхъ) dle nápisu Pilátova na kříži Páně. Ale na obou místech dává pisatel legendy slovu книги význam širší, neboť na posledně uvedeném vzmnku činí o svěcení slovanských učenníků, tedy slovanské книги mají zde znamenati slovanskou bohoslužbu, jejíž odpůrce prý papež z církve vyobcoval. Rovněž má i na místě prvého význam širší, poněvadž protivníci namítají: Мы пак троїї язык знаме толико, kterým sluší v knihách slaviti Boha, hebrejský, řecký a latinský. I zde tedy mluví proti slovanským písmenům, a mají na mysli slovanskou liturgii, právě jako Jan v známém listě Svatoplukovi: Litteras denique sclaviniscas a Constantino quondam philosopho repertas, quibus Deo laudes debite resonent, iure laudamus . . . V tom smysle pojavše rčení dotčená, nemáme ani Němce aniž koho ze Západníkův na straně světcův, ale také nikdo z nich nedovolával se nápisu Pilátova na kříži Páně.

Slovanští apoštolé uměli pro velkolepou myšlénku svou získati papeže Hadriana II. a Jana VIII. Zvláště pak se horlivě zastával slovanské bohoslužby roku 880 Jan VIII. ji znova schváliv, potvrdiv, ba i nařídil, ačkoli Svatopluk jí očiividně nepřál. Více vzmohla politická úvaha, „aby se lid slovanský snadno naučil příkazům božím“, by přilnul k náboženství křesťanskému, než konservativnost římské stolice. Důvod jediný, oprávněná naděje, že veliký národ slovanský bohoslužbou ve svém rodném jazyce dá se přivésti ku spáse, vyvážil sto jiných důvodův, mluvících pro zachování a udržení jediného na západě jazyka bohoslužebného, latiny.

Pokud nám povědomo, žádný spisovatel na západě té doby se nevztahoval allegoricky na Jana 19, 19. 20. v tom smysle, jakoby trojím pouze tam uvedeným jazykem konati se směla veřejná bohoslužba. Nemohli jsme ovšem při skrovných pomůckách a protože nemožno nám bylo navštívit větší bibliotheku, dopátrati se celé pravdy. Rádi bychom i nyní za tou jedinou příčinou, by možno bylo, prohlíželi folianty spisův středověkých. Neodmítáme, ale mile s povděkem přijmeme poučení.¹⁾ Ale kdyby také v té věci na omylu byl pisatel statě, kdož dokáže, že by kdo v devátém věku na západě byl tvrdil, že pro nápis Pilátův na kříži pouze ony tři jazyky měly a směly míti svoje písmo a svou

¹⁾ Bylo by si přáti, aby otázka cyrillomethodějská měla více pěstitelův. Nebo jenom spojenými sílami se doděláme čisté pravdy.

písemnost, jak pečetili Řeci u Chrabra? Zejména Němci nebyli a býti nemohli tak úzkoprsí; nebo kdyby se byli pro takovou domněnku dovolávali nápisu Pilátova, byli by sami svoje počínání odsuzovali, byli by za nedovolené prohlašovali a zatracovali pěstování vlastního mateřského jazyka.

Zůstavše sobě důslednými nemohli Němci nic namítati proti pěstování slovanského jazyka v literatuře, leč by byli, naplnění jsouce nenávistí Slovanův a závistí, z vrozené panovačnosti nepřáli jim, čeho sami užívali hojnou měrou. Toho nechceme se domýšleti o nich; výtká v bulle Janově odmítnutá, kterou snad pronesl přítomný tehda v Římě salcpurský arcibiskup Theotmar, že písmo velí jenom třemi jazyky slaviti Boha, vztahuje se vlastně jenom na slovanskou bohoslužbu, jako listina vůbec mluví jenom o překladě svatého písma a o liturgii slovanské.

Že nebyl zanedbáván jazyk německý ani v jiných zemích, zejména že nebylo jím opovrhováno, dokladem budiž opat ferrarijský diocese senonské (Ferrieres) Servatus Lupus, jenž mladíky posýlal do německých klášterův naučit se jemu. Ovšem pannonské legendy na některých místech takové řeči v uvedeném smysle vkládají v ústa Latinům, ale samy o sobě nejsou dostatečným důkazem, že se tak stalo; ba právě tím ukazují jenom na společný s Chrabrovou statí původ jakož i na svou na ní závislost. Také nevíme o jiném spise tou dobou složeném na západě, a zvláště o žádné jiné listině papežské, kde by se vůbec mluvilo o trojím jazyku liturgickém; dosti jest takových, které mluví pouze o nejznámějším dvojím, řeckém a latinském.

Domněnka o trojím pouze jazyce bohoslužebném se v pannonských legendách nazývá trojjazyčným kacířstvím, *триязычнаа ѱересъ*, řecky by bylo *τρίγλωσσος αἵρεσις*. Professor Golubinskij nám vypravuje, že biskupům fanariotům sedícím na bulharských prestolech již sama touha bohoslužbu konati jazykem slovanským sloula rouhavým kacířstvím, *когогоулынаа ѱересъ*,¹⁾ řecky by bylo *βλάσφημος*

¹⁾ Краткій очеркъ исторiи православныхъ церквей болгарской, сербской и румынской или молдо-валашской. Москва 1871. стр. 182 сл. Бесъма важно для грековъ сохранить надъ болгарами свою власть церковную, чтобы такимъ образомъ сохранить себѣ возможность въ послѣдствiи наложить на нихъ свою власть государственную. Въ вторыхъ съ вопросомъ связаны не слишкомъ высокіе, но едвали еще не болѣе дорогіе для славаго людскаго рода, интересы денежныя. Утратить церковную власть надъ болгарами, это значить — для патріарха константинопольскаго потерять болѣе чѣмъ половину своихъ доходовъ, — для всѣхъ вообще грековъ — потерять болѣе чѣмъ половину доходныхъ церковныхъ мѣстъ патріархіи. Такъ по обѣимъ этимъ причинамъ, греки (и консервативныя и либеральныя) и встрѣтили желаніе и домогательства болгаръ имѣть свое болгарское духовенство, какъ и все нхъ національное движеніе, съ величайшей и крайне ожесточенной враждой. Сама патріархія константинопольская ведетъ себя еще съ нѣкоторымъ виѣшнимъ приличіемъ, не проповѣдуя открыто крестоваго похода противъ этихъ жалкихъ, имѣвшихъ дерзость возмутится, склявовъ. Но архіереи греческіе,

αἰρεσις. Škoda jenom, že učený Rus neudal pramene, odkud čerpal svou zprávu. Podle všeho mluví zde o úsilí Řekův na počátku našeho století udržeti Bulhary ve svém područí církevním, aby někdy, až totiž Turecko vezme za své, založiti mohli na něm panství politické. Ale jací byli Řeci našeho věku, takými byli proti Bulharům od počátku a vždy. Dějiny bulharské církve, jež zasluhují býti nazvány dějinami utrpení bulharské církve, jsou toho dokladem.

Že Řeci záhy tak smýšleli a tak jednali odprvu, správně soudí Voronov: K zavedení slovanského bohosloužení... bylo třeba hlavně souhlasu řecké církve a řeckého duchovenstva působivšího v Bulharech. Snadno-li byl dán ten souhlas? Nemyslíme, a tvrdíme, že ani řecká církev (my bychom řekli: právě řecká církev) tou dobou vzhledem na Bulhary nebyla prosta „trojjazyčného bludu.“ Zásady řeckého duchovenstva, kolik je známe z dalších dějin jihoslovanských, po vší věrojatnosti ani na počátku těch dějin dokonce se nelišily od zásad německého duchovenstva. Řecká církev řevnivě ostříhala svých práv na Bulhary, a její zde vláda nejvíce se mohla upevniti řeckou vzdělaností, řeckým duchovenstvem a řeckým jazykem bokoslužebným. Ne bez boje ustupující národnímu živlu v církevní správě a v otázce o církevní nezávislosti, také patrně neráda dopouštěla i slovanské bohoslužby.¹⁾

сидящіе на болгарскихъ епархіяхъ, съ своими приспѣшниками, не стѣсняясь изливають на словахъ и на дѣлѣ свои воспламененныя еллинскія сердца: не только провозглашается, что желаніе совершать богослуженіе на славянскомъ языкѣ есть богохульная ересь (sic), не только проклинается этотъ славянскій языкъ и буквально топчутся ногами славянскія богослужебныя книги, но даже, если вѣрить болгарамъ, съ возмутительнымъ вандализмомъ истребляются памятники древней болгарской письменности. Tak psal Golubinský roku 1871. Česky: Velmi důležitě jest pro Řeky zachovati nad Bulhary svoji vládu církevní, aby takovým způsobem si uchovali možnost v budoucnosti založiti nad nimi svoji vládu světskou. Za druhé s tou otázkou souvisí ne příliš vysoké ale snad ještě dražší — pro slabé pokolení lidské — zájmy peněžné. Ztratiti církevní vládu nad Bulhary, znamená pro cařihradského patriarchu pozbyti více než polovici důchodův, pro všechny Řeky vůbec, pozbyti více než polovici výnosných praebend. Tak z obou příčin těch Řeci (konservativní i svobodomyslní) k snahám a záměrům Bulharův, mlti svoje bulharské duchovenstvo, rovněž jak i k celému jejich národnímu hnutí se chovali naskrze nepřátelsky a nanejvýš odmítavě. Sama patriarchální stolice vede sobě ještě s nějakou vnějšnou slušností, nehlásajíc zjevně křižácké války protiv oněm politování hodným sklavům (otrokům), kteří měli smělost vzbouřiti se. Ale řečtí biskupové sedící na bulharských prestolech, se svými paštikáři, bez ohledu slovy i skutky vylévají svoje rozlícená hellenská srdce: nejenom prohlašují touhu, bohoslužbu konati slovanským jazykem, za rouhavé kacířství nejenom proklínají ten slovanský jazyk a doslovně se šlapou nohama po slovanských bohoslužebných knihách, alebrž, smíme-li věriti Bulharům, v pobuřujícím vandalismu trhají a ničí památníky dřevní písemnosti bulharské.

1) Главнѣйшіе источники стр. 102. Для введенія славянскаго богослуженія главное требовалось согласіе греческой церкви и греческаго духовенства дѣйствовавшаго въ Болгаріи. Легко ли могло быть дано это согласіе? Не думаемъ и полагаемъ, что и греческая церковь въ данное

Možno dosti, že třeba tradicí se zachovala přezdívka βλάσφημος ἄρεσις (rouhavé kacířství) památkou krutých bojův na počátku slovanského bohosloužení na jihovýchodě po celých bezmála tisíc let, (zároveň taký památkou lásky Řekův k Slovanům a k jejich bohoslužbě!!), jako přezdívka na odvetu „trojjazyčné kacířství“ došla nás v pannonských životech, v pochvale svatému Cyrillu, v pochvalném slově svatým Cyrillu a Methoději, jakož i v řecko-slovanských službách světcům bez mála všech.

Tato naše domněnka se bude mnohému zdáti příliš smělou, ale máme za to, nepostrádá vši věrojatnosti aniž všeho historického podkladu. Vždyť už v pannonském životě svém tak mluví Konstantin-Cyrril: Kdož může na vodu řeč psáti neb sobě kacířské jméno, κρετικχσκο ιμα zjednati? Professor Dr. Jan Friedrich ¹⁾ užívá těch slov za důkaz, že život svatého Konstantina-Cyrrilla (až na pozdější prý dodatky) byl sepsán v době před Alexandrem II. (1061—1072), kterýž jak i jeho předchůdce Mikoláš II. (1059—1062) potvrdil úchvaly sněmu splětského z roku 1059.²⁾

время поотношенію къ Болгаріи не была свободна отъ упрека въ триязычной ереси. Принципы греческаго духовенства, столь извѣстные въ дальнѣйшей исторіи южнаго Славянства, по всей вѣроятности и въ первоначальной его исторіи были тѣже что и у духовенства нѣмецкаго. Греческая церковь ревниво оберегала права свои на Болгарію и ея власть здѣсь болѣе всего могла укрѣпляться греческою цивилизаціею, греческимъ духовенствомъ и греческимъ языкомъ въ богослуженіи. Не безъ борьбы уступая національному элементу въ церковномъ управленіи и въ вопросѣ о церковной независимости, она также повидимому неохотно допускала и славянское богослуженіе. Слѣды этой борьбы въ болгарской литературѣ представляетъ намъ сочиненіе Черноризца Храбра о письменахъ. Kdo tato slova uváží, nevypustí z úst domněnku, že by svatí Konstantin-Cyrril a Methoděj snadno byli došli povolení a schválení slovanské bohoslužby v Cařihradě, kdyby se svou žádostí byli odmítnuti v Římě.

¹⁾ Ein Brief des Anastasius l. c. S. 436: Würde diese (polemische) Tendenz der Vita Constantini anerkannt werden müssen, so fiel die Abfassung derselben in ihrer ursprünglichen Gestalt ziemlich spät. Da sie aber die Gothen noch unter die Völker zählt, welche unangefochten sich ihrer gothischen Liturgie, der mozarabischen (?) wohl, bedienen, diese aber unter Alexander II. (1061—1072) ernstlich bekämpft wird; da ferner Hieronymus nicht nur nicht als Erfinder der slavischen Schrift, sondern ausdrücklich als Kirchenlehrer, der nichts solches oder ähnliches wie Constantin und Methodius gethan habe, bezeichnet wird, und da endlich schon angedeutet wird, dass der Erfinder der slavischen Schrift als Häretiker gelte, was uns als Meinung der Anhänger der lateinischen Liturgie in der Provinz Spalato ebenfalls unter Alexander II. entgegentritt, so würde die Abfassung der Vita abgesehen von den späteren Zusätzen, in die Zeit vor Alexander II. fallen. Danach müsste sich auch ihr Werth und ihre Zuverlässigkeit bemessen, wenn ihre abweichenden Ausführungen nicht an sich schon werthlos wären. — Polemickou tendenci obou životův paannonských konstatovavše již roku 1886 ve Sborníce historickém Dra. Rezka (ročníku IV, str. 129 násl.) milerádi za svou přijímáme jednu větu Friedrichovu v uvedené stati str. 435: myšlénkou, že Konstantinu-Cyrrillovi Bůh sám zjevil slovanské písmo, odmítá se výtku jeho protivníkův, že pro jeho vynalezení světec by mohl platiti za kacíře.

²⁾ Tam protivníci slovanské písmo nazvali gothským, a Methoděje, který je prý vymyslel, prohlásili za kacíře, „jenž (prý) mnoho týmž slovanským jazykem

Podivnou argumentaci Friedrichovu právem zavrhl nynější professor české university pražské Dr. František Pastrnek, vytknuv, že vznikla nesprávným pochopením onoho místa pannonského života.¹⁾ Příhodněji, zdá se nám alespoň, svědčiti bude s celým svým kontextem, že Řeci, nenávidíce slovanského písma a slovanské bohoslužby, prohlašovali je za kacířské. Nemíníme nikterak, že by odpor proti slovanskému písmu byl v Řecku vznikl ještě před odchodem svatých bratrův na Moravu, nébrž teprve, když slovanština ohrožovala řečtinu v bohoslužbě, to jest tehda, když někteří učnové svatých Soluňanův a následníci jejich se strany fotijovské slovanský jazyk počali zaváděti v bohoslužbu v Bulharech. Řeci, kteří liturgické a vůbec disciplinarné odchýlky a zvláštnosti církve latinské si oblíbili kárati od sněmu trullského (roku 692) a za kacířské vyhlašovali ode doby Fotiovy, nové písmo slovanské a nový jazyk bohoslužebný, ač jej papež připustil, schválil a nařídil, nazývali kacířstvím a možno i rouhavým kacířstvím, jako později za válek o svobodu své vlasti, kdežto Slované domněnku jejich, že vzhledem na Jana 19, 19. 20. bohoslužbu konati dovoleno jest pouze trojím jazykem tam uvedeným, na odvetu nazývali trojjazyčným kacířstvím. Tolik jest jisto, že slovanská liturgie nebyla ani v Bulharech zavedena bez tuhých půtek, jako bez nich tam nebyla až po naše doby, pokud měli v ruce vládu Řeci. Pannonské životy na nejednom místě se dotýkají těch bojův, neboť jejich pisec se skrývá za slovanské apoštoly. Však o tom bohdá jindy více povíme. I zde v hlavě 14. našeho života naráží spisovatel na ty bouře, neboť vypravuje, že Konstantin-Cyryll, maje k výzvě císařově sestaviti Slovanům písmo, namítal: „Kdož může na vodu řeč psáti nebo si tím utržiti jméno kacíře?“

Slova „kdož může na vodu řeč psáti“ mohla by ovšem znamenati asi tolik jako: kdož bude podnikati práci

napsav proti pravidlu katolické víry, náhlou za to smrtí byl postižen. Názor většiny biskupův synody splétské Latinův za svůj přijal Alexander II; když se přátelé slovanské („charvatské“) bohoslužby jí zastávali, nařídil papež, by úchvaly synody nicméně byly zachovány, pokud by tam nepřišli jeho vyslanci. Jaké uváděli důvody obhájcové bohoslužebné slovanštiny, není nám podáno, pouze jejich jména známe, prostý kněz Vuk a stařec biskup Cedula. Co kronikář vykládá o jejich nevědomosti, zdá se býti tendenčním pramene jeho výmyslem. Roku 1064 slaven zase sněm ve Splěti za předsednictva kardinala Jana, kde znova a naposledy zakazována byla slovanská bohoslužba, — ale nadarmo. Národ charvatský neustoupil od svého práva, však nepokoje pro jazyk bohoslužebný přivedly jej na pokraj záhuby. Ivan Kukuljević Sakcinski v úvodě Tisuénice.

¹⁾ Nový pramen o svatém apoštolu Cyrillu. Časopis matice moravské. Ročník XVII., (1893) str. 215.

marnou, bezúspěšnou? Ale v tom případě by světec, promluviv ta slova, pochyboval buďto o zdatnosti za působivosti slovanského jazyka k písemnictví, a pak by sobě byl poněkud odporoval, neboť znaje dokonale jazyk slovanský, ochoten byl i dle pannonské legendy jíti na Moravu a vyplniti vůli Rostislavovu, jenom mají-li Slované moravští písmo svému jazyku přiměřené; snad tedy pochyboval o svojí vlastní dostatečnosti k sestavení slovanského písma? Není sice na úkor charakteru muže svatého vědomí vlastní slaboty a vyznání její, ano naopak osvědčením jest pokory, kterouž svatý Cyprian nazývá základem vši ctnosti. Ale přece nezdá se býti dosti přiměřeným, aby muž tolik učený a v hlásání slova božího osvědčený od císaře takového, jakým byl Michal III. poučení přijímal a povzbuzení slovy: Chceš-li, může ti Bůh dáti, jenž dává všem, kdož jeho prosí nic nepochybujíce a otevírá tlukoucím.

„Kdož může na vodu řeč psáti“ mohli bychom slyšeti také o vlnách na vodě způsobených větrem a bouří, nebo snad ještě případněji o zakalení vody nějakou týčí: obraz bouří proti slovanskému písmu a proti slovanské liturgii. Věta ona v tom smysle pojatá výborně by se hodila k dalšímu: „nebo (kdo může) sobě utržiti jméno kacíře?“; disjunktivná spojka „nebo“ uvádí zde stupňováním (per gradationem) myšlenku, kteráž jest ještě protivnější, nežli „psáti řeč na vodu“, totiž „utržiti si jméno kacíře“.

Nemůžeme se nijak spřáteliti s pannonským životopiscem, který Konstantinu-Cyrillu klade v ústa slova, jež on sotva mluvití mohl, anižby sám sobě odporoval. Toho nemůžeme předpokládati o muži, jenž *κατ' ἐξοχήν* filosofem byl nazýván. Zcela jináč se věci mají, jestliže tomu dáme, že jsou tendenční, že totiž spisovatel používá podobnosti položení slovanských apoštolův, mluvití je nechává, čeho bylo třeba mluvití za jeho doby jeho rodákům Bulharům na obranu slovanského písma a slovanské bohoslužby.

Slova, jež v legendě mluví císař: „Chceš-li, může ti Bůh dáti, jenž dává všem, kdož jeho prosí, nic nepochybujíce, a otevírá tlukoucím“ dle našeho rozumu jsou zde jenom proto, by k nim připojena býti mohla další zpráva dosti nejasná, že Pán Bůh po modlitbě zjevil Konstantinu-Cyrillovi písmena, a on složiv písmena, jal se překládati evangelium.

V pannonských legendách nejedna jest záhada nerozluštitelná a nevysvětlitelná, když na ně, jak až dosud se dělo téměř vždycky, patříme jako na spis přísně historický, ve všem hodnověrný; záhady nadobro mizí, když je považujeme — za legendy.

Každým způsobem užitečno jest velice a záslužno, dále o nich přemýšleti a zpytovat, aby se jednak vyjasnily počátky slovanské církve v Bulharech, jednak aby na pravou míru byly uvedeny výtky činěné naší církvi, aby netrpěla pořád ještě pro staré klevety Řekův a to i od vlastních svých synův výčitky, kterou dle jasné výpovědi Chrabrovy ve statí o písmenech slovanským kněžům činili zarytí jejich odpůrcové Řeci v Bulharech.

III.

Svatý Methoděj a Pseudoisidorovy dekretaly.

Ježíš Kristus Syn boží založil království nebeské na zemi, církev svatou. V ní mysticky žije jako její neviditelná hlava a působí organickou jednotu podřízeností věřících vůbec i apoštolův pod vrchní pastýřskou mocí Petrovou. Vždyť sám po svém vzkřese k Petru jedinému se obrátiv jemu prvnímu a knížeti apoštolův také napřed a před ostatními přikázal pásť ovce i beránky,¹⁾ to jest dle výkladu Velikého Řehoře péči mu svěřil o celou církev,²⁾ — tedy i o ostatní apoštoly. Proto Jan Zlatoustý Petra nazývá hlavou sboru apoštolského, ústy a jazykem apoštolův, sloupem církve a základem víry.³⁾ Tato přednost Petrova vycházejíc od samého Krista spočívá na intimním jeho spojení s hlavou církve neviditelnou. Nebo jako potomek Adamův člověk znovuzrozením v Kristu stává se křesťanem, tak stal se Šimon zvláštním spojením s Kristem a účastenstvím na Kristu, jednom základním kameni a skále církve onou skalou, na níž Kristus zbudoval církev svou.

Šimon Petr jest skalou, na níž vzdělána jest církev, apoštolé pak jsou sloupové podepírající celou její budovu. (Ef. 2, 20.) Petr mystickým svým spojením s Kristem stal se kamenem úhelným, apoštolé jsou její základy. Obdrželi-li apoštolé vedle Petra úřad učitelský od Pána, jakož i moc svazovací a rozvazovací a dohlídku nad stádem Kristovým, měli úkol svůj vykonávati platně v jednotě s Petrem a v podřízenosti pod Petrem. I v nich žil Kristus jakožto hlava církve trvale. Změna soustavy církve nemohla se státi, aniž by změněn byl celý organismus její, čili což jedno jest: biskupové nevyhnutelně nastoupili v plnou moc apoštolův a zároveň také v podobné jim spojení s Kristem, jako Petr nástupce

¹⁾ Augustini sermo 295 cap. 4. n. 4. Merito etiam post resurrectionem Dominus ipsi Petro oves suas commendavit pascendas. Non enim inter discipulos solus meruit pascere Dominicas oves, sed quando Christus ad unum loquitur, unitas commendatur, et Petro primitus, quia in apostolis Petrus est primus.

²⁾ Greg. M. l. 4. ep. 32. Ecce claves regni coelorum accipit, potestas ei ligandi et solvendi tribuitur. Cura ei totius ecclesiae et principatus committitur & tamen universalis apostolus non vocatur.

³⁾ Joann. Chrysostomi homilia de decem mittium debitore. Πέτρος .
ὁ τοῦ χόρου τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος, τὸ στόμα τῶν μαθητῶν, ὁ στύλος τῆς ἐκκλησίας, τὸ στερέωμα τῆς πίστεως κ. τ. έ. In illud: In faciem Gal. 2, 11.
Τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων, ἡ γλῶσσα τῶν ἀποστόλων.

má v plném rozsahu své moci římského papeže. O římské církvi, totiž o zástupci jejím svědčí již svatý biskup Ignatius, že předkujе v místě okresu římského.¹⁾ Není církev římská, ubezpečuje papež Gelasius I. na synodě římské roku 494, představena jiným církvím žádnými stanovami sněmovními, alebrž evangelickým hlasem Pána a Spasitele našeho obdržela přednost, jenž řekl: Ty jsi Petr (skála) a na této skále vzdělám církev svou. Jestli tedy první sídlo Petra apoštola ona církev římská, nemající poskvrny ani vrásky aniž čeho takového²⁾ Byť i nehodný byl dědic jeho, důstojnost jeho přece nepřestává.³⁾ O apoštolech svědčí svatý Kliment Římský, někdy učenník svatého Pavla takto: Apoštolé nám hlasateli evangelia učiněni jsou od Pána Ježíše Krista, Ježíš Kristus pak poslán jest od Boha. Kristus tedy od Boha a apoštolé od Krista, obojí pak dalo se v pořádku z vůle boží. Rozkaz zajisté obdrževše vzkříšením Pána našeho Ježíše Krista úplné jistoty nabyvše a slovem božím u víře utvrzení jsouce s jistým Duchem svatého přesvědčením vyšli a ohlašovali, že přichází království boží. Tak po krajích a městech kázíce ustanovovali prvotiny jejich, vyšetřivše Duchem, biskupy a jahny v budoucnu věřících. A nebylo to nic nového, neb od drahných časův psáno bylo o biskupech a jahnech. Takto zajisté kdesi dí písmo: ustanovím jim biskupy ve spravedlnosti a jahny u věrnosti.⁴⁾ Načež poukázav, kterak vyvolil Bůh Arona veleknězem a volbu svou zázrakem oznámil Israeli pokračuje: (apoštolé) podle dokonalého předvídání ustanovili napověděné (církevní představené) a těmto napotom

1) Epistola ad Romanos Τῇ ἐκκλησίᾳ ἥτις καὶ προ-
κάθεται ἐν τόπῳ χωρίου Ρωμαίων, προκαθήμενῇ τῆς ἀγάπης.

2) Decretum de scripturis canonicis et apocryphis. Henric. Denziger, Enchiridion symbolorum et definitionum Editio quinta. Wirceburgi 1874 pag. 41
illud etiam intinandum putamus, quod quamvis universae per orbem catholicae ecclesiae unus thalamus Christi sit, sancta tamen Romana catholica et apostolica ecclesia nullis synodicis constitutis caeteris ecclesiis praelata est, sed evangelica voce Domini et Salvatoris nostri primatum obtinuit: Tu es Petrus etc. Math 16, 18. 19 Est ergo prima Petri apostoli sedes, Romana ecclesia, non habens maculam neque rugam, nec aliquid huiusmodi.

3) Leonis M. sermo in anniv. assumpt. suae; post init: cuius etiam dignitas indigno haerede non deficit.

4) Clementis ad Romanos epist. I., cap. 42. Οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν εὐηγγελίσθησαν ἀπὸ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐξεπέμφθη. ὁ Χριστὸς οὖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐρένοντο οὖν ἀμφοτέρω εὐτάκτως ἐκ θελήματος θεοῦ. παραγγελίας οὖν λαβόντες καὶ πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πιστωθέντες ἐν τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ, μετὰ πληροφορίας πνεύματος ἁγίου ἐξηλθόντες εὐαγγελιζόμενοι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ μέλλειν ἔρχεσθαι. κατὰ χώρας καὶ πόλεις κηρύσσοντες καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν. καὶ τοῦτο οὐ καινῶς· ἐκ γὰρ δὴ πολλῶν χρόνων ἐγγράπτο περὶ ἐπισκόπων καὶ διακόνων.

měje jako již prve v hlavě 1 představenými (ἡγούμενοι) biskupy a staršími (πρεσβύτεροι) kněze.

Biskup zvolený řádně nálezem božím (iudicio Dei) hlasem lidu, jednomyslností spolubiskupů vládne církví (gubernator ecclesiae,) jest zákonitým soudcem svých věřících i svého kněžstva; aniž by rušil svazek svornosti a zachováváje netknuté nedílné tajemství katolické církve, jednání svoje pořádá a spravuje, účet svého počínání bude klásti jedinému Bohu. Pročež jestliže někdo veden samolibostí z pyšné nadutosti biskupem pohrdá, nebo podřízen jsa jemu jeho neposlouchá, dělá se biskupem biskupa a soudcem soudce Bohem zřízeného, kteří po apoštolích nastupují náměstnickým pořadem: kdo slyší vás, mne slyší a kdo mne slyší, slyší toho, jenž mě poslal. A kdo opovrhne vámi, mnou opovrhne i tím, který mě poslal. (Srovn. Luk. 10, 16.) Načež původ roztržek a kacířstev odvozuje od pohrdání biskupem, člověkem to milostí boží poctěným (homo dignatione Dei honoratus.) A na jiném místě podobnou úvahu učiniv, končí světec: Tak církve se vzdalují, tak staví sobě vně (církve) oltář nesvatý, tak protiví se pokoji Kristovu a řádu a jednotě boží. Spojenost Krista s církví vůbec nazývá jednotou nerozdílnými svazky souvisící, jednotu pak biskupův t. j. hierarchii církevní s Kristem jmenuje jednotou boží (unitas Dei) a hierarchický řád v církvi jest jemu řádem božím (ordinatio Dei.)¹⁾

Před léty měl pisatel tohoto v úmyslu, probrati celý život světcův soluňských na základě církevního práva platného ve století devátém a se stálým naň zřetelem, tím asi způsobem, jako jsou psány statě předcházející. Celku měl býti předeslán dogmatický podklad podle hesel: církev, dogma, kanon, svatí Cyrill a Methoděj, čímž by nemálo byly získaly dějiny cyrilomethodějské, byla by tím odkryta mnohá pravda, jinakě badateli nepřístupná. Nyní ovšem třeba vyznati, že nelze provésti úmyslu toho úplně; však přece alespoň některé body temné ze života našich světcův se snažil objasniti, proto také byť i jenom skrovný výtaž z počátkův dogmatické oné části podán v předeslaných řádcích.

Kristus opatřil apoštoly vyšší právomocností, Petrovi pak odevzdal ku správě celou církev, beránky i ovce, věřící i biskupy. Sám poroučí poslouchati církve (Mat. 18, 17) rozuměj představených církve, k nimž v další řeči se obrací; jestli pak někdo jich neposlechne, má platiti tolik, co Židovi pohan a mýtník. Člověka, který se sám vyloučil ze společnosti církevní svou tvrdostí, jenž celému církevnímu řádu a zákonu na odpor se staví, mohou titíž představení jménem Páně z církve vyloučiti. Aby pak ukázal Pán na velikou důležitost toho trestu, pokračuje (v. 18): Cokoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi, a cožkoli roz-

¹⁾ dle listův svatého Cypriana. Některé myšlenky vzaty z dílka Dra. Kaufmanna *Einheit, Katholicität und Apostolicität der Kirche*. Sulzbach 1858.

vážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi. Ale význam slov svazovati a rozvazovati jest mnohem obšírnější, znamenajíť dle biblické mluvy Mt. 16, 19. platně určovati a ustanovovati, nařizovati a zapovídati, zákony dávati a dle nich souditi a zákony zrušovati, slovem vládnouti. Na místo apoštolův nastoupili biskupové, na místo Petrovo římský papež. Římský papež vládne církvi celé, biskup vládne svému okrsku. Proto vůle papežova prohlášená zákonem jest církvi celé, vůle biskupova zákonem jest jeho podřízeným.

Zákon církevní, ať již prohlášen byl papežem nebo sněmem obecným celé církvi, nebo sněmem partikulárným v některých okresech, nebo biskupem v jeho diecesi, nazýval se druhdy kanon, pravidlo, naproti zákonu světskému, jenž sloul lex, νόμος. Však jestli apoštol právem zavazuje služebníky, by poslušní byli svých pánův tělesných s bázní a s třesením v prostotě srdce svého, jako Krista (Ef. 6, 5) ne na oko jenom, jakoby lidem se chtěli líbiti (Kol. 3, 22) neodmlouvajíce (Tit. 2, 9.), s tím větším důrazem nás všech napomíná Hebr. 13, 17. „Poslušní buďte správců svých a buďte jim poddáni, *πειθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπακούετε*, neboť oni bdějí (nad vámi) jako ti jenž mají účet vydati za duše vaše.“

Věřící poslouchají svého biskupa a biskupa biskupův papeže, rovněž mají míti v uctivosti zákon církve: dle svatého Ignatia Antiochijského v biskupu ctíce samého Ježíše Krista,) v zákonech církevních poslouchají samého svatého evangelia, božského jeho slova.

Církev založena jsouc Bohem, od Boha také obdržela základní rysy svého organismu; rozvití jeho jako vůbec utváření se církve v mohutnou tvrz pravdy ponecháno jí samé. Od Krista má právo žiti a šířiti se po vsi zemi (Mat. 28, 19. Mr. 16, 15). K žití pak a k požehnanějšímu působení výborně jí prospívá jmění, ač není jí ho nezbytně třeba, ale právě majetkové poměry nejméně byly uspořádány jejím božským zakladatelem. V té věci dlouho ještě bylo se jí řídití výhradně právem římským.

Již sice ve čtvrtém století bránila církev svůj majetek proti libovůli odnímání a znásilňování samostatnými záповědmi a hrozbami. Jistě se často přiházelo, že někteří biskupové překračujíce meze svých okresův, v cizích diecesích biskupský úřad konali, buďto aby si zjednali tam jakýsi vliv a jakousi moc, nebo by si ponenáhlu přisvojili některé osady cizí. Takovým nespravedlnostem se opřela církev, zapovědělť je tak řečený 36 kanon apoštolský,²⁾ 15 nikejský z roku 325 (I. sněmu obecného,³⁾

1) S. Ignatii epist. ad Trall 2

2) Hefele, Conciliengeschichte II Auflage Bd. I., S. 811. Tento odstavec a následující upraveny dle spisu: Dr. Carl Georg Bruns, Das Recht des Besitzes. Tübingen 1848. Cituji podle Hefeleh, poněvadž nemám po ruce vydání synod citovaného Brunsem.

3) I. c. I. 418 sequ.

21 antiochijský roku 341,¹⁾ 1. 2. 15. sardický roku 343 a 344.²⁾ Proti tomu vydán také na synodě cařihradské r. 381 (II. obecné) kanon 2,³⁾ zákaz obnoven také na sněmě římském roku 402 v kanoně 15.⁴⁾

Na sněmě karthaginském roku 387 nebo 390 nařízeno v kanoně 5, aby okresy, jež potud neměly biskupa, neobdržely ho ani později.⁵⁾ Náředba tato obnovena 4. kanonem XI. sněmu karthaginského roku 407 v ten smysl, že taková místa nemají obdržeti svého biskupa bez souhlasu sněmu provinciálního, primata jakož i biskupa, k jehož dosud náležela péči. Následujícím pak 5. kanonem dovoleno bylo osadám, které měly biskupy donatisty, podržeti je i po svém (a jejich) návratě k církvi katolické. Oni biskupové, kteří obrátili osady donatistské do vydání rozkazu císařova roku 405, podržtež je. Po vydání toho rozkazu obrácené mají náležeti tomu biskupovi, v jehož jsou okrese.⁶⁾ Změněno bylo to nařízení kanonem 9. sněmu karthaginského roku 418, by kde byly vedle sebe katolické a donatistské osady náležející k různým biskupstvím, po návratě těchto k církvi katolické příslušely tam, kam již prve slušela katolická část osady. Kanonem pak 11. ustanoveno, by se neodnímal biskupu místo, jež katolické jednotě získav po tři léta držel. A dle kanonu 13. nedbalého biskupa měli napomenouti biskupové sousední, by ke katolické církvi navraceti se snažil osady k jeho biskupství příslušné; pakli neučinil během šesti měsícův po té, buďtež toho, kdo je získá.⁷⁾

Pravili jsme, že církvev odprvu hájila svého majetku právem římským, Právo římské poskytovalo i mimořádnou ochranu interdiktů svými. Interdictum (též decretum) jest rozkaz, kterým ukládal magistrat žalovanému bez vlastního zevrubnějšího vyšetřování, aby se zachoval dle žádosti žalobcovy. Teprve když se žalovaný zdráhal zadost učiniti tomuto rozkazu, došlo k vlastnímu šetření a k rozsudku vydáním formuly na porotce.

Pro držitele věci nemovité, když ohrožoval někdo jeho držení (possessio) nebo je skutečně rušil, bylo interdictum uti possidetis Dig. 33. 17. Interdictum utrubi Dig. 43. 31. sloužilo k ochraně držby věcí movitých. Interdictum unde vi Cod. 8, 4. conf. D. 43. 16 chránilo toho, kdo byl z držení věci vypuzen násilím (vi atroci) a směřovalo k navrácení odňaté držby a k plné náhradě škody způsobené vypuzením. Pro případ, že vypuzení z držby stalo se

1) I. c. II. 509.

2) I. c. I. 558. 559. 598.

3) I. c. II. 15 sequ.

4) I. c. II. 88.

5) I. c. II. 49.

6) I. c. II. 100 sequ.

7) I. c. II. 118 sequ.

hominibus coactis armatisve, dáno bylo zvláštní *interdictum de vi armata*, které nebylo obmezeno na lhůtu jednoroční, jako *interdictum unde vi*.

Formula actionis, kteráž byla spisována dle stálého schematu, nedovolovala soudci, aby k jistým obranám obžalovaného měl zření přes to, že byly od práva uznány. Uvedl-li žalovaný obranu tohoto způsobu, bývalo do formuly přijato zvláštní nařízení k porotcovi, aby shledá-li obranu pravdivou, žalovaného osvobodil. Tato výhrada určité obrany sepsaná ve formě výjimky z pravidelného rozkazu porotcovi, aby nalezne-li žalobcovi právo žalovaného odsoudil, jakož i sama obrana sluje *exceptio*, druhdy *praescriptio*, česky odvod (Jungmann.) V soukromoprávném smysle znamená pak *exceptio* právní možnost obranu takovou v platnost uvést.

K takovým *exceptio*m náleží *in integrum restitutio* (čili návrat k předešlému právu), již rozumíme uvedení v dřívější právní stav, kteréž uskutečňuje vrchní soudní magistrat výhradně mocí svého úřadu po osobním vyšetření případu (*causa cognita*) z důvodů vyšší spravedlnosti (*aequitas*.) Jím se odvrací škoda, která se někomu stala v soudním řízení buďto z pronesbání nebo z nedopatření, byť i soudní nález byl již nabyt právní mocí.

Tato ponětí z římského práva¹⁾ bylo třeba předeslati dalším úvahám.

Církev několikrát až do devátého věku použila práva *in integrum restituce*, byť i neprovedla své vůle vždycky. Některé případy dle Dra. Brunsy, jenž je vzal z Neapolitana Blasca, třeba uvést zde.

Arianský císař Konstantius pronásledoval katolíky a zvláště o to usiloval, aby odsouzen byl biskup alexandrijský Athanasius a přední zástupci a obhájci víry katolické Liberiem papežem (342—466) a kordubským biskupem Hosiem. Když Liberius odmítl požadavky císařovy i jeho dary, vydán byl rozkaz praefektu římskému, papeže jati a ke dvoru dovésti. Stalo se. Císař ho vybídnul, upustiti od Athanasia; papež prohlásil, že není dle práva odsouzen a žádal, by byl zpět zavolán, sídlu svému navrácen a pak teprve ať synoda rozhodne o něm. Císař toho nedopustil, Liberius pak odsoudil k vyhnanství do Beroey v Thracii. Rozmluvu papežovu s císařem zaznamenal Theodoretus *historia eccles. lib. II. cap. 16.*

Jan Zlatoustý byl návodem Eudoxie císařovny na synodě ad quercum blíž Chalcedonu roku 403 nespravedlivě obžalován, odsouzen a z Cařihradu násilím vypuzen. Císař Honorius a papež Innocentius ujímali se ho u Arkadia, žádajíce o jeho restituci, aby se bez obtíže dostaviti mohl před synodu. Arkadius sice svolal synodu, ale když Zlatoustý se domáhal své restituce prve než by se zodpovídal, císař mu nařídil, beze všeho se podrobiti

¹⁾ dle Dra. Leopolda Heyrovského, *Institute římského práva. V Praze 1888.*

synodě, kteráž jej také dle 4. a 13. kanonu antiochijského navždy s úřadu složila.

Symmachus papež (498—514) byl u arianského krále Theodericha obžalován z cizoložstva a z jiných ještě zločinův, načež král ustanovil visitatorem kostela římského altinského biskupa Petra a svolal synodu do Říma. Papež se po vůli králově synodě podrobil, doufaje, že neprávem ustanovený visitator bude odvolán a že bude jemu všechno co mu odňali nepřátelé, zase vráceno. Synoda také skutečně za oprávněnou uznala žádost Symmachovu, ale nechtěla v té věci rozhodovati bez krále. Ten pak ji docela odmítl, nařídil, by se Symmachus na synodě zodpovídal.

Natalis, arcibiskup salonský v Dalmacii byl obžalován již u Pelagia II. papeže, že zanedbáváje správy duchovní jenom hostinám se věnuje a jmění kostelní také ve prospěch svých příbuzných promrhává. Správce jmění kostelního arcijahen Honoratus se tomu opíral, proto jej arcibiskup chtěl posvětit na kněžství, což mu však papež rozhodně zapověděl. Ale Natalis přece svolav biskupy své provincie. Honorata s úřadu složil a jemu svěcení kněžské udělil. Načež se oba obrátili k svaté stolici. Řehoř Veliký nařídil roku 591 arcibiskupovi, Honoratovi odňatý úřad zase vrátiti a když Natalis otálel, v březně roku následujícího hrozil jemu odnětím pallia a přičasti těla a krve Páně. Potom arcibiskup uposlechl a kál se za přestupky své.

Tyto a jiné případy jež uvádí Dr. Bruns z dějin církevních ve svém díle o právě držby, z něhož jsme vyňali zejména, co následuje o Pseudoisidorově „exceptio spoli“ dokazují, že představa restituce spoliatorum nebyla církvi cizí, že na ni církve častěji dávno před Pseudoisidorem činila nároky, ale světská moc jich nejenom neuznala, ale i co nejrozhodněji je odmítala. Není divu, vždyť ani církve sama důsledně jí neprováděla ve vlastním svém právním oboru, ani Symmachus se jí nedovolával jakožto práva, nébrž pouze jako slušnosti.

Však co se nepodařilo církvi provést cestou přímou, toho dovedl Pseudoisidorus podvodem a podlohem.

Není zde místa k obšírnějšímu pojednání, kdy, kde a za jakým účelem podvrženy byly dekrety Pseudoisidorovy, tolik jenom podotýkáme, že někteří za Pseudoisidora mají Ebona arcibiskupa remešského.¹⁾

Z návrhu, jaký dotčené výše synodě učinil papež Symmachus a který zamítl král Theoderich, činí Pseudoisidor skutečný zákon církevní, vkládaje slova v text, jež podává za ustanovení neznámé jakési synody:

Nullatenus ergo a quoquam respondere cogatur (episcopus expoliatus aut a sede propria eiectus), antequam integerrime

1) Hefele, Conciliengeschichte IV. 102.

omnia, quae per suggestionem inimicorum suorum amiserat, potestati eius ab honorabili concilio legali ordine redintegretur, („et tanti loci“ u Pseudoisidora vynecháno) præsul vero cum omni honore statui pristino reddatur et ipse dispositis ordinatisque libere ac secure diu suis rebus, tunc regulariter infra 4, 5 aut 7 menses . . et non ante convocatus concilio legitimo veniat ad causam et si ita iuste videtur, accusatio propositionibus respondeat. (c. 8 C. III. q. 2. Felix I. ep. 2. ad episcopos Galliæ.)

Vodítkem byla Pseudoisidorovi myšlénka, že biskup ze sídla vypuzený a moci a jmění zbavený nesnadno se uhájí proti žalobám mocných nepřátel. Uznává to i Štěpán VI. v listě Girardovi Laudunskému (c. 3. C. 3. quæst 2.) a Innocentius IV. (c. 1. de restit. spoliatorum VI. 2. 5.) quia nec nudi contedere, nec inermes inimicis nos debemus opponere. Na tom zakládá se ustanovení že spoliovaný biskup nemůže býti žalován, alespoň mu netřeba žalobníkům odpovídati. „Nulla enim permittit ratio, cum ad tempus eorum bona vel ecclesiæ atque res ab æmulis aut a quibuscumque detinentur, ut aliquid illis obici debeat. Nec quicquam potest eis quoquo modo quilibet maiorum vel minorum obicere, dum ecclesiis, rebus aut potestatibus carent suis.“ (c. Episcopi C. III. qu. 1. Fabiani ep. 2.) A sice za povinnost ukládá Pseudoisidor primatovi postarati se o to, by oloupený biskup byl zase vrácen svému sídlu a vše, co bylo mu odňato, jemu bylo restituováno; dříve není povinen býti práv svým žalobcům. „Redintegranda sunt omnia exspoliatis vel eiectis episcopis præsentia lter ordinatione pontificum et in eo loco, unde abscesserant, funditus revocanda quacunque conditione temporis aut captivitate aut dolo aut violentia maiorum aut per quascunque iniustas causas res ecclesiæ vel proprias aut substantias suas perdidisse noscuntur, ante accusationem aut regularem ad synodum vocationem eorum.“ (cap. 3. C. III. q. 1. Ioannes Zachariæ archiepiscopo ep. 1. Conf. cap. seq. Eusebii ep. 2 ad Aegyptios.) „Nullatenus ergo a quoquam respondere cogatur, antequam integerrime omnia, quae per suggestionem inimicorum suorum amiserat, potestati eius ab honorabili concilio legali ordine redintegrentur.“ (Felix I. ut supra) „. . ita ut omnes possessiones et cuncta sibi iniuste ablata atque fructus omnes ante cœptam accusationem primates et synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant.“ (c. 3. C. II. quæst. 2. Stephani ep. 2.)¹⁾

Pseudoisidor zapovídá zapuditi neb oloupiti biskupa od synody appellujícího k papeži, než tento rozhodl, ano u Pseudoisidora slibují sami papežové, že se postarají nejenom o zatímnou jeho restituci, nébrž u něho píše docela Sixtus I. biskupům španělským: fratres quos

¹⁾ Citaty (vyjma jediný) jsou z Gratiana, ostatní, jež uvádí Bruns, jsou vypuštěny.

timore terreno damnastis, scitote a nobis esse restitutos; quibus ex sancti Petri et apostolica auctoritate omnia, quæ eis ablata sunt, integerrime reddi præcipimus, si non vultis vos et principes vestri a membris ecclesiæ separari.

Není tedy Pseudoisidorova exceptio spolií pouze o dkládavým odvodem žalob kriminalných, nébrž s ní samo sebou sloučeno jest zvláštní církevní právo žaloby. Biskup, jenž jí užil u synodálního nebo papežského soudu, tím samým žaluje své spoliatory jakož i všechny držitele věcí jemu odcizených, a ten soud sám sebou stává se kompetentným pro takové žaloby.

Pomíjejíce mnohé důležité vývody Brunsovy, obmezujeme se na nejzávažnější. Žalobcem býti může jenom biskup o svůj majetek oloupený, když pro nějaký zločin má býti před soud pohnán. Podmínkou obrany jest, aby byl oloupen buďto o celé svoje jmění, neb alespoň o větší jeho částku; nestačilo by, kdyby jemu byla odcizena pouze nepatrná nějaká věc. Není to sice určitě udáno, leč výraz *episcopi exspoliati* vždycky se vyskytající může znamenati jenom svého majetku zcela zbaveného, zvláště, když se na jistých místech na roveň stavějí *nudis a inermibus*, a když se o nich píše že jsou *bonis, facultatibus, potestatibus exspoliati*. Z některých míst dalo by se souditi, že žalobu obmeziti dlužno na vypuzení z biskupského sídla, ale tomu odporují místa, kde řeč jest pouze o *exspoliaci* a kde obojí se přísně rozlišuje, jak u Felixa I. ep. 2: *si episcopus suis . fuerit rebus exspoliatus aut (quod absit, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus), a sede propria eiectus.* (c. 8. C. III. quæst. 2.)

Žalovaným jest nejenom spoliant, ale i každý držitel věcí uloupených; nečiní se při tom rozdíl, zdali je drží *bona fide* či *mala*. O tom nemůže býti pochybnosti. Nebo zajedno všade zřejmě se mluví, že biskup nesmí býti žalován, prve než mu bylo vráceno vše, což mu bylo odňato, pak na jiných místech výslovně se praví, že nezáleží na tom, kdo věci má v držení. Jak u Pelagia II. *epistola ad episcopos Italiæ: Cum ecclesiæ alicuius episcopi aut possessiones vel res ab æmulis eius vel a quibuscunque aliis non ita sponte detinentur, aliquid illi non debet aut potest a quoquam ante redintegrationem omnium rerum suarum obiici* (c. 2. C. III. quæst. 2.) A Fabian píše (*epist. 2. ad episcopos orientales:*) *Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona vel ecclesiæ atque res ab æmulis aut a quibuscunque detinentur, ut aliquid illis obiici debeat.* (c. 2. C. III. quæst. 1.)

Předmětem žaloby jsou všechny věci a všechna práva, biskupu spoliem odňatá, neboť má býti uveden docela v dřívější právní stav; zejména biskupské sídlo se všemi k němu slušícími kostely a osadami (*propria sedes et pristinus status, proprius locus et sua omnia, res ecclesiæ vel propriæ aut substantiæ suæ, cum omni privilegio sui honoris, cum omni honore statui pristino reddatur*), potom celý majetek biskupův movitý i nemovitý (*omnes*

possessiones, res, supellectilia.) Jiných práv jako desátkův a pod. sice vzmnka se nečiní, ale samo sebou se rozumí, že v oněch výrazech zahrnuta jsou.

Nesnadnější jest určití kořen žaloby. Pseudoisidor domáhá se restituce pro biskupy oloupené — *episcopi spoliati*. Co tím slovem třeba rozuměti? U Římanův znamenalo *spoliare* i *exspoliare* odnítí někomu *spolia*, to jest svléci jej z oděvu, nebo vzítí mu zbroj, ať právem ať bezprávím. *Exspoliatus* tedy znamená tolik jako *nudatus* (obnažený) a *inermis* (bezbranný.)¹⁾ V širším smysle užívá se toho výrazu i odnětí jiných věcí, zvláště o odnětí násilném. Však nikdy se nestal technickým výrazem jako *rapere*, *eiicere* atd. Všeobecně znamená jaké koliv odnětí věcí a práv, při čemž nehledí se tolik na způsob, jakým se dělo, jako na výsledek. Výrazu *exspoliatus* užívali Římané, mluvíce o rozmanitých případech bezprávního olupování, ale i někdy kdy se stalo dle práva. I u Pseudoisidora *episcopus exspoliatus* jest *nudatus* a *inermis*, jemuž bylo odňato jmění, úřad, sídlo. Pseudoisidorovi se také nejedná o způsob odnětí, nébrž pouze o jeho výsledek i o chudobu a opuštěnost, v níž upadl biskup vinou svých škůdcův. U něho píše papež Julius (*epistola ad orientales*): *Nemo episcopum suis exspoliatum rebus excommunicare aut iudicare praesumat, quia non est privilegium, quo possit spoliari iam nudatus.* (*conf. c. 5. C. II. quæst. 2.*)

Pseudoisidor nechce svoji *exceptio spoli* obmeziti na případy, kdy stalo se biskupům hrubé násilí; tím by nebyl dosáhl svého cíle. Výše uvedené místo *Redintegranda*, jež se v jeho falsifikatech objevuje několikráte, nemůže míti smyslu jiného, nežli že spoliovanému biskupu dlužno navrátiti všecko, ať se již spoliace stala jakkoliv, loupeží, krádeží, složením (*deiectione*) nebo násilím, podvodem, nespravedlivým soudem a pod. Zejména nečinil rozdíl mezi násilím a nátlakem, neboť se rovnají co do praktických výsledků v životě, protože kdo má moc vypuditi jiného z držby. pravidelně jej může přinutiti, by vydal co drží. Také nemohl sprostiti restituce, kdožkoli oloupil (*spolioval*) biskupa nespravedlivým rozsudkem, který totiž byl vynesen soudcem nepřislušným (*nekompetentním*) nebo nebyl vynesen dle práva. Ještě třeba podotknouti, že slova *quacunque condicione* na místě *Redintegranda* bezmála nemohu býti vykládána jináč, nežli že jest vyloučeno všeliké promlčení.

Těmto vývodům Brunsovým třeba dodati, že Pseudoisidor lhůtu ustanovil, kdy takto oloupený biskup může po své restituci

¹⁾ 1. 2 de bonis damnatorum Dig. 48. 20. Non ut quis in carcerem ductus est, spoliari eum oportet, sed post condemnationem, idque divus Hadrianus rescriptit. l. 14 § 1 de praescriptis verbis Dig. 19. 5. Sed et si servum quis alienum spoliaverit isque frigore mortuus sit, de vestimentis quidem furti agi poterit, de servo vero in factum agendum, criminali poena adversus eum servata.

býti volán před synodu k zodpovídání. V listě Pelagia II. ad episcopos Italiae praví vůbec, že ji ustanovili otcové: et postea tempore a patribus definito sunt negotia ventilanda. (c. 2. C. III. quæst. 2.) Podobně má i Felix II. epistola ad fratres Aegypti cap. 8, že k žádosti oloupencově má jemu býti dána lhůta určená od otcův: induciæ ei patenti a patribus constitutæ absque impedimento concedantur (c. 1. C. III. qu. 3.) Jinde, na místě dotčeném Felixa I. jest lhůta čtyr, pěti, neb i sedmi měsícův. U Damasa (epistola ad Stephanum archiepiscopum) šest měsícův neb i více, třeba-li toho: sex mensium vel eo amplius, si necesse fuerit (c. 4. C. III. quæst. 3.) U Kaja epistola ad Felicem na půl druha léta: post integram restitutionem anniversariæ vel (= et) sex mensium indulgenciæ snnt. (c. 5. C. III. qu. 2.) Felix II. epistola ad fratres Aegypti cap. 20 také udává lhůtu půl druha léta, jinde rok, méně nežli šest měsícův prý nenalezl. Quidam enim ad præparandas responsiones et testes comparandos . . annum et sex mandarunt menses concedi. Quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero quam sex menses non reperi. (c. 2. C. III. quæst. 3.) Jinde ustanovuje, by klidně vykonával svůj úřad, jak dlouho jeho zdržován. Tak Felix I. ad episcopos Aegypti c. 1. Tam diu in sede propria pacifice et potestative cuncta disponens resideat, quam diu expulsus vel exspoliatus suis carere visus est rebus. (c. 7. C. III. quæst. 2.) A Jan papež epistola ad Zachariam archiepiscopum. Quanto tempore exspoliati vel expulsi esse videbuntur, antequam ad synodum convocentur, sub eodem spatio temporis eis induciæ indulgeantur. (c. 1. C. et quæst. cit.)

Konečně jest se zmíniti dle Brunsa, že se exceptio spolií v devátém věku šířila touž cestou, jako vůbec dekretaly Pseudoisidorovy. Ve sbírkách církevního práva století devátého se nalézá exceptio spolií dle kapitol Hadrianových u Benedikta Levity a zvláštním způsobem v kapitolách Herarda biskupa turonského.¹⁾

Prakticky bylo užito odvodu spoliového (exceptio spolií) v devátém století několikráte. Franští biskupové silou mocí se bránili proti zásadám Pseudoisidorovým, zejména se pak ohražovali proti exceptio spolií u biskupův s úřadu složených synodou a metropolitou; ale sám Hinkmar arcibiskup remešský užíval práva Pseudoisidoro, kde mluvilo v jeho prospěch.²⁾ Také synoda vormská roku 868 užívá dekretal Pseudoisidorových ve svém spise proti Řekům hájíc postův církve latinské.³⁾ Papež Mikoláš I. proti Hinkmarovi arcibiskupu provedl restituci Rothadia biskupa suesionského (Soissons) dekretalou z měsíce ledna 865 počínající Si

¹⁾ Das Recht des Eigenthums S. 159.

²⁾ Hefele, Conciliengeschichte IV 314. 380. 490.

³⁾ Trudperti Neugart, Episcopatus Constantiensis Alemannicus in Burgundia Transiurana. Partis I. Tomus I. 531. pag. sequ. (Typis s. Blasii.)

coram tuæ¹⁾, z níž u Gratiana jest cap. Arguta sapientia C. 2. quæst. 6, ale nikoli se mu to nepoštěstilo u Ebona remešského a Hinkmara laudunského (Laon) biskupův. Gratian má ještě cap. 3. Denique C. 6. quæst. 3, kterým papež Mikoláš ukládá Ludviku II. císaři restituci Suffreda biskupa placentijského, jenž byl nespravedlivě složen s úřadu²⁾, ale není známo, jaký byl výsledek. Rovněž nevíme, s jakým úspěchem se ujal Štěpán VI. Girarda, biskupa laudunského.³⁾

Pokud nám bylo se možno dopátrati, nebylo dosud upozorněno nikde na restituci svatého Methoděje arcibiskupa moravskopaunonského Janem VIII. papežem r. 873 podle práva Pseudoisidorova. A sice v instrukci Pavlu biskupovi praví papež v odstavci c:

1. certe secundum decretalia instituta (Pseudoisidoriana) prius eum reinvestiri convenit („ministerium“ doplnil vydavatel listin Rački) episcopi et postmodum ad rationem adduci,

2. ut scilicet vestitus iuribus per annum et dimidium resumptis ad diffiniendam causam suam accedat.

3. Cum ergo ad hoc missus sim, ut tanto vos tempore a divinis ministeriis separem, quanto vos eundem venerabilem virum a ministerio sacro cessare coegistis . . .

4. et ipse tanto tempore credito sibi episcopatu inconcusso ac sine quæstione fruatur, quanto constat illum vobis facientibus eo fuisse privatum

5. Sicque demum si habueritis in invicem, conveniatis, et coram sede apostolica pars audiatur et iudicetur utraque.

V ostatních listinách sborníku musea britského, to jest v listech bavorským biskupům, pokud se nám zachovaly, není stopy o Pseudoisidorovi, leč by někdo v nařízení, že salcpurský arcibiskup Adalvin má uvést Methoděje v jeho úřad, poněvadž byl původem jeho svržení, spatřoval kdo jakousi analogii toho, že Pseudoisidor za povinnost ukládal metropolitovi, postarati se o reinvestici svrženého biskupa.

Všimněme si ještě některých vývodův Brunsových. „Žalobcem býti může jenom biskup o svůj majetek oloupený.“⁴⁾ Z čehož by lze bylo souditi, že se svatý Methoděj (ovšem bona fide) hájil právem Pseudoisidorovým. Zbaven jsa svého sídla, svobody, vyveden jsa ze země, kde mu bylo působiti, nemohl nejenom konati svůj úřad, ale byl také zdržován přinášeti Bohu nejsvětější oběť. Byl týrán a trýzněn zimou a nepohodou, byl postaven před soud, který nad ním neměl práva nejmenšího, byl odsouzen a bezpochyby do některého kláštera ve Švábích

¹⁾ Sacrosancta concilia ad regiam editionem exacta, curante Nicolao Coleti Venetiis 1735. Tom X col. 278 sequ.

²⁾ Jaffé, Regesta pontificum romanorum num. 2791 (2109.)

³⁾ Jaffé, l. c. num. 3419 (2657) Girardo Leodicensi (l. Laudensi.)

⁴⁾ Bruns, l. c. p. 153.

zavřen. Obžalovanými byli bavorští biskupové, kteří vědouce o jeho důstojnosti arcibiskupské a legatské přece jemu násilí učinili. Bráníce právo své, jako by se jim byla děla ujma, sáhali přes hranice diocesis svých do území cizího. Methoděj byl skutečně oloupen o všechno, byl spoliatus, byl nudatus a inermis; nemohl si pomoci, proto dovolával se pomoci u papeže, jenž jakožto nástupce svatého Petra jsa patriarchou západu a nad to viditelnou hlavou církve nepopíratelně měl právo v nejvyšší instanci rozsu-
zovati rozepře všeliké tedy i arcibiskupův, a přijímal appellate z celého světa křesťanského.

Papež nebyl zavázán pouze právem pseudoisidorovským ujati se arcibiskupa Methoděje o všechno oloupeného a zjednatí jemu veškeré jeho právo, aniž se světec Pseudoisidora dovolával v řadě prvé. Dle našich vývodův Methoděj sám jediný oznámil papeži Janovi trudný svůj stav, a co se před tím dělo s ním. Z listin, pokud se nás dochovaly ve sborníku musea britského, můžeme s jakousi věrojatostí souditi, jaká byla appellate našeho světce ale také v jakém smysle a pokud se dovolával dekretal Pseudoisidorových.

V listech bavorským biskupům, jak dotčeno není ani stopy práva Pseudoisidora. Hlavní váhu klade tam papež Jan VIII. na tyranské zacházení s Methodějem,¹⁾ na nekompetentnost synodálního soudu biskupův německých o pannonském arcibiskupovi, zvláště poněvadž byl poctěn vzácnou důstojností legata, to jest zástupce a plnomocníka stolice apoštolské.²⁾ Všelická proto také potupa a křivda, která se stala jemu, vztahovala se plnou měrou i na svatou stolicí, kterou zastupoval. Neboť háje práv své arcidiocese, hájil Methoděj vlastně a zároveň nezadatelných práv stolice apoštolské na Pannonii a na širé krajiny slovanské.

1) Hemerico episcopo Joannes VIII. *Starine* XII. 214 sl. *Ad deflendam pravitatem tuam nonnisi fontem lacrimarum ut propheta Jeremias sufficere credimus. Cuius enim ut non dicamus episcopi, secularis cuius, quin immo tyranni, seviciam temeritas tua non excessit, vel bestialem feritatem non transcendit? fratrem et coepiscopum nostrum Methodium carceralibus penis afficiens et sub divo diutius acerrima hiemis et nimborum immanitate castigans atque ab ecclesiae sibi commise regimine subtrahens, et adeo in insaniam veniens, ut in episcoporum consilium tractum equino flagello percuteres nisi prohiberetur ab aliis. Sunt, rogo, hec episcopi, cuius nimirum dignitas si excesserit, maiora constituit crimina? O episcopum episcopo talia inferentem, et ad hoc apostolicae sedis manu sacrato et (e) latere destinato.*

2) Annoni episcopo Joannes VIII. *Starine* XVI. 215. *Audacia tua et presumptio non solum nubes sed et ipsos celos transcendit. Usurpasti enim tibi vices apostolice sedis et quasi patriarcha de archiepiscopo tibi iudicium vindicasti; immo quod est gravius, fratrem tuum Methodium archiepiscopum, legatione apostolice sedis ad gentes fungentem, tyrannice magis quam canonice tractans, nec presbiterorum, qui penes te reperti sunt, iudicasti dignum consensu, quod nonnisi in contumeliam sedis apostolice perpetrasti. Quin etiam, petente illo, sacris canonibus edocentibus, ipsius sancte (Romane) sedis iudicium concedi minime permisisti; sed in eum cum sequacibus tuis et sociis quasi sententiam protulisti, (et) a di-*

Však i v listě králi Ludvikovi i v promluvě, kterou před ním biskup Pavel brániti měl právo svaté stolice, papež se přidrží práva kanonického a dekretův papežův římských, částečně i práva římského.

Teprve v první větě odstavce c instrukce papežovy nařízeno legatu, aby udav prve biskupům účel svého poselství, odmítl všechn jejich soud nad Methodějovou diocesi také dekretami pseudoisidorovskými aniž dopustil, by v jeho přítomnosti Adalvin arcibiskup s Hermanrichem suffraganem znova zasedli na soudnou stolicí nad Methodějem. Tresty, jež měl dle své instrukce vyřknouti na biskupy bavorské, vzaty jsou z Pseudoisidora. Hermanrichu biskupovi byl trest listem jemu určeným ještě přiosťřen.

Zcela jistě v appellaci své Methoděj především se dovolával svojí důstojnosti arcibiskupské a co více jest své hodnosti jakožto legata stolice apoštolské, jehož počínání podléhalo pouze soudu papežskému. K tomu nebylo mu ani třeba Pseudoisidora. Co do slovanské liturgie a i jinak dovolával se privilegia kostela moravského jakož i svých instrukcí, jež mu dal papež Hadrian II., Pseudoisidora pak jenom potud, pokud by hierarchie bavorská u přítomnosti legata papežského jej souditi chtěla poznovu.

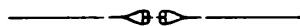
Pavlovi legatu ještě nařizoval Jan VIII., by se vysvobodiv ze zajetí Methoděje nedal odstrašiti od cesty k Svatoplukovi ani pověstmi o válečných nepokojích ani o nepřátelském se chování (snad Moravanův k příchozím z Němec.) Nebo, dí, lidé svatého Petra jsou pokojni vezdy a kamkoli se ubírají, nedají se ničím zdržovati od prokazování služeb svému blíznému žádnými válkami.¹⁾

Pravili jsme výše (str. 38), že bavorští hierarchové nevznesli žaloby na Methoděje ani u Hadriana II. ani u Jana VIII. Pozdější legendy sice vypravují o stížnostech sousedních biskupův alespoň pro slovanskou bohoslužbu, ale v té věci po našem soudě nezasluhují víry. Neboť nejstarší prameny o stížnostech do roku 867 vůbec nevědí. Však ani po roce 869 nežalovali bavorští biskupové, nebo bylo by to bývalo proti jejich zásadě, ignorovati Methoděje

vinis celebrandis officiis illum sequestrans carceri mancipasti. Insuper et cum proprium sancti Petri hominem esse te diceres, ut patrimonii in Germania siti curam gereres, istius fratris et coepiscopi, quin potius et missi nostri, de quo nobis maior cura debebatur, vincula et insecutiones non solum ut fidelis minime nunciasti, sed Rome, (cum) super eo interrogareris a nostris, te illum nosse mentiundo negasti, cum cunctarum afflictionum sibi a vestratibus illatarum ipse inceptor, ipse instigator, immo ipse fueris auctor.

¹⁾ Instructio Joannis VIII, Paulo episcopo Anconitano lit. d Starine XII. 214: Item I. Ne suscipias occasionem excusationis prohibentem te vel fratrem nostrum Methodium transire ad Suentepulcum, sive (sc. episcopi) bella pretendant sive inimicitias congerant. Qui enim sancti Petri sunt, pacifici sunt; et quocumque ierint, bellis a proximorum utilitate minime coercentur.

arcibiskupa i jeho privilegium. Proto také biskup Hanno tázán jsa za svého v Římě pobytu po Methoději, v hrdlo lhal udávaje, že ho ani nezná. A co se nestalo tehda, nestalo se s jejich strany ani později. Nebylť zajisté světec znepokojován formálnou žalobou ani za Marina papeže ani za Hadriana III. Věrojatno měli jeho nepřátelé oprávněnou obavu, že by byl dovedl uhájiti privilegia svého arcibiskupství i se slovanskou liturgií i za nástupcův Janových a že by byl předešel takto její záhubě roku 885, kterou jí chystali. Teprve 15 let po světcově smrti brání se proti znovuzřízení moravské hierarchie Janem IX. (898—900) s Ditmarem arcibiskupem salcpurským a ostatními jeho suffragany poprvé pasovský biskup Richarius.

Přilohy.

I.

Inprimis responsio contra Graecorum haeresim de fide S. Trinitatis.

Ex codice msc. Vindob. Hist. eccl. n. 148.

Omnis ecclesiastica disciplina in individuæ Trinitatis fide est ab omnibus salubriter credenda, ut cœlestium dignitatum concordia semper et ubique maneat in cunctis gentibus una. Sed quia Michaellem et Basilium imperatores Græcorum cum suis fautoribus ab hac catholica fide audivimus in aliquibus causis immoderate exorbitasse, necessarium ducimus, ut quod ad unitatem concordiae et ad custodiam pertinet cœlestis disciplinæ nulla negligatur nec violetur dissensione, neque turbetur concertatione, ut firma possit consistere compago et unitas fidei nostræ. Scimus etenim sanctissimos patres atque doctores nostros per gravissimos hostilitatis incursus multas hæreticorum blasphemias pro pace et unitate sanctæ Dei ecclesiæ divina falce prudenter reseccasse et omnes unanimiter in individuæ Trinitatis fide credenda perseverasse.

Unde ex eorum plurima multitudine eligamus unum, qui blasphemias prædictorum imperatorum divinis conterat assertionibus. Quoniam si veteris et novi testamenti et omnium doctorum autoritates contra hæc assumseris, et copia magnitudinem excedet, et fastidium prolixitas legentibus et audientibus gignet. Ergo quia memorati hæretici spiritum sanctum non a filio sed a patre solummodo procedere ausi sunt dicere, monstrandum est, quid proprium quid communiter pater et filius et spiritus sanctus in individua Trinitate habent, et quomodo ab utroque spiritus sanctus veridice et æternaliter procedit, et quomodo ipsa sancta Trinitas inseparabilis existit. Designandum est etiam, eam simul operari cuncta et esse coæternam, et patrem et filium, a quibus procedit spiritus sanctus unius eiusdemque substantiæ existere. Et quod unus et solus et verus Deus est ipsa sancta Trinitas, et quod spiritus sanctus patri et filio æqualis accipitur, et utriusque spiritus dicitur et caritatis nomine intelligitur: et cum rectissime spiritus sanctus sit Deus, voceturque donum Dei, et quomodo ipsa sancta Trinitas nec confusa nec separata, nec locorum vel finito vel infinito spatio contineatur, nec temporum vel finito vel infinito volumine variatur.

Augustinus in libro de verbis Domini in evangelio secundum Matthæum: qui blasphemaverit in spiritum sanctum non remittetur ei neque in hoc seculo neque in fu-

turo: „Ideo, inquit, remissio peccatorum, per quam in se non divisus spiritus evertitur et expellitur regnum. Ideo societas unitatis ecclesiae Dei extra quam non fit ipsa remissio peccatorum tanquam proprium opus est sancti spiritus patre sane et filio cooperantibus, quia societas est quodammodo patris et filii ipse spiritus sanctus. Nam pater non communiter habetur pater a filio et spiritu sancto, quia non est pater amborum, et filius non communiter habetur filius a patre et spiritu sancto, quia non est filius amborum, spiritus autem sanctus communiter habetur a patre et filio, quia spiritus est unus amborum.¹⁾ Quod autem ipse sit spiritus patris, ipse filius dicit: de patre procedit; et alio loco; Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Quod vero ipse sit spiritus filii, apostolus dicit: Misit Deus spiritum filii sui in corda vestra clamantem Abba pater, hoc est clamare facientem. Et in hoc cognoscimus, sicut dicit apostolus Ioannes: quoniam Christus manet in nobis de spiritu sancto quem dedit nobis; ipse spiritus testimonium reddet spiritui nostro, quia sumus filii Dei. Unde scriptum est: Si qua igitur exortatio in Christo, si quod solatium caritatis, si qua societas spiritus.“ Et paulo supra: „Neque enim habitat in quoquam spiritus sanctus sine patre et filio, nec filius sine patre et spiritu sancto, nec sine illis pater. Inseparabilis est quippe habitatio, quorum est inseparabilis operatio.“ Hinc in eodem libro in evangelio secundum Joannem de una Trinitate, trinaque unitate idem Augustinus dicit: „Ipsa enim fide rectissime, ac robustissime retinemus, patrem, filium, spiritum sanctum inseparabilem esse Trinitatem, unum Deum non tres deos; ita tamen unum Deum, ut filius non sit pater, ut pater non sit filius, ut spiritus sanctus nec pater sit nec filius, sed patris et filii spiritus. Hanc ineffabilem divinitatem apud seipsam manentem omnia innovantem, creantem, recreantem, mittentem, revocantem, iudicantem, liberantem.“

Hanc ergo trinitatem ineffabilem simul novimus, ut inseparabilem et inseparabiliter eam pateat cuncta operari. Paulo post in eodem evangelio Augustinus ait: „Occurrit itaque quaestio, quam in nomine Domini et eius voluntate solvendam suscepimus. Nihil facit pater sine filio, et nihil filius sine patre. Filius quidem inquit, non pater de virgine Maria natus, sed ipsam nativitatem filii, non patris, de virgine Maria et pater et filius operatus est. Non est quidem passus pater sed filius, passionem tamen filii et pater et filius operatus est. Non resurrexit pater, sed filius. Resurrectionem tamen filii et pater et filius operatus est. Ac deinceps quia pater nativitatem filii fecit, audi apostolum: Cum venerit plenitudo temporis, misit Deus filium suum

¹⁾ Sermo 71 cap. 18. Col. 399 t. V. edit Maur.

tactum ex muliere, factum sub lege. An forte movet quod dicit ex muliere? Utrumque scriptura dicit: et ex virgine et ex muliere. Ex virgine: ecce virgo in utero accipiet et pariet filium. Ex muliere: sicut audistis, non est contrarium. Proprietas enim locutionis hebreæ mulieres non corruptas virginitate, sed faeminas appellat. Habes evidentem scripturam Geneseos, quando ipsa primo facta est, dicit: formavit eam in mulierem. Dicit et alio loco scriptura: Iubere Deum separari mulieres, quae non cognoverunt cubile viri. Fecit pater nativitatem filii, qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.

Probavimus ergo nativitatem filii a patre factam, probemus et a filio factam. Dicit enim apostolus: qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens. In hoc loco videamus nativitatem filii ab ipso filio factam. Fecit pater passionem filii, qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: fecit et filius passionem suam, ut apostolus ait: Qui me dilexit et tradidit semetipsum pro me. Tradidit pater filium, tradidit filius seipsum. Quid fecit hic Judas, nisi peccatum? Transeamus hinc, veniamus ad resurrectionem. Operatus est pater resurrectionem filii, sicut dicit ipse apostolus: propter hoc enim exaltavit eum et donavit ei nomen, quod est super omne nomen. Resuscitavit ergo pater filium exaltando eum et excitando a mortuis. Resuscitavit filius seipsum, ut in figura corporis manens de templo dixit: solvite templum hoc, et in triduo suscitabo illud. Videamus itaque, si filius animam suam posuit, et ei animam suam pater reddidit non ipse sibi. Quia pater reddidit, psalmus dicit: Exsuscita me et reddam illis; et quoniam filius animam suam posuit et resumpsit, ait: potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam. Nemo tollet eam a me, sed ego pono eam et iterum sumo eam.

His breviter iuxta sponsionem christianæ fidei veridice et breviter prælibatis restat, ut coæternitatem sanctæ Trinitatis iuxta promissionem nostram proferamus ex libris sancti Augustini in evangelio secundum Ioannem: ¹⁾ „In principio erat verbum loquitur dicens. Quid possumus fratres mei in creatore invenire, quando in creatura nihil invenimus æternum. Inveni æternum patrem in creatore, et inveni coæternum filium; si autem non invenis æternum et vincunt se in tempore, sufficit, ut ad similitudinem inveniamus coævum. Coevos cotidie dicimus eos, qui eandem habent mensuram temporum, non alter ab altero tempore præceditur, ambos tamen esse cœpisse quos dicimus coevos. Si potuerimus invenire coævum quod nascitur ei a quo nascitur, si possint

¹⁾ Serm. 117 cap. 7. col. 585 tomi V. edit Maur.

inveniri¹⁾ coeva duo, generans et generatus, hic invenimus coeva, ubi intelligimus coeterna. Si hic invenero genitum ex eo esse coevisse, ex quo coepit generator intelligimus certe, filium Dei ex eo esse non coevisse, ex quo non coepit generator. Ecce fortasse fratres invenimus aliquod in creatura, quod de alia re nascatur, et tamen ex eo tempore esse incipiat, ex quo coepit aliud,²⁾ unde nascitur. Hoc ex eo, ex quo illud coepit, illud ex eo, ex quo illud non coepit. Hoc ergo coevum, illud coeternum. Inveniamus itaque coeva, et de scripturis ammoneamur. Ad has similitudines legimus in scriptura de ipsa sapientia: candor est enim lucis aeternae. Dicta est imago patris. Hinc capiamus similitudinem, ut inveniamus coeva, ex quibus intelligamus coeterna. Ignis enim lucem undit; lux ab igne funditur. Attende eum, qui lucernam accendit. Non accensa lucerna nondum est ignis, nondum est fulgor, qui ab igne exiit. Ponamus ergo ignem patrem illius splendoris, quia iam praelocuti sumus coeva nos quaerere non coeterna. Si lucernam accendere cupio, nondum est ibi ignis, nondum est ille splendor, non autem ut accendero, simul cum igne et splendor exsistit. Da mihi hic ignem sine splendore, et credo tibi patrem fuisse sine filio. Et paulo post: „Ponamus ergo aliquid natum super aquam velut virgultum aut herbam: Nonne cum imagine sua nascitur? non ut incipit exsistere, incipit cum illo existere imago eius; non praecedit nascendo imaginem suam. Non mihi ostenditur natum esse aliquid super aquam et postea apparuisse imaginem eius, cum illud sine imagine prius non appareret, sed nascitur cum imagine sua et simul esse incipiunt virgultum et imago eius; nunquid non pateris imaginem esse de illo virgulto, non virgultum de imagine genitum? Ergo de illo virgulto confiteris imaginem, itaque et generans et quod genitum est simul esse coeperunt, ergo coeva sunt. Si semper virgultum, semper et imago de virgulto; quod autem de alio est, utique natum est. Potest ergo semper esse generans et semper cum illo, quod de illo natum est. Ergo filius Dei secundum hoc dicitur, quod pater est, quod habet de quo sit, non secundum quod prior est pater et postea filius. Semper pater, semper filius de patre. Et quia quidquid de aliquo est natum est, semper igitur filius natus, semper pater, semper de illo imago. Quomodo imago illa virgulti de virgulto nata est, etsi semper virgultum semper nata est et imago de virgulto. Non potuisti invenire coeterna genita aeternis genitoribus, et invenisti coeva nata temporalibus gignentibus. Intellege coeternum filium natum aeterno gignenti. Quod enim est temporali coevum, hoc est aeterno coeternum.“

Hic iam modicum est, quod advertatis fratres propter blasphemias. Hinc in epistola ad Consentium idem doctor scribit: „Manifestum est enim quod verbum Dei filium Dei unicum acci-

¹⁾ Tak třeba čísti místo „invenire“ u Neugarta Episcopatus Constantiensis pag. 523.

²⁾ Fors legendum: illud, unde etc.

pimus. Unde et evangelista inquit: In principio erat verbum et verbum erat apud Deum et Deus erat verbum. Et iterum: et verbum caro factum est, propter nativitatem filii incarnationis eius, quæ facta est in tempore ex virgine. In eo autem declarat, non tantum Deum esse, sed etiam eiusdem cum patre substantiæ, quia cum dixisset Deus erat verbum hoc erat, inquit, in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil: neque enim dicit omnia, nisi quæ facta sunt, id est omnem creaturam. Unde liquido apparet ipsum factum non esse per quem facta sunt omnia, et si factus non est, creatura non est. Si autem creatura non est eiusdem cum patre substantiæ est. Omnis enim substantia, quæ deus non est creatura est, et quæ creatura non est, Deus est. Et si non est filius eiusdem substantiæ, cuius pater, ergo facta substantia est, non omnia per ipsum facta sunt. At si omnia per ipsum facta sunt, unius igitur eiusdemque cum patre substantiæ est, et ideo non tantum Deus, sed est verus Deus. Quod idem Ioannes apertissime in epistola sua dicit: Scimus, quod filius Dei venerit et dederit nobis intellectum, ut cognoscamus verum et simus in vero filio eius Iesu Christo. Hic est verus Deus et vita aeterna. Hinc etiam consequenter intelligitur, non tantummodo de patre dixisse apostolum Paulum, qui solus habet immortalitatem, sed de uno et solo Deo, quod est ipsa Trinitas; et post pauca, ut serves, inquit apostolus, mandatum sine macula irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Iesu Christi, quem temporibus propriis ostendet beatus et solus potens rex regum et Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, et lucem inhabitat inaccessibilem, quem nemo hominum vidit, nec videre potest, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. In quibus verbis nec pater proprie nominatus est nec filius nec spiritus sanctus, sed beatus et solus potens rex regum et dominus dominantium, quod est unus et solus et verus Deus ipsa Trinitas.

Nunc coæternitatem atque unam eandemque substantiam patris et filii et spiritus sancti in sancta et individua Trinitate ipso Deo largiente pro sensus capacitate exposuimus; proferamus etiam in ipso uno solo ac vero Deo, quomodo spiritus sanctus patri et filio æqualis accipitur et utriusque spiritus Deus et caritatis nomine intelligitur, et cum spiritus sanctus sit Deus cur donum Dei vocatur, quia ratio frequentur iterata patescit evidenti-
 Augustinus de libro de Civitate Dei sexto, titulo nono, ex Domini testimonio „et patrem unum Deum dicimus et filium unum verum Deum et spiritum sanctum, id est simul ipsam sanctam Trinitatem, non tres veros Deos sed unum verum Deum. An quoniam addidit: et quem misisti Jesum Christum, subaudiendum est, unum Deum verum? et ordo verborum est ut et Te, et

quem misisti Iesum Christum cognoscant unum verum Deum? cur ergo tacuit et de spiritu sancto? an quoniam consequens est, ut ubicunque nominatur unum, tanta pace uni adhærens, ut per hanc utrumque unum sint, iam ex hoc intelligatur etiam ipsa pax, quamvis non commemoretur? Nam et illo loco apostolus videtur quasi prætermittere spiritum sanctum et tamen ibi intelligitur, ubi ait: Omnia vestra, vos autem Christi, Christus autem Dei. Et iterum: Caput mulieris vir, caput viri Christus, caput autem Christi Deus; id est caput Christi Trinitas, cum in trinitate sit Christus, ut sit Trinitas. Hinc etiam dicitur de spiritu sancto, qui patri et filio æqualis accipitur, et utriusque spiritus dicitur, et caritatis nomine intelligitur, cum quælibet in Trinitate persona sit caritas.

Ex libro de Civitate Dei quintodecimo, titulo octavo, idem Augustinus: Sicut ergo unicum Dei verbum proprie vocamus nomine sapientiæ. cum sit universaliter et spiritus sanctus et pater ipsa sapientia, ita spiritus sanctus proprie nuncupatur vocabulo caritatis cum sit et pater et filius universaliter caritas. Sed Dei verbum id est unigenitus Dei filius aperte dictus est Dei sapientia ore apostolico, ubi ait Christum Dei virtutem et Dei sapientiam. Spiritus autem sanctus ubi dictus sit caritas invenimus, si diligenter Ioannis apostoli scrutemur eloquium, qui cum dixisset: Dilectissimi diligamus invicem, quia caritas ex Deo est, secutus adiunxit: et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscet Deum; qui non diligit, non cognovit Deum, quia Deus caritas est: statim volens de hac re aperius aliquid eloqui, in hoc, inquit, cognoscimus, quia in ipso manemus, et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et apostolus Paulus: Caritas, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Dilectio igitur, quæ ex Deo est et Deus est, et proprie spiritus sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris Dei caritas, per quem nos tota inhabitat Trinitas. Quocirca rectissime spiritus sanctus, cum sit Deus, vocatur etiam donum Dei. Quod donum proprie quid nisi caritas intelligenda est, quæ perducit ad Deum? Probandum est ergo spiritum sanctum donum Dei esse dictum iuxta verba Domini dicentis: Si quis sitit, veniat ad me et bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ vivæ. Porro evangelista secutus adiunxit: Hoc autem dixit de spiritu sancto, quem accepturi erant credentes etiam; et apostolus Paulus: et omnes uno spiritu potati sumus.

Quod vero ipsa sancta Trinitas inconfusa et inseparata, nec per tempus nec per locum moveatur, idem egregius doctor in libro octavo Geneseos ad litteram exprimit: diximus itaque summum ipsum verum unum ac solum Deum patrem et filium et spiritum sanctum. Idem verum Deum verbumque eius et utriusque spiritum

Trinitatem ipsam neque confusam neque separatam Deum qui solus habet immortalitatem et lucem inhabitat inaccessibilem, quem nemo hominum vidit, nec videre potest, nec locorum vel finito vel infinito spatio contineri, nec temporum finito vel infinito volumine variari.

Hæc est vera fides catholica, in qua lex et prophetæ ac Christi evangelium omnesque orthodoxi doctores cunctis modis sub sacra religione concordant, sub qua ab initio usque ad finem vigendo floruit et florebit sancta Dei ecclesia omni authoritate coelitus munita, quæ iuste credentibus perpetuam ac spiritualem adhibet medelam, incredulos vero et schismaticos nisi resipiscant absque ullo remedio perpetualiter damnat.¹⁾

¹⁾ Trudperti Neugart, Episcopatus Constantiensis Alemannicus. Tom. I. pag. 520—526. — Načež sleduje pag. 526—536 odpověď Řekům na výtky disciplinarné. Dogmatická část otištěna zde, za jedno pro další studium a pak také že na Moravě díla Neugartova nebylo lze dostati.

II.

Concilium Wormatiense.

P r a e f a t i o.

Dum studio amoris Christi, ac iussione excellentissimi gloriosique domini Ludovici regis, cuius tanta erga Deum devotio extat, ut non solum in rebus humanis verum etiam in causis divinis maximam semper sollicitudinem gerat, apud Vvormaticam civitatem, anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi DCCCLVIII indictione prima, XVII. Kalendas Iunii convenissemus, ut de quibusdam ecclesiasticis utilitatibus communis a nobis tractatus ageretur: primum gratias salvatori nostro Deo omnipotenti retulimus, quod nos ob suam immensam pietatem salubri conventu ad tractanda ecclesiastica negotia dignatus est aggregare. Postea communi tractatu ac diligenti consideratione, priorum patrum auctoritatem secuti capitula in subsequentibus attitulata, a nobis promulganda esse necessarium duximus. Et quoniam generale concilium egimus, opportuit primum nostræ vocis sermonem de Deo esse, ut post professionem fidei nostræ, sequentia nostri operis vota quasi supra fundamentum firmissimum disponderentur.

Professio episcoporum apud Wormatiensem civitatem XVII. Kalendarum Iunii in synodali conventu consistentium.¹⁾

Confitemur et credimus sanctam atque ineffabilem Trinitatem, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum Deum naturaliter esse, unius substantiæ, unius naturæ, unius maiestatis atque virtutis. Et Patrem quidem non genitum, non factum, sed ingenum profitemur. Fons ergo et origo ipse est totius Trinitatis. Pater namque ineffabili substantia Filium genuit, nec tamen aliud quam quod ipse est, genuit, Deus Deum, lux lucem, Filium quoque de substantia Patris sine initio ante sæcula natum, nec tamen factum, fatemur. Igitur non sicut Filius a Patre, ita Pater a Filio est: quia non Pater a Filio, sed Filius a Patre generationem accepit. Filius ergo Deus de Patre, Pater autem Deus, sed non de Filio. Si enim Pater semper fuit, semper habuit Filium, cui Pater esset: & ob hoc Filium de Patre natum sine initio confitemur.

Spiritum enim sanctum, qui est tertia in Trinitate persona, unum atque æqualem cum Deo Patre et Filio credimus esse Deum, unius substantiæ, unius quoque naturæ: nec tamen genitum vel creatum, sed a Patre Filioque procedentem (col. 454) amborum esse spiritum. Nec enim procedit de Patre in Filium, nec de

¹⁾ Ex Ms. bibl. Cæsar. hæc edidit P. Hansizius in Germ. sacr. tom. I. pg. 161.

Filio tantum procedit ad sanctificandam creaturam, sed ab utrisque procedere monstratur, quia caritas sive sanctitas amborum esse agnoscitur. Et nec Patris tantum, nec Filii tantum. sed simul Patris et Filii spiritus dicitur.

In relativis vero personarum nominibus, Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad utrosque refertur. Quæ cum relative tres personæ dicantur, una tamen natura vel substantia creditur: nec sicut tres personas ita tres substantias prædicamus; sed unam substantiam, tres autem personas. Quod enim Pater est, non ad se, sed ad Filium: et quod Filius est non ad se, sed, ad Patrem est. Similiter Spiritus sanctus, non ad se, sed ad Patrem et Filium relative refertur in eo, quod spiritus Patris et Filii prædicatur. In hac ergo sancta Trinitate tres personas, unum Deum confitemur. Ergo non ipsum qui est Pater, dicimus esse Filium, vel Spiritum sanctum: nec ipsum Filium Patrem aut Spiritum sanctum fatemur, nec Spiritum sanctum Patrem vel Filium dicere valemus: sed quod Pater est, hoc esse Filium, hoc esse et Spiritum sanctum sine ulla ambiguitate pronuntiamus: personas enim distinguimus, non naturam deitatis separamus.

Tres ergo illas unius atque inseparabilis naturæ personas, sicut non confundimus, ita separabiles nullatenus prædicamus: cum nulla ante aliam, nulla post aliam, nulla sine alia vel extitisse vel quidpiam * operasse aliquando creditur. Inseparabiles ergo inveniuntur, et in eo quod sunt, et in eo quod faciunt. Habet enim Pater æternitatem sine nativitate, Filius æternitatem cum nativitate, Spiritus vero sanctus æternitatem processionis a Patre et, a Filio sine nativitate.

De his vero tribus personis, sola Filii persona hominem verum sine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria virgine, novo ordine, novaque nativitate assumpsisse. Novo ordine, quia invisibilis divinitate, visibilis monstratur in carne. Nova autem nativitate est genitus, quia incorrupta virginitas et virilem coitum nescivit: et fecunda per Spiritum sanctum, carnis materiam ministravit. Dei enim filius non personam hominis accepit sed naturam. Naturam quippe nostram in unitatem suæ personæ assumpsit: et idcirco filius Dei, et filius hominis, unus est Christus. In eo namque quod filius est Dei, æqualis est patri: & in eo quod est filius hominis, minor est patre,

Qui etiam, ex quo homo est, pro delictis nostris passionem sustinuit: mortique addictus et cruci, veram carnis mortem accepit. Tertia quoque die virtute propria suscitatus, de sepulcro surrexit. Hoc ergo exemplo capitis nostri, in hac carne qua nunc sumus et movemur, resurrecturos nos credimus.

Idem autem dominus et salvator noster peracto resurrectionis suæ triumpho paternam sedem repetiit, a qua per divinitatem nunquam discessit. Inde in fine sæculorum venturus iudicabit

vivos & mortuos, reddetque singulis prout quisque gessit in corpore, sive bonum, sive malum.

Ecclesiam catholicam precio sui sanguinis redemptam, cum eo credimus in perpetuum regnaturam. Credimus et confitemur unum baptismum in remissionem omnium peccatorum.

Hanc ergo fidem professionis nostræ inviolatam nos retinere, et ab ea nunquam deviare promittimus: hancque, si salvus esse cupit, sine ulla ambiguitate retinere studeat.

(Sacrosancta concilia ad regiam editionem exacta quae olim quarta parte prodiit auctior studio Philip. Labbei & Gabr. Cosartii Societatis Jesu Presbyterorum: nunc vero integre insertis Stephani Baluzii & Joannis Harduini additamentis, plurimis præterea undecunque conquisitis monumentis notis insuper ac observationibus, firmiori fundamento Conciliorum epochas præcipue fulcientibus longe locupletior, et emendatior exhibetur, curante Nicolao Coleti ecclesiæ s. Moysis Venetiarum sacerdote alumno. Tomus decimus. Ab. a. 858 ad a. 871 Venetiis 1730, col. 453, 454.)

